

Regeringens proposition

2009/10:3



Tid för kultur

Prop.
2009/10:3

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 september 2009

Maud Olofsson

Lena Adelsohn Liljeroth
(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med utgångspunkt i att kulturens frihet ska värnas och främjas lägger regeringen fram en rad förslag och bedömningar som gäller kulturpolitikens framtida inriktning och arbetsformer.

Grunden för kulturpolitiken är kulturens egenvärde. Samtidigt ökar insikten på flera håll om kulturens och kreativitetens betydelse för andra samhällsområden. De samhällsförändringar som skett och de nya förutsättningar som växer fram gör att de kulturpolitiska målen behöver förnyas och anpassas till vår tid. De föreslagna kulturpolitiska målen ska utgöra fundamentet för en långsiktig kulturpolitik som stöder konstnärlig förnyelse och kulturell mångfald, främjar ett levande kulturarv samt bidrar till allas möjlighet till delaktighet i kulturlivet.

I avsikt att föra kulturen närmare medborgarna och främja ett lokalt och regionalt engagemang för kulturfrågor föreslås en ny modell för statens bidragsgivning till regional kulturverksamhet. Civilsamhällets roll för ett vitalt kulturliv betonas liksom betydelsen av kulturpolitikens samspel med andra politikområden. Barns och ungas rätt till kultur uppmärksammas särskilt och ytterligare steg tas i utbyggnaden av Skapande skola. Fortsatta satsningar görs på kulturella och kreativa näringar. För att bättre ta till vara den tekniska utvecklingens möjligheter och möta dess utmaningar inleds en process för en samordnad nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande av kulturarvet.

Överväganden om förändringar i stöden till konstarna och kulturskaparna presenteras. Det gäller bl.a. bidrag till litteratur och kulturtid-

skrifter samt statliga inkomstgarantier. En ny form för stöd till nyskapande kulturprojekt – kallad Kulturbryggan – inrättas.

Som ett led i den strategiska utvecklingen av myndigheter och institutioner på kulturområdet bildas en ny myndighet för analys och uppföljning inom området. Riksarkivet ombildas till en sammanhållen myndighetsorganisation genom att de sju landsarkiven avvecklas och deras verksamheter inordnas i Riksarkivet. Behovet av ökad samverkan och effektivitet bland musei- och kulturmiljöinstitutionerna uppmärksammas. Det regionala ansvaret för musikområdet stärks. Statens stöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter kommer att avvecklas och ett arbete med att samordna statens insatser på musikområdet i en myndighet påbörjas. Kungl. biblioteket får en tydligare roll som samordnande myndighet inom biblioteksområdet.

Bedömningar lämnas också när det gäller prioriteringarna för det fortsatta arbetet med internationalisering och interkulturellt samarbete på kulturområdet.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Ärendet och dess beredning	6
2.1	Kulturutredningen	6
2.2	Museikoordinatorn	6
2.3	Andra utredningar och underlag av betydelse för propositionen	7
2.4	Relation till regeringens budgetproposition för 2010	8
3	Kulturens villkor	9
3.1	Kulturpolitikens framväxt	9
3.2	Kulturpolitikens omfattning	12
3.3	Kulturens finansiering	13
3.4	Kulturvanor i det nya mediesamhället	13
4	Kulturpolitikens framtidsfrågor	16
5	Nya nationella kulturpolitiska mål	26
6	Kulturen närmare medborgarna	32
6.1	En ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet	33
6.2	Verksamheten vid Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter	36
6.3	Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn	38
6.4	Förstärkt samordning och kunskapsspridning inom området barn- och ungdomskultur	40
6.5	Ett samlat ansvar för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet	41
6.6	Digitala resurser i medborgarnas tjänst	46
7	Villkoren för att skapa och förmedla kultur	50
7.1	Nästa steg efter Framtidens kultur	51
7.2	Kulturskaparnas villkor	52
7.2.1	Inriktningen på den framtida politiken för kulturskapares villkor	52
7.2.2	Teater-, dans- och musikallianserna	55
7.2.3	Centrumbildningarna	57
7.2.4	Nya stipendier till verksamma konstnärer	58
7.3	Stöd till litteratur och kulturtidskrifter	58
7.4	Ny plattform för musiken	62
7.4.1	Fonogramstödet	64
7.5	Stödet till den fria scenkonsten	66
8	Kulturens roll i samhället och samhällets ansvar för kulturen	67
8.1	En utvidgad satsning på Skapande skola	68
8.2	Kultur och hälsa	71
8.3	Kulturella och kreativa näringar samt regional tillväxt ...	72
8.4	Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet	74
8.5	Gestaltning av den gemensamma miljön	77

9	Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken	80	Prop. 2009/10:3
10	Strategisk utveckling av myndigheter och institutioner på kulturområdet.....	86	
10.1	Den övergripande myndighetsstrukturen inom kulturområdet.....	87	
10.1.1	Upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål.....	88	
10.2	En ny myndighet för analys och uppföljning inom kulturområdet.....	89	
10.3	Verksamheten vid Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond.....	91	
10.4	Ökat samarbete på operaområdet	93	
10.5	Ny organisation för den statliga arkivverksamheten	95	
10.6	Förstärkt samarbete inom museisektorn.....	97	
10.6.1	Ansvarsmuseifunktionen avskaffas.....	99	
10.7	Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	100	
10.8	Samordning av frågor om vård och konservering	101	
10.8.1	Svensk museitjänst.....	103	
10.9	Institutionell hemvist för den romska kulturen	104	
11	Konsekvensanalys	105	
11.1	Konsekvenser för staten och kommunsektorn.....	105	
11.2	Konsekvenser för företag	106	
11.3	Konsekvenser för genomförandet av jämställdhetspolitiken och av integrationspolitiken	106	
11.4	Övriga konsekvenser.....	106	
	Bilaga 1 Sammanfattning av Kulturutredningens betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16).....	107	
	Bilaga 2 Förteckning över remissinstanser till Kulturutredningens betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16).....	123	
	Bilaga 3 Sammanfattning av Museikoordinatorns betänkande Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15)	128	
	Bilaga 4 Förteckning över remissinstanser till Museikoordinatorns betänkande Kraftsamling! –museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15)	140	
	Bilaga 5 Internationellt och interkulturellt utbyte inom kulturområdet sedan oktober 2006.....	142	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 september 2009	158	

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om

1. upphävande av nuvarande nationella mål för kulturpolitiken och införande av nya mål (avsnitt 5),
2. en ny modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet (avsnitt 6.1),
3. förändring av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter (avsnitt 7.3),
4. Stiftelsen Svenska rikskonserter (avsnitt 7.4),
5. upphävande av tidigare beslutade myndighetsspecifika mål (avsnitt 10.1.1),
6. avskaffande av ansvarsmuseifunktionen (avsnitt 10.6.1).

2.1 Kulturutredningen

Regeringen anmälde i budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1, utg.omr. 17, bet. 2006/07:KrU1, rskr. 2006/07:37) att den, med hänsyn till det senaste årtiondets förändrade samhällssituation, avsåg att under mandatperioden pröva hur de nuvarande kulturpolitiska prioriteringarna och strukturerna förhåller sig till dagens samhälle.

Den 28 juni 2007 beslutade regeringen att ge en kommitté i uppdrag att se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer och lämna förslag om de förändringar som följer av kommitténs överväganden (dir. 2007:99). Kommittén antog namnet Kulturutredningen (Ku 2007:06).

Kulturutredningen lämnade den 12 februari 2009 sitt betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram, Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16). Kulturutredningens egen sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Kulturdepartementet (dnr Ku2009/241/KV).

Kulturutredningens betänkande innehåller förslag och överväganden som rör statens roll och agerande gentemot kulturlivets olika aktörer. Det rör sig dels om förslag på konkreta insatser som bör göras de närmaste åren, dels om bedömningar och överväganden kring behovet av att inleda mer långsiktiga förändringsprocesser.

I många fall är utredningens förslag av sådan art att regeringen kan ta ställning till dem utan riksdagens särskilda godkännande. I de fall regeringen redan har genomfört eller avser att genomföra sådana förslag lämnas i denna proposition uppgift om detta för riksdagens information.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag och bedömningar när det gäller vissa av de förslag i Kulturutredningens betänkande som kräver ytterligare analys och överväganden. Denna proposition ska därför ses som ett led i ett långsiktigt arbete med att förnya kulturpolitiken.

2.2 Museikoordinatorn

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1, utg.omr. 17, bet. 2006/07:KrU1, rskr. 2006/07:37) att en nationell koordinator för museiområdet skulle tillsättas. Som skäl angavs att uttalade behov inom museiområdet i vissa delar skulle kunna tillgodoses genom större samverkan mellan museerna.

Den 22 februari 2007 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över vissa frågor inom museisektorn (dir. 2007:22). Utredaren fick i uppdrag att vara en koordinator för museisektorn som, i dialog med berörda parter, prövade olika former för ökad samverkan i frågor som rör administration, föremålshantering och sektorsforskning. Syftet var att frigöra resurser för museernas kärnverksamhet och att bidra till ytterligare högkvalitativ verksamhet. Utredaren, som antog namnet Museikoordinatorn, överlämnade den 16 februari 2009 sitt slutbetän-

kande Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15). Prop. 2009/10:3
Museikoordinatorns egen sammanfattning av betänkandet finns i
bilaga 3.

Betänkandet har remissbehandlats. En remissammanställning finns tillgänglig i Kulturdepartementet (dnr Ku2009/272/KT). En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*.

2.3 Andra utredningar och underlag av betydelse för propositionen

Kulturutredningens uppdrag och förslag föranledde en bred allmänpolitisk debatt om kulturens roll och förutsättningar i dagens Sverige.

Under våren 2008 tog Orienteaterns konstnärliga ledning tillsammans med en rad andra kulturskapare initiativ till att samla visioner, drömmar och tankar kring vad kulturpolitiken är och borde vara. Resultatet av det arbetet, som kallades Skuggutredningen, finns publicerat i en rapport som lämnades till Kulturdepartementet i februari 2009 (dnr Ku2009/210/KV).

Under den tid som Kulturutredningens och Museikoordinatorns betänkanden har remissbehandlats har Kulturdepartementet genomfört och deltagit i ett stort antal möten och seminarier med företrädare för kulturlivets olika aktörer och berörda myndigheter, institutioner och organisationer samt med representanter för regioner, kommuner och landsting.

Ansvarskommittén

I januari 2003 gav den dåvarande regeringen en kommitté i uppdrag att se över strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen (dir. 2003:10). Kommittén, som antog namnet Ansvarskommittén, lämnade i slutbetänkandet Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007:10) förslag på en ny ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun och förordade samtidigt en ny indelning av läns- och regionkommuner. Betänkandet har remissbehandlats.

Ansvarskommittén föreslog en ny regional samhällsorganisation genom en sammanslagning av dagens län till större regioner. Regionkommunerna ges, enligt förslagen, huvudansvar för regionala utvecklingsfrågor medan länsstyrelserna ska samordna statliga verksamheter, bedriva tillsyn och redovisa tvärssektoriella kunskapsunderlag till regeringen.

Ansvarskommittén föreslog vidare att statsbidragen till regional kulturverksamhet i framtiden ska fördelas av regionerna själva i stället för av Statens kulturråd. För att säkerställa kontinuitet i bidragsgivningen och att de nationella kulturpolitiska målen får genomslag föreslog kommittén att regionkommunerna ska teckna avtal med Statens kulturråd om den övergripande användningen av medlen.

Regeringen beslutade i december 2006 att ge en kommitté i uppdrag att se över den statliga förvaltningens uppgifter och organisation (dir. 2006:123). Kommittén antog namnet 2006 års förvaltningskommitté. Kommittén har dels lämnat delbetänkandet Opinionsbildande verksamhet och små myndigheter (SOU 2007:107) och dels slutbetänkandet Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning (SOU 2008:118).

Kommittén konstaterade bl.a. att myndigheter med liknande uppgifter inom vissa områden har slagits samman för att öka effektivitet och rättssäkerhet. Enligt Förvaltningskommittén finns det skäl för ytterligare sådana sammanslagningar, exempelvis av Riksarkivet och landsarkiven. Kommittén för också ett resonemang om behovet av oberoende analys inom statsförvaltningen.

Vidare anförde Förvaltningskommittén bl.a. att det inte är effektivt att myndigheter är självförsörjande på alla områden. Som exempel nämns att en myndighetsövergripande hantering av administration och IT-drift kan innebära besparingar.

Tjänstepensioner vid vissa statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner

Under många år har frågan om tjänstepensioner vid vissa statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner upplevts som ett problem av parterna. Bland andra har de berörda institutionerna genom arbetsgivarorganisationen Svensk Scenkonst uppmärksammat att frågan behöver utredas.

Regeringen tillsatte därför 2008 en särskild utredare för att göra en översyn av regleringen av tjänstepensioneringen för de anställda vid vissa statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner (dir. 2008:34). Enligt direktiven skulle översynen vara inriktad på att systemet ska vara anpassat till de speciella förhållanden som råder på området och att arbetsgivarens kostnader för pensionsförmånerna ska vara förutsägbara. Betänkandet Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten (SOU 2009:50) remissbehandlas under hösten 2009.

2.4 Relation till regeringens budgetproposition för 2010

Regeringen har under mandatperioden lyft fram tre områden som särskilt prioriterade inom kulturpolitiken. Dessa tre områden är *barns och ungas rätt till kultur*, *kulturarv för framtiden* och *förbättrade villkor för den nyskapande kulturen*. Prioriteringarna har presenterats i de budgetpropositioner som regeringen har lagt fram för åren 2007–2009.

I denna proposition lämnar regeringen förslag om förnyade och till vår tid anpassade mål för en nationell kulturpolitik och om vissa ändringar i inriktningen för en rad verksamheter inom kulturpolitikens område. Regeringens samlade förslag till statsbudget för budgetåret 2010 presenteras i budgetpropositionen (prop. 2009/10:1). Där behandlas samtliga anslag under Kulturdepartementets område inom utgiftsområdena 1 och 17.

När den här propositionen läggs fram befinner sig världsekonomin i en djup lågkonjunktur. Som en liten exportberoende ekonomi drabbas Sverige hårt. Sysselsättningsnivån har sjunkit kraftigt och regeringen har vidtagit en rad stabiliseringspolitiska åtgärder för att mildra effekterna av den ekonomiska krisen. De ekonomiska förutsättningarna för nya utgifts-reformer är mycket begränsade under de närmaste åren. Det har dock varit möjligt att påbörja ett förändringsarbete genom att prioritera resurserna inom utgiftsområdet tydligare mot de områden som regeringen särskilt vill uppmärksamma. Syftet med denna proposition är att lägga en stabil grund för politiken inom området och att ange de långsiktiga mål som politiken bör sträva mot oavsett konjunkturläge.

3 Kulturens villkor

I alla tider har människor sökt sig till bildkonsten, musiken, dansen eller berättandet samt till de föremål, minnen och traditioner som gått i arv från tidigare generationer för att få skönhetsupplevelser, skapa sammanhang och ge tillvaron nya perspektiv. Kulturens och konstens innehåll ska inte och kan inte styras genom politiska beslut, men samhället kan, med en väl genomförd kulturpolitik, skapa förutsättningar för ett starkt kulturliv som utvecklas och blomstrar på egna villkor.

3.1 Kulturpolitikens framväxt

Dagens kulturpolitik har vuxit fram under lång tid. Kulturpolitik som begrepp börjar användas i Sverige först vid 1800-talets slut, men så tidigt som under 1700-talets andra hälft lades grunden till flera av dagens centrala kulturinstitutioner som Kungliga Teatern (Operan och Dramaten) och Svenska Akademien. Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Kungl. biblioteket grundades redan under 1600-talet. De statliga kulturinstitutionernas uppkomst är ofta nära kopplad till det politiska klimat och de idéströmningar som var rådande då de grundades. Som ett exempel kan sägas att de kulturinstitutioner som bildades under Gustaf III:s tid vid makten var ett uttryck för kungens personliga kulturintresse, men även i hög grad präglad av det upplysningsideal som rådde vid 1700-talet slut. Uppförandet av Nationalmuseums nya byggnad 1866 kan ses i ljuset av en framväxande borgerlighets bildningsambitioner och de nationalromantiska strömningar som då var rådande. Dessa strömningar kan också spåras i det förnyade intresse för kulturminnesvård och historia som uppstod vid 1800-talets början.

I slutet av 1800-talet och början på 1900-talet sker flera genomgripande samhällsförändringar. Under perioden går Sverige från att ha varit en utpräglad jordbruksekonomi till att bli en industrination av växande betydelse. Människor lämnar i stigande grad landsbygden och flyttar in i städerna. En stor emigrationsvåg till Nordamerika når sin kulmen på 1880-talet och ebbar ut vid 1920-talets slut. Mot slutet av 1800-talet växer sig folkrörelserna – bl.a. nykterhets-, lantbruks-, hembygds-, frikyrko- och arbetarrörelsen – starka och får en stor betydelse

för att främja bildning och kultur bland befolkningen, inte minst utanför de större städerna. Folkhögskolor, bildningsförbund och folkbibliotek grundas och vid 1900-talets början blir de sistnämnda i allt högre utsträckning offentligt finansierade. Nordiska museet och Skansen bildas på privat initiativ med det uttryckliga målet att bevara ett nationellt kulturarv som bl.a. utgörs av bondesamhällets traditioner och föremål. Flera byggnader för offentliga kulturinstitutioner uppförs i Stockholm kring förra sekelskiftet, bl.a. Kungliga Operan, Riksarkivet (på Riddarholmen), Dramaten och – något senare – Naturhistoriska riksmuseet. Den regionala arkivorganisationen med landsarkiv runt om i landet byggs upp vid samma tid.

Under 1930- och 1940-talen genomförs en rad kulturpolitiska reformer. År 1933 bildas Riksteatern med syftet att sprida god scenkonst till hela landet. Statens konstråd inrättas 1937 och genom att avsätta delar av överskottet från den statliga lotteriverksamheten till en särskild fond garanteras den statliga kulturpolitiken en grundfinansiering. En regional organisation för kulturminnesvården skapas genom inrättandet av landsantikvarier som knyts till provinsmuseerna runt om i landet, samtidigt som Riksantikvarieämbetet omdanas till en modern förvaltningsmyndighet.

Efterkrigstidens Sverige präglas av snabb ekonomisk tillväxt, kommunreformer och en stadsomvandling som innebär att många kulturhistoriskt intressanta miljöer går förlorade. Under 1950- och 1960-talen genomförs olika kulturpolitiska reformer: biblioteksersättningen införs 1954 och i mitten av 1960-talet bildas Svenska Filminstitutet, Rikskonserter och Riksutställningar som statliga stiftelser. Samtidigt görs satsningar på att inrätta statliga konstnärsstipendier och ett bidrag till fria teatergrupper införs. Stiftelsen Svenska institutet inrättas för att stärka kulturutbytet med utlandet.

Ansvar för det regionala myndighetsarbetet inom kulturmiljöområdet överförs från länsmuseum till länsstyrelserna genom inrättandet av länsantikvariefunktionen 1976. Inom museiområdet bildas statliga museikoncerner som Statens konstmuseer, Statens historiska museer, Statens musiksamlingar samt Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet. Arkitekturmuseet blir en statlig myndighet 1978.

En samlad kulturpolitik i dagens mening formuleras först under åren 1974–76 genom tre kulturpolitiska propositioner med åtföljande riksdagsbehandling (särskilt prop. 1974:28, bet. 1974:KrU15, rskr. 1974:248). Flera större utredningar låg till grund för propositionerna. Den viktigaste av dessa var betänkandet Ny kulturpolitik (SOU 1972:66) från utredningen Kulturrådet.

Riksdagen beslutar 1974 om särskilda övergripande mål för kulturpolitiken. Dessa skulle styra den statliga verksamheten men var också avsedda att fungera vägledande och pådrivande för politiken i landsting och kommuner. Förslagen utgick från en bred genomgång av kulturpolitikens olika delar. Stor vikt lades bl.a. vid vad som benämndes fritt kollektivt skapande och studieförbundens verksamhet. Statens kulturråd inrättas som en ny förvaltningsmyndighet inom kulturområdet och stödet till fristående kulturarrangemang utanför de offentliga institutionerna ökar. Konstnärsnämnden skapas för att fördela konstnärsstipendier och andra ersättningar till kulturutövare. De centrala, statliga kulturinstitutio-

nerna blir i övrigt inte föremål för några mera omfattande förändringar vid denna tidpunkt, utan den tydligaste profileringen kom att gälla utbyggnaden av regionala kulturinstitutioner för teater, musik och museiverksamhet. Här skulle staten och landstingen samverka. Den inriktning som kulturpolitiken fick 1974 kom i allt väsentligt att gälla oförändrad under två decennier. År 1981/82 genomförs en mycket stor reformsatsning på konstnärsstöd, bl.a. skapas en statlig visningsersättning för bild- och formkonstnärer. Bildkonstnärsfonden inrättas samtidigt och får en egen styrelse inom ramen för Konstnärsnämnden.

Under 1980-talet får kulturmiljöområdet egna politiskt beslutade mål och en samlad lagstiftning i form av lagen om kulturminnen m.m. som trädde i kraft 1989. De nu gällande målen på kulturmiljöområdet beslutades av riksdagen 2000.

Under 1990-talet görs i betänkandet Tjugo års kulturpolitik (SOU 1995:85) en utvärdering av den förda kulturpolitiken. En samlad översyn av kulturpolitiken görs av den parlamentariska kommittén Kulturutredningen, i betänkandet Kulturpolitikens inriktning (SOU 1995:84). Dessa betänkanden låg till grund för en ny proposition om kulturpolitikens långsiktiga inriktning (prop. 1996/97:3). Efter riksdagens behandling fastställs de mål för en nationell kulturpolitik som gäller fortfarande (bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). De nya målen markerar inte något avgörande brott mot de tidigare men betonar t.ex. värdet av kulturell mångfald. I bevarandemålet byts formuleringen äldre tiders kultur ut mot begreppet kulturarv. I propositionen understryks litteraturens och läsandets betydelse samt konstnärernas villkor. Vissa förändringar görs också i den statliga bidragsgivningen till regional kulturverksamhet.

År 1994 bildas Stiftelsen framtidens kultur, vars fondkapital utgjordes av delar av de medel som frigjordes då löntagarfonderna upplöstes. Stiftelsens syfte är att fördela medel till långsiktiga och nyskapande kulturprojekt.

Statens historiska museer avskiljs från Riksantikvarieämbetet och inrättas som egen myndighet fr.o.m. 1998. En ny myndighet, Statens museer för världskultur, bildas 1999 genom att Göteborgs etnografiska museum överförs till statligt huvudmannaskap och slås samman med Etnografiska museet, Östasiatiska museet och Medelhavsmuseet i Stockholm. Forum för levande historia inrättas 2003.

Även om flera förändringar har gjorts är ändå huvuddragen i den struktur som etablerades i och med de kulturpolitiska besluten i mitten av 1970-talet oförändrad.

Sverige har länge varit en aktiv medlem i olika internationella samarbetsorgan som arbetar med kulturfrågor. År 1949 blir Sverige medlem i Europarådet och 1951 går Sverige med i Unesco. Året efter bildas Nordiska rådet och 1971 tillkommer Nordiska ministerrådet. Inträdet i EU 1995 har givetvis haft stor betydelse för den svenska kulturpolitiken liksom för alla andra politikområden. Medlemskapet i ovanstående organisationer innebär att Sverige har att följa, men också har möjlighet att påverka, dessa organisationers regelverk och rekommendationer. För kulturområdet kan särskilt nämnas EU:s kulturartikel (nr 151), Unescos världsarvskonvention samt Unescos konvention om främjande av kulturell mångfald.

Begreppet kultur är inte entydigt eller möjligt att avgränsa på ett enkelt sätt. Det är ett begrepp som kan växla i betydelse beroende på vem som använder det och i vilket sammanhang det används. Betydelsen av ordet kultur skiftar också över tid och hänger samman med samhällssyn och ideologiska utgångspunkter.

I sin allra vidaste mening kan kultur sägas handla om alla aspekter av det mänskliga livet – allt det som skapas eller förädlas av människan, dvs. allt det som inte ryms inom begreppet natur. Begreppet kultur kan i andra sammanhang förstås som de värderingar, ritualer, traditioner och livsmönster som används för att förstå, tolka och ge mening åt tillvaron i ett samhälle eller inom en grupp av människor. Begreppet kan också uppfattas snävare och då omfatta konstens olika uttryck inom exempelvis litteratur, dans, musik, bildkonst, teater och arkitektur.

Även begreppet kulturarv används på olika sätt. Ett sätt att beskriva kulturarvet är att säga att det handlar om traditioner, språk, konstnärliga verk, historiska lämningar, arkiv- och föremålssamlingar samt kulturmiljöer och kulturlandskap som överförs från generation till generation.

Det är inte politikens uppgift att definiera kulturbegreppet, men redan i 1974 års kulturpolitiska proposition konstateras att det är nödvändigt att göra en avgränsning och definition av vad som bör rymmas inom kulturpolitiken. Det är av praktiska skäl knappast möjligt att utgå från ett alltför vittomfattande kulturbegrepp när det kulturpolitiska ansvaret ska definieras. Även om gränserna hela tiden överskrids och omprövas har kulturpolitiken fortfarande som huvudsyfte att stödja insatser som görs inom ordets, scenens, bildens och tonens områden samt för kulturarvet. Mediepolitiken har starka kopplingar till kulturpolitiken, men har också egna mål och syften. Detsamma gäller stödet till folkbildningen och föreningslivet.

Kulturpolitikens specifika uppgift är att stödja konstnärligt skapande i olika former, att skapa förutsättningar för att bevara, tolka, tillgängliggöra och utveckla kulturarvet, att bidra till att människor i hela landet har möjlighet att ta del av ett rikt och mångsidigt kulturutbud samt att medverka till att kulturen återspeglar den stora mångfald som präglar dagens samhälle. Vi menar också att kulturpolitiken ska syfta till att kulturella och estetiska värden blir beaktade inom alla områden som berörs av offentligt beslutsfattande.

Kulturpolitiken ska ha ett medborgarperspektiv. Detta förutsätter ett samarbete och samspel mellan statlig, regional och lokal nivå. Den statliga kulturpolitiken kommer till uttryck genom den verksamhet som bedrivs inom ramen för de statliga myndigheterna och institutionerna inom kulturområdet; genom de bidrag och ersättningar som ges till kulturskapare, institutioner, organisationer och fria grupper; genom att statsmakterna fastställer och via myndigheterna följer upp regelverket inom kulturområdet och inte minst genom att aktörerna på kulturområdet samverkar med andra politikområden, med det civila samhället och med näringslivet.

Enligt Statens kulturråds statistik för 2007 avsatte stat, landsting och kommuner sammantaget drygt 21,7 miljarder kronor till kultur, varav staten 10 miljarder kronor, landsting/regioner 2,8 miljarder kronor och kommunerna 9 miljarder kronor. De enskilt största finansiärerna är dock hushållen som under samma år investerade drygt 34 miljarder kronor i kulturupplevelser.

Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB spelar en viktig roll som producenter och förmedlare av kultur. Kulturansvaret är en viktig del i företagens uppdrag i allmänhetens tjänst. Genom radio- och tv-avgiften får bolagen medel för sin verksamhet.

Engagemanget och intresset för kultur är stort i Sverige. Genom att det ekonomiska ansvaret för kulturen delas mellan offentliga och privata finansiärer samt ideella krafter stärks kulturens möjligheter till utveckling och oberoende. Privata och ideella initiativ har spelat och spelar en viktig roll för framväxten och spridningen av kulturell verksamhet i vårt land. I många andra länder är andelen sponsring och ideell finansiering av kulturen dock betydligt högre. Det är positivt om inslaget av icke-offentlig finansiering ökar även i Sverige – fler kulturprojekt skulle komma till stånd och kultursektorns beroende av politiska beslut skulle minska. Hur enskildas finansiering av kulturverksamhet kan öka behöver därför ges ytterligare uppmärksamhet. Kulturlivets olika intressenter har mycket att vinna på att i högre utsträckning än i dag samverka kring villkor och förutsättningar för extern finansiering. Regeringen avser att ge Statens kulturråd i uppdrag att ha en samordnande roll när det gäller arbetet med dessa frågor.

3.4 Kulturvanor i det nya mediesamhället

Det svenska samhället i dag skiljer sig i många avseenden från det vi hade då den förra kulturutredningen lades fram i mitten av 1990-talet. År 1995 hade fem procent av befolkningen tillgång till Internet hemma och 2007 var motsvarande siffra 84 procent. År 2008 använde 68 procent av befolkningen Internet en genomsnittlig dag. Utbudet av radio- och tv-program är större än någonsin.

Vilken effekt förändringarna på medieområdet har haft på svenskarnas kulturvanor är svårt att bedöma, men kulturvanestatistiken (SOM-rapport nr 2009:12) visar att det höga deltagandet i kulturella aktiviteter står sig. Under senare år kan vi se en tendens till att fler går på konsert och att det egna skapandet ökar. När det gäller biobesök har publikantalet varit relativt konstant, runt 15 miljoner per år, sedan början av 1990-talet. Andelen film som ses på bio utgör dock endast en liten del av den totala filmkonsumtionen, som till stor del sker i hemmen. Svenskarnas teatervanor har också varit relativt stabila den senaste tioårsperioden, medan museer och bibliotek har fått något färre besökare, särskilt i åldersgruppen 16–19 år. Däremot har inte museernas betydelse i skolverksamheten minskat. Antalet besökare från skolor och förskolor har legat relativt konstant runt 1,6 miljoner per år under de senaste tio åren. Biblioteken har också fått något fler besökare de allra senaste åren.

Ljudboksmediet har utvecklats och fått ett stort genomslag bland litteraturintresserade. Däremot tenderar bokläsningen generellt att minska bland unga, medan äldre i stället läser något mer i dag jämfört med tidigare. Jämfört med mitten av 1990-talet syns en nedgång när det gäller deltagandet i studiecirklar och kurser. Intresset för släktforskning har dock ökat, bl.a. till följd av de förbättrade möjligheter till forskning som den nya tekniken innebär. Dator- och tv-spelande blir en alltmer utbredd aktivitet och datorspelet blir i sig alltmer avancerade.

De som deltar mest i kulturella aktiviteter är personer mellan 15 och 29 år. I allmänhet behåller kvinnor även senare i livet ett högre kulturintresse än män. Kulturmönstren skiljer sig åt mellan högutbildade och lågutbildade och mellan dem som bor i städer och dem som bor i glesbygd. Antalet aktiva utövare ligger däremot på ungefär samma nivå, oavsett bostadsort. Personer med någon typ av funktionsnedsättning ägnar sig fortfarande åt kulturella aktiviteter i avsevärt mindre utsträckning än genomsnittet av befolkningen.

De nya medierna och hur de används

Varje person med tillgång till Internet har möjlighet att välja bland en stor mängd kulturuttryck. Utbudet av film, musik, konst, bilder, böcker, museiutställningar och annan kultur har aldrig varit så stort och så tillgängligt som i dag. Den som efterfrågar smalare nischer inom musik, litteratur osv. har genom Internet lättare än tidigare att finna det som söks. Likaså har kulturskapare i dag nya möjligheter att nå en större publik för sina verk. En ökande andel av film- och musikkonsumtionen sker numera över Internet. Olika tjänster på direkt begäran (on demand-tjänster) eller med en prenumeration som grund utvecklas kontinuerligt, såsom strömmad musik eller böcker som trycks på begäran. I takt med att tv- och radioföretag tillgängliggör sitt utbud på begäran på Internet styrs också vårt tv-tittande och radiolyssnande alltmer av individuella val, i stället för att anpassas till en bestämd tablå.

Tekniken ger nya möjligheter till eget skapande. Dataprogram och teknisk utrustning för musik- och filminspelning, grafisk design och liknande har blivit billigare och lättare att använda. Tekniken har även gett ökade möjligheter att tillgängliggöra kulturutbudet för döva och hörselskadade, samt för synskadade personer.

För kulturskapare, producenter och konsumenterna har sociala medier och nätverk blivit allt viktigare som kommunikations- och marknadsföringskanaler. Diskussionen om vad som är kvalitet – bra och dåligt, lämpligt och olämpligt – har genom Internet blivit tillgänglig för allt fler. Den nya tekniken har också inneburit ökad tillgång till historiskt material, vilket har förbättrat förutsättningarna att ta del av kulturarvet för såväl forskarna som allmänheten. Internetkulturen kan från det perspektivet sägas ha medfört att medborgarperspektivet stärkts och breddats, inte bara inom kulturområdet, utan i hela samhället.

Upphovsrätten är av grundläggande betydelse för konstnärers frihet och försörjningsmöjligheter. Förutsättningarna för att få inkomster från sitt konstnärskap har genom de nya sätten att uppleva konst och kultur påtagligt förändrats. I dag kan en populär artist eller konstnär, rent

hypotetiskt, helt sakna inkomster från nyttjandet av sina verk. Konsumenternas medvetenhet – eller omedvetenhet – om det ekonomiska värdet av en kulturgärning är en högaktuell fråga. Mot den bakgrunden är det av största vikt att frågor om upphovsrätt, kulturskapares försörjningsvillkor samt yttrande- och informationsfrihet fortsatt uppmärksammas.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att tillgången till Internet har gett upphov till en rad förändringar i hur människor tar del av, skapar och sprider kultur. Internet har skapat nya rum för kulturupplevelser, ett vidgat kulturutbud, hög tillgänglighet och ökade spridnings- och marknadsföringsmöjligheter. Genom Internet skapas globala kontaktytor, ökade utvecklingsmöjligheter för smalare genrer, nya möjligheter till eget deltagande och medskapande, och ökat konsument- och medborgarinflytande. Vi ser också att förändrade och delvis nya ekonomiska förutsättningar för kulturproduktion växer fram och att diskussionen kring mångfald, kvalitet och amatör- respektive professionell kultur får en delvis ny innebörd. Nya möjligheter uppstår, men också nya krav och svårigheter. Allt detta måste kulturpolitiken ta i beaktande framöver.

Barns och ungas kulturvanor och medieanvändning

Av Nordicoms statistik (Internetbarometern 2007) framgår att 95 procent av Sveriges ungdomar i åldersgruppen 15–24 år har tillgång till Internet i hemmet och nästan lika många använder Internet varje dag. Genom Internet erbjuds digitala rum där barn och unga tar reda på fakta, laddar ner musik och film, gör egen film och musik, skriver och byter dikter med varandra, spelar spel med sig själva eller med spelare på andra sidan jorden, visar bilder och berättar om sin vardag och sina drömmar. Var femte svensk 3-åring och varannan 5-åring har börjat använda Internet och de flesta 14–18-åringarna använder nätet dagligen. Tiden med Internet ökar med stigande ålder och barn mellan 9 och 12 år använder Internet ca 1–2 timmar en vanlig dag medan 13–19-åringarna uppgår dubbelt så lång tid.

Trots att datorn blivit allt viktigare som förmedlare av rörliga bilder är tv:n fortfarande det vanligaste mediet och 60 procent av 9–16-åringarna tittar 1–2 timmar varje dag (Medierådet: Ungar & Medier 2008). Barns och ungas Internetanvändning innebär stora möjligheter, men det finns även baksidor i form av t.ex. nätmobbning eller övergrepp via nätet. Flera aktörer bl.a. Medierådet, Rädda Barnen och BRIS (Barnens Rätt I Samhället) arbetar med att uppmärksamma dessa frågor.

Parallellt med de förändrade kulturmönster som den tekniska utvecklingen inneburit deltar barn och unga i oförändrad utsträckning i mer traditionella kulturaktiviteter och utbudet för denna grupp är stort. Under 2007 deltog 360 000 unga i musik- och kulturskolornas aktiviteter och trots att föreningsaktiviteten minskat under senare år, är fortfarande många unga aktiva i föreningar och deltar i studieförbundens verksamhet, särskilt inom musikområdet. Barns och ungdomars förutsättningar att ta del av kultur skiljer sig dock åt beroende på ålder, bostadsort, föräldrarnas utbildning, i vilken skola de går och i viss mån på föräldrarnas ekonomi. När det gäller kulturvanor är skillnaderna störst mellan flickor och pojkar, mellan barn och unga från storstäder och från mindre städer

samt mellan barn och unga med respektive utan funktionshinder. Som beskrivits ovan gör den nya och tillgängliga tekniken det möjligt att skapa egna fora för kommunikation, kultur och kreativitet. Det gäller i högsta grad barn och unga som i allmänhet tar till sig ny teknik snabbare än vuxna och som tillhör en generation där den digitala tekniken på ett självklart sätt är integrerad i vardagen. Det är därför angeläget att kulturpolitiken är utformad så att den även kan ta tillvara den unga generationens kunskaper, värderingar och kulturyttringar.

4 Kulturpolitikens framtidsfrågor

Att verka för ett rikt och nyskapande kulturliv som är tillgängligt för alla människor samt att bevara och tillgängliggöra kulturarvet är viktiga uppgifter för hela samhället – det allmänna lika väl som enskilda. Alla som bor i vårt land ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och kunna uppleva dans, musik, teater, litteratur, bildkonst, utställningar och levande kulturmiljöer.

I internationella jämförelser, bl.a. Eurostats undersökning European Cultural Values från 2007, framstår Sverige som ett i många avseenden framgångsrikt kulturland med kulturellt intresserade och engagerade invånare. När det gäller bokläsning och biobesök ligger Sverige i topp bland de europeiska länderna. Detta gäller även till exempel besök på bibliotek, museer och konsthallar, liksom besök vid historiska platser. En hög andel av befolkningen ägnar sig också åt eget skapande som att spela instrument, sjunga i kör, dansa eller skriva. Detta är naturligtvis positivt och ett gynnsamt utgångsläge för överväganden kring de framtida statliga insatserna på kulturområdet. Men trots att det är en i många delar ljus bild som statistiken målar upp finns det flera områden inom det kulturpolitiska fältet som behöver utvecklas. Att ta tillvara och värna det som fungerar väl, men samtidigt anpassa politikens former och innehåll till samhällslivets utveckling och de nya behov och möjligheter vi ser växa fram, är utgångspunkten för de förslag som lämnas i denna proposition.

I Kulturutredningens betänkande görs en genomgång av olika tendenser i samhällsutvecklingen som bedöms ha eller borde ha påverkan på kulturpolitiken. Här nämns bl.a. globaliseringen, den tekniska utvecklingen, en förändrad syn på det civila samhällets roll samt det faktum att Sverige i ökande grad kommit att präglas av etnisk och kulturell mångfald. Regeringen delar bedömningen att dessa faktorer är viktiga utgångspunkter när det gäller inriktningen av kulturpolitiken. Ett genomgående tema för förslagen och bedömningarna i denna proposition är kulturlivets relation till andra samhällssektorer och kulturpolitikens samspel med andra politikområden. I detta ökade samspel är kulturens egenvärde en grundförutsättning. Det är viktigt för kulturpolitiken att ta hänsyn till det civila samhället – olika organisationer och nätverk av mer eller mindre formell art – och dess roll för kulturen i hela landet.

Barns och ungas rätt till kultur står högt på regeringens agenda. Såväl tillgången till professionell kultur av hög kvalitet som möjligheten att utveckla sitt eget skapande ingår här som viktiga delar. Det är mot den

bakgrunden som regeringen har tagit initiativ till satsningen Skapande skola och nu föreslår att den byggs ut. Satsningen på läsfrämjande är också en betydelsefull del av regeringens politik för barn och unga liksom betoningen av kulturinstitutionernas ansvar gentemot den yngre publiken.

De tekniska framstegen påverkar kulturlivet på olika sätt och ger nya möjligheter, inte minst när det gäller uppgiften att bevara och tillgängliggöra kulturarvet. Den tekniska utvecklingen har bl.a. fört med sig helt nya möjligheter när det gäller att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Det är viktigt att kulturlivets aktörer använder och vidareutvecklar dessa möjligheter.

Det finns också ett behov av att förändra statens bidragsgivning till regional kulturverksamhet. Redan i den kulturutredning som låg till grund för 1974 års kulturpolitiska proposition angavs att regionerna på sikt borde ges ett ökat ansvar för att fördela de medel som staten avsätter till kultur. En förutsättning var att det regionala institutionsnätet på kulturområdet skulle ha byggts ut. Vi menar att det nu, 35 år senare, är hög tid att ta nästa steg. Detta får i sin tur konsekvenser för verksamheten vid Riksteatern, Stiftelsen Svenska rikskonserter och Riksutställningar.

Sverige är i dag ett land där många kulturer möts och korsbefruktar varandra. Ett ökat resande, nya medievanor och tekniska framsteg samt den ökade invandringen till Sverige är några bidragande orsaker. Kulturlivet i Sverige har blivit intressantare, roligare och spretigare men samtidigt nya och ökade krav på kulturinstitutionernas verksamhet, på deras omvärldsbevakning och på öppenhet och flexibilitet i bidragssystemen. I detta sammanhang bör Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar nämnas. Konventionen som trädde i kraft 2007 är den första internationella överenskommelsen på kulturpolitikens område som bekräftar rätten och skyldigheten att föra en politik till stöd för en kulturell mångfald.

Kulturskaparnas möjligheter att försörja sig på sitt arbete och villkoren för att skapa konst är en central fråga för kulturpolitiken och något som regeringen kontinuerligt arbetar med. I propositionen lämnas en rad förslag som direkt och indirekt bidrar till att förbättra kulturskaparnas villkor och deras förutsättningar att försörja sig på sitt konstnärliga arbete.

Kulturens allt viktigare roll i samhällsutvecklingen

Utgångspunkten för kulturpolitiken är kulturens egenvärde och roll i samhället. Värdet av en rik och mångsidig kultur som ges utrymme att utvecklas och som är tillgänglig för alla är i sig en fullt tillräcklig anledning för statens engagemang. Kulturpolitikens legitimitet behöver inte sökas i de eventuella effekter den får i förhållande till andra politiska målsättningar.

Samtidigt innefattar kulturen och konsten många av de värden och kvaliteter som vi förknippar med ett gott samhälle, t.ex. yttrandefrihet, kreativitet, bildning, humanism och öppenhet. Konsten kan också bidra till att ifrågasätta och problematisera invanda föreställningar och tanke-

mönster. Ett rikt kulturliv skapar, bevarar och utvecklar omistliga värden i samhället. Det är därför en självklar utgångspunkt att samhället – i form av både offentliga, privata och ideella krafter – delar ansvaret för kulturens framtid.

Omvänt är konsten och kulturen ofta betjänt av eller beroende av att samverka med andra samhällssektorer. Omsorgen om landskapet förutsätter att både natur- och kulturintressen tas tillvara och kan samspela med varandra. Städerna och de bebyggda miljöerna får gynnsammast möjliga utveckling i de fall där arkitektoniska kvaliteter och bevarandaspekter samt behoven av fungerande kommunikationslösningar och god samhällsservice kan ses i ett sammanhang. Inom bl.a. arkitektur, mode och design kan stora konstnärliga värden vara kombinerade med en hög kommersiell potential. Kulturen och kulturmiljöerna har stor betydelse för besöksnäringen, landsbygdsutvecklingen samt lokal och regional tillväxt. Länder, regioner och städer som skapar förutsättningar för ett rikt kulturutbud har också bättre möjligheter att locka både besökare och nya invånare liksom att locka till sig nya företagsetableringar. Regeringen presenterar i budgetpropositionen för 2010 insatser för att främja att fler internationella idrottsevenemang arrangeras i Sverige. De metoder och modeller som utarbetas inom idrottsområdet bör kunna stärka och inspirera besöksnäringen som helhet och därmed få positiva effekter även för kulturområdet.

Medvetenheten om kulturens roll för kontakterna med andra länder har ökat, bl.a. inom ramen för Sverigefrämjandet och utvecklingssamarbetet. Kulturens roll i EU:s externa relationer återfinns som prioritering i EU:s rådsresolution om en europeisk agenda för kultur från 2007.

Utbildningsväsendets olika delar, förskola, skola, högre utbildning och annan eftergymnasial utbildning samt forskning, har naturligtvis en stor betydelse för kulturområdet och vice versa. Förskolan och skolan har ett kulturuppdrag som riktar sig till alla barn och elever. Regeringen har bl.a. genom satsningen på Skapande skola uppmärksammat kulturens roll i lärandet. Det finns nära kopplingar mellan kulturområdet, yrkesutbildningen, den högre utbildningen och forskningen inom framför allt det humanistiska och det konstnärliga området. En yrkesverksam dansare, skådespelare, musiker eller bildkonstnär har i de flesta fall genomgått en lång yrkes-, universitets- eller högskoleutbildning och innan dess ofta någon form av förberedande kurs vid en folkhögskola eller annan utbildningsanordnare. Kvaliteten på de konstnärliga utbildningarna spelar därför en viktig roll för kulturlivets utveckling. På samma sätt är det avgörande att verksamheten inom museiområdet och andra kulturarvsområden står på en vetenskaplig grund.

Det är angeläget att samarbetet mellan kulturområdet och andra samhällssektorer utvecklas. Ett sådant samarbete är till värde för alla parter och ska inte heller stå i motsättning till värnandet av kulturens frihet och oberoende.

Satsningen på Skapande skola har nämnts ovan och beskrivs närmare längre fram i denna proposition. En handlingsplan för gemensamma initiativ på det kultur- och näringspolitiska området beslutas av regeringen i september 2009. Insatser görs för att ytterligare utveckla samverkan mellan miljö- och kulturpolitiken i strävan mot en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. En särskild satsning har inletts för att upp-

märksamma kulturens betydelse ur hälsosynpunkt. Dessa initiativ kommer att utvecklas vidare. Vi vill också uppmärksamma det civila samhällets betydelse för kulturen och konsten. Införandet av en ny stödordning för nyskapande kulturprojekt är ett led i att främja samarbetet med andra områden i samhället. I avsnitt 10.2 aviserar regeringen bildandet en ny analysmyndighet inom kulturområdet. En av myndighetens viktigaste uppgifter kommer att bli att analysera kulturens roll i ett bredare samhällsperspektiv. Prop. 2009/10:3

Barns och ungas rätt till kultur

Av Sveriges befolkning är nära 2,8 miljoner barn och ungdomar under 25 år. Var femte invånare är under 18 år. De flesta är födda i Sverige men många har sina rötter i andra delar av världen. Konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) stadgar bl.a. rätten för barn att fritt få delta i det kulturella och konstnärliga livet, att få göra sig hörda och få möjlighet att påverka sin egen situation. Konventionens principer om delaktighet och inflytande återfinns också i regeringens mål för barnrättspolitik. Vikten av att ge ungdomar tillgång till meningsfulla kultur- och fritidsaktiviteter understryks även i regeringens ungdomspolitik, som omfattar alla unga mellan 13 och 25 år.

Det lilla barnet föds med förmågor att uppfatta och uttrycka sig genom musik, dans och bilder. Under uppväxten behövs stöd och stimulans för att dessa förmågor ska utvecklas. Att få skapa och uttrycka sig och ta del av andras skapande ökar vår förståelse av oss själva och av omvärlden. Det bidrar till reflektion och kritiskt tänkande. Kännedom om kulturarvet ger insikter om dagens samhälle och hur det har utvecklats. Alla barn och ungdomar ska ha möjlighet och rätt till kulturupplevelser oberoende av familjeförhållanden eller var man växer upp. Oavsett ålder, kön, eventuell funktionsnedsättning eller etnisk, socioekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga kunna ta del av och utforska kultur och konstnärliga uttryck i olika former.

Begreppet barn- och ungdomskultur kan definieras som kultur för, med och av barn och unga. Barns och ungdomars kreativitet och eget skapade kommer till uttryck på många olika sätt. I samtliga fall är det barnets behov som ska stå i centrum för de insatser som görs för att främja barn- och ungdomskulturen.

Barns och ungdomars deltagande i kulturlivet är av stor betydelse även ur ett samhällsperspektiv. Det är viktigt att den unga generationen har de redskap som krävs för att möta morgondagens behov och förväntningar. Inom EU har kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer pekats ut som en av åtta nyckelkompetenser som är nödvändiga för personlig utveckling, aktivt medborgarskap, social sammanhållning och anställningsbarhet i ett kunskapsbaserat samhälle.

Runt om i landet på lokal, regional och nationell nivå bedrivs ett viktigt och mångsidigt kulturarbete med barn och unga som målgrupp och medaktörer. Till stor del skapas både kultur- och fritidsaktiviteter i ungas egna organisationer. Landets musik- och kulturskolor är betydelsefulla inte bara för barnen utan även för att vitalisera och skapa gemenskap i

lokalsamhället i stort. Inte minst är deras samverkan med förskolor och skolor betydelsefull för att stärka skolans estetiska verksamhet.

Barn och unga blir med den digitala tekniken i allt högre grad själva kreatörer och kulturproducenter. Tekniken har gett upphov till nya konsumtionsmönster med nya behov och krav, nya beteendemönster och delvis nya attityder. För att ge barn och unga möjlighet att ta vara på sin kreativitet fullt ut är det viktigt att vuxenvärlden är medveten om dessa förändringar.

Staten ska genom sina institutioners verksamhet och de olika stöd som ges inspirera, stödja och komplettera kulturell verksamhet för, av och med barn och ungdomar. Regeringen har därför beslutat att alla statliga kulturinstitutioner ska ha som mål att integrera ett barnperspektiv i sina verksamheter. I avsnitt 5 föreslås att barns och ungas rätt till kultur lyfts fram ännu tydligare i kulturpolitikens övergripande målsättningar.

För att ge fler barn och unga möjlighet att ta del av de statliga museernas utbud har regeringen från och med 2007 infört fritt inträde för personer upp till 19 år till dessa museers samtliga utställningar. År 2007 förstärktes stödet till de fria grupperna med 10 miljoner kronor i syfte att bl.a. ge dessa större möjligheter att möta barn och ungdomar. Statliga medel har bidragit till en ökad satsning på samverkan inom biblioteksområdet vilket lett till att ett antal projekt blivit permanenta. Det nationella programmet Dans i skolan, som sedan 2005 har koordinerats av Statens kulturråd, avslutades efter att det nationella Institutet Dans i skolan vid Luleå tekniska universitet bildats i mars 2009.

Skapande skola, som infördes 2008, är regeringens långsiktiga kultursatsning för att successivt nå alla barn och skapa hållbara förutsättningar för samverkan mellan kulturlivet och skolan. Det är skolans mål, behov och intressen som ska styra inriktningen. Skapande skola omfattar i dag årskurserna 7–9. Nu föreslås att Skapande skola byggs ut ytterligare till att även omfatta årskurserna 4–6. Ambitionen är att satsningen successivt ska byggas ut till att omfatta hela grundskolan.

Regeringen föreslår i avsnitt 6.1 att en ny modell för fördelning av medel till regional kulturverksamhet införs. I modellen, som bygger på ökat regionalt ansvar och överenskommelser mellan staten och regionerna, ska kultur riktad till barn och unga lyftas fram. Regeringen avser dessutom att ta initiativ till en dialog om kulturfrågor med kommunerna, landstingen och den ideella sektorn. Ett syfte kan vara att stärka barns och ungas möjligheter att delta i kulturlivet och att utveckla sina skapande förmågor.

Arbetet med gestaltning och offentliga miljöer behöver stärkas och få en tydligare inriktning. Särskilt viktigt är att uppmärksamma platser där barn och unga vistas och ett antal myndigheter ges därför i uppdrag att samverka kring dessa frågor.

Den tekniska utvecklingens möjligheter och utmaningar

Som beskrivs i avsnitt 3.4 har teknikutvecklingen och förändringar i medieanvändningen haft stor påverkan på samhället. Möjligheterna att skapa och förmedla kultur samt att bevara och tillgängliggöra kulturarvet har ökat. Begreppet publik har blivit svårare att definiera eftersom många

i dag är medskapare av den kultur de samtidigt konsumerar. Samtidigt som teknikutvecklingen gjort det lättare för kulturskaparna att nå ut till fler människor kan samma utveckling försvåra för upphovsmän och andra konstnärliga utövare att få ersättning för sitt arbete. Landvinningarna inom informations- och kommunikationstekniken påverkar hela kulturområdet, men olika delar påverkas på olika sätt. Att uppleva en jazzkonsert, en teaterpjäs eller en dansuppsättning via sin dataskärm kan för många vara ett alternativ till att ta del av ett framträdande på plats, men är sällan en fullgod ersättning för ett levande framförande. Däremot är de medier vi använder för att distribuera och tillägna oss konstnärliga verk i form av text, ljud eller rörliga bilder ofta utbytbara på ett helt annat sätt. I och med den digitala utvecklingen har även bildkonsten fått nya uttrycksmöjligheter. Konsten förändras i och med att vissa konstnärer har övergått till en virtuell estetik, dvs. konst som är skapad direkt för den virtuella miljön.

Den tekniska utvecklingen har haft och kommer fortsatt att ha stor betydelse för hur minnesinstitutionerna – arkiven, biblioteken, museerna och de audiovisuella samlingarna – arbetar för att bevara och tillgängliggöra sina samlingar och möta sin publik. Många museer, bibliotek och arkiv arbetar redan i dag ambitiöst för att integrera digitala medier i sin verksamhet. Regeringen bejakar och stöder denna utveckling. Samtidigt står verksamheterna inför stora utmaningar, t.ex. vad gäller hur det digitala materialet – framtidens kulturarv – ska kunna bevaras. Vi bedömer därför att en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande bör tas fram samt att förutsättningarna för samverkan och överblick när det gäller biblioteksfrågor – bl.a. i fråga om digitalisering – bör stärkas genom att det nationella ansvaret på området förtydligas.

Regeringen föreslår också förändringar i bidragssystemen inom litteratur- och musikområdet, två områden där teknikutvecklingen har stor och växande betydelse. Ett syfte med att förändra bidragssystemen inom dessa områden är att i högre grad göra stöden teknikneutrala. Det viktigaste är inte att hitta system som är knutna till en bestämd distributionsform. I stället bör det finnas en flexibilitet i systemen som gör det möjligt att stödja framstående och originella kulturella uttryck oavsett hur dessa förmedlas. Kulturlivet ska ha bästa möjliga förutsättningar att delta i och möta den tekniska utvecklingen.

En kulturpolitik för hela landet

En viktig målsättning för politiken inom kulturområdet är att det ska finnas god tillgång till kultur av hög kvalitet och möjlighet till eget skapande i alla delar av vårt land. Det förutsätter ett väl fungerande samarbete mellan den nationella, regionala och lokala nivån. Det offentliga ansvaret för att stödja kulturen är delat mellan staten, kommunerna och landstingen. Samspelet mellan dessa parter har lett till att vi nu i hela landet har ett nätverk av institutioner för scenkonst, musik och kulturarv samt ett växande antal arenor för bildkonsten. De flesta invånare i Sverige har därmed möjlighet att på nära håll ta del av professionell kultur på dessa områden.

Kommunerna har ansvar för biblioteken och musik- och kulturskolorna, verksamheter som är grundläggande för att sprida kultur och stimulera barns kreativitet och förmåga till eget skapande.

I stora delar av Sverige, i synnerhet utanför de större städerna, spelar folkbildningen, föreningslivet och annan ideellt driven verksamhet – det som ofta benämns den civila sektorn – en stor roll för kulturlivet. Det kan röra sig om lokala riksteaterföreningar, kyrkokörer, hembygdsföreningar eller annan föreningsdriven programverksamhet. Arrangörsledet baserar sig ofta i grunden på frivilligt arbete, om än med offentlig delfinansiering. De samlingslokaler runt om i landet som i hög utsträckning ägs och förvaltas av den ideella sektorn har en stor betydelse som arenor för kulturupplevelser och kulturmöten.

Den nuvarande modellen för samspelet mellan staten respektive landsingen och kommunerna, har varit framgångsrik när det gäller att bygga upp en infrastruktur för kulturen i hela landet. När denna struktur nu finns på plats har det från regionalt håll uttryckts en tydlig vilja att ta på sig en annan roll. Vi är övertygade om att kulturen är en viktig drivkraft för regional tillväxt och utveckling. På samma gång är ett vitalt kulturliv beroende av att övriga delar av samhället utvecklas positivt.

Genom att den regionala nivån ges ett ökat inflytande över det statliga stödet flyttas också kulturpolitiken närmare medborgarna och behovet av ett regionalt engagemang och ansvarstagande för kulturfrågorna blir större. Därför föreslår regeringen att en ny modell införs för samspelet mellan staten och den regionala nivån när det gäller kulturfrågor. Staten ska även framöver främja att det finns ett starkt kulturliv i hela landet och verka för regional rättvisa och kvalitet.

Mångfald och interkulturell samverkan

Sverige är ett land präglad av etnisk, kulturell, språklig och religiös mångfald. De nationella minoriteternas språk och kultur utgör ett exempel på sådan mångfald. Många invånare från andra länder har kommit hit och nya tekniska framsteg knyter oss närmare människor i andra delar av världen, vilket ökar vår kunskap om och kontakt med kulturen på andra håll. En internationell utblick och ett interkulturellt perspektiv blir en allt viktigare utgångspunkt för de kulturpolitiska övervägandena.

Regeringen arbetar för att Sverige ska vara ett tolerant och humant samhälle präglad av mångfald och respekt för individens mänskliga fri- och rättigheter. Den 1 januari 2009 trädde den nya diskrimineringslagen (2008:567) i kraft. Den har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Vi menar att kulturen måste vara relevant och angelägen för hela befolkningen. Kulturpolitiken ska bidra till en ökad mångfald och ett mångfacetterat kulturutbud och därmed till större valfrihet för var och en. Att många olika erfarenheter, tankar och historier tillvaratas och speglas är en förutsättning för en levande demokrati.

Enligt resultaten i den SOM-undersökning som gäller för 2008, är skillnaderna i kulturaktivitet relativt liten mellan personer med invand-

rarbakgrund och personer som är födda i Sverige med svenska föräldrar. Det finns också siffror som visar att andelen kulturutövare och upphovsmän med utländsk bakgrund ökar. Fortfarande kvarstår dock skillnader i hur vi deltar i kulturlivet, beroende på t.ex. etnisk, kulturell eller religiös identitet. Detta behöver naturligtvis inte vara ett problem, tvärtom. Däremot bör kulturpolitikens uppgift vara att motverka att människor, utifrån sin bakgrund, bostadsort eller trosuppfattning, känner sig exkluderade eller inte inbjudna att ta del av eller bidra till kulturlivet på samma villkor som andra.

Att jämställdhet ska råda mellan män och kvinnor även inom kulturområdet kan tyckas vara en självklarhet. Men museernas samlingar och teaternas och konserthusens repertoarer vittnar tydligt om att män och kvinnor genom åren har getts helt olika förutsättningar att uttrycka sig konstnärligt. Även om positiva förändringar har skett kvarstår fortfarande obalansen mellan könen. Det skapar orättvisa och kan vara ett hinder för konstens långsiktiga utveckling. Regeringen har uppmärksammat behovet av ökad jämställdhet inom kulturområdet, bl.a. genom de särskilda medel som 2007 gavs till Statens kulturråd för att följa och driva på utvecklingen inom scenkonstområdet. Regeringen har också gett särskilt ekonomiskt stöd till Moderna museets kampanj Önskemuseet, som syftar till att skapa bättre balans mellan manliga och kvinnliga konstnärskap i museets samlingar. Vi ser det som nödvändigt att arbetet för att uppnå jämställdhet mellan könen fortsätter och ger avtryck på kulturpolitikens alla områden.

Inte heller ska faktorer som ålder, sexuell läggning eller funktionsnedsättning hindra människor från att aktivt delta i kulturlivet. Regeringen har i december 2008 ratificerat FN:s internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen behandlar bl.a. deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott. Tillgänglighet och mångfald i vid bemärkelse är en viktig uppgift för kulturpolitiken.

Regeringen beslutade i juni 2008 att årligen avsätta 10 miljoner kronor till en treårig satsning på att främja internationell och interkulturell kulturverksamhet. Medlen ska i första hand stödja nätverksbyggande, kompetensutveckling och omvärldsbevakning vid ett antal myndigheter och organisationer inom kulturområdet. Samtidigt förstärktes Statens kulturråds anslag till internationella och interkulturella insatser. Regeringen har också förtydligat ansvaret för myndigheter och institutioner på kulturområdet att beakta dessa aspekter.

Sverige har åtagit sig ett folkrättsligt ansvar vad gäller de fem nationella minoriteternas kultur och deras möjlighet att använda och utveckla sina respektive språk i enlighet med Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, respektive Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. I språklagen (2009:600), som trädde i kraft den 1 juli 2009, föreskrivs att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är nationella minoritetsspråk och att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk, liksom det svenska teckenspråket. Enligt den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, som träder i kraft den 1 januari 2010, ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen en

förstärkning av anslaget till Institutet för språk och folkminnen för att stärka arbetet med de nationella minoritetsspråken, särskilt meänkieli. Regeringen menar att det finns skäl att ge den romska kulturen en starkare institutionell bas i Sverige. Vidare bör Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum ges ett förtydligat uppdrag att bl.a. dokumentera och sprida kunskap om hur pågående klimatförändringar påverkar kultur- och naturmiljövärdena i fjällmiljön.

Villkoren för konstnärligt skapande

Ett yrkesliv som professionell bildkonstnär, tonsättare, dansare, skådespelare eller musiker förutsätter ofta en lång utbildning. Den färdigutbildade konstnären möter sedan i många fall en osäker arbetsmarknad. Det konstnärliga skapandet är i sig ofta en tidskrävande process – en laborativ och utforskande verksamhet som förutsätter integritet och självständighet. I det avseendet kan konstnärlig verksamhet liknas vid forskning. Slutresultatet av en konstnärlig skapandeprocess kan i många fall inte förutses och är svår att utvärdera utifrån ekonomiska parametrar eller andra kvantitativa mått.

Utgångspunkten för regeringens politik är att professionella kulturskapare ska kunna försörja sig på sin konstnärliga eller kulturella yrkesverksamhet och att beroendet av de generella trygghetssystemen därmed ska minska. De undersökningar som gjorts under senare tid, till exempel Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas inkomster* som presenterades i början av 2009 och som redovisar resultat för åren 2004–2005, visar att konstnärskollektivet är en högutbildad, men lågavlönad grupp. I synnerhet har många bildkonstnärer svårt att leva endast på inkomsten från sitt konstnärliga arbete.

Det är fortsatt angeläget att bedriva en aktiv konstnärspolitik. Det innebär bl.a. att staten ger ekonomiskt stöd till professionella konstnärer, så att de periodvis kan ägna sig åt konstnärligt utvecklingsarbete under ekonomiskt tryggade former. Inom ramen för de konstnärspolitiska insatserna faller också systemen med individuell visningsersättning och biblioteksersättning.

Dessa traditionella former av stöd och ersättningar till konstnärer bör utvecklas och kombineras med offensiva insatser som stärker konstnärernas arbetsmarknad. I det sammanhanget är samarbetet mellan näringspolitiken, politiken för regional tillväxt och kulturpolitiken viktigt att utveckla. Målsättningen är att stärka medvetenheten om de kulturella och kreativa näringarnas potential. Värnandet av upphovsrätten är en förutsättning för konstnärers frihet och försörjningsmöjligheter.

Regeringen har vidare gjort satsningar på att förbättra de ersättningsystem som finns för kulturskapare. Teater- och dansallianserna, som erbjuder professionella frilansande kulturutövare inom dessa respektive områden en grundanställning och tryggare sociala villkor, har stärkts ekonomiskt. År 2008 upprättades dessutom en motsvarighet på musikområdet.

I syfte att fördjupa kunskaperna om operakonstens utveckling och möjligheter har Kulturdepartementet i samarbete med Kungliga Operan AB och Svensk Scenkonst tagit initiativ till seminarier och möten i

Kulturarv för framtiden

En av regeringens kulturpolitiska prioriteringar är att värna kulturarvet för framtiden. I det ligger att skapa förutsättningar för att kulturarvet ska kunna bevaras och göras tillgängligt, men också att verka för att medborgarnas engagemang och intresse för kulturarvet ökar. Kulturarvet är en kraft i samhället som ständigt behöver omtolkas, utvecklas och användas på nya sätt. Det ger perspektiv på samhällsutvecklingen och speglar samtidigt dagens samhälle, som präglas av kulturell mångfald och nya uttrycksformer. Samtida konst- och kulturyttringar tar många gånger sin utgångspunkt i det kulturella arvet, såväl det materiella som det immateriella. Att kulturarvet är angeläget och levande är en förutsättning för att det ska bevaras för kommande generationer. Den nya tekniken har inneburit ökade möjligheter att vårda kulturarvet, men också att göra det tillgängligt för medborgarna.

Det finns inom flera verksamheter på kulturarvsområdet stora behov av att förbättra förhållandena när det gäller vård och konservering av bebyggelse och samlingar samt magasinering. På andra håll finns snarare behov av satsningar för att öka tillgängligheten genom exempelvis digitalisering. Regeringen har genom satsningen på Fria museer skapat bättre förutsättningar för museerna att utifrån sina behov själva prioritera vilka insatser som ska göras för att vårda och tillgängliggöra de kulturskatter som förvaltas. Samtidigt behövs samordning och strategiskt arbete i gemensamma frågor av övergripande karaktär. Härigenom kan olika verksamheter stärkas och effektiviseras, vilket i sin tur förbättrar förutsättningarna för att bevara och tillgängliggöra samlingar av föremål och arkivmaterial så att de kan användas av både forskare och allmänhet.

Väl omhändertagna kulturmiljöer berikar människors liv, bidrar till att skapa goda livsmiljöer och kan ge förutsättningar för utveckling av nya idéer och verksamheter i alla delar av landet. Som exempel kan nämnas Gunnebo slott, Sundsvalls stenstad och södra Ölands odlingslandskap. För att kulturmiljöer ska kunna bevaras och tas tillvara i samhällsutvecklingen är det viktigt med ökad samverkan och dialog mellan berörda aktörer, såsom myndigheter och institutioner inom olika samhällsområden samt enskilda organisationer, exempelvis hembygdsrörelsen.

Det internationella perspektivet i kulturpolitiken

Under de senaste decennierna har stora förändringar ägt rum i Sverige och i vår omvärld, med betydande konsekvenser för kulturlivet. Nya möjligheter har öppnats. Kontakter och utbyte över geografiska och kulturella gränser har ökat och sker enklare än tidigare. För publiken har det internationella kulturutbudet blivit större och mera tillgängligt. Medvetenheten om kulturens betydelse har ökat inom flera politikområden såsom Sverigefrämjandet och biståndet samt inom näringspolitiken genom att de kulturella och kreativa näringars exportpotential uppmärksammas.

Regeringens målsättning är att de internationella och interkulturella kulturkontakterna ska vara en naturlig del av all kvalificerad kulturverksamhet och bygga på ömsesidighet, långsiktighet och respekt. Internationaliseringen ska med andra ord ske med utgångspunkt i kulturlivets villkor och behov. Kontakterna i sig har en så stor betydelse för kulturlivets utveckling att det är angeläget att regeringens strategiska arbete för kulturlivets internationalisering fortsätter. Det internationella och interkulturella perspektivet ska genomsyra kulturpolitiken och integreras i kulturinstitutionernas verksamhet. Därutöver ska möjligheterna till samverkan med andra politikområden aktivt tillvaratas samtidigt som kulturens egenvärde och den konstnärliga integriteten beaktas.

Sverige ska fortsatt stödja EU:s strävanden att göra kulturens roll i unionens externa relationer tydlig. Även det arbete som bedrivs av Unesco bör lyftas fram.

5 Nya nationella kulturpolitiska mål

Regeringens förslag: Nuvarande nationella mål för kulturpolitiken ska upphävas och ersättas av följande nationella kulturpolitiska mål:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Kulturutredningens förslag: Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling genom att främja öppna gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en. Den ska möjliggöra kommunikation mellan olika individer och grupper, skapa förutsättningar för kulturupplevelser och bildning samt verka för att alla ges möjlighet att fritt utveckla sina skapande förmågor.

Statliga myndigheter och institutioner ska, utifrån arten av sina uppgifter och ansvarsområden, arbeta för

- att främja mångfald, kulturell pluralism och internationellt samspel,
- att stödja konstnärligt skapande och ge plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum,
- att kulturarvet bevaras, brukas och tolkas,

- att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling, Prop. 2009/10:3
- att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas.

Målen bör vara vägledande för offentlig kulturpolitik även utanför det statliga området.

Remissinstanserna: Remissopinionen är delad i frågan. Många remissinstanser är negativa till de föreslagna målen bl.a. *Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Sveriges författarfond, Statens museer för världskultur, Folkteatern i Göteborg, Västerbottensteatern, Norrbottensteatern, Länsteatrarna i Sverige, Uppsala kommun* samt *Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)* och deras medlemsförbund. Ett antal remissinstanser är positiva till utredningens förslag, bl.a. *Statens historiska museer, Statens musiksamlingar, Riksteatern, Riksbankens Jubileumsfond, Norrköpings symfoniorkester, Malmö Opera, Skånes Dansteater, Musik i Halland, Östergötlands länsmuseum, Riksförbundet Sveriges Museer, Sveriges Kommuner och Landsting, DIK-förbundet* samt vissa kommuner och regionförbund. I stort sett samtliga remissinstanser anser att det är viktigt att begreppet kvalitet finns med bland målformuleringarna. Många remissinstanser vill se kompletteringar och förtydliganden av de föreslagna målen. Att barn och unga särskilt bör uppmärksammas i de kulturpolitiska målen anser flera remissinstanser t.ex. *Barnombudsmannen, Stiftelsen Tekniska museet, Riksutställningar, Cirkus Cirkör, Musik i Blekinge, KRO* och *Svensk Scenkonst*. Några remissinstanser lyfter fram behovet av att målen uttrycker kulturens roll som motkraft eller alternativ till det kommersiella utbudet bl.a. *Folkbildningsrådet, Växjö universitet, Stiftelsen Arbetets museum, Riksskådebanan, Lärarförbundet* och *Arbetarnas Bildningsförbund (ABF)*.

Skälen för regeringens förslag

I ett riksdagsbeslut 1974 fastställdes för första gången övergripande mål för den statliga kulturpolitiken (prop. 1974:28, bet. 1974:KrU15, rskr. 1974:248). Dessa mål har därefter i stort sett stått oförändrade. Endast mindre justeringar gjordes i samband med att riksdagen tog ställning till förslagen i 1996 års kulturpolitiska proposition (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Det har varit en uppgift för Kulturutredningen att analysera om det med tanke på de samhällsförändringar som ägt rum sedan dess finns skäl att göra förändringar i kulturpolitikens övergripande mål.

Regeringen delar utredningens bedömning att de nuvarande kulturpolitiska målen i vissa delar är föråldrade. Målen bör ge uttryck för en kulturpolitik som är anpassad till dagens samhälle och till framtidens möjligheter och utmaningar. Målen bör därför omformuleras bl.a. genom att kulturens egenvärde och oberoende, medborgarperspektivet och kulturens roll i samhället betonas på ett tydligare sätt än i dag. Kulturutredningens resonemang är utgångspunkten för det förslag som lämnas, men vi har även beaktat de synpunkter som remissinstanserna lämnat och föreslår därför en annan lydelse än den som utredningen föreslår.

De nya kulturpolitiska målen ska vara nationella, dvs. styra den statliga kulturpolitiken. De ska även kunna inspirera och vägleda politiken i kommuner och landsting. Målen får därför betydelse för den nya modell för fördelning av statliga medel på regional nivå som regeringen vill genomföra (se avsnitt 6.1).

Nedan följer en redovisning av regeringens överväganden kring de enskilda målformuleringarna.

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund

Ett levande samhälle behöver ett starkt kulturliv som med självförtroende fritt kan spegla, granska och ifrågasätta rådande maktförhållanden och invanda föreställningar. Genom att beröra och inspirera bidrar kulturen både till att stärka oss som enskilda individer och till att utveckla samhället som helhet. Konsten måste få utvecklas på egna villkor och nya perspektiv på kulturarvet måste hela tiden ges utrymme. Att slå vakt om kulturens möjlighet att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället är därför den grundläggande uppgiften för kulturpolitiken.

I 1974 års kulturpolitiska proposition konstateras att den samhällsstödda kulturverksamheten i ett större perspektiv kan sägas utgöra ett alternativ till den privata företagsverksamheten på kulturområdet (prop. 1974:28). Men det talas även om att vidta direkta åtgärder för att minska de negativa verkningar som det kommersiella kulturutbudet medför och att göra insatser för att ändra efterfrågemönstret. De statliga insatserna på kulturområdet syftar till stor del till att främja mångfald genom att stödja konstnärligt och kulturellt angelägen verksamhet som helt eller delvis inte skulle kunna komma till uttryck på marknadsmässiga villkor. Däremot menar vi att det knappast är relevant att peka ut den kulturella verksamhet som bedrivs på kommersiell grund som huvudsakligen skadlig eller negativ och något som därför behöver motverkas. Det finns ingen given motsättning mellan kommersiell bärkraft och konstnärlig kvalitet eller frihet. Att kommentera och diskutera alla typer av samhällsfenomen och maktstrukturer, även de kommersiella, är en självklarhet för ett fritt kulturliv. Vi anser därför i likhet med Kulturutredningen att detta inte behöver uttryckas som ett eget mål.

Yttrandefriheten är av central betydelse i vårt samhälle. En mångfald röster och en fri debatt är en grundläggande förutsättning för en levande demokrati och en fri åsiktsbildning. Det är en viktig och självklar uppgift, inte minst för kulturpolitiken, att skydda denna frihet.

Ny teknik har medfört att öppna arenor med stor spridning har gjorts tillgängliga för breda grupper i samhället, inte minst via Internet. Det har stärkt mångfalden, men leder ibland till att viktiga diskussioner riskerar att drunkna i informationsflödet. De offentliga kulturinstitutionerna och medierna spelar en nyckelroll som arenor och stöd för det gemensamma samtalet och yttrandefriheten.

Kulturpolitiken bör ge förutsättningar för allas deltagande i kulturlivet vare sig man söker vägar till bildning, kulturupplevelser eller till eget skapande. Det ska vara möjligt att ta del av ett kulturutbud som präglas av mångfald och hög kvalitet oavsett i vilken del av landet man bor. Här har bl.a. nationella och regionala kulturinstitutioner ett särskilt ansvar. Det ska också vara möjligt att verka och förkovra sig som kulturskapare i hela landet.

Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling

Kulturella värden är grundläggande för den enskilda individen och för människors liv tillsammans. De värden vi värnar i bl.a. kulturmiljöer, konstnärliga uttryck och traditioner bildar en grund för vår personliga identitet och våra vägval, men är också en grund för de politiska eller ekonomiska överväganden som görs i samhället. Ett rikt kulturliv har alla möjligheter att utgöra en positiv kraft i samhället.

Ett dynamiskt samhälle förutsätter att den kreativitet och förmåga till nytänkande som är en förutsättning för allt kulturellt skapande tas till vara och ges utrymme. Estetiska och konstnärliga hänsyn i bl.a. samhällsplaneringen gör våra gemensamma miljöer intressantare och mer levande.

Materiella och ekonomiska hänsyn behöver vägas mot djupare mänskliga, sociala och kulturella värden. Kulturpolitiken bidrar därmed till att sprida och förankra en humanistisk människosyn i samhället.

För kulturpolitikens vidkommande är målet inte att kulturuttryck enbart måste ta form inom vad som traditionellt kallats för kultursektorn. Samhället ska präglas av en rikedom av kulturuttryck, oavsett på vilket område dessa uppträder. En ökad samverkan mellan olika områden kan också vidga kulturskaparnas arbetsmarknad och ge kulturinstitutionerna andra möjligheter att nå nya publikgrupper.

Kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor

Olika former av skapande ska stödjas och uppmuntras även om de professionella kulturutövarna har en central roll för kulturlivets framåtskridande. Amatörkultur och professionell kultur bedrivs med olika förutsättningar och utgångspunkter, men berikar ofta varandra och ska därför ges förutsättningar att samverka. Kulturinstitutionerna, inte minst museerna, är viktiga bärare och förmedlare av kunskap. De olika kulturella uttrycken bidrar också till att skapa sammanhang och till att ge människor nya perspektiv på företeelser och skeenden i våra liv och vår omvärld. Kulturpolitiken har därför en viktig roll för samhällets bildningssträvanden.

Personer med funktionsnedsättning ska beaktas i alla regeringsinitiativ på kulturområdet. Det kan bl.a. handla om att förbättra den fysiska tillgängligheten till kulturinstitutionernas lokaler. Detta perspektiv kan också komma till uttryck genom att institutioner och kulturskapare

använder sig av nya tekniska möjligheter för att sprida kultur eller för att underlätta deltagande från personer med funktionsnedsättning.

Att upprätthålla och utveckla jämställdheten inom kulturområdet är en nödvändig kulturpolitisk uppgift. Det allmänna ska också främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Ingen samhällsmedborgare ska känna sig utestängd från kulturlivet, eller inte inbjuden att delta och påverka, på grund av social, religiös eller etnisk bakgrund. Här ska principen om icke-diskriminering vara vägledande.

Kulturpolitiken ska främja kvalitet och konstnärlig förnyelse

Konstnärligt skapande handlar i väsentliga avseenden om att göra annorlunda, utforska nya områden, överskrida gränser, synliggöra olika aspekter av vår tillvaro och att göra detta med största möjliga kraft och trovärdighet, i det medium man valt att arbeta. Konsten och de humanistiska vetenskaperna ger oss viktiga kunskaper och möjlighet att reflektera över våra liv och över samhället och dess utveckling.

Det är kulturpolitikens uppgift att bidra till att det finns ekonomiska och andra förutsättningar för den skapande verksamhet som inte annars skulle komma till uttryck – inte minst när det gäller förnyelse och utveckling av kulturen. En del i detta är att verka för goda villkor för de professionella kulturskaparnas konstnärliga arbete.

Vad som anses vara kvalitet varierar mellan tider och platser. Det varierar från genre till genre och mellan grupper och individer. Kulturskaparna har en nyckelroll i den ständigt pågående diskussionen om vad som är kvalitet på kulturområdet. Att kvalitet är centralt för kulturpolitiken innebär inte att dess innebörd ska bli föremål för politiska bedömningar.

Kulturpolitiken ska främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas

Till kulturpolitikens kärnuppgifter hör att främja ett levande kulturarv som är angeläget för medborgarna i dag och bevaras för kommande generationer. Det gäller både det kulturella arv som överlämnats från tidigare generationer och det som formas i dagens samhälle. Det kan röra sig om allt från fysiska miljöer, kulturminnen och arkiv- och föremålsamlingar till berättelser, traditioner, föreställningar och konstnärliga uttryck. Kulturarvet präglas av historien och mångfalden i dagens samhälle och är lika mångfacetterat och mångbottnat som samhället självt. Det bär samhällets minnen och handlar om såväl framsteg och framgångar som misslyckanden och lidanden. Synen på och tolkningen av kulturarvet förändras ständigt. Ur ett medborgarperspektiv är det viktigt att det förs ett öppet samtal om dessa tolkningar och vad de representerar. Det är angeläget att främja ett arbete som bidrar till att kulturarvet används och utvecklas, och därigenom är levande.

Kulturarvet skapar perspektiv på samhället och dess utveckling och berikar människors liv. Det tillhör alla och bör ses som en kraft i samhället som bidrar till utveckling och förnyelse. Intresset för äldre

uttryckssätt som inspirationskälla är stort inom många samtida konst- och kulturyttringar. Prop. 2009/10:3

Kulturarvets möjligheter tas bäst tillvara när en mångfald av aktörer, såväl enskilda människor som myndigheter, institutioner, organisationer och näringsliv, bidrar med sina perspektiv och använder kulturarvet utifrån olika utgångspunkter. Medborgarnas engagemang och delaktighet är en viktig förutsättning för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Det är därför angeläget att verka för att människor i ökad utsträckning har möjlighet att ta del av, använda och vidareutveckla kulturarvet.

Kulturpolitiken ska främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan

Det internationella utbytet ger nödvändiga impulser till Sverige och svenskt kulturliv. Bland annat till följd av den informationstekniska utvecklingen, en ökad migration och ett ökat resande har människornas internationella kontaktytor breddats under de senaste decennierna. Internationell kulturverksamhet måste därför vara en integrerad del av den nationella kulturpolitiken.

Samhällets internationalisering ger kulturlivet bättre möjligheter att utvecklas samt att samspela och fördjupa kontakterna med andra länder. Lika viktigt som det är att svensk kultur kan nå utanför landets gränser, är det att vi är öppna för impulser från andra länder. Det inspirerar både publik och kulturutövare och kan ge nya kunskaper och perspektiv. Därför är det angeläget att det finns internationella kulturmötesplatser i Sverige som är attraktiva för såväl publik som kulturskapare.

Internationaliseringen ska fortsatt stimuleras i den statliga bidragsgivningen och framhållas som en central uppgift för kulturinstitutionerna.

Kulturen är en viktig brobyggare inom olika politikområden och internationella kulturkontakter sker i stor utsträckning inom ramen för bl.a. Sverigefrämjande samt utrikes- och biståndspolitik. Samverkan över politikområdesgränserna bör utvecklas vidare. Från kulturpolitisk utgångspunkt är det viktigt att framhålla kvalitet, konstnärlig integritet, ömsesidighet och långsiktighet i det internationella utbytet.

De ökade internationella kontakterna har starkt bidragit till att samhället har blivit interkulturellt, med en blandning av uttryck och erfarenheter på både individ- och samhällsnivå. Det interkulturella utbytet har, liksom det internationella, en stor betydelse för kulturlivets utveckling.

Kulturpolitiken ska särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

Kultur är viktigt både för barn och ungdomar och för vuxna. Men vuxna har ofta större möjligheter att överblicka kulturutbudet och göra självständiga val. Barn och ungdomar är i många avseenden i beroendeställning till vuxna och har begränsade möjligheter att själva påverka eller ta ansvar för sin uppväxtmiljö. Samhället och vuxenvärlden har därför ett särskilt ansvar för att barn och unga får goda och likvärdiga möjligheter att delta i kulturlivet.

Kulturpolitiken bör ge förutsättningar för att barn och unga i hela landet har tillgång till ett kulturutbud och kulturella aktiviteter som präglas av mångfald och hög kvalitet. Genom att uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande kan barn och unga behålla och utveckla sin fantasi och sitt självständiga tänkande. Kulturella aktiviteter ger barn och ungdomar utrymme att utbyta tankar och använda sin kreativitet i gemenskap med andra. Att lära känna kulturarvet och förstå historiska sammanhang stärker barns och ungas identitet och ger perspektiv på tillvaron.

Barn och ungdomar ska också ges möjlighet till inflytande och göras delaktiga såväl i planeringen som i genomförandet av de verksamheter som rör dem.

I takt med den tekniska utvecklingen har barns och ungas medieanvändning radikalt förändrats och tillgången till kultur och eget skapande har ökat. Samhället ska främja en kreativ och trygg användning av alla slags medier och stärka barns och ungas mediekompetens.

De som i unga år upplever och skapar kultur bygger en grund för att även senare i livet kunna tänka i nya banor. Att som ung ha tillgång till och kunna använda sig av sin kreativitet och sina kulturella uttryckssätt är därför av stor betydelse även ur ett samhällsperspektiv.

6 Kulturen närmare medborgarna

I tidigare avsnitt har vi redovisat hur ändrade kulturvanor i det nya mediasamhället förändrar vårt sätt att ta del av och skapa kultur. Vi har också redogjort för hur viktigt det är att den mångfald som präglar vårt land avspeglas i den offentligt finansierade kulturen. I de föreslagna kulturpolitiska målen betonas medborgarperspektivet genom att vikten av att alla har möjlighet att delta i kulturlivet framhålls.

Sedan 2006 har bl.a. stödet till de regionala kulturinstitutionerna, till nationalscenerna och till de centrala museerna ökat. Regeringen har också betonat betydelsen av det ideella och lokala engagemanget för kulturen.

Det är vår uppfattning att det stora engagemang för kulturfrågor som finns runt om i landet bäst tas tillvara genom att den regionala och lokala nivån får ett tydligare inflytande över kulturpolitikens genomförande. Detta får i sin tur konsekvenser för verksamheten vid Riksteatern, Riksutställningar och Stiftelsen Svenska rikskonserter.

Ny teknik öppnar nya möjligheter för kulturinstitutioner och kulturskapare att samspela med publiken. Genom en ökad samverkan kan tillgängligheten öka ytterligare. Därför menar vi att det behövs en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande.

I syfte att stärka biblioteksväsendet och ge biblioteken bättre möjligheter att tillgodose allmänhetens behov på detta område föreslås att Kungl. biblioteket, utöver sitt huvuduppdrag som forskningsbibliotek, får ett särskilt uppdrag att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom vissa övergripande biblioteksfrågor.

Regeringens förslag: En ny modell för samspelet mellan staten och den kommunala nivån – landstingen och kommunerna – när det gäller statliga bidrag till regional och lokal kulturverksamhet införs. Det regionala inflytandet ökar samtidigt som ansvars- och rollfördelningen mellan nationell, regional och lokal nivå tydliggörs.

Regeringens bedömning: En särskild utredare ges i uppdrag att lämna förslag på hur det praktiska genomförandet ska ske.

I budgetpropositionen för 2010 aviserar regeringen att det regionala självstyrelseorganet i Skåne län ska besluta om vilka regionala institutioner i Skåne län som ska vara stödberättigade under 2010.

Kulturutredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens.

Remissinstanserna: En stor andel remissinstanser är i huvudsak positiva till förslaget att införa en ny modell för det statliga stödet till regional kulturverksamhet (portföljmodellen). Det gäller bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting* samt många enskilda kommuner, landsting och regionförbund liksom *Länsteatrarnas samarbetsråd*, *Länsmusikens samarbetsråd*, *Svensk Scenkonst*, *Riksantikvarieämbetet*, *Riksteatern*, *Körsam* och *Nämnden för hemslöjdsfrågor*. Många av dessa remissinstanser pekar dock på att den nya modellen måste tydliggöras vad gäller både innehåll och utformning samt att ett genomförande ställer krav på väl utvecklad kompetens hos både tjänstemän och politiker. Många remissinstanser tar också upp frågan om vilka bidrag som bör omfattas av en ny modell. *Statens kulturråd* ger i sitt remissvar förslag på en modifierad variant av utredningens förslag. Flera länsstyrelser framhåller att kulturmiljövårdsbidraget inte bör ingå i modellen samt att länsstyrelserna bör ha en roll i genomförandet.

Det finns en mindre andel remissinstanser som av olika skäl ställer sig negativa till portföljmodellen, bl.a. *Konstnärliga och litterära yrkesutövarers samarbetsnämnd (KLYS)*, *Konstnärernas Riksorganisation*, *Danshögskolan*, *Kungl. Konsthögskolan*, *Mångkulturellt centrum*, *Föreningen svenska tonsättare*, *Folkets Hus och Parker*, *Skuggutredningen*, *Svenska artisters och musikers intresseorganisation*, samt *Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund*. Dessa remissinstanser pekar bl.a. på att det finns risk för ökad byråkratisering och ökade regionala skillnader. Ett stort antal remissinstanser ställer sig varken positiva eller negativa till förslaget som helhet, utan har endast kommenterat vissa frågor i anslutning till den föreslagna modellens genomförande.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Kulturen har stor betydelse för såväl enskilda individer som för lokal och regional tillväxt. Under senare år har kulturens betydelse för andra samhällsområdets utveckling uppmärksamats allt mer. I detta sammanhang framhålls också främjandet av konstnärlig kvalitet och värnandet av konstens fria roll.

Samspelet mellan nationell, regional och lokal nivå behöver vidareutvecklas. De förändringar som vidtas ska ge bättre förutsättningar att uppnå de mål riksdagen beslutar för kulturpolitiken.

Behovet av att precisera ansvarsfördelningen mellan nationell, regional och lokal nivå framgick redan i den kulturpolitiska proposition som presenterades och behandlades av riksdagen 1974 (prop. 1974:28, bet. 1974:KrU15, rskr. 1974:248). Grunden för samhällets stöd till kulturpolitiska insatser skulle vara kommunernas stöd till kulturverksamheter. Verksamheter som var för stora för kommunerna skulle landstingen, inte staten, ansvara för. Statens insatser skulle inrikta sig på att stimulera kulturverksamheten i landet – inte att reglera den. I 1996 års kulturpolitiska proposition (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129) betonades återigen att det offentliga ansvaret för att stimulera kulturens utveckling i länen vilar på kommunerna och landstingen, men att staten har ett ansvar för att främja kulturlivet genom ekonomiskt stöd.

Det kulturpolitiska ansvaret på regional nivå är organiserat på olika sätt i länen. I vissa län är det landstingen som har det regionala kulturpolitiska ansvaret, medan det i andra län är det kommunala samverkansorganet som har tilldelats detta ansvar.

Som framgår i avsnitt 3.3 var den samlade offentliga finansieringen av kulturverksamheter 2007 nära 22 miljarder kronor. Av dessa medel står staten för ca 45 procent, medan kommunernas och landstingens andel uppgår till ca 55 procent. Sett över tid har statens respektive den lokala och regionala nivåns insatser ökat med ungefär lika mycket – ca 20 procent från 1998 till 2007. I absoluta tal får länen med flest invånare, Västra Götalands län, Stockholms län och Skåne län, mest statligt stöd. Sett till kronor per invånare får däremot befolkningen i Gotland, Väster-norrland och Jämtland mest stöd.

Frågan om ökat regionalt inflytande har varit föremål för utredningar, diskussioner och beslut under lång tid. I slutet av 1990-talet beslutade riksdagen om att genomföra en försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning i Västra Götalands, Skåne, Kalmar och Gotlands län. I alla dessa län förutom Västra Götalands län ingick ansvar för beslut om fördelning av bidrag till regionala kulturinstitutioner. Försöksverksamheten i Kalmar län och Gotland upphörde 2002. Den försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning som bedrivs i Skåne och i Västra Götalands län enligt lagen (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning upphör den 31 december 2010. Regeringen avser att senast i början av 2010 lämna förslag till riksdagen med innebörden att Skånes, Västra Götalands och Hallands läns landsting samt Gotlands kommun från den 1 januari 2011 övertar vissa statliga uppgifter. Ansvarsfördelningen mellan staten och dessa landsting samt Gotlands kommun ska i princip följa den som för närvarande gäller försöksverksamheten i Skånes och Västra Götalands län. Den statliga Ansvarskommittén föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2007:10) olika insatser för en robustare samhällsorganisation och för en förbättrad relation mellan staten och den kommunala nivån. Betänkandet har remissbehandlats.

Under 2009 har Statens kulturråd utvecklat sina dialoger med flera län. Bland annat har avsiktsförklaringar tecknats med landstingen i Skåne respektive Norrbottens län samt med Gotlands kommun. Syftet med dessa avsiktsförklaringar är att skapa en gemensam strategi till stöd för kulturens utveckling och förnyelse.

Kulturutredningens huvudsakliga motiv för förslaget att införa en ny modell för fördelning av statligt kulturstöd till kulturverksamhet på den regionala och kommunala nivån är att detta kan vitalisera kulturpolitiken. Utredningen menar att en sådan modell kan öka både politikernas och medborgarnas engagemang för kulturområdet, samtidigt som detaljstyrningen minskar och flexibiliteten blir större. Vidare bör regionalt förankrade analyser och prioriteringar tas fram inför dialogen med staten. Regeringen delar Kulturutredningens bedömning i dessa delar. I detta sammanhang ska kulturens fria roll vara en grundbult samtidigt som kulturens betydelse för andra samhällsområden ska ges utrymme att utvecklas. Även frågan om samverkan med ideella organisationer på kulturområdet är viktig i det regionala och lokala perspektivet och bör belysas. Regeringen utgår från att länen antingen har eller på sikt kan utveckla den kompetens som behövs för att ansvara för ett ökat regionalt inflytande. Genom att den kommunala nivån samlas kring gemensamma prioriteringar skapas förutsättningar för överenskommelser med staten som innebär att roller och ansvar förtydligas.

Modellen bygger på att nationell, regional och lokal nivå även i fortsättningen ska ha ett gemensamt ansvar för kulturpolitikens genomförande och därmed för uppfyllandet av de kulturpolitiska målen. Modellen ska även ge goda förutsättningar för samverkan och samarbeten över länsgränser, liksom med den ideella sektorn. Staten ska ha ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitikens utveckling och för frågor om bl.a. nationell uppföljning och utvärdering. Det är också viktigt att kommuner och landsting är överens om hur de ska samverka i det nya systemet. I likhet med Kulturutredningen anser vi att en ny modell bör införas successivt i hela landet. Modellen bedöms kunna införas redan 2011 i Skåne, Västra Götaland, Gotland och Halland men bör även kunna införas i andra län som uppfyller de villkor modellens genomförande förutsätter.

En analys bör göras om även andra statliga anslag än de som i dag fördelas till regionala och lokala kulturinstitutioner bör ingå i modellen. Innan en ny modell genomförs behöver också ekonomiska, organisatoriska och kompetensmässiga behov belysas, liksom vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att modellen ska kunna införas i respektive län. Konsekvenserna för enskilda institutioner och kulturlivet i stort bör beaktas i en sådan analys. Även den ideella sektorns roll i den nya modellen behöver belysas. Regeringen avser därför att under hösten 2009 tillsätta en särskild utredare med uppdrag att med utgångspunkt i Kulturutredningens förslag analysera ovanstående frågor samt lämna förslag till nödvändiga lagändringar för att kunna genomföra reformen.

Som ett led i arbetet med att förtydliga det regionala ansvaret aviserar regeringen i budgetpropositionen för 2010 att det regionala självstyrelseorganet i Skåne län ska få besluta om vilka regionala institutioner i Skåne län som ska vara stödberättigade under 2010 inom ramen för de ändamål som riksdagen har beslutat om.

Regeringens bedömning: Den verksamhet som hittills bedrivits inom ramen för Riksutställningar, Riksteatern och Stiftelsen Svenska rikskonserter får ändrade förutsättningar i och med att det regionala ansvaret för att stödja den regionala utvecklingen inom områdena scenkonst, musik och utställningar förändras. Statens insatser behöver i högre grad inriktas på expertstöd och kompetensutveckling både i förhållande till den regionala nivån och i förhållande till andra aktörer.

Kulturutredningens förslag: Riksutställningar ska upphöra som egen myndighet och uppgå i en ny myndighet för frågor om samtid, historia och livsmiljö. De medel som i dag går till Riksutställningar bör uteslutande användas i samverkan med statliga och regionala kulturinstitutioner och ingå som en del i den föreslagna funktionen som museikoordinator. Utredningen föreslår en nedläggning av Stiftelsen Svenska rikskonserter. Den verksamhet som i dag bedrivs inom Rikskonserterns ram bör tas tillvara av dels länsmusiken, orkesterinstitutioner och fria musikgrupper, dels av en nybildad myndighet för konstarnas. När det gäller Riksteatern anser utredningen att en översyn bör göras av hur det framtida uppdraget från staten ska utformas. Man anser vidare att delar av de statliga medel som i dag går till Riksteatern i stället ska ingå i den nya modellen för fördelning av medel till regional kulturverksamhet som föreslås.

Remissinstanserna: Remissopinionen är delad i fråga om Riksutställningars, Rikskonserterns och Riksteaterns framtida roll och uppdrag. Vissa remissinstanser, t.ex. *Statens kulturråd*, *Hällefors kommun* och *Konstnärernas Riksorganisation*, framhåller värdet av att Riksutställningar behåller sin egenproduktion. Så gör även *Riksutställningar* i sitt remissvar. *Stiftelsen Nordiska museet* menar däremot att Riksutställningar spelat ut sin roll och bör avvecklas. *Landstingen i Jämtland* och *Norrbottnen* anser att Riksutställningars uppgifter och resurser bör föras över till regional nivå. *Studieförbundet Vuxenskolan* anser att Riksutställningar lagt för stor vikt på rollen som producent på bekostnad av uppgiften att förmedla utställningar till hela landet. *Statens museer för världskultur* lyfter fram att Riksutställningars kompetens är viktig för museerna när det gäller stöd till att turnera deras utställningar nationellt och internationellt och menar att myndighetens uppdrag bör utredas. *Stiftelsen Tekniska museet* och *Riksskådebanan* framhåller att det är viktigt att Riksutställningar arbetar mot en bredare krets än endast offentliga kulturinstitutioner.

Förslaget att lägga ned Rikskonserter får stöd från flera remissinstanser, medan andra framhåller vikten av att ha en samlande nationell aktör inom musikområdet och efterlyser en mer genomarbetad konsekvensanalys.

Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslagen om Riksteatern. *Länsteatern i Örebro* framhåller Riksteaterns stora betydelse som resurs bl.a. när det gäller att nå döva teaterbesökare. *Västmanlandsmusiken* anser att Riksteaterns uppdrag är oklart och hävdar att en nedläggning av

Rikskonserter kan leda till att Riksteatern får en dominerande position inom teater, dans och musik. *Hällefors kommun* anser att Riksteatern spelar en viktig roll för att sätta upp nyskapande och högkvalitativa uppsättningar även utanför de större städerna. *Sveriges Dramatikerförbund* anser att staten bör ge Riksteatern ett tydligare uppdrag när det gäller svensk dramatik.

Skälen för regeringens bedömning: Riksteatern, Stiftelsen Svenska rikskonserter och Riksutställningar har länge haft en viktig roll när det gäller att sprida kultur av hög kvalitet till hela landet. I takt med att den regionala infrastrukturen inom teater-, musik- och utställningsområdet utvecklats har förutsättningarna för dessa tre institutioners verksamhet förändrats på olika sätt. I dag finns på regional nivå många starka aktörer inom alla dessa områden, men förhållandena skiljer sig givetvis åt mellan olika delar av landet. I avsnitt 6.1 föreslår regeringen att en ny modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet ska införas. Det finns i detta sammanhang starka skäl att överväga hur de statliga insatser som fram tills nu genomförts inom ramen för de tre institutionerna ska vara organiserade och inriktade för att på bästa sätt stödja den regionala nivån och uppfylla målen om en god nationell spridning av kulturen och även understödja internationellt utbyte.

Det kulturpolitiska beslut som fattades 1974 kan ses som startskottet för en successiv uppbyggnad av en regional institutionsstruktur som skulle ge invånare i hela landet tillgång till ett rikt och varierat kulturutbud av hög kvalitet. I samma beslut fick de tre institutionerna uppdraget att komplettera och stödja spridningen av scenkonst, musik och utställningar i hela landet under detta utbyggnadsskede. Nu 35 år senare kan vi konstatera att det regionala institutionsnätet är väl utbyggt och etablerat. Redan i den kulturutredning som lades fram 1995 (SOU 1995:84) föreslogs att uppdraget för de tre institutionerna skulle inriktas mot förmedling, metodutveckling och internationellt utbyte. Verksamheterna föreslogs bli mer efterfrågestyrda och de egeninitierade konstnärliga produktionerna antingen upphöra eller reduceras kraftigt. Den dåvarande regeringen valde emellertid att inte genomföra utredningens förslag ifråga om produktionsverksamheten. Däremot förtydligades rollen som stödjande samarbetspartner. Sedan dess har förändringar gjorts inom alla dessa tre institutioner och inriktningen mot samarbetsprojekt snarare än självständiga produktioner har blivit tydlig. Regeringen menar att det finns skäl att ta ytterligare steg i denna förändringsprocess.

Av remissvaren framkommer att många ser ett värde i den stora kompetens som finns uppbyggd inom de tre verksamheterna och att denna fortsatt bör komma respektive sektor till godo. Samtidigt görs bedömningen att de regionala aktörernas möjligheter att skapa olika typer av produktioner av högt konstnärligt och kvalitativt värde stärkts och att de tre institutionernas betydelse i detta avseende har minskat. Det är dock stor skillnad mellan de tre institutionerna när det gäller organisatorisk uppbyggnad, inriktning samt ekonomiska och administrativa förutsättningar. Riksteatern, som drivs i föreningsform, har ett utvecklat nätverk av lokala teaterföreningar som man ger stöd till. Rikskonserter, som är en stiftelse, och Riksutställningar, som är en myndighet, är mindre till

omfånget och kan inte sägas ha samma starka roll inom sina respektive områden.

Det finns ett värde i att ha många olika producenter av musik, teater och utställningar. Pluralism och olika perspektiv är viktiga för kultursektorn. Samtidigt är det angeläget att staten och övriga offentliga aktörer inom kulturområdet använder sina resurser på det mest ändamålsenliga och effektiva sättet. Staten bör bidra till att bygga upp, upprätthålla och vidareutveckla starka, självständiga regionala institutioner inom kulturområdet som kan bära upp en bredd och kvalitet i sin verksamhet. Statens roll bör också vara att stödja dessa med att bygga upp nationell kompetens och främja nätverk och samarbete. I avsnitt 7.4 bedömer regeringen att Statens musiksamlingar bör få ett bredare uppdrag, som omfattar både utövande musik och musikens kulturarv. Det föreslås också att statens verksamhetsstöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter ska upphöra. Samtidigt anges att stödet till regionernas verksamhet på musikområdet bör förstärkas, liksom stödet till de fria musikgrupperna.

I avsnitt 6.1 anges att en särskild utredare bör ges i uppdrag att föreslå hur en ny modell för fördelning av statliga medel till kulturverksamhet på regional och lokal nivå ska införas. Regeringen har för avsikt att låta denna utredare se över Riksutställningars framtida roll och uppdrag. En aspekt i det arbetet är museisektorns behov av stöd, bl.a. när det gäller museipedagogik. Även Riksteatern berörs av förslagen i Kulturutredningens betänkande, bl.a. när det gäller stöd till teaterkonsulenter. Regeringen anser att Riksteaterns uppdrag i framtiden i högre grad bör vara stödjande och kompetensutvecklande. Däremot bör de egna produktionerna kunna minska något i omfattning. Mot bakgrund av detta beräknar regeringen i budgetpropositionen för 2010 att anslaget till Riksteatern minskar med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2011 samt att anslaget till Riksutställningar minskas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2011.

6.3 Samverkan mellan staten, den kommunala nivån och den ideella sektorn

Regeringens bedömning: Dialogen mellan företrädare för staten, kommunerna och landstingen samt ideella och idéburna organisationer och nätverk behöver utvecklas inom kulturområdet. Regeringen avser därför att inbjuda till en dialog kring gemensamma framtidsfrågor.

Kulturutredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till en dialog med de civilsamhälleliga organisationerna på kulturens område och med Sveriges Kommuner och Landsting i syfte att ingå en överenskommelse liknande den som under hösten 2008 slutits på det sociala området.

Remissinstanserna: En övervägande del av de remissinstanser som uttalat sig om förslaget välkomnar en förstärkt samverkan mellan staten, den kommunala nivån och det civila samhället. Flera remissinstanser, däribland *Institutet för språk och folkminnen*, *Sveriges Hembygdsförbund*, *Folkbildningsförbundet*, *Medborgarskolan*, *Studieförbundet*

Vuxenskolan, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet, Ideell kulturallians, Riksförbundet för Folkmusik och Dans, DIK-förbundet samt Landstinget i Uppsala, Örebro respektive Västerbottens län, stöder utredningens förslag om en överenskommelse mellan staten, den kommunala och regionala nivån och representanter för det civila samhället på kulturområdet. Många remissinstanser påpekar dock att begreppet civilsamhälle inte är entydigt definierat och att de organisationer och verksamheter som brukar hänföras till civilsamhället utgör en mycket heterogen grupp. Sveriges Kommuner och Landsting tillstyrker i huvudsak utredningens förslag på området, men anser att initiativet till detaljerade överenskommelser mellan det offentliga och civilsamhället ska komma från lokala och regionala företrädare. Folkuniversitetet menar att en specifik överenskommelse mellan folkbildningen, SKL och staten inte är förenlig med de grundläggande förutsättningarna för en fri och frivillig folkbildning.

Skälen för regeringens bedömning: Människors engagemang och skapande förmåga är förutsättningen för ett rikt kulturliv. Enskilda personer gör stora insatser för att bygga upp kulturell verksamhet och bidrar därmed till att kulturen blir en positiv kraft i samhällsutvecklingen. Denna typ av verksamhet engagerar ett stort antal människor i hela landet och bidrar bl.a. till att skapa sammanhållning och ett socialt sammanhang.

Civilsamhället är ett vitt begrepp och omfattar förutom den ideella sektorn även bl.a. oorganiserat frivilligt arbete och enskilda insatser. Dessa insatser är viktiga för kulturområdet. De bedömningar som regeringen gör i detta avsnitt berör dock främst den ideella sektorn. Med det begreppet avses organisationer och aktörer som varken bedriver vinstdrivande verksamhet eller är en del av det allmänna. Många gånger får verksamheterna dock bidrag från allmänna medel.

Regeringen planerar att under hösten 2009 överlämna en proposition om politiken när det gäller den ideella sektorn till riksdagen och att där föreslå ett nytt mål för politiken om den ideella sektorn, dvs. den nuvarande folkrörelsepolitiken. Avsikten med propositionen är att lägga grunden för en mer samlad politik på området där de ideella organisationernas betydelse, förutsättningar och villkor systematiskt följs och redovisas och där dialog mellan staten och den ideella sektorn är en viktig beståndsdel.

Den ideella sektorn inom kulturområdet uppvisar en stor variation. Professionella och amatörer deltar separat eller gemensamt, beroende på sammanhang. Den ideella verksamheten bidrar, bl.a. genom studieförbundens verksamhet, till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås. Regeringen menar i likhet med Kulturutredningen att det civila samhället har en stor betydelse både för den utövande kulturen och för kulturarvsområdet. Vi menar dessutom, i likhet med många remissinstanser, att den professionella kulturen och amatörkulturen inte står i motsatsförhållande till varandra. Tvärtom skapar de ofta förutsättningar för varandra och utgör båda nödvändiga delar av ett rikt kulturliv.

Regeringen ser därför positivt på ett fördjupat erfarenhetsutbyte och samarbete på kulturområdet mellan den ideella sektorn, landstingen och kommunerna samt staten. För att undersöka behoven och formerna för ett sådant fördjupat samarbete avser regeringen att ta initiativ till att bjuda in

representanter för den ideella sektorn, kommunerna och landstingen samt företrädare för berörda statliga verksamheter till en gemensam dialog. Barns och ungas möjligheter till eget skapande och ökad delaktighet i kulturlivet är centrala i den kulturverksamhet som bedrivs i landstingens och kommunernas regi och väsentliga delar av kultursektorns arbete. Mot den bakgrunden kan ett av syftena med dialogen vara att stärka barns och ungas möjligheter till eget skapande och deltagande i kulturlivet.

Regeringen kommer också att tydligare framhålla betydelsen av samarbetet med civilsamhället i styrningen av myndigheterna inom kulturområdet.

6.4 Förstärkt samordning och kunskapsspridning inom området barn- och ungdomskultur

Regeringens bedömning: Statens kulturråd ges i uppdrag att utveckla sitt utåtriktade arbete med barn- och ungdomskultur. Medierådet ges ett tilläggsuppdrag som syftar till att öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på Internet.

Kulturutredningens förslag: Utredningen pekar på behovet av att skapa en bättre samordning när det gäller arbetet med kultur i skolan. Däremot lämnas inga direkta förslag på insatser som gäller barn- och ungdomskulturområdet som helhet.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Statens kulturråd*, *Barnombudsmannen*, *Ungdomsstyrelsen*, *Lärarnas riksförbund* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, anser att barn- och ungdomskulturområdet inte är tillräckligt belyst av Kulturutredningen. *Stockholms stad* efterlyser forskning, utvärdering och erfarenhetsspridning inom barn- och ungdomskultur. Ett flertal remissinstanser uppmärksammar också frågan om barn och unga som kulturutövare i det nya medielandskapet.

Skälen för regeringens bedömning: Kulturutredningen lyfter bl.a. fram behovet av utvärderingar och metodutveckling och föreslår att Statens kulturråd får ett utökat uppdrag inom detta fält. Även i Statens kulturråds rapport om samverkan mellan skolan och kulturlivet (2007:8 *Kulturliv och skola*) identifieras behovet av samordnad kunskapsspridning och analys samt bristen på utvärderingar och statistiska underlag. Statens kulturråd har redan inlett ett utvecklingsarbete som rör insatser inom barn- och ungdomskulturområdet. Det är regeringens bedömning att Statens kulturråd bör ges ett tydligare uppdrag när det gäller samordning och kunskapsspridning inom området. I uppdraget ska ingå att samla och publicera aktuell statistik och information, följa och sprida forskningsrön liksom bidra till kunskaps- och metodutveckling och lyfta fram goda exempel samt vara en dialogpart för regionala och kommunala aktörer och kulturlivets parter. Kulturverksamheter i skolan ska redovisas särskilt.

Kommunerna ansvarar för det lokala kulturutbudet där den största delen av barns kulturliv utspelar sig. Statens kulturråds utåtriktade uppdrag inom ungdoms- och barnkultur bör därför genomföras i nära samarbete med den kommunala nivån.

Medielandskapet har förändrats betydligt de senaste decennierna. Internet har blivit en allt viktigare arena för att uttrycka sig kreativt och delta aktivt, vilket ställer krav på att medborgarna kan bedöma och granska information. Denna mediekompetens är inte minst viktig när det gäller barn och unga. I Sverige har Medierådet, som har i uppdrag att följa utvecklingen av barns och ungas mediesituation och arbeta förebyggande för att minska riskerna för skadlig mediepåverkan, en viktig roll när det gäller dessa frågor. Medierådets arbete är delvis kopplat till de initiativ som tagits inom EU för att uppmuntra och samordna medlemsstaternas arbete för att öka mediekompetensen. Europeiska kommissionen har nyligen antagit en rekommendation med riktlinjer på detta område.

Statens skolverk har i uppdrag att främja utveckling och användning av IT i skolan. Det innebär att erbjuda stöd till förskolor, skolor och vuxenutbildning för att kunna använda IT och medier i undervisningen på ett genomtänkt sätt. Skolverket erbjuder t.ex. kompetensutveckling av pedagoger och en webbsida om säker Internetanvändning

Tekniken har gett upphov till nya konsumtionsmönster med nya beteendemönster och delvis nya attityder, och den har inneburit att barn och unga i allt högre grad själva är kreatörer och medskapande på den digitala arenan. Samtidigt har många vuxna begränsad kunskap om barns och ungas digitala aktiviteter. Regeringen avser därför att ge Medierådet ett tilläggsuppdrag som syftar till att öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på Internet.

6.5 Ett samlat ansvar för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet

Regeringens bedömning: Kungl. biblioteket bör ges ett särskilt uppdrag när det gäller att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom biblioteksväsendet samt att, i samråd med länsbiblioteken, kontinuerligt följa bibliotekens arbete. Uppdraget omfattar dock inte forsknings- och högskolebiblioteken. Regeringen avser att ge Kungl. biblioteket i uppdrag att ta fram en plan för hur detta praktiskt ska genomföras.

Kulturutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningens förslag är att Kungl. biblioteket ska få i uppdrag att svara för den nationella överblicken på biblioteksområdet samt att en samlad myndighet för arkiv och bibliotek bör inrättas senast 2014.

Remissinstanserna: Bland remissinstanserna stöder flertalet förslaget att uppdra åt Kungl. biblioteket att vara en nationell samordnare för biblioteksområdet. Däremot avvisar de flesta förslaget om att slå samman Kungl. biblioteket och Riksarkivet (inkl. landsarkiven). Många remissinstanser uttrycker dock värdet av att kunna se samlat på arkiv- och biblioteksfrågor. *Kungl. biblioteket* (KB) anför att myndigheten har goda förutsättningar att ta på sig ett utökat ansvar och att mycket samordning inom bibliotekssektorn redan i dag sker genom KB:s försorg. *DIK-förbundet* ställer sig bakom förslaget att ge KB i uppdrag att svara för natio-

nell överblick på biblioteksområdet. *Svensk Biblioteks förening* framhåller värdet av att KB blir en nationell aktör även för folk-, läns- och skolbibliotek och menar att den bristande samordningen i dagsläget ger upphov till dåligt resursnyttjande. En majoritet av de universitet som lämnat remissvar, bl.a. *Lunds universitet*, är positiva till att KB får ett samlat ansvar för bibliotekssektorn. Vissa universitet, såsom *Kungliga Tekniska högskolan*, framhåller dock risker för att förslaget skulle minska KB:s kapacitet att agera som forskningsbibliotek. Framför allt lyfts samordningen av de digitala tjänsterna fram som viktig. Länsbiblioteken är eniga om att det behövs en nationell aktör på biblioteksområdet med ett samordningsansvar även för folk- och länsbibliotek. Flera länsbibliotek, exempelvis *Länsbiblioteket Dalarna* respektive *Sörmland*, liksom flera universitetsbibliotek, påtalar vikten av samverkan och dialog och att kompetens tillförs KB. *Statens kulturråd* uttrycker en viss skepsis mot förslaget, men uttrycker samtidigt ett behov av en samlad bibliotekspolitik med ett gemensamt uppdrag för offentligt finansierade bibliotek. Kulturrådet framhåller att den egna myndigheten inte förmått vara en samlande aktör på området, på grund av att uppdraget inte gett mandat för en sådan roll.

Skälen för regeringens bedömning

Biblioteken är en viktig samhällelig resurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. Biblioteken verkar för läskunnighet, utbildning, livslångt lärande, kultur och informationsspridning.

Det finns ett väl utbyggt biblioteksväsen i Sverige med folkbibliotek, skolbibliotek, läns- och regionbibliotek, universitets- och högskolebibliotek och andra forskningsbibliotek, myndighets- och specialbibliotek, sjukhusbibliotek och nationalbiblioteket Kungl. biblioteket (KB). Alla dessa bibliotek har offentlig finansiering, men olika huvudmän – statlig, kommunal eller landstingskommunal. Därutöver finns företagsbibliotek och privata bibliotek. Bibliotekens målgrupper och uppgifter sammanfaller ofta, men skiljer sig också åt. Olika biblioteksformer närmar sig dock varandra, t.ex. använder studerande sig alltmer av folkbiblioteken. På olika håll integreras skolbiblioteken med folkbiblioteken i kommunerna. Länsbiblioteken i flera län eller regioner verkar för att alla bibliotek i regionen ska ses som en gemensam resurs. Utvecklingsarbete bedrivs bl.a. för att överbrygga gränser mellan folkbibliotek och forskningsbibliotek, men också över regiongränser.

Behoven av ett ökat samarbete mellan folkbibliotek och forskningsbibliotek har tagits upp i flera olika sammanhang. Ökad samordning av biblioteksväsendet är en ofta återkommande önskan från flera företrädare för bibliotekssektorn.

Som Kulturutredningen och det stora flertalet remissinstanser påpekar finns det behov av såväl en nationell överblick som ett ökat samspel mellan den nationella, regionala och kommunala biblioteksverksamheten. Detta ligger också i linje med bibliotekslagen (1996:1596) som anger att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka. För att ge bättre förutsättningar för ökat samarbete inom biblioteksområdet föreslår vi att KB, förutom sitt

nuvarande uppdrag som forskningsbibliotek, även får ett ansvar för att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom den del av biblioteksväsendet som har kommunal eller regional huvudman. Regeringen avser att ge KB i uppdrag att ta fram en plan för hur detta praktiskt ska genomföras. Forsknings- och högskolebibliotek omfattas därmed inte av detta nya specifika uppdrag. Tillsammans med länsbiblioteken ska KB följa upp bibliotekslagens praktiska tillämpning och även ansvara för att det finns relevant kunskap och statistik på området. Länsbiblioteken får en tydligare roll när det gäller att följa utvecklingen inom respektive region och därmed bistå och komplettera KB:s arbete med dessa frågor.

KB är i första hand ett forskningsbibliotek med det överordnade uppdraget att ta emot, förvara, beskriva och tillhandahålla den svenska tryckproduktionen i sin helhet samt filmer, fonogram och videogram för forskningssyften. Vidare insamlar och tillhandahåller KB även viss utländsk forskningslitteratur. Detta ska även fortsättningsvis vara KB:s huvuduppgift. Uppdraget att driva, samordna och utveckla frågor inom en större bibliotekssfär ska inte begränsa KB:s kapacitet att utföra sin huvuduppgift. Regeringen anser också att det är nödvändigt att tillföra verksamheten särskilda resurser för uppdraget.

Den s.k. KB-utredningen (SOU 2003:129) föreslog att KB skulle få det odelade ansvaret för utveckling och samordning av informationsförsörjning till alla offentligt finansierade bibliotek. Motiven var bl.a. rätten till likvärdig informationsförsörjning och biblioteksservice i hela landet, behovet av nationella lösningar inom olika områden, exempelvis gemensamma kataloger, och effektivare resursutnyttjande.

Kulturutredningen föreslår bl.a. att de förändringar som föranleds av utvecklingen inom det digitala området följs upp av en central aktör. I dessa avseenden har t.ex. folkbiblioteken och de vetenskapliga biblioteken delvis gemensamma mål och utmaningar. Även låntagarna har, enligt utredningen, numera i stor utsträckning samma behov. Regeringen delar denna uppfattning och vill poängtera betydelsen av att biblioteken arbetar för att förenkla och förbättra servicen för sina användare.

Folkbibliotekens uppdrag att arbeta läsfrämjande, med kulturell verksamhet och i ett lokalt sammanhang, ofta med barn och unga som en huvudmålgrupp, skiljer sig dock avsevärt från forskningsbiblioteken. KB bör i sitt samordningsuppdrag även uppmärksamma skillnader mellan olika typer av bibliotek och behöver sannolikt utöka sin kompetens när det gäller folk- och skolbiblioteksverksamhet.

Regeringen ser dock inte tillräckligt starka skäl för att samla de myndigheter som Kulturutredningen nämner i en gemensam myndighet. Regeringen anser att universiteten och högskolorna ska ha långtgående självständighet så att de kan agera fristående och styrning från andra myndigheter. Pluralism i forsknings- och högskolesystemet ska värnas. Regeringen finner det därför inte motiverat att utöka KB:s roll i förhållande till högskole- och forskningsbiblioteken.

KB:s huvuduppgift är att ta emot, förvara, beskriva och tillhandahålla den svenska tryckproduktionen i dess helhet samt att upprätthålla en representativ samling av utländsk forskningslitteratur inom samhällsvetenskap och humaniora. KB har också i uppdrag att svara för det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS, för vissa frågor om samverkan mellan forskningsbibliotek samt för samordning, utveckling och visst utredningsarbete inom biblioteksområdet. Vi ser att det finns goda förutsättningar att vidareutveckla samverkan kring licensupphandling, samkatalogisering och liknande. KB har stor kompetens och erfarenhet av att driva och samordna digitala samarbeten och bör därför få en tydligare roll för hela sektorn. Den digitala utvecklingen gör också att tillgången till digital litteratur är en fråga som bör aktualiseras.

Statens kulturråd svarar i dag för nationell statistik över biblioteksområdet, ett ansvar som bör flyttas till KB. I denna fråga bör KB även samverka med länsbiblioteken.

Länsbiblioteken

Länsbiblioteken arbetar med utveckling och förnyelse av biblioteken i länen och har till uppgift att stödja, samordna, utveckla och komplettera länets kommunala och landstingskommunala bibliotek. Staten bidrar med ungefär 30 procent och landstingen med 70 procent till länsbibliotekens budget.

Utöver länsbiblioteken finns också lånecentraler och s.k. depåbibliotek, som fungerar som centrala fjärrlånemagasin. I Stockholm finns Internationella biblioteket som även är lånecentral för landets alla bibliotek. Länsbiblioteken är viktiga aktörer i den nationella infrastrukturen på biblioteksområdet. Regeringen menar att det borde finnas möjlighet att utveckla och förtydliga deras roll, bl.a. när det gäller ansvaret för samordning och kvalitetsutveckling av biblioteksverksamheten i respektive län eller region. I detta sammanhang är samverkan med KB och Talboks- och punktskriftsbiblioteket viktig.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) samverkar med andra bibliotek för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till t.ex. talböcker, punktskriftsböcker och e-text. Kulturutredningen föreslår bl.a. att TPB bör få i uppgift att följa efterlevnaden av 8 § bibliotekslagen om att folk- och skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt vissa utpekade grupper, vilket skulle stärka TPB:s inriktning mot samverkan med övriga myndigheter. I det sammanhanget vill regeringen framhålla att samarbetet mellan KB och TPB bör fördjupas.

För att ytterligare främja barns tillgång till och användning av punktskrift föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2010 att TPB:s anslag tillförs medel genom överföring från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Enligt den senaste skolbiblioteksstatistiken (Kulturrådet 2009:1) saknar närmare en femtedel av landets elever tillgång till skolbibliotek i någon form. Åtta av tio skolor använder folkbiblioteken för lån, läsning och faktainhämtning. Bibliotekslagen anger att det ska finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att främja elevernas intresse för läsning och litteratur och för att deras behov av utbildningsmaterial ska tillgodoses. Det är kommunerna som ansvarar för skolbiblioteken och deras verksamhet.

I det förslag till ny skollag som Utbildningsdepartementet redovisat (Ds 2009:25) finns ett krav på att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek.

Ansvar för att skolans elever har tillgång till skolbibliotek ligger ytterst på skolorna och kommunerna. Regeringen menar dock att KB:s samordningsansvar i lämpliga delar, t.ex. vad gäller statistik, även bör omfatta skolbiblioteken.

Utvärdering av bibliotekslagen

Bibliotekslagen infördes 1997. I lagen fastslås bl.a. att varje kommun ska erbjuda medborgarna tillgång till folkbiblioteksverksamhet. Lagen anger också bl.a. att allmänheten avgiftsfritt ska få låna litteratur för en viss tid. Riksdagen beslutade 2004 om ändringar i lagen som innebär att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka och att kommuner och landsting ska anta planer för biblioteksverksamheterna.

Statens kulturråd för i dag statistik över kommunernas biblioteksverksamhet, bl.a. över vilka kommuner som har biblioteksplaner, men Kulturrådet har hittills inte utvärderat innehållet i dessa biblioteksplaner närmare. Någon mer genomgripande utvärdering av bibliotekslagen har heller inte gjorts.

Regeringen har i tidigare budgetpropositioner (t.ex. prop. 2008/09:1, utg.omr. 17) aviserat att en utvärdering av bibliotekslagen ska utföras under mandatperioden. Utvärderingen kommer dock inte att innebära förändringar i de grundläggande villkoren för biblioteksverksamheten. Syftet är att stärka bibliotekens roll och tillgänglighet i framtiden. Utvärderingen är nära förknippad med frågan om en nationell myndighet med samordningsansvar för hela biblioteksväsendet. Vikten av löpande uppföljning av lagen har i remissvaren framhållits exempelvis av KB och Svensk Biblioteksforening.

Kulturdepartementet har inlett ett arbete med att se över bibliotekslagen och undersöka hur lagen har fungerat i praktiken. I detta arbete ingår att översiktligt kartlägga och analysera bibliotekslagens tillämpning, bl.a. när det gäller samverkan och biblioteksplaner, samt lagens effekter för utvecklingen inom biblioteksväsendet, belysa relevanta omvärldsförändringar efter lagens tillkomst, överväga behovet av att revidera lagen och lämna förslag på eventuella ändringar samt överväga formerna för uppföljning och tillsyn av lagen. Det är viktigt att en kontinuerlig uppföljning sker av hur bibliotekslagen efterlevs på nationell nivå, men det ska också få finnas lokala variationer i hur biblioteksverk-

6.6 Digitala resurser i medborgarnas tjänst

Regeringens bedömning: Riksarkivet, Kungl. biblioteket, de centrala museerna, Riksantikvarieämbetet, Stiftelsen Svenska Filminstitutet och Talboks- och punktskriftsbiblioteket ges i uppdrag att inkomma med underlag som ska kunna ligga till grund för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Ett första steg mot ökad koordinering är att Riksantikvarieämbetet ges i uppdrag att förvalta och vidareutveckla den digitala infrastruktur som skapats genom K-samsök.

Kulturutredningens bedömning är att det är angeläget att göra en anpassning till de nya villkor och möjligheter som digitaliseringen innebär för arkiv och bibliotek och att ge medborgarna ökad tillgång till nya tjänster och samlad information.

Museikoordinatorns bedömning är att det finns betydande samordningsvinster att göra inom området. En samordningsfunktion för museerna tillsammans med Kungl. biblioteket och Riksarkivet och i samverkan med Riksantikvarieämbetet (RAÄ) föreslås driva sådana frågor som aktualiserats i utredningens arbete med projekten K-samsök och ABM-centrum. RAÄ bör få i uppdrag att förvalta projektet K-samsök.

Remissinstanserna: Många remissinstanser lyfter fram betydelsen av utvecklingen på det digitala området för bevarandet och förmedlingen av kulturarvet. Ett stort antal remissinstanser, däribland *Kungl. biblioteket*, *Naturhistoriska riksmuseet*, *Stiftelsen Nordiska museet*, *Kungl. Vitterhetsakademien*, *Stiftelsen Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek* samt *Sundsvalls kommun*, lyfter också fram det samarbete som redan utvecklats mellan arkiv, bibliotek och museer. *Sveriges Radio AB*, *Sveriges Television AB* och *Sveriges Utbildningsradio AB* framhåller att bolagens programarkiv är en viktig del av kulturarvet som i större utsträckning borde kunna vara digitalt tillgängliga.

Skälen för regeringens bedömning

Den digitala utvecklingen ger de s.k. minnesinstitutionerna helt nya möjligheter att ge medborgare och forskare tillgång till kulturarvet, oberoende av fysisk lokalitet. Institutionernas roller och förhållningssätt har påverkats av den digitala utvecklingen, en utveckling som troligen kommer att fortsätta. Det blir särskilt tydligt om man ser till hur de yngre generationerna tar till sig och konsumerar kultur (se avsnitt 3.4). Inte minst viktigt är att den digitala tekniken gör det möjligt för användaren att bli medskapande. Användaren kan t.ex. vidareutnyttja tillgänglig information och på egen hand kombinera ljud, bild och text för att skapa en egen presentation i nya sammanhang. Omvänt kan användaren också bidra till att beskriva och katalogisera det som institutionerna gör till-

gängligt. En allt större mängd kulturarvsinformation i digital form förbättrar också förutsättningarna för t.ex. empiriskt baserad forskning när nya sökmöjligheter och indexering gör det möjligt att genomföra nya typer av undersökningar.

Kulturutredningen lyfter fram de möjligheter och utmaningar som den digitala utvecklingen innebär, särskilt för arkiv och bibliotek. Musei-koordinatoren tar också upp den digitala utvecklingen och dess betydelse för museisektorn. Den digitala utvecklingen för med sig nya utmaningar och möjligheter för både arkiv, bibliotek, museer och audiovisuella samlingar. Som flera remissinstanser påpekar bör frågan ses i ett vidare sammanhang som innefattar alla de sektorer som förvarar kulturarvsinformation. Ett sådant synsätt ligger också i linje med de initiativ som tagits på europeisk nivå för att inrätta ett europeiskt digitalt bibliotek – Europeana – för digitaliserat kulturellt material från hela Europa (böcker, tidningar, fotografier, film, audiovisuella verk, arkivhandlingar, museiföremål, monument och arkeologiskt kulturarv). I de rådsslutsatser som antagits förbinder sig medlemsstaterna att upprätta nationella strategier och mål för digitalisering och digitalt bevarande samt att främja synergier mellan de olika institutioner som är engagerade i processerna för digitalisering och elektronisk tillgång till kulturellt material och digitalt bevarande.

En del av de frågor och möjligheter som uppkommit rör enskilda institutioner, men mycket handlar om att finna gemensamma lösningar. Sverige har på många sätt kommit långt i samarbetet över sektorsgränserna i dessa frågor. Det framtida arbetet bör därför bygga vidare på de strukturer och samarbeten som redan har etablerats. Det är i sammanhanget värt att framhålla att flera institutioner redan samarbetar inom detta fält, t.ex. inom ramen för projekt som K-samsök och Centrum för långsiktigt digitalt bevarande vid Luleå tekniska universitet. Värdet av samverkan lyfts också fram av ett stort antal remissinstanser, som särskilt framhåller betydelsen av samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer (ABM-samverkan) och av ABM-centrum, som är ett samarbetsprojekt mellan Kungl. biblioteket (KB), Nationalmuseum, Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Riksarkivet, Naturhistoriska riksmuseet och Stiftelsen Nordiska museet. Projektet har särskilt varit inriktat på att koordinera insatser på det digitala området.

Det framtida arbetet på området bör också beakta de förslag som lämnas i pågående utredningar som behandlar relaterade frågor. Nämnas kan att en särskild utredare ser över frågan om skyldighet att till myndighet leverera publicerat elektroniskt material som överförs via nätverk (dnr U2009/721/F). Det handlar alltså om en utvidgad skyldighet att till KB lämna s.k. pliktexemplar av dokument. Upphovsrättsutredningen (Ju 2008:07) har i tilläggsdirektiv (dir. 2009:65) fått i uppgift att bl.a. ta ställning till om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk bör ändras för att underlätta för bibliotek och arkiv att digitalisera och tillgängliggöra upphovsrättsligt skyddade verk, samt om en generell avtalslicens bör införas.

Samhällsutvecklingen i stort – och de projekt som initierats i sektorn – visar att det är av strategisk betydelse för måluppfyllelsen inom både kultur- och utbildningssektorn hur den digitala utvecklingen hanteras av institutionerna. Ett första strategiskt område gäller en effektivare hantering av digital information. I den utsträckning det är möjligt bör institutionerna samutnyttja investeringar för digitalisering, tillgängliggörande och lagring. Det är även viktigt att ta fram och sprida gemensamma standarder och arbeta med att ta fram modeller för digital långtidslagring. Det bör även övervägas om det är möjligt att gemensamt upphandla licenser i större utsträckning än i dag.

Ett andra område av strategisk betydelse handlar om användarvänliga lösningar. I den utsträckning det är möjligt bör kataloger och portaler samordnas mellan institutioner och sektorer eftersom det i den digitala miljön blir av mindre betydelse för användaren vid vilken institution ett visst objekt förvaras. Det är en form av digital infrastruktur som är av särskild betydelse för forskarsamhället. Detta bör t.ex. kunna ske genom den typ av samsökväxlar som museerna byggt upp. Även gemensamma söksystem, som det som skapats för arkiv, bibliotek och audiovisuella samlingar (Sondera), bör vidareutvecklas. Vidare kan nämnas e-tjänsten Fornsök som har utvecklats av RAÄ, Statens maritima museer och Sjöfartsverket. Den digitala tekniken öppnar även för ökad interaktivitet och s.k. wiki-funktioner där användaren själv bidrar till att beskriva, katalogisera och vidareförmedla den information som finns. Det är också av stor betydelse att institutionerna utnyttjar nya möjligheter att öka tillgängligheten för grupper med särskilda behov. Goda exempel bör spridas och möjliga samarbeten med privata aktörer undersökas.

Ett tredje strategiskt område är hanteringen av upphovsrättsfrågor i den digitala miljön. För att den digitala teknikens möjligheter ska kunna tas till vara måste rättigheter till verk och prestationer kunna inhämtas från rättighetshavare. Mot den bakgrunden är insikt och kompetens om den gällande upphovsrättsliga lagstiftningen en avgörande resurs som institutionerna behöver besitta, enskilt eller gemensamt. Vidare är en sådan kompetens också nödvändig att kombinera med aktiva kontakter och nätverksbyggande med företrädare för berörda rättighetshavargrupper. Kopplat till detta finns också frågor som rör principerna för avgiftsuttag för vidareanvändning av digitala verk som institutionerna själva har upphovsrätt till. Dessa frågor behöver belysas ytterligare.

Mot denna bakgrund har regeringen för avsikt att ge Riksarkivet, KB, RAÄ, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket och de centrala museerna i uppdrag att under 2010 inkomma med underlag som ska kunna ligga till grund för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Samråd bör ske med Upphovsrättsutredningen (Ju 2008:07). Tanken med en nationell strategi är att i ett sammanhang beskriva övergripande frågor som berör flera institutioner. På så sätt kan grunden läggas för ett samlat förhållningssätt till dessa frågor. En sådan strategi ska däremot inte innehålla bindande bestämmelser som i detalj styr institutionerna. Underlaget från institutionerna ska innehålla en redovisning av insatser och pågående projekt, en bedömning av vilka särskilda utmaningar och möjligheter

som den digitala tekniken innebär samt förslag på vidareutvecklat samarbete inom specifika områden. Det kan även bli aktuellt att bjuda in andra aktörer att bidra med underlag till den process som nu sätts igång, t.ex. Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Ett viktigt kulturarv som allt mer får digital form finns även inom teater-, dans- och musikområdet. Det bör därför övervägas om vissa kulturinstitutioner på scenkonstområdet också bör delta i arbetet.

Framtiden för K-samsök

Museisektorn har i stor utsträckning saknat enhetliga databassystem och gemensamma standarder på IT-området. Detta har försvårat sammanhållna söksystem och tillgängliggörande av information från enskilda institutioner i andra sammanhang än de egna. Med projektet K-samsök har nya förutsättningar skapats för samlad presentation och större spridning utan att de underliggande tekniska lösningarna alltid måste se likadana ut.

K-samsök är en teknisk modell som kan förmedla digital information mellan museer och intresserade utanför sektorn. K-samsök är inte en portal eller webbplats, utan ett system som tar emot sökningar och levererar data till olika tillämpningar och webbgränssnitt. På det viset kan materialet bli sökbart genom en mångfald av andra portaler, karttjänster och sökmotorer där även aktörer utanför musei- eller kulturarvssfältet förmedlar urval av data till sina respektive målgrupper. Viktiga samverkansparter i realiseringen av K-samsök har varit RAÄ, Statens historiska museer och Västra Götalandsregionen. Även Museikoordinatoren har deltagit i detta arbete. Därutöver har processen aktivt stötts av ytterligare ett drygt tiotal museer, som bidragit med kompetens, erfarenhet och direkta resurser i form av nedlagt arbete. Även samarbetet med Riksarkivet och KB har varit betydelsefullt för genomförandet av projektet.

Regeringen bedömer att projektet inneburit ett viktigt steg mot gemensamt digitalt tillgängliggörande av information från både musei- och kulturmiljösektorn. Projektet ligger i linje med den prioritering av användarvänliga lösningar och gemensamma ingångar till kulturarvsmaterial hos olika institutioner som angetts ovan. Det bör också finnas möjligheter att göra system av det här slaget mer kompatibla med motsvarande lösningar inom t.ex. arkiv- och biblioteksområdet.

RAÄ har under uppbyggnadsfasen svarat för driften av systemet, vilket under projektet har varit en avgörande faktor för att få till stånd en fungerande sökfunktion. Mot denna bakgrund avser regeringen att ge RAÄ i uppdrag att förvalta och vidareutveckla den digitala infrastruktur som skapats genom K-samsök. Uppdraget bör genomföras i samarbete med berörda myndigheter och institutioner samt ideella organisationer och aktörer. RAÄ ska även delta i samarbete på europeisk nivå inom området. I uppdraget bör också ligga att bidra med underlag för ett ställningstagande till hur museisektorns gemensamma digitaliseringsfrågor ska hanteras framöver, vilket kommer att vara en viktig del i den nationella strategin för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande.

I centrum för den kulturella förnyelsen står kulturskaparna, de fria grupperna, museerna, nationalscenerna och andra kulturinstitutioner. Tidigare i denna proposition har vi redogjort för ett antal framtidsfrågor som kulturpolitiken har att möta. I det sammanhanget finns det skäl att särskilt betona villkoren för den kulturella förnyelsen och det konstnärliga skapandet.

I enlighet med de nya kulturpolitiska målen ska frihet, kvalitet och mångfald i de kulturella uttrycken främjas. Regeringen har sedan 2006 stärkt förutsättningarna för den nyskapande kulturen i ett flertal avseenden. De s.k. scenkonstellationerna har byggts ut till att även omfatta musikområdet. Nationalscenernas, den regionala scenkonstens och de fria gruppernas anslag har förstärkts. Vissa statliga institutioner har fått ökade medel för att kunna leva upp till det nya avtalet för utställningsersättning. Möjligheterna för konstnärlig och kulturell forskning har utvecklats. Genom satsningen Fria museer har de statliga museerna både tillförts resurser och fått en större frihet att utveckla verksamheten och göra prioriteringar utifrån sina respektive förutsättningar. I propositionen Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och tv i allmänhetens tjänst 2010–2013 (prop. 2008/09:195) har regeringen föreslagit att Sveriges Radio AB (SR) och Sveriges Television AB ska fortsätta att fördjupa, utveckla och vidga sitt utbud inom ramen för kulturuppdraget i de nuvarande sändningstillstånden. Regeringen har också föreslagit att SR ska tilldelas extra medel för den verksamhet som är knuten till Berwaldhallen, Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören. I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen en satsning på den professionella dansens utveckling i Sverige som bl.a. syftar till att fler ska få möjlighet att upptäcka dansen som konstform. Dessa insatser har sammantaget stärkt eller kommer att stärka kulturskaparnas villkor under mandatperioden.

I det följande presenteras ytterligare insatser för kulturell förnyelse och för den nyskapande kulturen. Stipendier som möjliggör längre perioder av koncentrerat konstnärligt arbete ska vidareutvecklas, bidragen till de fria gruppernas arbete liksom stöden till utgivning av litteratur och fonogram fördelas med större flexibilitet. Vidare anges att Konstnärsnämnden, Statens kulturråd och – där så är lämpligt – Sveriges författarfond bör inleda en närmare samverkan. En ny bidragsordning på kulturområdet inrättas som ska bygga vidare på erfarenheterna från Stiftelsen framtidens kultur.

Som framgår i avsnitt 6.2 har den verksamhet som hittills bedrivits inom ramen för Riksteatern, Stiftelsen Svenska rikskonserter och Riksutställningar fått ändrade förutsättningar. Statens insatser bör i högre grad inriktas på expertstöd och kompetensutveckling. I avsnitt 7.4 föreslår regeringen som en följd av detta att statliga insatser inom musikområdet samordnas i en myndighet.

Regeringens bedömning: Från och med 2011 inrättas en bidragsordning som bygger vidare på de positiva erfarenheter som Stiftelsen framtidens kultur gett. Som komplement och alternativ till de statliga kulturmyndigheternas bidragsgivning är det viktigt att det finns andra aktörer som kan stödja förnyelse och utveckling inom kulturområdet. Verksamheten bör sträva efter att i samarbete med andra finansiärer möjliggöra nyskapande kulturprojekt. Från och med 2011 beräknas 25 miljoner kronor tillföras verksamheten.

Kulturutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som lämnar synpunkter på detta avsnitt framhåller behovet av den typ av bidragsgivning som Framtidens kultur stått för. *Statens kulturråd* menar dock att utredningens bild av Framtidens kultur som obyråkratisk och flexibel, behöver problematiseras och ställas i relation till de krav som finns på statlig bidragsgivning. *Konstnärsnämnden* och *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd* menar att Framtidens kulturs verksamhet behöver utvärderas, bl.a. beträffande transparens och öppenhet.

Skälen för regeringens bedömning: Stiftelsen framtidens kultur bildades genom ett regeringsbeslut i juni 1994 med kapital från de upplösta löntagarfonderna. Stiftelsen kommer att upplösas 2011 och tog emot de sista bidragsansökningarna under hösten 2008. Under de 15 år som stiftelsen verkat har ca 800 miljoner kronor fördelats till närmare 2 500 projekt. Genom att vara en självständig aktör på kulturfältet, med hög grad av autonomi och flexibilitet i verksamheten, har stiftelsen kunnat fånga upp initiativ från privatpersoner, institutioner, enskilda företag samt stiftelser. Stiftelsen har i sin verksamhet både hanterat ansökningar och arbetat mer proaktivt med att söka upp intressanta projekt och har under åren byggt upp ett stort nätverk inom kulturlivet. Därmed har stiftelsen bidragit till att knyta samman olika verksamheter och till att nya intressanta samarbetsprojekt kommit till stånd. Att stiftelsen kunnat bedriva sin verksamhet med finansiering från avkastningen av fonderade medel och därmed inte varit avhängigt statliga anslag har varit grundläggande för dess oberoende. Stiftelsen har i sin verksamhet ofta betonat möjligheten att bistå med kulturellt ”riskkapital”, vilket har gett utrymme för ännu inte etablerade kulturverksamheter att utvecklas. Genom åren har stiftelsen gett stöd till uppbyggnad och drift av långsiktig verksamhet såsom Akvarellmuseet i Skärhamn, Måltidens hus i Grythyttan och Hälsinglands Träteater i Järvsö, men framför allt till mer tidsbegränsade kulturprojekt.

I och med att Stiftelsen framtidens kultur upphör försvinner den enda mer betydande nationella kulturfonden som finns i Sverige. Riksbankens jubileumsfond bidrar till kulturell verksamhet, men har i huvudsak en vetenskaplig inriktning. Kultur för och med barn och unga kan få stöd från Allmänna arvsfonden, som under 2008 avsatte närmare 40 miljoner kronor till kulturprojekt. Även om Arvsfonden är en viktig aktör har fonden av naturliga skäl ett snävare perspektiv när det gäller vilka

kulturprojekt som kan stödjas. I våra nordiska grannländer spelar de nationella kulturfonderna en stor roll för kulturlivet. Inte minst gäller detta Danmark. Även i många andra länder i Europa och andra jämförbara länder runt om i världen är oberoende privata eller ideella kulturfonder viktiga aktörer och alternativ till de offentliga stödsystemen inom kulturområdet.

Stiftelsen framtidens kultur har haft en liten administration och till fonden har knutits olika expert- och sakkunniggrupper, som gjort kvalitativa och konstnärliga bedömningar av projektförslagen. Stiftelsen har också samarbetat med Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Sveriges författarfond, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet samt med regionala och lokala kulturförvaltningar. Framtidens kultur har också genom seminarieverksamhet och informationsspridning bidragit till ökad kunskap och till att skapa och stödja nätverk mellan kulturlivets olika intressenter.

Regeringen menar att det är viktigt att Stiftelsen framtidens kultur får en efterföljare. För att motsvara den bidragsfördelning som Stiftelsen framtidens kultur haft under senare år beräknas ett årligt anslag på 25 miljoner kronor som rimligt för verksamheten. Regeringen ser det också som mycket viktigt att bidragsgivningen ger incitament till finansiering från flera parter.

Erfarenheterna från Stiftelsen framtidens kultur bör tas tillvara och det finns skäl att överväga om verksamhetens profilering ska vara tydligare än den som Stiftelsen framtidens kultur har haft. Även frågor som rör finansiering och administrativ uppbyggnad behöver analyseras. Regeringen avser därför att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag på formerna för en sådan organisation och verksamhet. Målet är att verksamheten ska inledas 2011.

7.2 Kulturskaparnas villkor

7.2.1 Inriktningen på den framtida politiken för kulturskapares villkor

Regeringens bedömning: Utgångspunkterna för de insatser som är riktade till kulturskaparna är dels att värna den konstnärliga friheten genom att stödja konstnärligt förnyelse- och utvecklingsarbete, dels att beakta kulturskaparnas ekonomiska, upphovsrättsliga och sociala villkor.

I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen att Konstnärsnämndens anslag tillförs 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010. Vidare beräknas att ytterligare 500 000 kronor tillförs anslaget fr.o.m. 2011.

Kulturutredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Däremot lämnas inga förslag eller bedömningar när det gäller att förstärka eller förändra anslagsnivåerna.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser anser att utredningen inte behandlat frågorna om kulturskaparnas villkor i tillräcklig utsträckning. *Statens kulturråd*, *Konstnärsnämnden* och *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)* efterlyser en djupare analys av frågan om konstnärernas villkor. Upphovsrätsfrågornas betydelse för det framtida kulturlivet och kulturskaparna uppmärksammas bl.a. av

Skälen för regeringens bedömning

Goda villkor för kulturskapare är avgörande för möjligheten att upprätthålla ett aktivt, professionellt och utforskande konst- och kulturliv. Kulturskaparnas arbetsmarknad har analyserats och kartlagts i ett antal utredningar. Karakteristiskt för kulturarbetsmarknaden och i synnerhet konstnärernas arbetsmarknad är låga löner trots en ofta mycket hög utbildningsnivå, korta uppdrag med allt färre tillsvidareanställningar och återkommande perioder av arbetslöshet.

Regeringens arbetsmarknadspolitiska reformer har genomförts med arbetslinjen som utgångspunkt och med avsikt att skapa fler och nya vägar tillbaka till arbetslivet. Även inom kulturpolitiken har arbetslinjen varit gällande. Exempel på insatser sedan 2006 är utbyggnad av alliansmodellen, införandet av Skapande skola och närmare samverkan mellan kultur och näringsliv. Regeringen har därmed, till den sedan länge etablerade målsättningen om att konstnärer ska kunna leva av sin konstnärliga verksamhet, adderat ett offensivt förhållningssätt med arbetslinjen som utgångspunkt.

Därutöver behöver kulturpolitiken även framöver fokusera på stabila bidrags- och ersättningssystem som främjar och stimulerar till konstnärlig utveckling på en hög kvalitativ nivå, såväl nationellt som internationellt. De statliga bidragen till enskilda konstnärer kännetecknas av ett subjektivt förfaringsätt där bidragen ges till enskilda konstnärer efter ett ansökningsförfarande. Till detta ska läggas olika former av objektivt beräknade ersättningsordningar för redan genomförda prestationer som bibliotek ersättningen, ersättning för utlåning av fonogram, individuell visningsersättning för bildkonst som visas på offentliga platser och miljöer samt utställningsersättning. Den 1 januari 2009 trädde ett nytt avtal i kraft som reglerar vilka villkor och ersättningsnivåer som ska gälla då statliga institutioner ställer ut verk som är i konstnärens ägo. Vissa statliga institutioner har fått särskilda medel för att kunna leva upp till det nya avtalet.

Att återkommande pröva hur de kulturpolitiska bidrags- och ersättningssystemen tillämpas och tillgodoser behoven hos kulturskaparna är grundläggande för det kulturpolitiska utvecklingsarbetet. Det är av stor vikt att ständigt följa och analysera hur omvärldsförändringar påverkar kulturskaparnas villkor. Med detta som utgångspunkt bedömer regeringen att frågor om upphovsrätt, förhållandet till andra samhällssektorer och kulturskaparnas roll i samhället kommer att vara av särskild betydelse.

Upphovsrätten

Upphovsrätten är av grundläggande betydelse för kulturskaparnas möjligheter att disponera över och skörda frukterna av sitt konstnärliga

arbete. Upphovsrätten ger den upphovsman som har skapat ett verk – t.ex. en film, ett musikstycke eller en bok – ensamrätt att bestämma över hur verket ska användas. Upphovsmännen och andra rättighetshavare som investerat tid och engagemang i sitt konstnärliga verk eller sin prestation och som ofta tagit stora ekonomiska risker ska kunna känna sig trygga i att det finns en fungerande marknad där de upphovsrättsliga regelverken säkrar både en rätt till ekonomisk ersättning och ett skydd för verkets särart. De största upphovsrättsliga ersättningarna finns inom musiken och filmen, men de upphovsrättsliga ersättningarna har även stor betydelse inom litteratur- och bildkonstområdet. Fram till för ett par årtionden sedan utgjordes det upphovsrättsliga området av analoga medier som tidningar och böcker i tryckt form, reproduktioner i fototeknik, radio och tv, film m.m. Upphovsrättens relevans för upphovsmannagrupperna gäller även i dag för dessa typer av återgivningar. Samtidigt har diskussionen om upphovsrättens betydelse i dag kommit att färgas av den digitala utvecklingens och informationsteknikens förändringskraft och betydelse för samhället.

För konstnärer och kulturskapare ger de nya tekniska hjälpmedlen och informationsvägarna en möjlighet att nå en större publik än förr och dessutom nå helt nya publikgrupper. Den tekniska utvecklingen förändrar inte alltid innehållet, utan ofta påverkas endast distributionsformerna, med större utbud och tillgänglighet som följd. Betydelsen av de upphovsrättsliga frågorna har kommit att accentueras.

Regeringen anser det vara angeläget med ett fortsatt balanserat förhållningssätt där det upphovsrättsliga regelverket säkrar de grundläggande förutsättningarna för innehållsproduktion och respekt för de upphovsrättsliga grundprinciperna, samtidigt som informationssamhällets möjligheter tillvaratas liksom respekten för privatlivet och den enskildes integritet.

Andra samhällssektorer

Beslut och villkorsändringar inom andra samhällssektorer, t.ex. de social-, skatte- och arbetsmarknadspolitiska områdena, påverkar situationen för alla – inte minst kulturskaparna. Ett exempel på generella insatser som påverkar kulturskaparnas villkor är det s.k. jobbskatteavdraget. Trygghetssystemen ska fungera likvärdigt och neutralt i förhållande till alla medborgare. Ett flertal utredningar av konstnärernas villkor har visat på att problem och otydligheter kan uppstå i mötet mellan konstnärlig verksamhet och de generellt verkande trygghetssystemen.

Konstnärsnämnden har som sin grunduppgift att utveckla och fördela bidrag och stipendier till konstnärer. Vidare har nämnden i uppdrag att löpande bevaka konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Uppdraget bekräftar och tydliggör behovet av att särskilt följa och belysa utvecklingen på andra områden än det avgränsat kulturpolitiska. Konstnärsnämndens arbete är av stor vikt som underlag för kulturpolitiska beslut och överväganden och bör tas i beaktande när förändringar görs av regelverk inom olika politikområden. För att ge goda förutsättningar för Konstnärsnämnden att utföra och utveckla sina

uppdrag, inte minst när det gäller konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt trygghetssystemens utformning och tillämpning, föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2010 att anslaget till Konstnärsnämnden höjs med 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2010. Vidare beräknas att anslaget höjs med ytterligare 500 000 kronor 2011.

Prop. 2009/10:3

Kulturskapares kraft

I de nya kulturpolitiska mål som föreslås i avsnitt 5 framgår att regeringen vill verka för att kulturskapares kraft och kunskaper tas tillvara på fler platser i samhället. Fler arenor och sammanhang där kulturskapares metoder, förhållningssätt, verk och prestationer kommer till uttryck, uppstår och provas, bör uppmuntras. Samarbetena inom de s.k. kulturella näringarna på nationell, regional och lokal nivå är exempel på den styrka som finns i samarbeten där kulturskapare medverkar. Andra exempel är hälsoområdet och arbetet med kulturen i skolan. Kulturlivet och samhället i stort vinner i styrka genom att kulturskaparna får möjlighet att på ett aktivare sätt än tidigare bjudas in till samarbeten inom andra delar av samhällslivet. Möjligheten till framgång i ett sådant samarbete förutsätter att det finns ömsesidig förståelse och intresse för olikheter samt respekt för den konstnärliga friheten.

7.2.2 Teater-, dans- och musikallianserna

Regeringens bedömning: Teater-, dans- och musikallianserna bör tills vidare drivas som tre separata bolag. Alla möjligheter till samarbete bör dock provas.

Regeringen bedömer att bidraget till Teateralliansen bör öka. I budgetpropositionen för 2010 beräknar regeringen därför att bidraget till Teateralliansen AB höjs med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2010.

Kulturutredningens förslag: Utredningen föreslår att teater-, dans- och musikallianserna slås samman till en gemensam scenkonstallians. Utredningen menar att de särskiljande dragen i verksamheten kan behållas samtidigt som betydande samverkansvinster och större kulturpolitisk tyngd borde kunna uppnås.

Remissinstanserna: Remissopinionen är delad i frågan. *Statens kulturråd* avstyrker förslaget och menar att de anställda inte har behov av att marknadsföra sig gemensamt, dock är ökat samarbete positivt. *Konstnärsnämnden* menar att det kan finnas en poäng med en hopslagning, men att de olika allianserna först bör få möjlighet att verka i några år och att en organisationsförändring måste föregås av en analys och utvärdering. *Danscentrum* avstyrker en sammanslagning av allianserna och menar att initiativet till en eventuell framtida sammanslagning bör komma från allianserna själva. *Regionteatern Blekinge Kronoberg, Malmö Stadsteater, Västmanlands Kommuner & Landsting, Stockholms stad, Uppsala kommun, Söderhamns kommun, Region Skåne, Region Blekinge* tillstyrker förslaget att slå ihop allianserna. *Landstinget i Jönköpings län* avstyrker förslaget med motiveringen att dessa står i

startgroparna och bör få möjlighet att utvecklas. *Dans-, musik- och teaterallianserna* skriver i ett gemensamt remissvar att en sammanslagning kan vara både riskfylld och kontraproduktiv. Man hänvisar till att det redan nu pågår ett fruktbart samarbete och menar att det måste ankomma på alliansernas styrelser och ägare att avgöra om en eventuell sammanslagning skulle gagna verksamheterna. *Svensk Scenkonst* skriver att de tre allianserna på längre sikt skulle ha mycket att vinna på att bedriva sin verksamhet i ett gemensamt bolag. En sådan förändring bör dock genomföras i nära samverkan med de tre alliansernas ägarkonstellationer. *Svenska Musikerförbundet* menar att de nuvarande allianserna bör få möjlighet att verka, utvecklas och utvärderas under nuvarande former innan en eventuell sammanslagning utreds. *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)* skriver att det skulle vara till fördel för samtliga tre allianser om dessa fick verka och utvecklas på egen hand.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen aviserade i vårpropositionen 2007 (prop. 2006/07:100) och i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) en kraftig utbyggnad av den s.k. alliansmodellen för dansare och musiker. Genom beslutet kom den sedan tidigare etablerade Teateralliansen att kompletteras med en utbyggd Dansallians, som tillfördes 12 miljoner kronor, och en helt ny Musikallians, som anvisades 22 miljoner kronor för verksamheten. Alliansmodellen ger kvalificerat yrkesverksamma frilansande skådespelare, dansare och musiker en grundanställning. Det innebär att man har sin anställning och grundtrygghet i alliansen. Allianserna är varken produktionsbolag eller uthyrningsföretag. De anställda tar i stället tjänstledigt från sin anställning på alliansen när de får uppdrag och anställningar hos andra arbetsgivare på området. Allianserna bedriver dessutom löpande vidareutbildning och förmedlingsverksamhet för dem som för tillfället finns i anställning. Genom att skapa kontinuitet för kulturskapare på en utpräglad frilansmarknad, öka flexibiliteten och stimulera till regionala utbyten stimulerar allianserna den konstnärliga utvecklingen. Allianserna bedrivs i bolagsform med arbetsmarknadens parter som ägare och finansieras helt över statsbudgeten.

Regeringen bedömer att verksamheten vid teater-, dans- och musikallianserna utvecklas väl och att det i dagsläget inte är aktuellt att göra en sammanslagning av allianserna. Två av allianserna befinner sig fortfarande i en uppbyggnadsfas och det är viktigt att dessa ges rimliga förutsättningar att etablera sin verksamhet. De erfarenheter som gjorts hittills visar dessutom att den nuvarande organisationen fungerar tillfredsställande. Däremot ser vi det som angeläget att bolagen fortsättningsvis utvecklar sitt samarbete och erfarenhetsutbyte. Regeringen menar att det på sikt skulle kunna bli aktuellt att samla de tre alliansernas verksamhet i ett gemensamt bolag. En sådan förändring bör dock ske i samförstånd med alliansernas ägare och baseras på en fördjupad konsekvensanalys.

Alliansverksamheterna förenar och möter framgångsrikt kulturpolitiska och arbetsmarknadspolitiska målsättningar och är inte minst viktiga i tider då arbetsmarknadsläget för kulturskaparna inom scenkonst- och musikområdet är pressat. För att särskilt möta situationen på teaterom-

7.2.3 Centrumbildningarna

Regeringens bedömning: Centrumbildningarna spelar en viktig roll för att vidga kulturskaparnas arbetsmarknad. Bidragen till centrumbildningarna bör även fortsättningsvis fördelas centralt av Statens kulturråd.

I budgetpropositionen för 2010 beräknar regeringen att bidraget till centrumbildningarnas höjs med 10 miljoner kronor för 2010 och för 2011.

Kulturutredningens förslag: Stöd till centrumbildningarna ska fortsättningsvis fördelas centralt. Vidare menar Kulturutredningen att det behövs mer samverkan mellan olika organisationer för att stärka kultursektorns entreprenöriella aspekter.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, däribland *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)*, *Konstnärsnämnden*, *Statens kulturråd* och samtliga Centrumbildningar förordar utredningens förslag om att bidragen till centrumbildningarna bör fördelas centralt. Vidare påtalar bl.a. KLYS att Centrumbildningarnas funktion och framtid bör knytas till diskussionen om entreprenörskap på kulturområdet och aktualiserar samtidigt frågan om en resursförstärkning.

Skälen för regeringens bedömning: Centrumbildningarna är intresse- och förmedlingsorganisationer för de fria professionella utövarna inom olika konstområden och har till uppgift att förbättra villkoren för kulturskaparna på arbetsmarknaden och verka som mäklare mellan kultur och näringsliv. Centrumbildningarna verkar inom 11 olika konstområden som omfattar ord, bild, ton, teater, dans, film och foto. Centrumbildningarna förmedlar varje år närmare 9 000 direkta uppdrag till kulturskapare. De kompletterar arbetsförmedlingen med sin specialistkompetens och är inte minst viktiga för de yrkeskategorier, t.ex. författare och översättare, som inte kan använda sig av arbetsförmedlingens tjänster överhuvudtaget. Bidraget bör, mot bakgrund av sin övergripande funktion, även fortsättningsvis fördelas centralt. Enligt Statens kulturråds utvärdering av verksamheterna har centrumbildningarnas insatser inneburit nya vägar att vidga arbetsmarknaden för kulturskapare, t.ex. genom samarbeten med regionala institutioner och näringsliv. Genom kombinationen av bredd och spets inom konstarterna har centrumbildningarna särskilda möjligheter för att skapa nya arbetstillfällen inom respektive område. Regeringen bedömer att en resursförstärkning till centrumbildningarna både kan leda till en ökad sysselsättning bland kulturskapare samtidigt som dynamiken på denna del av arbetsmarknaden stärks.

Regeringen beräknar därför i budgetpropositionen för 2010 att ytterligare 10 miljoner kronor tillförs centrumbildningarna för 2010 och 2011.

Regeringens bedömning: De medel som i dag är avsatta till statliga inkomstgarantier bör successivt omvandlas till tidsbegränsade stipendier till verksamma konstnärer.

Kulturutredningens förslag: Utredningen lämnar inget förslag på detta område.

Skälen för regeringens bedömning: Inkomstgaranti för konstnärer kan beviljas konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv enligt förordning (1976:504) om inkomstgarantier för konstnärer. De som beviljas garantin är under sin återstående livstid innehavare av garantin, om inte synnerliga skäl talar mot det. Ingen har förlorat sin garanti på livstidsinkomst sedan stödet infördes. Antalet garantirum fastställs av regeringen och uppgår sedan budgetåret 1994/95 till 157. Genom inkomstgarantin garanteras mottagaren en årlig minimiinkomst på 214 000 kronor, motsvarande fem basbelopp, vilket också utgör den högsta garantisumman. Innehavarens egna inkomster reducerar den utbetalade garantin. Fram till 2001 utsågs mottagare av inkomstgarantin efter beslut av regeringen. Sedan dess utses mottagare av Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond. År 2009 finns närmare 17 miljoner kronor avsatta för ändamålet.

Den grundläggande principen bör enligt regeringen vara att statligt stöd till kulturskapare i första hand ska betalas ut som ersättning för det konstnärliga arbete som utförts eller för att ge ekonomiskt utrymme för kulturskapare att ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet. Den statliga inkomstgarantin bör därför, med inledning 2010, successivt avvecklas och de garantimedel som efterhand frigörs omfördelas till andra former av konstnärstipendier.

Genom de medel som frigörs genom en avveckling av inkomstgarantierna kommer betydligt fler aktiva konstnärer att kunna ges möjligheten att på ett koncentrerat sätt ägna sig åt utveckling av sina konstnärskap. Garantier kommer fortsatt att utbetalas till dem som sedan tidigare utsetts till mottagare enligt nuvarande ordning. Regeringen bedömer att 1,5 miljoner kronor kan komma att frigöras för nya stipendieformer per år. Förutsättningarna för förändringen kommer att utvecklas närmare i en särskild promemoria.

7.3 Stöd till litteratur och kulturtidskrifter

Regeringens förslag: De detaljerade bidragsförordningar som i dag finns på litteratur- och kulturtidskriftsområdet ersätts av en generell förordning som gäller stöd till litteratur och kulturtidskrifter. Stödet ska vara teknikneutralt och inte kopplat till en särskild distributionsform.

Kulturutredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens förslag. Kulturutredningen föreslår ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela litteratur- och biblioteksområdet, där såväl litteraturstödet som stödet till kulturtidskrifter ingår. Vid bedömningen av

ansökningar för litteraturstöd ska hänsyn tas till – förutom kvalitet – Prop. 2009/10:3
utgivarens ekonomiska förutsättningar i det enskilda fallet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som kommenterar frågan har invändningar mot Kulturutredningens förslag om att litteraturstödet ska behovsprövas utifrån förlagens ekonomiska förutsättningar bl.a. *Svenska Förläggareföreningen*, *Sveriges Författarförbund* och *Sveriges författarfond*. *Statens kulturråd* håller med om att det krävs en genomgripande omarbetning av de förordningar som reglerar de olika stöden. Vad gäller kulturtidskriftsstödet är *Nätverkstan Kultur i Väst* positiv till förslaget att ta bort det s.k. förlusttäckningskravet, medan däremot *Föreningen Sveriges Kulturtidskrifter* och *Föreningen för Sveriges tidskriftsverkstäder* anser att frågan bör utredas vidare. Företrädare för biblioteksområdet, bl.a. *Kungl. biblioteket* och *Svensk Biblioteksförning* menar att stöden till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek och läsfrämjande insatser bör fördelas av Kungl. biblioteket. Även länsbiblioteken framhåller vikten av att stöd till det litteraturproducerande ledet hålls isär från inköpsstöd och stöd till läsfrämjande insatser.

Skälen för regeringens förslag

De statliga insatserna på litteraturområdet syftar bl.a. till att stimulera en bred utgivning av kvalitetslitteratur, öka tillgången till och intresset för litteratur i hela landet samt medverka till att barn och ungdomar har tillgång till litteratur. Stödformerna inom litteraturområdet har genom åren blivit allt fler, samtidigt som regelverket kring stöden utökats. Detaljregleringen i förordningar och regleringsbrev har bidragit till att konservera stödformer som inte har samma aktualitet i dag som när de infördes, samtidigt som utformningen av andra stöd inte har anpassats efter nya behov och förutsättningar.

Mot den bakgrunden anser regeringen, i likhet med flera remissinstanser, att det statliga stödet till produktion och distribution av litteratur och kulturtidskrifter bör bli mer flexibelt och regeringens detaljstyrning minska. Redan i dag är stöd till litteratur och läsande, nationellt och internationellt, samt kulturtidskrifter samlade under en gemensam anslagspost. Riktlinjer för stöd bör regleras i en ny förordning, som därmed ersätter förordningen (1998:1469) om statligt litteraturstöd, förordningen (1993:567) om statligt stöd till kulturtidskrifter och förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln. Den nya förordningen bör kunna träda i kraft under 2010. Målet med de statliga insatserna på litteraturområdet ska även fortsättningsvis vara att främja mångsidighet och kvalitet i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter. I det kommande arbetet med förordningen ska EG:s statsstödsregler beaktas.

Ökat fokus på läsfrämjande insatser

Att främja läsning och intresset för litteratur bland barn och unga är en prioriterad fråga för regeringen. För att få fler elever att nå skolans kunskapsmål har regeringen beslutat att under åren 2008–2010 tillföra 900 miljoner kronor i syfte att stimulera huvudmän och skolor i arbetet med att stärka elevernas basfärdigheter i att läsa, skriva och räkna i årskurs 1–

3. År 2008 förstärktes också det stöd till läsfrämjande insatser som fördelas till bibliotek, organisationer m.fl. genom Statens kulturråd. Inom ramen för kulturpolitiken fördelas stöd såväl till läsfrämjande insatser som till folk- och skolbibliotekens inköp av barn- och ungdomslitteratur. Genom omfördelning inom anslaget stärks de läsfrämjande insatserna ytterligare fr.o.m. 2010. Bidragsgivningen för detta ändamål har därmed i det närmaste fördubblats sedan 2006. Regeringen ser positivt på en fortsatt utveckling av de läsfrämjande insatserna inom ramen för Kulturrådets bidragsgivning.

Regeringen bedömer att regelverket kring det statliga stödet till folk- och skolbibliotekens inköp av barn- och ungdomslitteratur behöver bli mer flexibelt och att bibliotekens insatser för att utveckla metoder för läsfrämjande insatser bör öka. Därför bör det prövas om en del av inköpsstödet också kan användas för metodutveckling av den läsfrämjande verksamheten på biblioteken. Villkoren för ett mer flexibelt inköpsstöd utformas av regeringen.

Ett flexibelt litteraturstöd

Det statliga litteraturstödet har stor betydelse för att främja utgivning och spridning av kvalitetslitteratur. Trots den gynnsamma utvecklingen på bokmarknaden under senare år har situationen för bl.a. den översatta kvalitetslitteraturen blivit allt kärvare och behovet av stöd är oförminskat. Regeringen bedömer att det statliga litteraturstödet i huvudsak fungerar väl och att det i sin nuvarande form har stark legitimitet bland bokmarknadens alla aktörer. Det kan dock finnas skäl att utveckla stödet och minska regeringens detaljstyrning. Inte minst mot bakgrund av den digitala utvecklingen bör stödet bli mer teknikneutralt och inte längre vara kopplat till en särskild distributionsform.

Litteraturstödet är i första hand ett efterhandsstöd till enskilda boktitlar. Statens kulturråd har föreslagit att efterhandsstödet på titelnivå kompletteras av ett förhandsstöd, dvs. ett projektstöd till förlag för planerad utgivning. Kulturrådet bedömer att bredden i bokutgivningen därmed skulle öka. Inom ramen för ett mer flexibelt bidrag till produktion av litteratur bör det enligt regeringen även finnas utrymme att pröva ett förhandsstöd av detta slag, som ett komplement till det nuvarande titelstödet.

Kulturutredningen anser att vid bedömningen av ansökningar om stöd ska hänsyn tas till – förutom kvalitet – det enskilda projektets ekonomiska stödbehov. Det är dock regeringens uppfattning att alla förlag, oavsett storlek eller ekonomi, även fortsättningsvis ska kunna beviljas stöd.

Inom ramen för litteraturstödet finns ett *stöd till lagerhållning av klassisk litteratur*. Under 2008 fördelades ca 410 000 kronor i lagerstöd till tolv förlag. Statens kulturråd bedömer att lagerstödet i dess nuvarande form inte är ändamålsenligt och att stödet inte i någon större utsträckning inneburit att tillgängligheten till klassisk litteratur har säkrats. Därtill är stödet förenat med en omfattande administration, det har låg träffsäkerhet och är svårt att utvärdera. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att

lagerstödet i dess nuvarande form avvecklas och medlen omfördelas till läsfrämjande insatser. Prop. 2009/10:3

Syftet med *sortimentsstödet till bokhandeln* är att allmänheten ska få tillgång till ett brett sortiment av böcker i hela landet. Bidrag kan ges till boklådor vars inköp av allmänlitteratur under föregående verksamhetsår låg mellan 100 000 och 900 000 kronor. Bidragets storlek är beroende av antalet titlar som den enskilda bokhandeln köper in. Under 2008 fördelades ca 3 miljoner kronor i sortimentsstöd till bokhandeln i framför allt mindre orter. Utvecklingen på bokmarknaden och Internetbokhandelns expansion de senaste åren har emellertid inneburit att tillgängligheten till böcker har ökat markant. Regeringen delar Statens kulturråds bedömning att det finns skäl att överväga stödets relevans i förhållande till den utveckling som skett. Regeringen föreslår därför att sortimentsstödet i dess nuvarande form avvecklas fr.o.m. 2010. De medel som använts för ändamålet bör i stället omfördelas till läsfrämjande insatser.

I en politik för litteraturen och läsandet är det viktigt att ett brett utbud av kvalitetslitteratur finns tillgängligt för medborgarna i hela landet. Inom ramen för litteraturstödet finns ett s.k. *distributionsstöd* som innebär att samtliga böcker som beviljats litteraturstöd automatiskt distribueras till landets alla huvudbibliotek. Det är regeringens uppfattning att distributionsstödet spelar en viktig roll för spridningen av kvalitetslitteratur på biblioteken, samtidigt som det kan finnas behov av andra insatser för att böckerna ska nå ut till läsarna. Bidrag för att främja andra former av spridning av de böcker som beviljats litteraturstöd bör kunna rymmas inom det föreslagna stödet till litteratur och kulturtidskrifter.

De statliga insatserna för att främja *det internationella utbytet och samarbetet på litteraturområdet* förstärktes 2008. Statens kulturråd har lagt fram en långsiktig strategi för det internationella litteratursamarbetet och det är regeringens bedömning att verksamhetens inriktning bör ligga fast. Insatserna på området bör också relatera till insatser som görs på andra områden för att stärka internationellt och interkulturellt utbyte i stort.

Kulturtidskrifter

Det statliga stödet till kulturtidskrifterna syftar till att främja en kulturellt värdefull mångfald i utbudet av kulturtidskrifter och fördelas som produktions- eller utvecklingsstöd. Regleringen av stödet är omfattande och Statens kulturråd m.fl. har upprepade gånger pekat på behovet av en genomlysning. Regeringen delar bedömningen att regelverket behöver förändras och anpassas till utvecklingen på området. I den nuvarande regleringen är det ett krav att den sökande tidskriften förväntas gå med förlust samt att ägaren inte med egna medel eller med stöd från annat håll kan förväntas klara utgivning utan statligt stöd. Statens kulturråd konstaterar att kravet försvårar en rättssäker hantering av ansökningarna och inte främjar syftet med stödet, dvs. att stimulera en kulturellt värdefull mångfald i tidskriftsutbudet. Regeringen delar rådets uppfattning att kravet bör tas bort. Regeringens detaljstyrning av stödets utformning bör generellt minska och villkoren regleras i den nya förordningen för stöd till litteratur och kulturtidskrifter.

För att öka spridningen av kulturtidskrifter infördes 1999 ett *stöd till folkbibliotekens prenumeration av kulturtidskrifter*. Antalet ansökningar från biblioteken har minskat de senaste åren och 2008 fördelades endast totalt ca 190 000 kronor. Statens kulturråd konstaterar att stödet i dess nuvarande form inte är ändamålsenligt, eftersom beloppen som utgår till biblioteken är låga och innebär en omfattande administrativ hantering både för biblioteken och för Kulturrådet. Regeringen delar Kulturrådets bedömning och anser att det finns skäl att låta stödformen upphöra och medlen omfördelas till läsfrämjande insatser inom litteraturanslaget. Andra stöd för att förbättra tillgängligheten till kulturtidskrifter bör rimligen kunna prövas, t.ex. som projektbidrag inom ramen för det föreslagna stödet till litteratur och kulturtidskrifter. I samband med att en ny gemensam förordning för stödet till litteratur och till tidskrifter tas fram avser regeringen att i särskild ordning överväga om den mycket breda definition av begreppet kulturtidskrift som i dag används bör förtydligas. Vi anser att stödet i första hand bör gå till att främja utgivning av tidskrifter vars huvudsakliga inriktning är kulturell debatt samt analys och presentation inom de skilda konstarternas områden.

7.4 Ny plattform för musiken

Regeringens bedömning: De statliga insatserna på central nivå för musikområdet behöver reformeras. En ny plattform för musiken kan bidra med nationell överblick och kompetensuppbyggnad samt främja internationell samverkan inom det svenska musiklivet samtidigt som den håller musikens kulturarv levande. Statens musiksamlingar får det samlade ansvaret för uppdraget. Statens stöd till musikverksamhet på regional nivå och till det fria musiklivet stärks. Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av den nya musikplattformen.

Regeringens förslag: Statens stöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas. Vad riksdagen tidigare beslutat om musikinstitutionen Rikskonserter ska inte längre gälla.

Kulturutredningens förslag: Utredningen föreslår en avveckling av Stiftelsen Svenska rikskonserter i nuvarande form och att verksamheten delas upp och övergår till ny förvaltningsmyndighet, länsmusik och orkesterinstitutioner samt externa parter. Produktion och utgivning av fonogram föreslås upphöra. Elektroakustisk Musik i Sverige (EMS) bör fortsätta sin verksamhet men övergå till ny huvudman.

Remissinstanserna: Många remissinstanser stöder förslaget om en nedläggning av Stiftelsen Svenska rikskonserter. Flertalet remissinstanser som *Statens kulturråd*, *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)*, *Svensk Scenkonst*, *Musikcentrum Väst*, *Sörmlands Musik & Teater*, *Svenska Musikförläggareföreningen*, *Svenska Musikerförbundet*, *Föreningen Musikcentrum*, *Föreningen Svenska Tonsättare*, *Kalmar läns Musikstiftelse*, *Länsmusiken i Stockholm*, *Riksförbundet för Folkmusik och Dans*, *Musikarrangörer i Samverkan* och *Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik* anser dock att det fortsatt finns stora

behov av en nationell plattform för musikfrågor som har ett mer renodlat uppdrag och utvecklade samarbetsformer. *Länsmusikens Samarbetsråd* förordar någon form av nationell samordning med en modern, nätverksbaserad organisation som grund. Även *Statens musiksamlingar* lyfter fram vikten av att vissa av de verksamheter som Rikskonserter i dag ansvarar för fortsatt hanteras på nationell nivå. *Föreningen Svenska Tonsättare* förespråkar att ett Centrum för Nyskapande Musik bildas och *Musik i Blekinge* framhåller vikten av att den kompetens som finns samlat hos Rikskonserter kommer musiken till godo i nationellt perspektiv, även om de anser att Rikskonserter uppgifter med fördel kan utföras av länsmusiken.

Statens kulturråd, Musikarrangörer i Samverkan, Svensk Musik, Riksföreningen för Folkmusik och Dans, Svenska Oberoende Musikproducenter och *Svensk Scenkonst* stöder förslaget om att fonogramproduktionen inom Rikskonserter bör upphöra. Skäl som anförs är att Caprice Records lämnat sin ursprungliga roll av beskyddare av smalare genrer och att stöd till fonogram bör komma fler produktionsbolag till del inom ramen för Statens kulturråds fonogramstöd. *Kungl. Musikaliska Akademien* och *Svensk Scenkonst* framhåller vikten av att det musikarv som ligger i katalogen görs tillgänglig för allmänheten om Caprice upphör. *Stiftelsen Svenska rikskonserter*, som ytterligare vill utveckla Caprice, påpekar att Caprice vid en avveckling ändå under lång tid kommer att generera kostnader avseende upphovsrättsliga avtal.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Som nämnts i avsnitt 6.2 har den regionala infrastrukturen inom teater-, musik- och utställningsområdet utvecklats och nya krav ställs på de nationella aktörerna inom områdena. Regeringen föreslår i avsnitt 6.1 att en ny modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet införs. Musikområdet har utvecklats positivt och i dag erbjuds musik av hög konstnärlig kvalitet på flera håll runt om i landet. Det finns också en stor mångfald i de musikaliska uttrycken.

Stiftelsen Svenska rikskonserter, som har sitt ursprung i 1960-talet, inrättades i sin nuvarande form 1987 och har till syfte att främja utvecklingen av musiklivet i hela landet och inom olika musikaliska uttrycksformer (prop. 1985/86:114, bet. 1985/86:KrU22, rskr. 1985/86:330). Rikskonserter har sedan starten haft en viktig roll för att sprida musik av hög kvalitet till hela landet, framför allt genom verksamheten med turnéproduktion. Den regionala nivån och musiklivet i stort har dock blivit allt starkare. Regeringen bedömer därför, i likhet med flera remissinstanser, att det statliga stödet till musikområdet behöver reformeras och anpassas till de förutsättningar som nu präglar det svenska musiklivet. En ny nationell plattform behövs där statens insatser renodlas och inriktas på nationell överblick, kompetensuppbyggnad och internationell samverkan. Kopplingen mellan det musikaliska kulturarvet och det konstnärligt nyskapande bör också stärkas. Från ett nationellt perspektiv och genom kunskap om de olika nätverken ska musikplattformen bidra till en ökad samverkan på musiklivets villkor. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att statens stöd till Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas. Vidare ska den riksdagsbindning som finns angående Rikskonserter organisation och inriktning upplösas.

Statens musiksamlingar har i uppdrag att dokumentera, samla in och hålla musikens kulturarv levande och därigenom främja musikintresset, musikvetenskapen och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden. Myndigheten arbetar i nära samverkan med såväl utövande musiker som forskare och allmänhet; myndigheten har därmed goda förutsättningar att ytterligare fördjupa sin kompetens på musikområdet. Regeringen bedömer därför att de delar av Stiftelsen Svenska rikskonserter verksamhet, som motsvarar de renodlade statliga insatserna som beskrivits ovan, bör ingå i Statens musiksamlingar. Därmed kommer myndigheten att få en ny och utbyggd verksamhet som samlar musikområdet på nationell nivå.

Förändringen innebär att förvaltningen kan effektiviseras så att ytterligare resurser kan tillföras det utövande musiklivet. Statens bidrag till musikverksamheter på regional nivå och till det fria musiklivet, som även inbegriper arrangörsledet, kommer därför att förstärkas.

Svenska rikskonserter är huvudman för Elektroakustisk musik i Sverige (EMS). EMS fyller en viktig funktion inom en konstform som har svårt att utvecklas utan offentligt stöd. EMS är ett centrum för produktion av elektronisk musik och konstformer som t.ex. text- och ljudkonst. De har ett särskilt utbildningsansvar för yrkesverksamma tonsättare. Det är regeringens bedömning att verksamheten vid EMS bör ingå i Statens musiksamlingars samlade uppdrag.

Stiftelsen Svenska rikskonserter har i dag en egen fonogramutgivning på märket Caprice Records. Övriga fonogramproducenter på marknaden har möjlighet att genom de fonogramstöd som Statens kulturråd fördelar få ekonomiskt stöd för sin utgivning. I avsnitt 7.4.1 bedömer regeringen att villkoren för statsbidrag till fonogram bör förändras för att möta de behov som finns. De anslagsmedel som frigörs när verksamhetsstödet till Rikskonserter upphör bör enligt regeringens bedömning delvis användas för ett förstärkt och reformerat inspelnings- och distributionsstöd. Därmed blir det möjligt för andra skivbolag att i högre utsträckning än i dag spela in och distribuera konstnärligt intressant musik inom smala genrer. Caprice Records kommer dock, även efter det att det statliga stödet till Stiftelsen Svenska rikskonserter upphör, att generera vissa kostnader på grund av upphovsrättsliga avtal m.m. De historiskt och konstnärligt betydelsefulla inspelningarna i Caprice Records katalog bör även framöver göras tillgängliga för musikliv och allmänhet. Detta bör rymmas inom ramen för Statens musiksamlingars vidgade uppdrag.

Med anledningen av ovanstående avser regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av den nya musikplattformen. Utredaren ska arbeta i nära samverkan med Statens musiksamlingar, Stiftelsen Svenska rikskonserter, Statens kulturråd och de olika aktörer på musikområdet som regeringen meddelar.

Målsättningen är att den nya verksamheten ska kunna inleda sitt arbete under 2011.

7.4.1 Fonogramstödet

Regeringens bedömning: Det nuvarande fonogramstödet bör förändras och göras oberoende av distributionsform.

Kulturutredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår dock att fonogramstödet ska ingå i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela musikområdet.

Remissinstanserna: *Statens musiksamlingar* välkomnar att stödet omvandlas till ett bredare stöd till insatser på musikområdet. Det gör även *Svenska Musikförläggareföreningen* som menar att en sådan förändring kan skapa flexibilitet och möjliggöra anpassningar till omvärldsförändringar utan att för den skull betyda att olika legitima kulturpolitiska behov spelas ut mot varandra. *International Federation of the Phonographic Industry (IFPI)* ställer sig bakom förslaget om detta inte innebär negativa ekonomiska konsekvenser för skivbolagen. *Statens kulturråd* menar att utredningens förslag inte ger tillräckliga skäl att avskaffa stödet i sin nuvarande form, men ser behov av att utveckla dialogen kring stödets funktionalitet och att analysera hur stödet kan ges mest effekt. *Svenska kompositörer av populärmusik – SKAP* menar att det är mycket möjligt att stödet behöver moderniseras, men att låta det uppgå i ett mer generellt stöd utan att först analysera konsekvenserna vore olyckligt. *Föreningen Svenska Tonsättare* framhåller att stödet är betydelsefullt för musikområden som har en svag ställning på den kommersiella marknaden, men att stödet bör kanaliseras på ett effektivare sätt. *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)*, *Svenska Musikerförbundet* och *Sveriges Yrkesmusikerförbund* tycker att stödet ska finnas kvar, men att det inte behöver vara knutet till fysisk utgivning utan kan utgå som rent inspelningsstöd. *Riksförbundet Unga Musikanter* menar att stödet bör riktas till ungdoms- och fritidsorkestrars behov av att göra upptagningar. Fonogramstödet bör inte gå till produktion eller distribution av fysiska bärare av verken. *Svenska Oberoende Musikproducenter* är negativa till att avveckla stödet och låta det ingå i ett allmänt stöd, men välkomnar en översyn av den framtida utformningen. *Svensk Musik Swedmic AB* avvisar utredningens förslag och menar i stället att stödet bör utvecklas och stärkas för att möjliggöra större mångfald.

Skälen för regeringens bedömning: Staten kulturråd fördelar statligt stöd till fonogramverksamhet, enligt förordningen (1982:505) om statsbidrag för framställning och utgivning av fonogram. Bidragsberättigade är huvudsakligen fonogramproducenter med regelbunden utgivning. År 2008 uppgick Statens kulturråds bidrag till fonogram och musikalier m.m. till totalt ca 10 miljoner kronor, varav ca 5,7 miljoner kronor avsåg stöd till fonogram. Bidragsgivningen till fonogram finansieras genom anslaget för den fria scenkonsten. Bidraget kan lämnas i form av produktions-, distributions- och utvecklingsstöd. Regeringen konstaterar i likhet med Kulturutredningen att skivbranschen under senare år har genomgått stora förändringar och att de fysiska ljudbärarna i hög grad ersatts av andra distributionsformer. Som vi konstaterade i avsnitt 4 gör den tekniska utvecklingen och förändringar i medieanvändningen att det finns skäl att se över de stöd som i dag går till att gynna distribution av musik och litteratur. Kostnaderna för den som vill spela in och få ut sin musik har med teknikens hjälp sjunkit, samtidigt har möjligheten att få intäkter via traditionell skivförsäljning minskat.

Men, som bl.a. *Svensk Musik Swedmic AB* konstaterar i sitt remissvar, är det i dagsläget främst inom genrer som inte kommer i fråga för fono-

gramstöd som effekterna av legal och illegal nedladdning främst visat sig. Det är främst pop- och rockmusik, hip-hop och annan potentiell hitlistemusik som distribueras via Internet. De som däremot vill ta del av konstmusik, jazz och visor väljer fortfarande i hög utsträckning att köpa CD-skivor.

Det finns fortfarande ett stort behov av att stödja inspelning och distribution av konstnärligt intressant musik, som inte kan bära sig på marknadens villkor. Det är dock allt mindre relevant att låta ett sådant stöd basera sig på en särskild distributionsform. Stödet bör i stället i första hand bidra till att det finns ekonomiska förutsättningar att göra professionella inspelningar av exempelvis konstmusik, jazz, folkmusik, visor och andra genrer som i många fall inte har möjlighet att vara självfinansierande fullt ut. Stödet ska också möjliggöra att dessa inspelningar på ett ändamålsenligt sätt kan distribueras till så många som möjligt inom och utanför landets gränser. Detaljregleringen av stödet bör minska och flexibiliteten öka. Regeringen delar däremot inte utredningens uppfattning att stödet bör gå till generella insatser inom musikområdet utan att det även fortsättningsvis bör vara inriktat mot inspelning och distribution av musik. I det kommande arbetet med förordningen ska EG:s statsstödsregler beaktas.

I avsnitt 7.4 föreslås att det statliga stödet till utgivning av fonogram på märket Caprice ska upphöra i och med att det statliga verksamhetsbidraget till Stiftelsen Svenska rikskonserter upphör. De medel som frigörs genom detta bör delvis användas till att förstärka ett reformerat inspelnings- och distributionsstöd på fonogramområdet.

7.5 Stödet till den fria scenkonsten

Regeringens bedömning: Stödet till den fria scenkonsten bör tills vidare fördelas av Statens kulturråd. Kulturrådet bör i sina dialoger med den regionala nivån beakta det regionala utfallet av statens bidragsgivning. Behovet och utrymmet för att utvidga Kulturrådets bemyndiganderam när det gäller stödet till den fria scenkonsten övervägs.

Regeringen beräknar i budgetpropositionen för 2010 att anslaget till den fria scenkonsten höjs med 10 miljoner kronor 2012.

Kulturutredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslår dock att det inom ramen för fördelning av stödet till fria grupper bör prioriteras att höja bidragsnivån till de grupper som nu får stöd. Stödet till arrangörer inom teater, dans och musik föreslås i tillämpliga delar ingå i den nya modell för fördelning av medel till regional kulturverksamhet som föreslås.

Remissinstanserna: En övervägande del av remissinstanserna anser att stödet till den fria scenkonsten, inklusive arrangörsstödet, fortsatt bör fördelas på central nivå. *Statens kulturråd* framhåller att arrangörsstödet bör fördelas centralt tills dess att stabilare arrangörsstrukturer byggts upp runt om i landet. Även *Sveriges Orkesterförbund*, *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)* samt *Musikarrangörer i samverkan* anser att stödet ska fördelas centralt. Däremot anser *Västra*

regional kulturverksamhet som Kulturutredningen föreslår. Flera remissinstanser ställer sig också avvisande till Kulturutredningens förslag om att i första hand prioritera de grupper som i dag får stöd inom anslagets ram. Man påpekar att det finns behov av att öka anslagsbeloppet.

Skälen för regeringens bedömning: Stödet till den fria scenkonsten bör tills vidare vara ett nationellt ansvar och det statliga stödet till denna verksamhet därmed fördelas av Statens kulturråd.

De fria grupperna är en mycket viktig del av kulturlivet och bidrar till mångfald och konstnärlig förnyelse. Tillsammans når de fria teater-, dans- och musikgrupperna årligen en publik på drygt 1,5 miljoner. Den fria scenkonsten har en stor andel turnerande verksamhet. Detta gäller inte minst inom musikområdet, där stödet i hög utsträckning går till arrangörer runt om i landet. De fria teater- och dansgrupperna är en viktig och pådrivande aktör när det gäller att nå ut med teater- och dansföreställningar till barn och ungdomar. Mer än hälften av det totala utbudet av denna typ av föreställningar framförs av de fria grupperna. Stödet till arrangörerna bidrar till att kulturen får stor spridning i hela landet.

Statens kulturråd anger i sitt budgetunderlag för åren 2010–2012 att medelsbehovet när det gäller de fria grupperna är stort och att efterfrågan på arrangörsmedel har ökat. Den statliga bidragsgivningen, enligt förordning (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper, ställer i dag inga krav på regional eller lokal medfinansiering. I och med att den fria scenkonsten har stor betydelse även för den regionala kulturverksamheten bör förutsättningarna för en ändamålsenlig bidragsgivning med ökad grad av regional och lokal medfinansiering belysas, särskilt vad gäller stödet till arrangörerna.

Från och med 2009 finns en bemyndiganderam på 80 miljoner kronor kopplad till anslaget till den fria scenkonsten. Detta anslag uppgår totalt till ca 155 miljoner kronor. Bemyndiganderamen har inneburit en flexibla användning av anslaget och stabilare planeringsförutsättningar för scenkonsten. Regeringen avser att noga följa effekterna av bemyndiganderamen för att på sikt överväga behov och utrymme för en eventuellt utvidgad ram. Regeringen beräknar också i budgetpropositionen för 2010 att anslaget till den fria scenkonsten höjs med 10 miljoner kronor 2012.

I och med att det statliga verksamhetsstödet till Stiftelsen Svenska rikskonserter upphör bör de medel som används för denna verksamhet delvis förstärka det fria musiklivet. I det kommande arbetet med förordningen ska EG:s statsstödsregler beaktas.

8 Kulturens roll i samhället och samhällets ansvar för kulturen

Samverkan med andra samhällsområden är central för att kulturen ska kunna utvecklas och hitta nya former.

Som redogjorts för tidigare i denna proposition är det inte kulturpolitikens uppgift att lägga ett nytt perspektiv på kulturen, utan att erbjuda kulturen bästa möjliga förutsättningar att utvecklas på egna villkor. När kulturens egenvärde stärks blir också kulturen mer intressant inom andra samhällsområden. Det är angeläget att dialogen och samarbetet mellan kulturlivet och andra samhällssektorer kan utvecklas.

De föreslagna kulturpolitiska målen tydliggör att kulturella värden ska prägla samhällsutvecklingen. Kulturen är en omistlig del av det mänskliga livet.

Regeringen har genom en rad åtgärder under mandatperioden bidragit till att stärka kulturen genom att tydliggöra dess kopplingar till andra samhällsområden, t.ex. gäller det miljö, näringsliv, regional tillväxt och internationellt utbyte. Regeringens satsning på Skapande skola har varit av stor betydelse för att skapa ett ökat utrymme för kulturen inom utbildningsområdet.

I det följande redovisas insatser för fortsatt utveckling av kulturella värden i hela samhället. Satsningen på Skapande skola utvidgas, möjligheterna att utveckla kreativa och kulturella näringar stärks, samverkan rörande kulturmiljöfrågor och utveckling av den gemensamma miljön utvecklas och aktörernas roller tydliggörs. En särskild satsning görs för att ta tillvara kulturens betydelse ur ett hälsoperspektiv.

8.1 En utvidgad satsning på Skapande skola

Regeringens bedömning: Skapande skola bör fr.o.m. 2010 byggas ut till att, utöver årskurs 7–9, även omfatta årskurs 4–6. I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen därför att ytterligare medel tillförs anslaget till Skapande skola fr.o.m. 2010 så att anslaget totalt uppgår till ca 112 miljoner kronor. Regeringens ambition är att satsningen successivt ska utvidgas till att omfatta alla elever i grundskolan.

Kulturutredningens förslag: Utredningen lämnar inga förslag om utvidgning av Skapande skola-satsningen men lyfter fram skolans ansvar för att barn och unga får tillgång till kulturupplevelser och eget skapande. Statens kulturråd föreslås inom ramen för ett nytt uppdrag få ansvar för att utvärdera kulturområdets institutioners och myndigheters arbete med kultur i skolan och tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel. Lärarutbildningen föreslås bli utformad så att den ger goda förutsättningar för konstens och kulturens integration i skolan och att lärare och verksamma på kulturområdet kan vidareutbilda sig inom området.

Remissinstanserna uttrycker generellt ett starkt stöd för att fortsätta utveckla arbetet med kultur i skolan med utgångspunkt i det kunskapsuppdrag som läroplanen anger. Från kommunal och regional nivå lyfter man fram musik- och kulturskolornas betydelsefulla roll. Bland annat *Statens kulturråd*, *Statens skolverk*, *Statens skolinspektion*, *Läraryrkesförbundet* och *Lärarnas riksförbund* lyfter fram vikten av nationell samordning för att underlätta samarbetet mellan kulturlivet och skolan. Dessa instanser delar utredningens uppfattning att lärarutbildningen bör utformas så att förutsättningar ges för konstens och kulturens integration i skolans undervisning, liksom möjligheter till vidareutbildning.

Skapande skola

Genom att satsa på kultur i skolan får alla barn oavsett bakgrund möjlighet att ta del av kultur och att själva skapa. Att ge barn och unga möjlighet till eget skapande och att delta i kulturella verksamheter i samverkan med det professionella kulturlivet inom ramen för skolarbetet, bidrar till att utveckla deras kreativitet och till att nå skolans kunskapsmål. Detta visar bl.a. flera internationella studier. Alla barn har inte tillgång till kultur och eget skapande i den utsträckning som de har rätt till. Barns rätt till kultur av hög kvalitet tydliggörs även i de nya nationella målen för kulturpolitiken.

Statens kulturråd har sedan 2008 regeringens uppdrag att fördela 55 miljoner kronor till kulturinsatser i grundskolans årskurser 7–9. Syftet är att integrera kulturen som en del i skolans lärande. Elever ska bl.a. få möta professionell kultur, få möjlighet till eget skapande och kunna ta del av sin lokala historia och museernas utbud. Bidraget Skapande skola har tagits emot med stort intresse i landets skolor, som själva har beslutat om hur bidraget ska användas. Under de tre ansökningsomgångarna som genomförts har 253 kommuner och 108 fristående skolor sökt bidrag minst en gång. Tack vare Skapande skola har grundskolans högre årskurser i hela landet fått möjlighet att utöka sitt samarbete med det professionella kulturlivet och att involvera professionell kultur, kreativitet och eget skapande i lärandet. Kulturrådets redovisning, Skapande skola – en första uppföljning, visar att nya strukturer har etablerats mellan kultur- respektive utbildningsförvaltningar eller andra samordnande funktioner. Skolledare, lärare och elever har varit i dialog med varandra om varför och hur man vill arbeta med kultur i skolan. Satsningen har haft betydelse för konstnärers och kulturpedagogers möjligheter att arbeta i skolorna. Rapporten beskriver även att de lärare som deltagit i satsningen är mycket positiva. Eleverna har visat ett ökat ansvarstagande, de har utvecklat en förmåga till självkritik, deras självförtroende har stärkts och de har fått redskap att hantera sin tillvaro med.

I budgetpropositionen för 2010 föreslås att ytterligare ett steg i utbyggnaden av Skapande skola tas genom att anslaget fördubblas. Satsningen kommer därmed att omfatta årskurserna 4–9. Regeringen vill successivt bygga ut Skapande skola till att omfatta hela grundskolan.

Övriga insatser för att främja kulturens roll för lärande och för barns och ungas eget skapande

Kulturen är en viktig resurs för förskolan och skolan. Respektive läroplaner innehåller tydliga skrivningar om att de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas. I en rapport från Myndigheten för skolutveckling påpekas att skolorna arbetar på olika kunskapsnivåer när det gäller kultur och estetiska läroprocesser. Många skolor har inte tillräckligt uppmärksammat vad läroplanens integrerade kulturuppdrag innebär, utan ser kultur främst som ett avbrott i skolans vardag med t.ex. teaterbesök någon gång under läsåret. Bild-, slöjd- och musikundervis-

ning betraktas ofta som sidoverksamheter till skolans övriga ämnen. I andra skolor samverkar man över ämnesgränser genom temaarbeten och kortare projekt med kulturpedagoger eller konstnärer. Slutligen har några skolor och kommuner genomfört ett fullt utvecklat och integrerat arbets-sätt med utgångspunkt i läroplanens skrivningar om kultur som en del i lärandet. Kulturkompetensen hos alla lärare har där förstärkts i kombination med expertstöd av t.ex. författare, bildkonstnärer och kulturpedagoger samt ett varierat utbud av professionell kultur.

Kulturutredningen föreslår att Statens kulturråd ges i uppdrag att ansvara bl.a. för utvärdering av kulturinstitutioners arbete med kultur i skolan. Regeringen instämmer i betydelsen av att en nationell part har ett övergripande ansvar för att koordinera arbetet och är ett stöd för verksamheterna. Statens kulturråd har redan ansvar för att följa upp och utvärdera satsningen Skapande skola och informera om goda exempel. När det gäller samverkan mellan Statens kulturråd och Statens skolverk om Skapande skola så är detta reglerat i respektive myndigheternas regleringsbrev. Statens skolinspektion har ansvar för tillsynen av skolans insatser för kultur i skolan.

I avsnitt 6.4 föreslår regeringen även att Statens kulturråd ges ett tydligare uppdrag när det gäller samordning och kunskapsspridning inom barnkulturområdet, varav kulturverksamheter i samverkan med skolan är en betydelsefull del. Även Medierådet får ett särskilt tilläggsuppdrag om att öka kännedomen om barns och ungas medieanvändning.

För att uppnå ett fungerande arbete med kultur i skolan är det betydelsefullt att möjligheter till fortbildning och utbildning finns för kulturutövare och för skolans personal. Det visar även de redovisningar av regeringsuppdrag som Statens kulturråd respektive Myndigheten för skolutveckling gjort om samverkan mellan skolan och kulturlivet. Högskoleverket beklagar i sin uppföljande utvärdering av lärarutbildningen (Rapport 2008:8 R) att frågor som berör det estetiska kunskapsområdet är lågt prioriterade och behandlas styvmoderligt vid många lärosäten. Verket föreslår att lärosätena säkerställer att alla lärarstudenter under sin utbildning får möta många olika konstnärliga uttrycks- och arbetsformer, att de får uppleva god undervisning och vägledning inom det estetiska kunskapsområdet samt erfara att estetiska lärandeprocesser och kommunikationsformer kan användas i alla ämnen. Utredningen En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109) föreslår att det i grundlärarutbildningen med inriktning mot förskola ska ingå estetiska lärprocesser och uttrycks-sätt. En proposition om en ny lärarutbildning är under utarbetande. Inom ramen för regeringens satsningar för att stärka kompetensen för lärare, det s.k. Lärarlyftet, finns vissa möjligheter till fortbildning inom estetiskt lärande. Inom Förskolelyftet föreslås att 3 miljoner kronor avsätts för att erbjuda personer med kvalificerad konstnärlig utbildning en vidareutbildning om förskolans pedagogik.

Att stärka synergierna mellan utbildning och kultur är även en del av EU:s arbete. Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet deltar gemensamt i en expertgrupp under EU:s ministerråd som under åren 2008–2010 kommer att föreslå förstärkningar inom området, bl.a. i form av nationella rekommendationer. Sverige har inom ramen för EU:s år för Innovation och kreativitet 2009, genomfört expertkonferensen För en kreativ generation – barn och unga i det nya kultur- och medielandskapet.

Temaåret har som mål att stödja medlemsstaternas arbete med att främja kreativitet och livslångt lärande. Sverige är en aktiv part i detta arbete. Syftet är bl.a. att inom utbildningen stimulera estetisk förmåga, känslomässig utveckling, lateralt tänkande och kunskap om konstarterna. Prop. 2009/10:3

8.2 Kultur och hälsa

Regeringens bedömning: Statens kulturråd ges i uppdrag att utveckla sin utåtriktade information om pågående arbete inom området kultur och hälsa. Det innebär bl.a. att tillgängliggöra nya arbetsmetoder, fortbildning och goda exempel, i synnerhet inom sjukvård och äldreomsorg.

Kulturutredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslår därutöver att Statens kulturråd bör göras ansvarigt för att utvärdera kulturinstitutionernas och kulturmyndigheters arbete med hälsofrågor.

Remissinstanserna: Många remissinstanser bl.a. de flesta landsting och regionförbund, *Statens kulturråd*, *Riksantikvarieämbetet* och *Statens folkhälsoinstitut* instämmer med utredningens bedömning om att samarbetet mellan kulturpolitik och folkhälsopolitik är angelägen. Statens kulturråd, Statens folkhälsoinstitut, *Barnombudsmannen* och *Göteborgs universitet* m.fl. stöder förslaget om att en myndighet bör ges ett särskilt ansvar för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel. *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)*, Statens kulturråd och Statens folkhälsoinstitut ställer sig bakom förslaget om att låta kulturaktiviteter ingå som friskvård bland de personalvårdsförmåner som anställda har rätt till.

Skälen för regeringens bedömning: Forskning vid bl.a. Umeå universitet, Karolinska institutet och Sahlgrenska universitetssjukhuset har påvisat ett positivt samband mellan deltagande i kulturella verksamheter och förbättrad hälsa. De som ofta går på bio, teater och museer har generellt sett en bättre hälsa än genomsnittsbefolkningen. Effekterna anses ha såväl biologiska som psykologiska orsaker.

Inom kommuner, regioner och landsting pågår ett brett utvecklingsarbete kring hur konst och kultur kan komplettera traditionella metoder, i synnerhet inom vård och omsorg och inom folkhälsoarbetet. Det kan t.ex. gälla dans som en del i läkningsprocessen för unga med anorexia, dans och musik som kommunikationsmedel i vården av dementa, kulturupplevelser som smärtlindring eller konst och kultur som meningsskapande aktiviteter i äldreomsorgen. Vid Göteborgs universitet har ett tvärvetenskapligt centrum för forskning och tillämpning av forskningsresultat inom området kultur och hälsa etablerats och i det nordiska samarbetet har ett arbete påbörjats för att öka kunskapen inom fältet.

Regeringen arbetar för att öka allas tillgång till kultur och ser positivt på de initiativ som tas för att stärka kulturens roll inom arbetslivet. Under 2008 har t.ex. Skatteverket beslutat att körsång på arbetsplatsen kan betecknas som en skattefri personalvårdsförmån. Kulturdepartementet och Socialdepartementet har under 2009 inlett ett samarbete om att genomföra försöksverksamhet med kultur som hjälpmedel i arbetet med

att förebygga och förkorta sjukfrånvaro. Kostnaderna för detta projekt beräknas uppgå till en miljon kronor, vilket finansieras via medel från utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.

Statens kulturråd följer redan i dag utvecklingen inom fältet och stöder relevanta initiativ med forskningsmedel. Utgångspunkten är allas rätt till delaktighet och tillgång till kulturlivet. Regeringen avser att ge Kulturrådet i uppdrag att utveckla sin utåtriktade information om pågående arbete inom området kultur och hälsa. Det innebär att bl.a. tillgängliggöra nya arbetsmetoder, fortbildning och goda exempel, i synnerhet inom sjukvård och äldreomsorg.

8.3 Kulturella och kreativa näringar samt regional tillväxt

Regeringens bedömning: Det behövs fortsatta insatser för att främja utvecklingen av kulturella och kreativa näringar. Kunskapsutbytet på nationell och regional nivå bör öka. En fortsatt satsning på kulturella och kreativa näringar kommer att genomföras under åren 2010–2012. Satsningen innebär att 20 miljoner kronor årligen under tre år tillförs utgiftsområde 24 Näringsliv för särskilda insatser för kulturella och kreativa näringar.

Kulturutredningens förslag överensstämmer huvudsakligen med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser är positiva till att frågor om kulturella och kreativa näringar betonas i utredningen. *Tillväxtverket* tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag. Myndigheten ser dialogen mellan nationell och regional nivå kring hållbar regional utveckling som prioriterad. Det är vidare verkets uppfattning att EU:s fonder och program i högre utsträckning skulle kunna nyttjas av kultursektorn än vad som är fallet i dag. *Tillväxtverket* efterlyser även ett riktat uppdrag om metodutveckling för kultursektorn inom ramen för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet. *Statens kulturråd* framhåller att myndigheten redan i dag arbetar aktivt med dessa frågor och att utredningens förslag till stora delar överensstämmer med förslag som Kulturrådet tidigare framfört till regeringen. *Riksantikvarieämbetet* efterlyser bl.a. en gemensam definition av begreppet kreativa näringar. *Konstnärernas Riksorganisation* och *Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare* vill ha en översyn av de stöd som går till konstnärliga företagare och påpekar att 70–80 procent av bildkonstnärerna är egenföretagare. *ALMI Företagspartner AB* är positiva till utredningens förslag och framhåller att kulturföretagare i många fall kan vara i behov av någon form av utjämningskonto för periodisering av kostnader och intäkter.

Skälen för regeringens bedömning: Kulturskapare har stor betydelse för de kulturella och kreativa näringarnas utveckling. Goda förutsättningar för dessa näringar breddar arbetsmarknaden och ökar därmed kulturskaparnas möjligheter att leva på sin verksamhet. Samtidigt bidrar de kulturella och kreativa näringarna även till regionernas tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft och därmed till det svenska välståndet. Kulturen bidrar till att främja regionernas attraktivitet, utveck-

ling och tillväxt. Kulturens betydelse och potential bör tas tillvara och utvecklas av både nationella och regionala aktörer, vilket bl.a. framgår av regeringens nationella strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 som innehåller riktlinjer för regionernas och de nationella myndigheternas arbete.

Det behövs ett fortsatt arbete för att främja utvecklingen av kulturella och kreativa näringar. En handlingsplan för kulturella och kreativa näringar beslutas av regeringen under hösten 2009. Planen är ett steg i ett långsiktigt strategiskt arbete för att utveckla denna sektor. Handlingsplanen omfattar bl.a. insatser som syftar till att vidareutveckla befintliga näringslivsstödande system så att dessa på ett ändamålsenligt sätt även beaktar de behov och möjligheter som finns bland aktörer inom kulturella och kreativa näringar. Planen innehåller även insatser för att bl.a. utveckla statistik och entreprenörskapsrelaterade frågor inom konstnärliga utbildningar.

Regeringen har vidare uppdragit åt ett flertal myndigheter och organisationer att utveckla och medverka i insatser för att främja kulturella och kreativa näringar. ALMI Företagspartner AB har i ägardirektivet fått i uppgift att genomföra koncerngemensamma kompetensutvecklingsinsatser inom området kulturella och kreativa näringar. Höskoleverket har för närvarande regeringens uppdrag att kartlägga och analysera utvecklingen och utbudet av utbildning på högskolenivå, inklusive konstnärlig utbildning, inom entreprenörskap och innovation. Sverige deltar i det arbete som bedrivs inom Nordiska ministerrådets globaliseringsinitiativ Kreaord samt inom EU för att utveckla de kulturella och kreativa näringarna. Därmed har regeringen redan genomfört flertalet av de förslag som Kulturutredningen lagt fram.

Det har även tagits många intressanta strategiska initiativ och det pågår processer runt om i landet som syftar till att utveckla de kulturella och kreativa näringarna. Flera av dessa processer sker inom ramen för den regionala tillväxtpolitiken men också inom kulturpolitikens område. Riktlinjer om regeringens syn på kulturens och kulturmiljövärdenas betydelse och potential för den regionala tillväxten i Sverige finns redovisade i den ovan nämnda nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 och i den svenska strategin för landsbygdsutveckling 2007–2013. I regeringens skrivelse En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder poängteras kulturens och kulturmiljövärdenas betydelse för utveckling av den svenska landsbygden (skr. 2008/09:167). Inom ramen för den regionala tillväxtpolitikens tematiska myndighetssamarbete har Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Statens kulturråd medverkat i arbetet med att ta fram en gemensam rapport om de kreativa näringarna.

Regeringen menar att det är mycket angeläget att arbetet med att främja förutsättningarna för de kulturella och kreativa näringarna fortsätter både på nationell och på regional nivå samt att det skapas arenor för ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan nationella och regionala aktörer inom kultur-, närings- och den regionala tillväxtpolitiken.

Ett levande kulturutbud samt väl underhållna och utvecklade kulturmiljöer är av stor betydelse för besöksnäringen både lokalt, regionalt och nationellt. För att ytterligare fördjupa och stärka arbetet med att utveckla de kulturella och kreativa näringarna kommer regeringen att genomföra

en satsning på näringsutveckling under åren 2010–2012, som bl.a. är kopplad till handlingsplanen. Satsningen innebär att 20 miljoner kronor per år tillförs området under en treårsperiod.

Prop. 2009/10:3

8.4 Ökad samverkan inom kulturmiljöområdet

Regeringens bedömning: Myndigheterna inom kulturmiljöområdet, dvs. Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna, bör fördjupa sin samverkan för att stärka humanistiska och historiska perspektiv i arbetet för en hållbar samhällsutveckling. Kulturarvets och kulturmiljöns betydelse för att skapa goda livsmiljöer bör lyftas fram. En översyn av de ändamål som kulturmiljövårdsbidraget får användas till initieras. Möjligheterna att upprätta aktuella kunskapsunderlag för kulturmiljöarbetet behöver stärkas.

Kulturutredningen lämnar inte något förslag på detta område.

Skälen för regeringens bedömning

I lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. slås det fast att ansvaret för att skydda och vårda kulturmiljön delas av alla. En viktig förutsättning för detta är att det är möjligt att ta del av och använda kulturarvet och kulturmiljön. Bevarande av kulturarv och kulturmiljöer kan också bidra till goda livsmiljöer och upplevelser samt skapa förutsättningar för utveckling av nya idéer och verksamheter.

Nu gällande mål för kulturmiljöområdet beslutades av riksdagen 2000 (prop. 1998/99:114, bet. 1999/2000:KrU7, rskr. 1999/2000:196). Genom målen förtydligas bl.a. vikten av att olika sektorer i samhället samverkar till gagn för en långsiktigt hållbar förvaltning och utveckling av kultur- och naturmiljön. Vidare framhålls kulturarvets betydelse för den demokratiska utvecklingen samt vikten av samarbete över nationsgränserna. I den senaste miljömålspropositionen (prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48, 49) har flera delmål direkt koppling till kulturmiljöarbetet, t.ex. målen för levande skogar, ett rikt odlingslandskap och god bebyggd miljö. Dessa uppdrag och mål förutsätter samverkan mellan parter inom olika samhällsområden.

Kulturmiljöområdets samverkansparter

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) ansvarar för frågor som rör kulturmiljö och kulturarv. I uppdraget ingår att verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och landskapet tas tillvara samt att bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande. RAÄ ska vidare verka för ett hållbart samhälle med goda livsmiljöer samt leda och samordna arbetet med att bygga upp kunskapen om kulturmiljöer, kulturminnen och kulturföremål.

Länsstyrelserna och de regionala museerna har viktiga uppdrag i kulturmiljöarbetet på regional nivå. På den lokala nivån är kommunernas arbete för att kulturarv och kulturmiljöer värnas, vårdas och utvecklas av

central betydelse. Vidare bidrar aktörer inom civilsamhället, inte minst hembygdsrörelsen, i hög grad till att kulturarvet och kulturmiljön kan tas tillvara i samhällsutvecklingen. En annan viktig aktör är Svenska kyrkan som förvaltar kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer runt om i landet. Regeringen har i en skrivelse till riksdagen våren 2009 (skr. 2008/09:220) samt i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 17) behandlat förutsättningarna för ett långsiktigt bevarande av det kyrkliga kulturarvet. Prop. 2009/10:3

De offentliga verksamheterna inom kulturmiljöområdet har ett särskilt ansvar för att säkerställa allas tillgång till kulturarvet och möjlighet till delaktighet, inte minst när det gäller barn och unga. Det är viktigt att kulturarvet görs begripligt och angeläget för så många medborgare som möjligt.

Grunden för arbetet är kunskap om kulturarvet och kulturmiljön samt om de olika processer i samhället där dessa används och utvecklas. Kunskap och kompetens inom olika specialområden finns i dag hos en rad olika aktörer. En viktig del i RAÄ:s uppdrag är därför att bygga upp, samordna och skapa överblick över kunskapen på kulturarvsområdet, inom såväl traditionella som nya kunskapsfält. RAÄ ska bidra till att den kunskap som finns hos olika aktörer sprids och kan användas som stöd för kulturmiljöarbetet i län och kommuner. Från och med den 1 augusti 2009 tydliggörs i förordningen (2007:1184) med instruktion för RAÄ att myndigheten ska verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, samt förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde. Arbetet med forskningsmedel inom ramen för anslaget 1.5 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet är särskilt betydelsefullt i detta sammanhang. Som en följd av propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:59) har det inom Vetenskapsrådet avsatts riktade medel för bl.a. forskning inom kulturområdet.

Myndigheterna inom kulturmiljöområdet arbetar strategiskt för att lyfta fram kulturarvs- och kulturmiljöaspekter inom olika samhällsområden, som miljömålsarbete, fysisk planering, näringspolitik, jordbrukspolitik och skogspolitik. Detta arbete har bidragit till en allt större kunskap och medvetenhet om betydelsen av att kulturarvs- och kulturmiljöaspekter finns med i olika sammanhang och processer. Kulturmiljöns betydelse för landsbygdsutveckling samt lokal och regional tillväxt bör särskilt understrykas. Det är viktigt att arbetet i förhållande till andra samhällsområden fortsätter.

Snabba samhällsförändringar ställer ständigt nya och ökade krav på det statliga kulturmiljöarbetet. Vidare arbetar allt fler aktörer med kulturarvet, såväl professionellt som ideellt, vilket kontinuerligt förändrar förutsättningarna för det offentliga kulturarvs- och kulturmiljöarbetet. För att utveckla kulturmiljöarbetet är därför omvärlds- och scenarioanalyser viktiga beslutsunderlag. RAÄ har på regeringens uppdrag genomfört flera omvärldsanalyser för kulturarvsområdet under de senaste åren och i dessa lyft fram ett antal viktiga prioriteringar. Vidare har Länsstyrelsen i Södermanlands län på regeringens uppdrag sett över hur länsstyrelsernas arbets- och samarbetsformer på kulturmiljöområdet kan förbättras (dnr Ku2009/1152/KT). Dessa redovisningar är viktiga underlag för att utveckla kulturmiljöarbetet.

Det är av stor vikt att myndigheterna inom kulturmiljöområdet, dvs. RAÄ och länsstyrelserna, fördjupar och samordnar arbetet med att stärka humanistiska och historiska perspektiv i arbetet för en hållbar samhällsutveckling samt med att lyfta fram kulturarvets och kulturmiljöns betydelse för att skapa goda livsmiljöer. I detta ligger att verka för ett ökat intresse för historia och kulturarv i samhället och för att internationella och interkulturella perspektiv ska integreras i verksamheten. En viktig uppgift är att säkra människors tillgång till kulturarvet och kulturmiljön och, i vid bemärkelse, göra dem användbara och meningsfulla. Det kan t.ex. handla om att ta fram metoder för att göra kulturmiljöer tillgängliga för olika grupper i samhället. Det är även av stor betydelse att utveckla metoder och samarbetsformer för att ge såväl enskilda individer som organisationer, nätverk, entreprenörer och företag ökade möjligheter att använda och utveckla kulturarvet och kulturmiljöer utifrån olika utgångspunkter. Det ökar allmänhetens tillgång till kulturmiljön, men främjar också landsbygdens tillväxt och sysselsättning.

Regeringen anser vidare att RAÄ:s uppdrag bör förtydligas när det gäller digitala tjänster, hållbar stadsutveckling samt vård och konservering, se avsnitt 6.6, 8.5 respektive 10.8.

Översyn av förordningen om bidrag till kulturmiljövård

Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård, som 2009 uppgår till ca 239 miljoner kronor, är ett av kulturmiljöområdets viktigaste styrmedel och har stor betydelse för kulturmiljöarbetet runt om i landet. Anslaget disponeras av RAÄ, som delegerar beslutanderätten avseende större delen av medlen till länsstyrelserna. Dessa fördelar i sin tur, efter ett ansökningsförfarande, bidrag till olika objekt eller projekt i respektive län. De grundläggande förutsättningarna för användningen av anslaget finns i RAÄ:s regleringsbrev och förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård. I förordningen prioriteras vårdinsatser av särskilt värdefull bebyggelse som byggnadsminnen, byggnadsminnesvärd bebyggelse och annan värdefull bebyggelse inom riksintressen för kulturmiljövården. Utöver detta kan bidrag ges till kulturhistoriskt motiverade överkostnader för bostadsbebyggelse, vård av fornlämningar och kulturlandskap, informationsinsatser i anslutning till kulturhistoriska miljöer, arkeologiska undersökningar vid bostadsbyggande samt arkeologiska undersökningar vid mindre arbetsföretag. Vidare har regeringen genom RAÄ:s regleringsbrev beslutat att bidrag får lämnas även till kunskapsunderlag, inrättande av kulturresevat, storstädernas kulturmiljöer, det moderna samhällets kulturarv samt arbetslivsmuseer.

Mot bakgrund av de förändringar som skett i samhället under de mer än 15 år som gått sedan den gällande bidragsförordningen trädde i kraft, finns det anledning att göra en översyn av de ändamål som kulturmiljövårdsbidraget får användas till. Översynen bör ses som ett led i ett långsiktigt arbete för att modernisera och effektivisera kulturmiljöområdets styrmedel. Som ett första led avser regeringen att inrätta en ny anslagspost för att långsiktigt skapa förutsättningar för arbete med kulturmiljövårdens kunskapsunderlag i län och kommuner. Anslagsposten kommer

att skapa bättre förutsättningar för ett effektivt kulturmiljöarbete och bl.a. Prop. 2009/10:3 bidra till att uppfylla flera av miljömålen.

Vissa frågor på det uppdragsarkeologiska området

Regeringens utgångspunkt är att det ska finnas effektiv konkurrens och en mångfald aktörer på det uppdragsarkeologiska området. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram en promemoria om förutsättningarna för att ta bort undantagen från lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster som finns i lagen om kulturminnen m.m. Avsikten är att promemorian ska remitteras under hösten 2009 och att regeringen ska återkomma till riksdagen i frågan under mars 2010. Vidare bereds frågan om att skilja RAÄ:s avdelning för arkeologiska undersökningar (UV) från RAÄ.

8.5 Gestaltning av den gemensamma miljön

Regeringens bedömning: Samverkan kring gestaltning av den offentliga miljön och främjandet av en allsidigt hållbar stadsutveckling stärks genom uppdrag till Arkitekturmuseet, Riksantikvarieämbetet, Statens konstråd, Formas och Boverket.

Statens konstråd ges dessutom ett särskilt uppdrag att, i samverkan med Riksantikvarieämbetet, Arkitekturmuseet och Boverket samt med berörda kommuner och fastighetsägare, fördela medel och genomföra projekt för gestaltning av offentliga rum och miljöer, som inte är i statlig ägo. Ett barn- och ungdomsperspektiv ska särskilt beaktas.

Kulturutredningens förslag: Kulturområdets möjligheter till deltagande och genomslag i samhällsprocesser bör öka. Riksantikvarieämbetet, Riksutställningar, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens konstråd och Arkitekturmuseet läggs samman till en myndighet.

Remissinstanserna: Remissinstanserna, bl.a. *Riksantikvarieämbetet, Arkitekturmuseet, Statens konstråd* och *Sveriges Arkitekter*, ser överlag positivt på ökad samverkan inom området, inte minst när det gäller olika frågor som rör stadsutveckling. Däremot avstyrker de flesta remissinstanser den myndighetssammanslagning som Kulturutredningen föreslår. Arkitekturmuseet avstyrker förslaget och framhåller värdet av mindre och flexibla organisationer. Statens konstråd anser att ett samarbete kan skapa goda förutsättningar för en helhetssyn på konstnärlig och arkitektonisk gestaltning av samhällsmiljön.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringen gör liksom utredningen och ett flertal remissinstanser bedömningen att de aktörer som har i uppdrag att på olika sätt arbeta med gestaltningen av det offentliga rummet bör öka sin samverkan. Genom att föra samman olika perspektiv och arbetssätt kan ett helhetsperspektiv

nås, som omfattar sociala, stadsplaneringsmässiga, kulturhistoriska, arkitektoniska, konstnärliga och andra aspekter.

Att i olika beslutssituationer utgå från en helhetsbild av samhället, historiskt och i samtiden, gagnar samhällsinvånarna och kan dessutom förtydliga kulturens viktiga roll i samhällsprocesserna. Ett gemensamt tvärssektoriellt arbete bidrar till att uppfylla målet om en hållbar samhällsutveckling.

Redan i dag sker samverkan mellan olika parter, men regeringen bedömer att det finns skäl att ytterligare stärka det gemensamma arbetet. Regeringen har dock inte för avsikt att föra samman Arkitekturmuseet, Statens konstråd, Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Riksutställningar och Nämnden för hemslöjdsfrågor i en och samma myndighet i enlighet med förslaget i Kulturutredningens betänkande (se även avsnitt 10.1).

Hållbar stadsutveckling – kultur- och miljöpolitik i samverkan

Regeringen har stärkt samarbetet inom miljö- och kulturpolitiken. Kulturdepartementet och Miljödepartementet har i dialog med myndigheter inom respektive område som ambition att utveckla det gemensamma arbetet för en hållbar stadsutveckling. Ett regeringsuppdrag har som ett resultat av denna dialog lämnats till Arkitekturmuseet, RAÄ, Boverket och Formas i syfte att utveckla det gemensamma arbetet för en hållbar stadsutveckling (dnr Ku2009/1620/KV). Även regeringens delegation för hållbara städer är under dess verksamhetsperiod en viktig samarbetspart inom detta område.

Det gemensamma uppdraget syftar till en långsiktig och slagkraftig samverkan som uppmärksammar arkitekturens samlande och innovativa roll i processerna för ett ekonomiskt, socialt, kulturellt och miljömässigt hållbart samhälle. Sverige har ett internationellt anseende inom arkitektur, samhällsbyggande och hållbar stadsutveckling där miljötänkande kombineras med helhetssyn, socialt ansvar och funktionell och estetisk utformning. Regeringen verkar för att bl.a. ta tillvara och utveckla den exportpotential detta innebär. I uppdraget till Arkitekturmuseet, RAÄ, Boverket och Formas, i samverkan med Delegationen för hållbara städer, ingår förutom att uppmärksamma Sveriges arbete för en hållbar arkitektur internationellt, även att initiera informationsinsatser nationellt.

Tonvikten i samarbetet ligger på att visa positiva utvecklingsmöjligheter för stadsdelar och förorter med utbrett utanförskap. Den tidigare förda bostads- och stadsplaneringspolitiken har bidragit till att befästa sociala strukturer som kan leda till ett fördjupat utanförskap. En upprustning och förändring av många av våra förorter är därför en av de mest angelägna framtidssatsningarna. I planeringen och utformningen av ett hållbart samhälle måste miljöaspekter och klimatpåverkan vägas samman med sociala och kulturella aspekter. I detta uppdrag ska myndigheterna etablera ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete och verka för ökad kunskap i samhället om olika aspekter av hållbar stadsutveckling.

Arkitekturmuseet fick 2009 ett utvidgat uppdrag att utöver arkitekturområdet också omfatta formgivning och design i sin verksamhet samt att aktivt främja och förmedla kunskap om arkitekturens och formens betydelse och roll i samhället. Detta innebär att Arkitekturmuseet har ett

ansvar för att anlägga ett helhetsperspektiv när det gäller bl.a. stadsutveckling och boende som innefattar anlagda miljöer, byggnader och föremål. Sammantaget innebär det större ansvaret att Arkitekturmuseet utökar sina tvärdisciplinära samarbeten, stärker sitt medborgarperspektiv och verkar pådrivande för ett ökat engagemang för den gestaltade miljöns roll i samhällsutvecklingen. Arkitekturmuseet har till uppdrag att söka samarbete med andra myndigheter och aktörer som på olika sätt ansvarar för arkitektur-, formgivnings-, samhällsplanerings- och stadsutvecklingsfrågor. Det gäller inte minst RAÄ, Statens konstråd och Boverket, men också andra offentliga och privata aktörer.

Samverkan om gestaltningen av offentliga miljöer

Arkitektur, formgivning och design är tvärsektoriella frågor och en ökad kvalitet inom området leder både till en hållbar samhällsutveckling i stort och till en ökad tillväxt. Ett medvetet arbete med arkitektur, formgivning och design kommer både enskilda, företag och samhället som helhet till del.

Statens konstråd har till uppgift att verka för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön genom att myndigheten beställer och förvärvar god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet, samt sprider kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö. Statens konstråd har också i uppdrag att på ett förebildligt sätt medverka till att konst tillförs även andra offentliga miljöer än det statliga. För att stärka en helhetssyn i gestaltningen av offentliga miljöer som i högre grad förmår att väga samman olika perspektiv, och för att stärka konstens och andra gestaltungsområdets roll i samhällsutvecklingen, bör Statens konstråd, RAÄ, Arkitekturmuseet och Boverket utveckla sitt samarbete.

Konstrådet ges i uppdrag att rikta de medel som i dag går till konst i icke-statliga miljöer till att stärka en helhetsgestaltning av gemensamma miljöer. Genom samverkan mellan dessa olika myndigheter ska goda exempel spridas.

I uppdraget ligger att etablera samarbeten mellan planerare, arkitekter, antikvarier, formgivare, designer och konstnärer samt med de övriga professioner som arbetar med utvecklingen av den fysiska miljön. Satsningarna förutsätter en bred samverkan mellan ovan nämnda myndigheter och med berörda kommuner och fastighetsägare. Boende och andra som kommer att nyttja de aktuella miljöerna ska få möjlighet att komma till tals. Särskild hänsyn ska tas till ett barn- och ungdomsperspektiv. Genom ett sådant arbetssätt kan olika perspektiv bidra till att skapa offentliga rum som är funktionella, vackra, tankeväckande och ger upphov till kreativitet.

Denna verksamhet ska ge exempel på hur platsspecifik konstnärlig utformning och en medveten arkitektur kan ingå i och bidra positivt till en helhetsplanering av offentliga områden, platser eller byggnader, som parker, lekparker, skolor, förskolor och torg. Det långsiktiga syftet är att stärka kvaliteten i den byggda och anlagda miljön genom ett samspel mellan olika perspektiv och behov. I likhet med vad som gäller för Konstrådets uppdrag i dag, på det icke-statliga området, ska projektkost-

9 Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken

Internationellt och interkulturellt utbyte vidgar våra vyer och skapar nya möjligheter – inte minst inom kulturområdet.

Regeringen har genom ett flertal olika insatser stimulerat det svenska kulturlivets internationalisering. Myndigheter har utvecklat sina internationella kontakter och det internationella kulturutbytet har ökat. Sverige har varit en aktiv part i olika internationella samarbetsorgan såsom EU, Unesco, Europarådet och Nordiska ministerrådet. I dessa sammanhang har regeringen betonat arbetet med de frågor som också i högsta grad är angelägna på nationell nivå, såsom tillgängliggörande av kulturarvet, barns och ungas rätt till kultur och de kulturella näringarnas betydelse.

Ökade resurser har tillförts Statens kulturråd samt andra myndigheter och organisationer inom kulturområdet i syfte att förbättra deras möjligheter att arbeta med internationella frågor.

I detta avsnitt redogör regeringen för varför och hur det internationella och interkulturella perspektivet bör sätta prägel på den framtida kulturpolitiken. Regeringen lyfter också fram internationaliseringen i de kulturpolitiska mål som föreslås i avsnitt 5.

Regeringens bedömning: Internationalisering och interkulturellt samarbete är en prioriterad uppgift inom kulturpolitiken. Följande prioriteringar vägleder det fortsatta arbetet:

- Utveckling av strategier för internationalisering inom olika kulturområden.
- Fortsatt utveckling av myndigheternas internationella och interkulturella samarbete.
- Främjande av nationella arenor för internationellt och interkulturellt utbyte.
- Samverkan över politikområdesgränserna.
- Ett aktivt agerande för kulturpolitiska frågor inom EU, Unesco och det nordiska samarbetet. De frågor som Sverige driver nationellt bör i största möjliga utsträckning sätta prägel på Sveriges agerande även inom EU, Unesco och andra internationella organisationer.

Kulturutredningens bedömning: Utredningen skiljer mellan begreppen samarbete och utbyte på det internationella området och vill prioritera internationellt kultursamarbete. Kulturutredningen menar att de utsända kulturrådens roll och placeringar behöver ses över för att en perspektivförskjutning mot mer kultursamarbete än utbyte ska kunna förverkligas. Deras arbete behöver även inriktas mot att tydligare än hittills omfatta kulturarv. Kulturutredningen föreslår därutöver en rad

Remissinstanserna är överlag positiva till utredningens bedömningar och förslag. Dock anser bl.a. *Statens kulturråd*, *Konstnärsnämnden* och *Svensk scenkonst* att utredningen med sin betoning av EU-samarbetet har ett alltför snävt internationellt perspektiv. Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Kungliga Dramatiska teatern*, framhåller kulturutbyte respektive kultursamarbete som lika angelägna former för internationell kulturverksamhet.

Skälen för regeringens bedömning

Med internationell kulturverksamhet avses verksamhet på kulturområdet som berör Sverige och minst ett annat land. Med interkulturell verksamhet avses verksamhet som främjar etnisk och kulturell mångfald. Dessa ändamål sammanfaller i stor utsträckning.

Internationella och interkulturella samarbeten och utbyten har länge haft betydelse för kulturlivet. De senaste åren har de internationella kontakterna på kulturområdet blivit alltmer intensiva och utbredda. Att dessa kontakter utvecklas vidare är av avgörande betydelse för det svenska kulturlivet. Regeringen prioriterar därför internationaliseringen av kulturlivet och ett ökat interkulturellt utbyte.

De snabba politiska, ekonomiska och kulturella förändringarna i omvärlden påverkar i hög grad förutsättningarna för det internationella kultursamarbetet. Globaliseringen medför vidare att kulturen har fått en allt större roll i relationsskapandet med andra länder inom områden som Sverigefrämjandet, demokratifrämjandet och utvecklingssamarbetet inom ramen för politiken för global utveckling.

Sveriges medlemskap i EU har medfört ökade möjligheter till internationellt kultursamarbete. Medlemskapet i EU och andra internationella organisationer ger också möjlighet att påverka villkoren för kulturlivet i ett brett internationellt perspektiv.

Regeringen har, med utgångspunkt bl.a. i de internationella delmål som anges i skrivelsen Kulturlivets internationalisering (skr. 2005/2006:188), arbetat strategiskt för en internationalisering av kulturlivet med syfte att:

- integrera internationella och interkulturella aspekter i myndigheters arbete,
- förstärka resurserna för internationellt utbyte inom olika konstområden,
- främja den kulturella mångfalden och interkulturell verksamhet och
- stärka kulturens roll inom andra internationella politikområden.

Regeringens hittillsvarande insatser för internationellt och interkulturellt utbyte sedan under mandatperioden redovisas samlat i *bilaga 5*.

Regeringen har även verkat för att Sverige ska vara en aktiv aktör i EU och andra internationella organisationer som påverkar kulturlivet. Resultaten av dessa insatser redovisas även de i *bilaga 5*.

De förslag som lämnas i Kulturutredningens betänkande är förenliga med den hittillsvarande internationella strategin. Utredningen betonar skillnaden mellan det som utredningen benämner internationellt utbyte

respektive internationellt samarbete. Regeringen ser ingen anledning att betona en sådan skillnad. Olika former av internationell verksamhet bör rymmas inom kulturpolitiken och kunna variera, utefter de krav och förutsättningar som gäller för olika aktörer.

Regeringen vill särskilt framhålla vikten av att kulturutbytet byggs upp långsiktigt och ömsesidigt samt att den konstnärliga friheten och integriteten ska beaktas vid internationella kultursatsningar även utanför det kulturpolitiska området. Sveriges kulturella närvaro utomlands bör stärkas och internationella och interkulturella möten i Sverige bör intensifieras. Inom kulturinstitutionerna bör integrationen mellan internationell respektive interkulturell kulturverksamhet fortsatt stärkas.

Utveckling av internationell kulturverksamhet innefattar skilda frågeställningar såsom internationalisering av kulturlivet och kulturinstitutionerna, kulturaspekter inom bistånd och Sverigefrämjande, kulturell mångfald och interkulturellt samarbete samt statliga insatser i internationella organisationer.

Strategier för internationalisering inom olika kulturområden

Konstnärsnämndens internationella utbytesverksamhet inom kulturområdet Iaspis, har framgångsrikt utvecklat internationella kontakter inom bildkonstområdet, med utgångspunkt i konstnärernas egna nätverk. Iaspis har resulterat i långsiktiga och ömsesidiga internationella samarbeten vilka positivt bidragit till bildkonstens utveckling i Sverige samt till att svenska konstnärer blivit mer efterfrågade i internationella sammanhang. Med Iaspis som förebild har Konstnärsnämnden inlett ett arbete för danskonstens och konsthantverkets internationalisering. Ett ytterligare exempel på hur internationella kontakter kan utvecklas är de s.k. kulturspejare som Konstnärsnämnden, tack vare bidrag från regeringen, inrättat i olika länder.

Även Statens kulturråd har aviserat att det finns ett behov av en internationell strategi för olika konstområden med rådets arbete inom litteraturområdet som förebild.

För kulturlivets fortsatta internationalisering är stöd till utvecklingen av konstnärliga internationella nätverk ett effektivt sätt att nå ställda mål. Kulturlivets egna krafter ska beaktas och tillvaratas. Med Iaspis som förebild bör därför en konstnärsbaserad internationalisering kunna drivas även inom fler konstområden.

Den nationella plattform som presenterats i avsnitt 7.4 ska bl.a. främja internationell samverkan inom musikområdet.

Fortsatt internationalisering av myndigheternas verksamhet

Utredningen understryker behovet av ett brett internationellt samarbete mellan myndigheter inom såväl konst- som kulturarvsområdena. Det kan gälla intensifierat arbete i internationella organisationer eller deltagande i olika internationella projekt.

Myndigheternas internationalisering har pågått länge och regeringen har genom ändringar i myndighetsförordningar gett stöd till denna (se vidare *bilaga 5*). En grundläggande princip är att den fortsatta utveck-

lingen av det internationella och interkulturella kultursamarbetet mellan myndigheter och institutioner ska ske på myndigheternas eget initiativ och inom befintliga ramar. Ett fördjupat internationellt kultursamarbete kommer också att kräva ökade kontakter mellan myndigheter i Sverige inom de kulturpolitiska respektive utrikespolitiska områdena.

För det interkulturella kultursamarbetet har regeringen gjort särskilda insatser för åren 2008–2010 bl.a. i form av projektmedel till vissa myndigheter och organisationer. När de samlade erfarenheterna från dessa projekt har utvärderats bör dessa ligga till grund för en vidareutvecklad strategi för ökad mångfald och interkulturellt samarbete.

Främjande av nationella arenor för internationellt och interkulturellt utbyte

Flertalet offentligt stödda scener inom teater- och musikområdena har någon form av internationell verksamhet. Det gäller såväl de permanenta institutionerna som speciella scener för festivaler inom olika kulturområden. Det finns också scener med uttalat internationell eller interkulturell profil. Genom internationella gästspel ger dessa scener nya impulser till det svenska kulturlivet och bidrar till att öka mångfalden. De fungerar också som viktig internationell kontaktyta för svenska artister. I sammanhanget kan nämnas att regeringen har gett stöd till Kungliga Dramatiska Teatern för att genomföra en teaterfestival för att hedra Ingmar Bergmans ovärderliga insatser för den svenska filmen och scenkonsten.

Samverkan mellan olika samhällsområden

Sida och Svenska institutet kan spela en stor roll för kulturlivets internationalisering.

I regeringens kulturstrategi betonas betydelsen av fördjupad samverkan mellan aktörer inom olika politikområden och att möjligheter till samverkan mellan kultur- respektive utrikespolitiska mål utnyttjas bättre.

En utveckling av de kulturella näringarna i Sverige kräver omfattande internationella kontakter och kontakter över gränserna och mellan olika politikområden. Kulturdepartementet och Näringsdepartementet har tagit initiativ till att öka de ömsesidiga kunskaperna inom sina respektive områden för att bättre kunna utnyttja gemensamma resurser.

Regeringen vill betona behovet av fortsatt samarbete mellan relevanta aktörer inom olika politikområden för att stärka kulturens internationalisering. Viktiga uppgifter i sammanhanget är att identifiera insatser där kultur-, närings- och utrikespolitiska mål sammanfaller, att öka kunskapsutbytet samt förbättra uppföljningen av gjorda insatser.

Som exempel på insatserna för samverkan och demokratifrämjande kan nämnas Statens kulturråds stöd till nätverk för hotade och fängslade författare.

Vi delar utredningens bedömning att kulturmyndigheterna behöver vara aktiva och öka sin framförhållning i EU-arbetet. Vi delar också bedömningen och behovet av att Maastrichtfördragets stadgande, om att kulturdimensionen ska beaktas inom verksamhetsområden som omfattas av EU-fördraget, är en kulturpolitisk uppgift att förvalta både i Sverige och i EU.

Regeringen arbetar aktivt för att påverka relevanta aktörer i EU. Ett exempel är de insatser som har gjorts för att förankra svenska prioriteringar inför EU-ordförandeskapet. En svensk prioritering är barns och ungas tillgång till och aktiva deltagande på kultur- och medieområdena. Denna prioritering genomförs dels i form av en stor kultur- och mediekonferens – För en kreativ generation – barn och unga i det nya kultur- och medielandskapet – under det svenska ordförandeskapet, dels genom förslag till rådsslutsatser inom ramen för Europeiska unionens råd i syfte att ge vägledning för unionens fortsatta arbete inom kulturområdet.

Ett långsiktigt mål är att genom aktivt arbete gentemot Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och inom rådet föra in barn- och ungdomsperspektivet i kommande revidering av de samarbetsprogram som finns inom de kultur- och audiovisuella områdena. Detta är ett arbete som berör flera andra samhällsområden som utbildnings- och ungdomspolitik, varför det ligger väl i linje med Maastrichtfördragets stadgande.

Unesco

Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar antogs 2005 och trädde i kraft 2007. Konventionen är en angelägen fråga för det internationella kulturlivet. Denna konvention är den första i sitt slag. Den befäster rätten och skyldigheten att föra en nationell kulturpolitik till stöd för den kulturella mångfalden.

Konventionen, som det grundläggande normativa instrumentet är, har en betydelsefull roll att spela för ett ökat internationellt kulturutbyte och en ökad kulturell mångfald. Konventionen kan fungera som ett aktivt instrument inom såväl den nationella kulturpolitiken, där den kan anslutas till befintliga mål, som i de internationella sammanhang där Sverige agerar för demokrati och yttrandefrihet.

Sverige har förstärkt sina insatser för Unescos konvention om skydd för världens natur och kulturarv och under åren 2008–2011 är Sverige ledamot i Unescos Världsarvskommitté. I detta arbete prioriteras den globala strategin för ett balanserat och representativt världsarv, en integrerad natur- och kultursyn och en hållbar utveckling, insatser för att avvärja hot mot världsarv i fara samt för att öka barns och ungdomars intresse för kulturarvet.

Sverige bereder en kommande ratificering av Unescos konvention för skydd av det immateriella kulturarvet. Regeringen har gett Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att, tillsammans med flera andra kulturmyndigheter, ta fram ett förslag till nationellt genomförande av konventionen. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 1 december 2009.

Den satsning på globaliseringsfrågor som statsministrarna har initierat kommer att vara den viktigaste frågan för det nordiska kultursamarbetet framöver. I de nordiska kulturministrarnas särskilda globaliseringssatsning ryms flera frågor som regeringen prioriterar, bl.a. de kreativa näringarnas betydelse, vikten av internationellt kulturutbyte samt samarbete med närområdet kring Östersjön. Arbetet med att utveckla strukturen för det nordiska kultursamarbetet genom ökad dialog med kulturskaparna och samarbete på myndighetsnivå, är ytterligare en viktig fråga under de närmaste åren.

Inom kulturministrarnas Östersjösamarbete betonar Sverige behovet av ökad koordinering med pågående arbete inom t.ex. EU, Unesco och Europarådet.

Kulturråden

De utsända kulturrådens övergripande uppgift är att föra fram kulturens roll i kontakterna med andra länder och stimulera den kulturella dialogen bl.a. genom ömsesidigt utbyte och samarbete. En målsättning är att det svenska kulturlivet ska bygga långsiktiga och hållbara samarbeten med stationeringslandet. Genom placeringen på och integreringen i en ambassad finns också synergieffekter med främjandearbetet. I dag finns kulturråd med Kulturdepartementet som huvudman i Belgrad, Berlin, London, Moskva, Tokyo och Washington. Därutöver finns ett kulturråd i Bryssel med EU-relaterade arbetsuppgifter. Chefen för Svenska institutet i Paris är också ackrediterad som kulturråd. Ett kulturråd planeras tillträda i Peking i början av 2010.

Att varje land och dess relation till Sverige skiljer sig åt är självklart. Detta innebär olika förutsättningar för varje kulturråd att verka och utveckla samarbeten. Därför måste inriktningen på ett kulturråds arbete vara brett formulerat. De landsspecifika förutsättningarna är och kommer att vara olika även över tid. Kulturpolitiska och utrikespolitiska intressen ska därutöver samspela. Med ett begränsat antal tjänster är det en grundläggande uppgift att välja placering för ett kulturråd. Som grund för den senaste nyplaceringen, ett kulturråd i Belgrad, kunde bl.a. konstateras att det finns ett intresse för kultursamarbeten med Västra balkanregionen, inte minst i ljuset av att det i Sverige bor många som är födda eller har sina rötter i västra Balkan. Utrikespolitikens prioritering av EU-närmandet för Serbien samspelar och en särskild satsning på regionen görs inom ramen för utvecklingssamarbetet. Den löpande utvärdering och bedömning av kulturrådens placering som hittills genomförts under Kulturdepartementets huvudmannaskap bör fortsätta.

10 Strategisk utveckling av myndigheter och institutioner på kulturområdet

Prop. 2009/10:3

De statliga kulturinstitutionernas strategiska utveckling är en av kulturpolitikens huvudfrågor. Kulturområdet kännetecknas bl.a. av en mångfald av institutioner – myndigheter, stiftelser och bolag – som har att förverkliga regeringens politik. Kulturinstitutionerna är grundläggande för kontinuitet och långsiktighet samt för förnyelse av kulturen.

Som nämnts inledningsvis har flera statliga utredningar, bl.a. Förvaltningskommittén, behandlat frågan om hur myndighetsstyrningen överlag kan förnyas och effektiviseras (SOU 2007:107 och SOU 2008:118).

För att komma till rätta med den otydlighet kring myndigheternas ledning som styrelser med begränsat ansvar inneburit, har regeringen beslutat om en ny myndighetsförordning (2007:515). Sedan 2008 leds en myndighet antingen av en myndighetschef (enrådighetsmyndighet), en styrelse (styrelsemyndighet) eller en nämnd (nämndmyndighet).

Regeringen introducerade 2007 ett anställningsförfarande med intresseannonsering efter myndighetschefer i syfte att göra utnämningsspolitiken mer öppen, förutsägbar och spårbar. I budgetpropositionen för 2008 angavs att intresseannonsering ska vara mer regel än undantag (prop. 2007/08:1, utg.omr. 2). Regeringen kommer i en skrivelse under hösten 2009 att redovisa reformeringen av utnämningsspolitiken.

Inom kulturområdet har regeringen minskat detaljstyrningen och ökat myndigheternas och institutionernas frihet att själva göra sina verksamhetsmässiga bedömningar och prioriteringar. Det är numer myndighetens instruktion som är grunden för såväl den långsiktiga som den kortsiktiga styrningen. I strävan att minska detaljstyrningen har regeringen minskat antalet mål, återrapporteringskrav och särskilda uppdrag för såväl myndigheter som övriga institutioner. Konsekvenserna av den förändrade styrningen är bl.a. att regeringen har tydliggjort sina prioriteringar och att myndigheternas ansvar att förse regeringen med relevanta underlag har ökat. I instruktionerna för flera myndigheter på kulturområdet anges att myndigheten ska verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och förmedla kunskap inom sina respektive verksamhetsområden.

Därutöver har regeringen under mandatperioden genomfört mindre organisatoriska förändringar som införlivandet av Svenskt biografiskt lexikon i Riksarkivet.

I de följande redovisas insatser för en fortsatt strategisk utveckling av institutionerna inom kulturområdet och även för bättre samverkan mellan kulturmyndigheter och andra statliga myndigheter. En analysmyndighet för kulturfrågor bildas, och landsarkiven föreslås bli inordnade i Riksarkivet.

Ett genomgående tema i denna proposition är ambitionen att stärka samverkan mellan myndigheter och institutioner på kulturområdet, liksom med aktörer på andra områden.

Regeringens bedömning: Kraven på samarbete mellan de statliga myndigheterna bör öka. Vissa effektiviseringar av den statliga myndighets- och institutionsstrukturen på kulturområdet bör göras.

Kulturutredningens förslag: Dagens förvaltningsstruktur bör ersättas av en organisation som innebär att en rad statliga myndigheter inom kulturområdet samt även Kungl. biblioteket, Sveriges författarfond och Stiftelsen Svenska rikskonserter, sammanförs i tre myndighetssfärer. Dessa sfärer föreslås få följande respektive ansvarsområden:

- arkiv, bibliotek och språk
- samtid, historia och livsmiljö
- konstarterna

Remissinstanserna: Remissopinionen är delad i frågan. Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsgivarverket* och *Statskontoret* ser ett värde i att kulturområdet får större och resursstarkare myndigheter. Många remissinstanser, däribland *Statens kulturråd*, *Riksantikvarieämbetet* och *Riksarkivet*, anser dock att den analys som leder fram till förslagen om sammanslagningar är bristfällig, liksom analysen av konsekvenserna av ett genomförande. Vidare pekar många remissinstanser på att sammanslagningar på kort sikt leder till ökade kostnader och att detta riskerar att gå ut över verksamheten.

Skälen för regeringens bedömning: Ett kännetecknande drag för kulturområdets struktur på nationell nivå är det stora antalet statliga eller statligt stödda institutioner och myndigheter. För närvarande finns det 26 myndigheter som sorterar under Kulturdepartementet varav fem på medieområdet. Det finns också ett stort antal övriga institutioner med en nära koppling till staten när det gäller finansiering och styrning. Orsaken till att det ser ut på detta sätt kan sägas vara att mångfald är ett uttalat mål med kulturpolitiken och att mängden aktörer är ett uttryck för detta. Var och en av dessa myndigheter och institutioner representerar på ett eller annat sätt olika verksamheter, konstgenrer och kunskapsområden. Det finns ett värde i att kulturlivet har många röster som kan ha en självständig roll i samhällsdebatten och i den konstnärliga och kulturella diskussionen.

Kulturutredningen menar dock att denna struktur innebär en rad problem, bl.a. att var och en av myndigheterna och institutionerna i de flesta fall är så små att deras möjligheter att samspela med större aktörer inom andra samhällsområden är begränsade och att samarbetet inom kultursektorn hämmas av att frågor är uppsplittrade på flera myndigheter. Enligt utredningen bör samordning av administrativa resurser kunna leda till betydande kostnadsbesparingar.

Den lösning som Kulturutredningen föreslår är att staten styrningsmässigt och organisatoriskt skiljer mellan två huvudtyper av institutioner och myndigheter. Å ena sidan kulturproducerande verksamheter – dit utredningen hänför institutionerna inom scenkonstområdet samt de flesta museerna – och å andra sidan verksamheter med förvaltningsuppdrag, bl.a. Statens kulturråd, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet. Vidare

föreslår utredningen en sammanslagning eller gruppering av myndigheterna med förvaltningsuppdrag i tre s.k. sfärer. Utredningen föreslår en sfär för arkiv-, biblioteks- och språkfrågor, som på sikt innebär ett sammanförande av Riksarkivet (med landsarkiven) och Kungl. biblioteket. Även Talboks- och punktskriftsbiblioteket och Institutet för språk och folkminnen föreslås tillhöra denna sfär. Vidare föreslår utredningen att en sfär för frågor som rör samtid, historia och livsmiljöer skapas genom att Riksantikvarieämbetet, Statens konstråd, Riksställningar, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Arkitekturmuseet slås samman till en gemensam myndighet. Utredningen föreslår också att en sfär för konstarterna bildas genom att den bidragsgivande verksamheten vid Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Sveriges författarfond och delar av Stiftelsen Svenska rikskonserter sammanförs.

Regeringen har vid en sammanvägd bedömning funnit att en så omfattande omstrukturering som Kulturutredningen föreslår inte är aktuell. En sådan strukturomvandling är både resurs- och tidskrävande och det finns – som många remissinstanser också framfört – risk för att detta går ut över verksamheterna. Många av de samverkansfördelar och effektivitetsvinster som utredningen utmålar bör i stället kunna uppnås genom ett utvecklat och utökat samarbete mellan myndigheterna. Vidare är gränsen mellan vad som kan betecknas som kulturproducerande respektive förvaltande verksamhet i många fall inte tydlig eller självklar. Denna skiljelinje går inte sällan snarare inom än mellan olika myndigheter.

Regeringen avser att som ett första steg öka kraven på samarbete inom den statliga myndighetsstrukturen. I denna proposition redovisar regeringen bl.a. sin avsikt att omorganisera den statliga arkivverksamheten, att samordna de statliga insatserna inom musikområdet i en myndighet och att skapa en fristående analysmyndighet. Dessutom aviserar regeringen att Riksställningars verksamhet och uppdrag ska utvärderas (avsnitt 6.2). Regeringen bedömer att ytterligare förändringar inom den statliga myndighetsstrukturen kan komma att bli aktuella under de kommande åren, men detta bör då göras med beaktande av bl.a. utfallet av de förändringar som här aviserats.

10.1.1 Upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål

Regeringens förslag: De myndighetsspecifika mål som riksdagen tidigare har godkänt för Statens kulturråd, Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Dansens Hus, Stiftelsen Svenska rikskonserter, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Konstnärsnämnden, Riksarkivet och landsarkiven, Språk- och folkminnesinstitutet (numera Institutet för språk och folkminnen), Riksställningar, Riksantikvarieämbetet, de centrala museerna (myndigheter och stiftelser) samt för statens bidrag till Riksteatern, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur samt bidragen till vissa museer ska upphävas fr.o.m. den 1 januari 2010.

Kulturutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på Kulturutredningens förslag. Prop. 2009/10:3

Skälen för regeringens förslag: För vissa myndigheter och institutioner på kulturområdet har riksdagen tidigare beslutat om övergripande mål för verksamheten (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). I denna proposition föreslås nya mål för kulturpolitiken.

Specifika mål för enskilda myndigheter och institutioner bör dock i stället fastställas av regeringen inom ramen för bl.a. beslut om regleringsbrev och myndighetsinstruktioner. De tidigare beslutade myndighets- och institutionsspecifika övergripande målen för Statens kulturråd, Operan, Dramaten, Dansens Hus, Svenska rikskonserter, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Konstnärsnämnden, Riksarkivet och landsarkiven, Språk- och folkminnesinstitutet (numera Institutet för språk och folkminnen), Riksutställningar, Riksantikvarieämbetet, de centrala museerna (myndigheter och stiftelser) samt statens bidrag till Riksteatern, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur samt bidragen till vissa museer föreslås därför upphävas fr.o.m. den 1 januari 2010.

10.2 En ny myndighet för analys och uppföljning inom kulturområdet

Regeringens bedömning: Det är viktigt att förstärka oberoende analys och uppföljning inom kulturområdet. En ny myndighet med uppgift att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser bildas.

Kulturutredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Kulturutredningen föreslår att en ny myndighet ska överta namnet Statens kulturråd, samt representera staten i diskussioner med regionala företrädare kring fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet. Den ska också bl.a. ha ansvar för att göra samlade bedömningar, uppföljningar och utvärderingar av kulturpolitiken.

Museikoordinatorns förslag: En samordningsfunktion för museisektorn inrättas med uppgift att bl.a. svara för överblick och uppföljning inom museiområdet.

Remissinstanserna: *Riksrevisionen*, *Ekonomistyrningsverket* och *Statskontoret* ställer sig bakom Kulturutredningens bedömning att uppföljning och utvärdering av kulturpolitiken bör stärkas. *Statens kulturråd* avstyrker förslaget om en ny roll för Kulturrådet enligt den konstruktion som utredningen har föreslagit. *Kungl. biblioteket* menar att förslaget om ett samlat ansvar för uppföljning och utveckling har klara brister och kräver en väl fungerande koordinering för att dubbelarbete och resurslöseri ska undvikas. *Linköpings universitet* lyfter fram behovet av att kulturstatistiken förstärks. En del remissinstanser, bl.a. *Danshögskolan*, *Riksteatern*, *Nationalmuseum*, *Statens försvarshistoriska museer* och regionförbunden i Kalmar och Örebro, menar att det behövs en instans som kan granska och utvärdera kulturpolitiken, men ställer sig tveksamma till om detta ska göras av samma myndighet som också har ansvar för att fördela bidrag. *Kungl. Musikhögskolan* tillstyrker i huvud-

sak föreslaget att omvandla Kulturrådet och ge myndigheten en tydligare roll för bl.a. statistik. Många remissinstanser pekar på behovet av att förstärka resurserna både för bidragsgivning och för analys.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt förordningen (2007:1186) med instruktion för Statens kulturråd ska Kulturrådet bl.a. svara för uppföljning och utvärdering av de statliga insatserna, samla och sprida information om kulturell verksamhet och om åtgärder och initiativ på området. Sedan 1994 är Statens kulturråd vidare statistikansvarig myndighet på kulturområdet, vilket bl.a. innebär att man också har i uppdrag att förbättra och utveckla statistiken inom olika områden. Efter som bidragsgivningen utgör en så betydande del av Kulturrådets verksamhet har också framtagandet av statistik naturligt nog i vissa delar kommit att relateras till de statliga bidragens användning.

I dag har fyra av kulturområdets centrala myndigheter, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Statens konstråd, till uppgift att antingen följa upp, utvärdera eller utöva tillsyn inom sina respektive områden. Det finns dock inte någon fristående myndighet med ett övergripande ansvar för analys av hela kulturområdet.

I slutbetänkandet från Förvaltningskommittén (SOU 2008:118) förs ett resonemang kring utvärderingsfunktionerna i den statliga förvaltningen. Kommittén menar att grundprincipen bör vara att uppgiften att utföra en verksamhet är avskild från den att utvärdera resultaten. Båda typerna av funktioner bör finnas på de olika områdena, men inte organiseras inom samma myndighet. Kommittén konstaterar att det på områdena försvar, energi och kultur saknas helt fristående utvärderingsmyndigheter, medan det finns partiella lösningar på bl.a. hälso- och sjukvårdsområdet samt inom näringslivsområdet. Kulturutredningen knyter an till Förvaltningskommitténs resonemang och föreslår en fristående analysmyndighet för hela kulturområdet.

Den sammantagna bilden, bl.a. utifrån vad som framförs av många remissinstanser, är att det är viktigt att upprätta en självständig analysmyndighet inom kulturområdet som kan följa upp kulturpolitikens effekter och göra bedömningar och analyser av hur resultaten av den förda politiken förhåller sig till de kulturpolitiska målen. Inom ramen för en sådan myndighets verksamhet bör ligga ett ansvar för att beställa och analysera statistik kring kulturvanor, kulturlivets finansiering och utvecklingen när det gäller mångfald, tillgänglighet och jämställdhet samt utvecklingen inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturområdet. Myndigheten bör också ha ansvar för omvärldsbevakning och för att följa den internationella utvecklingen inom kulturområdet samt för att följa relevant forskning. För att undvika överlappningar och åstadkomma bästa möjliga effektivitet i verksamheten bör myndigheten ha en nära dialog med myndigheter som har motsvarande analysuppdrag inom andra politikområden.

Regeringen menar att ansvaret för uppföljning av den bidragsgivning och de konstnärliga och kulturella insatser som görs av respektive myndighet eller institution fortsatt bör ligga hos den utförande eller beslutande myndigheten eller institutionen. Den nya myndighetens uppgift bör vara att analysera det samlade utfallet av de kulturpolitiska insatserna och lämna förslag till regeringen om vilka eventuella ändringar i regeringens politik som detta kan föranleda. Det är högst väsentligt att

den nya analysmyndigheten har en fristående roll i förhållande till den bidragsgivning och konstnärliga verksamhet som bedrivs i offentlig regi. Prop. 2009/10:3
Myndigheten bör ha ett övergripande analysansvar för hela kulturområdet, vilket innebär att den nya myndighetens verksamhet även bör innefatta den analysfunktion för museiområdet som föreslås i Museikoordinators utredning. Den nya myndigheten kan komma att överta vissa av de verksamheter som i dag utförs av Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Konstnärsnämnden, exempelvis kulturstatistik.

Avsikten är att myndigheten ska bildas 2011. Regeringen avser att återkomma till riksdagen angående den nya myndigheten under 2010.

10.3 Verksamheten vid Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond

Regeringens bedömning: Konstens och konstnärernas ställning bör stärkas. Samverkan mellan Konstnärsnämnden, Statens kulturråd och, då så är lämpligt, Sveriges författarfond bör därför utvecklas och fördjupas för att stärka kvaliteten i bl.a. bidragsgivning och uppföljning.

Kulturutredningens förslag: Utredningen föreslår att en gemensam myndighet för konstarterna bildas genom att delar av Statens kulturråd, Konstnärsnämnden med Bildkonstnärsfonden, Sveriges författarfond samt delar av Stiftelsen Svenska rikskonserter slås samman.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, däribland *Statens kulturråd*, *Konstnärsnämnden*, *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd* och *Skuggutredningen* är positiva till ökad samverkan och samordning inom ramen för verksamheterna. Flera remissinsatser, bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Statskontoret* samt många landsting och kommuner ser ett värde i att kulturområdet får större och resursstarkare myndigheter. *Sveriges författarfond* motsätter sig förslaget. Många anser dock att den analys som leder fram till förslagen om sammanslagningar brister. Ett flertal institutioner välkomnar stärkta analysfunktioner.

Skälen för regeringens bedömning: Två tredjedelar av de statliga kulturbidragen fördelas av två myndigheter. Statens kulturråd, som är den största statliga bidragsgivaren på kulturområdet, fördelar 2009 drygt 1,8 miljarder kronor i bidrag till olika organisationer inom kultursektorn. Konstnärsnämnden, som förmedlar stipendier och bidrag till enskilda konstnärer, fördelar samma år ca 121 miljoner kronor. Till detta kan läggas Sveriges författarfond, som fördelar ca 121 miljoner kronor av medlen från biblioteksförskottningen till enskilda upphovsmän och översättare i form av individuella och statistiskt beräknade ersättningar samt s.k. garanterade författarpenningar och därtill olika former av stipendier och bidrag.

När det gäller formerna för bidragsgivningen fördelar Kulturrådet i första hand bidrag till olika organisationer, institutioner och grupper inom kultursektorn medan Konstnärsnämnden och till viss del Sveriges författarfond förmedlar stipendier och bidrag till enskilda utövare. Kulturrådets bidragsgivning är i huvudsak riktad mot en viss konstform (t.ex. teater, dans eller litteratur) eller till en viss grupp (som personer

med funktionshinder eller nationella minoriteter). Konstnärnämnden å sin sida fördelar bidrag och stipendier till enskilda yrkesverksamma konstnärer inom bild, form, musik, teater, dans och film. Myndigheten utser också innehavare av statlig inkomstgaranti för konstnärer (se avsnitt 7.2.4).

Sammanfattningsvis kan man beteckna Kulturrådets bidragsgivning som ett svar på de breda och övergripande målsättningar som angetts för kulturpolitiken medan Konstnärnämndens bidragsgivning inriktas på bidrag till enskilda personer och syftar till att förbättra förutsättningar och villkor för enskilda konstnärer. Avgränsningen av ansvarsområden mellan Konstnärnämnden och Kulturrådet gäller i huvudsak även de delar av verksamheterna som rör analys, statistik och omvärldsbevakning. Kulturrådet speglar kulturpolitiska utvecklingstendenser och statistiska utfall, som t.ex. besöks- och nyttjandesiffror medan Konstnärnämnden har konstnärspolitiskt fokus där konstnärers sociala och ekonomiska villkor och förhållande till de generella trygghetssystemen analyseras och kartläggs. Sveriges författarfonds uppdrag avser endast fördelning av biblioteksersättning och bidrag.

Villkoren och sätten att arbeta inom de olika konstarterna har förändrats över tiden, vilket ställer nya krav på bidragssystemen. Det finns därför alltid anledning att löpande utvärdera och pröva villkoren och formerna för den statliga stipendie- och bidragsgivningen. Mellanhänder som exempelvis producenter och kuratorer kan ha svårigheter att söka bidragsmedel från någon av myndigheterna trots att man kan ha en viktig funktion i kulturlivet. Likaså kan gränsdragningsproblem och överlappningar uppstå där den sökandes organisationsform kan bli avgörande för möjligheten att få rätt till bidrag. Vidare finns villkor i bedömningarna av den sökandes ekonomi som inte tar hänsyn till att t.ex. allt fler konstnärer från olika kategorier numera delvis eller helt också kan vara näringsidkare.

För att utveckla och förbättra kvaliteten i bl.a. bidragsgivning och uppföljning bör samarbetet mellan i synnerhet Konstnärnämnden och Statens kulturråd fördjupas och förtydligas. En sammanslagning av de bägge myndigheterna och Sveriges författarfond, på sätt som föreslås av Kulturutredningen, bör dock inte genomföras (se avsnitt 10.1). Detta innebär att regeringen inte heller ser anledning att i nuläget ompröva formerna för hur ledamöter i Författarfondens styrelse tillsätts.

Det är avgörande för bidragssystemens trovärdighet och hållbarhet att systemen är öppna för konstlivets utveckling och inte riskerar att i stället forma utvecklingen. Regeringen avser att ge myndigheterna och, då så är lämpligt även Sveriges författarfond, gemensamma uppdrag för att identifiera skevheter och olämpliga överlappningar i bidragsgivningen. De bör också löpande ta ansvar för att föreslå lösningar för att komma tillrätta med problemen. Samverkanslösningar för effektivare administrationslösningar, exempelvis vad gäller personalfunktioner, juridik och IT-utveckling, bör prövas. Avsikten är att hitta former för samordning som leder till effektivitet och andra administrativa mervärden. När det gäller det analysansvar som ligger hos respektive myndighet kommer detta att övervägas i samband med att en ny analysmyndighet för kulturområdet upprättas (se avsnitt 10.2).

Regeringens bedömning: Samarbetet mellan landets operainstitutioner behöver utvecklas för att främja konstnärlig förnyelse och för att öka utbud av och tillgång till föreställningar i hela landet. I samarbete med övriga opera- och balettinstitutioner ges Kungliga Operan, i egenskap av nationalscen, därför i uppdrag att analysera förutsättningarna och föreslå nya former för samverkan. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2010 att 1,5 miljoner kronor tillförs Kungliga Operan för detta ändamål.

Kulturutredningens förslag: Utredningen lämnar inget förslag på detta område.

Skälen för regeringens bedömning

Bakgrund

Under 2008 och 2009 har Kulturdepartementet i samarbete med Kungliga Operan och Svensk Scenkonst arrangerat två seminarier för att närmare belysa och analysera operakonstens utveckling och möjligheter i syfte att få ett bredare underlag inför framtida beslut på området.

Kungliga Operan har ett omfattande uppdrag i egenskap av nationalscen med högt ställda krav på kvalitet och bredd i föreställningsverksamheten. Målet med statens bidrag är att Kungliga Operan ska vara den i Sverige ledande institutionen inom opera och balett och som nationalscen vara ett föredöme för andra vad gäller utveckling, förnyelse och konstnärlig kvalitet. Vidare ska Operan bl.a. vårda och främja det nationella kulturarvet inom operans och balettens områden.

Operans verksamhet inryms i dag i ett operahus från 1898 som kräver stora renoveringar för att scentekniskt och arbetsmiljömässigt kunna vara en välfungerande arbetsplats där konstnärlig utveckling kan ske. Synpunkten att nationaloperan på sikt behöver en ny byggnad i likhet med Helsingfors, Köpenhamn och Oslo har framförts, i bl.a. budgetunderlag från Kungliga Operan.

Frågan om nationalscenens uppdrag i framtiden och operakonstens utveckling och möjligheter i ett vidare publikt och konstnärligt perspektiv är därför central.

Nya operahus i Finland, Danmark och Norge

Det Kongelige Teater i Köpenhamn är både nationalteater och nationalopera. Det nya operahuset, som invigdes 2005, var en privat donation som erbjöds den danska staten. Besluten om att uppföra operahusen i Helsingfors och Oslo har en lång förhistoria. Både i Finland och Norge saknades funktionella operahus. Det starka nationella symbolvärdet i denna typ av byggnader var också viktigt för besluten. Operahuset i Helsingfors invigdes 1993 och Den Norske Opera & Ballett kunde under våren 2008 flytta in i en ny operabyggnad i Oslo. Beslutet att uppföra ett nytt operahus i Oslo var nära kopplat till att en modell för opera- och balettförmedling i Norge tog form samtidigt. Uppförandet av ett nytt

operahus sammanföll också med behovet av att utveckla stadsmiljön i östra Oslo.

En jämförelse av de nordiska nationalscenerna för opera visar att de grundläggande uppgifterna är likartade och att de bygger på den traditionella operakonsten med de kvalitetskrav som därmed ställs.

I Danmark regleras målsättningar och budgetramar ingående i fyra-åriga avtal mellan Det Kongelige Teater och den danska staten. Den finländska staten ingår på liknande sätt fleråriga avtal med Nationaloperan. Finansiellt är alla nationalscenerna till ca 80 procent beroende av offentliga bidrag, även om verksamheternas ekonomiska förutsättningar i övrigt på flera sätt är svåra att jämföra. I Danmark och Finland finansieras nationalscenernas verksamhet delvis också med kommunala medel.

Erfarenheterna så här långt visar att de nya operahusen, med ökat utrymme och ny teknik, gett ökade möjligheter till konstnärlig utveckling, samarbete och internationellt utbyte. De nya operahusen har förbättrat arbetsförhållandena, produktionen har ökat och likaså tillströmningen av publik. Byggnaderna har också blivit nationella landmärken. De nya husen har skapat positiva utgångslägen för förändringar när det gäller den interna styrningen och den ekonomiska kontrollen. Samtidigt har driftkostnaderna ökat markant, både för byggnaderna och för verksamheten där t.ex. salongerna kräver större ensembler för att fylla akustiken. För att främja förnyelse inbjuds andra grupper och ensembler till Köpenhamnsoperan och i Oslo arbetar man brett med regionala ensembler och kammaroperaverksamheter.

Operakonstens utveckling i Sverige

Av de diskussioner som har förts kring operakonstens framtid med ett stort antal deltagare från olika operaverksamheter i Sverige, framgick att det samlad i landet finns en stor potential för utveckling och förnyelse av operakonsten. Viktiga faktorer för denna utveckling och förnyelse är att det finns tillgång till experimentella scener samt goda möjligheter till samverkan och gästspel. Samplanering av repertoar för att öka tillgången till det samlade utbudet, ett tätare samarbete med lärosäten och forskning, liksom att nya media används i ökad utsträckning är andra faktorer som har nämnts. Ett nytt operahus för nationalscenen skulle kunna ge nytt liv till den svenska opera- och balettkonsten. Ett annat alternativ vore att införa en ny typ av nationalscensbegrepp som innebär att befintliga operainstitutioner i landet tar ett gemensamt ansvar för operakonstens spridning och utveckling. Vidare framfördes synpunkter om att nationalscenen borde ha till uppgift att samordna innovation och bidra till förändring.

Överväganden

Regeringen bedömer att Sverige har stora möjligheter att utveckla och förnya operakonsten genom de samlade resurser som finns nationellt, regionalt och lokalt. Därmed finns också förutsättningar för att utbudet av och tillgången till opera- och balettföreställningar kan förbättras i

stora delar av landet. För detta krävs ökat samarbete och nya former för samverkan mellan operaverksamheter. Prop. 2009/10:3

I samarbete med övriga opera- och balettinstitutioner bör Kungliga Operan, i egenskap av nationalscen, därför ges i uppdrag att analysera förutsättningar och föreslå former för samverkan. Vi bedömer även att Kungliga Operans uppdrag som nationalscen behöver analyseras vidare innan något övervägande kan bli aktuellt när det gäller ett eventuellt nytt operahus i Stockholm. Operan bör därför även få i uppdrag att pröva nuvarande uppdrag för nationalscenen och lämna konkreta förslag på förändringar. Analys och förslag bör utgå från erfarenheter och jämförelser med övriga nationalscener i våra nordiska grannländer. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen för 2010 att 1,5 miljoner kronor tillförs Kungliga Operan för samverkansuppdraget.

10.5 Ny organisation för den statliga arkivverksamheten

Regeringens bedömning: Riksarkivet ombildas till en sammanhållen myndighet genom att de sju landsarkiven avvecklas och deras verksamhet inordnas i Riksarkivet.

Kulturutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: I princip alla remissinstanser som kommenterat förslaget tillstyrker eller har inget att invända, däribland *Riksarkivet* och samtliga landsarkiv. Några remissinstanser, däribland *Lunds universitet*, *Stockholms kommun* och *Regionförbundet Värmland*, påpekar att det i processen måste tas hänsyn till regionala och lokala intressen, bl.a. kring var arkivmaterial ska förvaras i framtiden.

Skälen för regeringens bedömning: Riksarkivet och landsarkiven har tillsammans ansvaret för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet som framgår av arkivlagen (1990:782) och arkivförordningen (1991:446). Det rör sig bl.a. om tillsynsuppgifter och ansvar för att ta emot, bevara och vårda material från arkivbildande myndigheter och andra.

Riksarkivet har överinseende över den offentliga arkivverksamheten och handlägger arkivuppgifter som inte någon annan myndighet ska handlägga. Vid Riksarkivet finns Krigsarkivet som fullgör uppgiften som arkivmyndighet för de myndigheter som lyder under Försvarsdepartementet.

Landsarkiv finns i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund. Varje landsarkiv har ett distrikt som omfattar ett eller flera län och är arkivmyndighet för de statliga myndigheterna inom dess distrikt. Uppgifterna är i många delar desamma som Riksarkivets fast avgränsade till respektive distrikt. Landsarkivets uppgifter fullgörs i Stockholms län av Stockholms stadsarkiv och i Värmlands län av Värmlandsarkiv.

De sju landsarkiven är i dag arkivmyndigheter under Riksarkivet, vilket innebär att Riksarkivet är chefsmyndighet i förhållande till landsarkiven. Regeringen menar att det finns flera skäl för att ändra denna

organisatoriska struktur. Sedan 1990-talet har en rad s.k. myndighetskoncerner slagits samman vilket innebär att regionala myndigheter lagts ihop med en nationell myndighet till en samlad myndighet. Aktuella exempel är Försäkringskassan och Skatteverket. År 2004 fanns det fortfarande sju myndighetskoncerner bland förvaltningsmyndigheterna, men i dag återstår bara två, polisen och arkivväsendet. Denna strukturomvandling av den offentliga förvaltningen, som innebär att antalet regionala statliga myndigheter har minskat, påverkar också arkivmyndigheterna eftersom deras respektive ansvarsområden förhåller sig till myndigheternas geografiska indelning. När de flesta myndighetskoncerner avskaffats har Riksarkivet per automatik blivit arkivmyndighet för det stora flertalet myndigheter. Detta talar för att arkivmyndigheternas organisation bör anpassas till den utveckling som skett. Vidare är ansvarsförhållandet mellan Riksarkivet och landsarkiven som det ser ut i dag otidligt i vissa avseenden. Som Förvaltningskommittén framhållit bör inte begrepp som chefsmyndighet längre användas eftersom det inte har en tydlig innebörd (SOU 2008:118).

Riksarkivet har i enlighet med ett uppdrag i regleringsbrevet för 2009, redovisat hur de statliga arkivmyndigheternas organisation och uppgiftsfördelning kan utvecklas för att främja större enhetlighet, flexibilitet och samordning inom det statliga arkivväsendet (dnr Ku2009/797/KT). Enligt redovisningen skulle en sammanslagning av Riksarkivet och landsarkiven till en myndighet kunna bidra till en bättre samordning och effektivisering av verksamheten. I rapporten framhålls även att ett omfattande arbete de senaste åren ägnats åt att harmonisera de olika verksamhetsgrenarna inom de statliga arkivmyndigheterna. En samlad arkivmyndighet bör därför kunna skapas utan större administrativa förändringar.

Regeringen föreslår mot bakgrund av vad som ovan anförts att landsarkiven inordnas i Riksarkivet. En samlad myndighet bör ge goda förutsättningar för samordning av verksamheten, bl.a. bör Krigsarkivets verksamhet kunna integreras och utvecklas på ett bättre sätt än i dag. Som Riksarkivet pekar på i sin rapport bör en sammanslagning också ge bättre förutsättningar för enhetliga rutiner och ett samlat bemötande från arkivmyndigheternas sida i förhållande till enskilda och till andra delar av det allmänna. Det är även viktigt att en samlad myndighet kan upprätthålla en god dialog med enskilda aktörer på arkivområdet, som näringslivsarkiven och föreningsarkiven, vilka utför ett viktigt arbete för att bevara och tillgängliggöra kulturarvet.

Samtidigt som övervägande skäl alltså talar för en samlad arkivmyndighet, bör det framhållas att landsarkiven fyller viktiga funktioner i respektive region. Inte minst är det av betydelse för tillgängligheten till det lokala och regionala kulturarvet att det även i fortsättningen finns statliga arkiv på de platser i landet där de sedan gammalt är etablerade. Det är även på den lokala och regionala nivån som många viktiga samarbetsprojekt tagit form, mellan landsarkiven och regionala arkivinstitutioner, bibliotek och museer.

De mål som i dag gäller för verksamheten ska även gälla efter sammanslagningen. Det bör dock förtydligas att uppdraget även omfattar att ha en nationell överblick över arkivområdet i dess helhet. Namnet på den sammanslagna myndigheten bör vara Riksarkivet.

Regeringen avser att dels ge Riksarkivet uppdraget att inordna landsarkivens verksamhet i myndigheten, dels ge landsarkiven i uppdrag att förbereda avvecklingen av respektive myndighet. Avsikten är att den nya organisationen ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2010.

En samlad myndighet bör ge goda förutsättningar för effektivisering och ökad samordning av verksamheten. Regeringen beräknar därför i budgetpropositionen för 2010 att anslaget till Riksarkivet ska minska med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2011 och med ytterligare 5 miljoner kronor fr.o.m. 2012.

10.6 Förstärkt samarbete inom museisektorn

Regeringens bedömning: De centrala museerna ges i uppdrag att utveckla samarbetet inom museisektorn.

I budgetpropositionen för 2010 föreslås att Riksförbundet Sveriges museer 2010 ges ett bidrag på 1,5 miljoner kronor för att vara samordnande och pådrivande i frågor som gäller samverkan kring bl.a. utbildning, kompetensutveckling och internationellt samarbete.

Museikoordinatorns förslag: Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att upprätta en museikoordinatorsfunktion.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser, bl.a. flera av de centrala museerna, uttrycker ett starkt stöd för en fortsatt utvecklad samverkan mellan de statliga museiinstitutionerna. Flera av remissinstanserna avvisar dock Museikoordinatorns förslag till en särskild museikoordinator och till finansiering av samordningsfunktionen, bl.a. *Statens kulturråd*, de centrala museerna samt flera regionala och kommunala museer. Många av museerna framhåller att samverkan med andra relevanta områden utanför museiområdet är minst lika viktiga för att utveckla museisektorn. Flertalet remissinstanser ser positivt på att stärka Riksförbundet Sveriges museers roll.

Skälen för regeringens bedömning: Museerna har en central roll när det gäller att förvalta, tillgängliggöra samt bygga upp och sprida kunskap om kulturarvet.

Inom museisektorn finns såväl offentliga som privata museer. Det finns 14 centrala museiinstitutioner, varav tio är myndigheter och fyra är stiftelser. I varje län finns ett eller flera regionala museer, som många gånger drivs i stiftelseform med ett landsting, en region eller en kommun som huvudman. Ofta ingår det regionala hembygdsförbundet i dessa museers styrelser. Statligt bidrag till de regionala museerna fördelas i dag av Statens kulturråd och – när det gäller regionala museer i Skåne – Riksantikvarieämbetet. I många kommuner finns museer där kommunen är huvudman. Därutöver finns runt om i landet ett stort antal museer som bedrivs i olika former och med olika förutsättningar, såsom verksmuseer, hembygds museer, bruksmuseer och arbetslivsmuseer.

Det finns i dag ett stort antal samverkansprojekt i olika former både inom museisektorn och mellan museerna och andra sektorer. Bland annat har Museikoordinatören under sitt utredningsarbete initierat flera olika projekt. Det gäller bl.a. frågor om vård och bevarande, lån och depositio-

ner, gallring, museipedagogik samt frågor om utbildning, forskning och kompetensutveckling. Koordinatören har vidare deltagit i arbetet med att utveckla projektet K-samsök (se avsnitt 6.6).

Som Museikoordinatören lyfter fram finns det dock ett behov av att ytterligare öka samverkan inom museisektorn. Härigenom kan verksamheten stärkas och effektiviseras och därmed kan förutsättningarna för att bevara och tillgängliggöra samlingarna förbättras. Regeringen ser dock inte för närvarande något behov av att bygga upp den omfattande samordningsfunktion som Museikoordinatören föreslår. En sådan funktion riskerar, som flera remissinstanser också påpekar, att innebära en ökad administration. I stället bör redan befintliga strukturer inom kulturområdet förstärkas.

De centrala museerna bör därför få ett gemensamt uppdrag att redovisa pågående samarbeten mellan museerna samt hur de avser att ytterligare stärka samarbetet. I uppdraget bör även ligga att ta fram ett underlag där frågan om gallring belyses. Som flera museer har lyft fram i sina remissvar finns det också behov av ökad samverkan med myndigheter, institutioner och organisationer inom andra samhällsområden. Härigenom kan bl.a. förutsättningarna för kontinuerlig kunskapsuppbyggnad förbättras. Uppdraget till museerna bör därför även omfatta att redovisa samverkan mellan museisektorn och andra samhällsområden. Frågan om samverkan när det gäller digitalt bevarande och tillgängliggörande behandlas i avsnitt 6.6.

Regeringen bedömer vidare, med utgångspunkt i Museikoordinatörens förslag, att det finns ett behov av en aktör som kan bidra till att samla och utveckla museisektorn i dess helhet. Riksförbundet Sveriges museer är en ideell förening som samlar de flesta museer i Sverige oavsett huvudmannaskap, dvs. såväl offentliga som privata museer i hela landet. Förbundet arbetar med att utveckla stöd till den svenska museisektorn samt med att ta tillvara dess gemensamma intressen. Riksförbundet får inte något ekonomiskt stöd från staten.

Riksförbundet bör få i uppdrag att fr.o.m. 2010 utveckla sin roll som en samlande aktör i museisektorn och att hantera professionsrelaterade frågor som innefattar bl.a. utbildning, kompetensutveckling och internationell samarbete inom museisektorn. I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen att det för detta ändamål avsätts ett bidrag på 1,5 miljoner kronor till riksförbundet.

När det gäller föremålsvård avser regeringen att ge Riksantikvarieämbetet ett samordningsuppdrag (se avsnitt 10.8).

Som framgått i avsnitt 6.1 har regeringen för avsikt att låta en särskild utredare se över formerna för genomförandet av en ny modell för regional fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet. Utredaren ska även se över Riksutställningars framtida roll och uppdrag (se avsnitt 6.2). En aspekt i det arbetet är museisektorns behov av stöd, bl.a. när det gäller museipedagogik.

Regeringens förslag: Ansvarsmuseifunktionen avskaffas fr.o.m. den 1 januari 2010.

Regeringens bedömning: De centrala museerna ges i uppdrag att, i samråd med Statens kulturråd och de regionala museerna, lämna förslag till hur den framtida samverkan med de regionala museerna kan utformas.

De medel under anslaget 1.5 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet som i dag fördelas till projekt inom ansvarsmuseernas ansvarsområden bör fr.o.m. 2010 fördelas till projekt inom samtliga centrala museers ansvarsområden.

Museikoordinatorns bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet instanser, bl.a. flera av de centrala museerna och de regionala museerna, har inga invändningar mot att ansvarsmuseifunktionen avskaffas. Många av remissinstanser, bl.a. de regionala museerna, framhåller att det finns en väl utvecklad expertis även utanför de centrala institutionerna som är värdefull för museernas utveckling.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ansvarsmuseifunktionen infördes i mitten på 1980-talet (prop. 1986/87:97, bet. 1986/87:KrU21, rskr. 1986/87:342). Avsikten var att vissa centrala museer skulle ges ett uttalat sektorsansvar till stöd för andra museer. De sex institutioner som i dag har i uppdrag att fungera som ansvarsmuseer är Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Moderna museet, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur och Stiftelsen Nordiska museet. I ansvarsmuseifunktionen ligger bl.a. att utveckla de centrala museernas samspel och samverkan med de regionala museerna och att ta initiativ till samordning på områden som IT och samlingsvård.

Museikoordinatorn ansåg, mot bakgrund av den utvärdering som Statens kulturråd har gjort på regeringens uppdrag (dnr Ku2007/792/KT), att funktionen borde avskaffas. Det finns enligt Museikoordinatorn en väl utvecklad kompetens, även utanför ansvarsmuseernas område, som är betydelsefull för museisektorn. Statens kulturråd anser att utvecklingsarbete som är av generell karaktär i stället bör drivas som samarbeten mellan olika aktörer inom och utanför museisektorn.

Regeringen delar den bedömning som Museikoordinatorn har gjort och föreslår att ansvarsmuseifunktionen ska avskaffas fr.o.m. den 1 januari 2010. Det är dock viktigt att den framtida samverkan mellan de centrala och regionala museerna kan fördjupas för ett ömsesidigt utbyte av kunskap och erfarenheter. Ett sådant samarbete bör – till skillnad från ansvarsmuseifunktionen – omfatta samtliga centrala museer. De centrala museerna bör därför få ett gemensamt uppdrag att i samråd med de regionala museerna lämna förslag på hur den framtida samverkan mellan de centrala och regionala museerna kan utformas. Samråd ska också ske

med Statens kulturråd, som i dag fördelar stora delar av statsbidraget till de regionala museerna.

Under anslaget 1.5 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet fördelar Statens kulturråd vissa medel till projekt inom ansvarsmuseernas ansvarsområden. År 2009 uppgår dess medel till drygt 3,5 miljoner kronor. Enligt regeringens bedömning bör dessa medel fr.o.m. 2010 fördelas till projekt inom samtliga centrala museers ansvarsområden.

De statliga konstmuseernas regionala ansvar

På bildkonstområdet har ansvarsmuseirollen delats av två statliga museimyndigheter, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde och Moderna museet. Regeringen anser att det är viktigt att dessa museer stärker och fördjupar sitt samarbete med de regionala museerna för att öka den regionala tillgängligheten till bildkonsten. Museerna bör utveckla sitt samarbete med regionala och lokala bildkonstinstitutioner kring forskning och utveckling av musei- samt utställningspedagogik inom bildkonstområdet.

Under de senaste dryga tio åren har tillgängligheten till bildkonsten ökat genom det växande antal institutioner och museer som har utvecklat sin bildkonstverksamhet. Ett flertal regioner och kommuner har satsat på att bygga egna konstmuseer och konsthallar av större format. Arenor för bildkonsten har även skapats på privat initiativ. Det finns också en ökad medvetenhet om behovet av konstpedagogiska insatser både för barn och vuxna.

Länsmuseer och regionala konstmuseer har ofta större egna samlingar av äldre och modern konst samt samtidskonst med en lokal anknytning. För att kunna erbjuda ett mer mångfacetterat utställningsutbud finns det också behov av att visa konst ur andra museisamlingar. De regionala museerna bör utveckla sina insatser för att sprida samtidskonsten. I detta arbete bör Moderna museet som centralt statligt museum på området fungera som ett stöd.

10.7 Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum

Regeringens bedömning: Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och same-museum ges i uppdrag att dokumentera och sprida kunskap om hur pågående klimatförändringar påverkar fjällmiljöns kultur- och naturmiljövärden. Inom ramen för uppdraget bör särskilt betydelsen av traditionell och lokal kunskap beaktas. Uppdraget bör genomföras i samråd med bl.a. Naturhistoriska riksmuseet och Naturvårdsverket. Åjtte ges härigenom ett förtydligat uppdrag och bör därmed få ett visst årligt statligt bidrag. Stiftelsen Åjtte bör därför inordnas under anslaget 8.4 Bidrag till vissa museer.

Museikoordinatorns förslag: Stiftelsen Åjtte får ett nationellt åtagande inom sitt samlingsområde.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av flera remissinstanser, bl.a. *Stiftelsen Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Statens museer för världskultur, Länsstyrelsen i Norrbottens län och Norrbottens läns landsting. Stiftelsen Nordiska museet* framhåller att det bör tillsättas en utredning som tittar på förutsättningarna för utformningen av detta uppdrag.

Skälen för regeringens bedömning: Stiftelsen Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum är i dag landets största museum för samisk kultur. Ájtte bildades av staten, Norrbottens läns landsting, Jokkmokks kommun, Svenska samernas riksförbund och Same Átnam. I samband med bildandet 1983 skrevs ett finansieringsavtal. I avtalet ställde staten de s.k. sjöfallspengarna till förfogande. Det är de medel som Vattenfall årligen ska betala till Länsstyrelsen i Norrbottens län på grund av att minimitappningen sommartid från Stora Sjöfallet till Sourvajaure har upphört.

Ájtte har till uppgift att bl.a. dokumentera och sprida kunskap om fjällvärldens natur- och kulturhistoriska utveckling liksom samspelet mellan naturförutsättningarna och olika former av nyttjande av fjällmiljön. Med sin unika kompetens på detta område har Ájtte förutsättningar att spela en viktig roll för att fördjupa kunskapen om de pågående klimatförändringarnas inverkan på naturen och de kulturella mönstren i denna del av landet.

Regeringen avser därför att ge Ájtte ett utvidgat uppdrag att dokumentera och sprida kunskap om hur pågående klimatförändringar påverkar fjällmiljöns kultur- och naturmiljövärden. Resultaten kan bidra till en bättre bild av hur klimatförändringar generellt påverkar värdena i kultur- och naturmiljön. Inom ramen för uppdraget ska särskilt beaktas betydelsen av traditionell och lokal kunskap. Uppdraget bör genomföras i samråd med bl.a. Naturhistoriska riksmuseet och Naturvårdsverket.

Härigenom förtydligas Ájttes uppdrag. Till följd av det bör Ájtte, utöver de statliga medel som utgår enligt ovan, få ett visst årligt statligt bidrag. Stiftelsen Ájtte bör därför inordnas under anslaget 8.4 Bidrag till vissa museer. År 2010 bör det statliga bidraget uppgå till 500 000 kronor (se även budgetpropositionen för 2010).

10.8 Samordning av frågor om vård och konservering

Regeringens bedömning: Riksantikvarieämbetet bör få ett förtydligt uppdrag att som nationell samordnare arbeta med frågor om vård och konservering av byggnader, föremål samt annat kulturhistoriskt material.

För att skapa förutsättningar för att genomföra uppdraget föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2010 en ökning av Riksantikvarieämbetets förvaltningsanslag med 2 miljoner kronor 2010.

Museikoordinatorns förslag: Riksantikvarieämbetet ska vara nationell expertmyndighet för frågor som rör samlings- och föremålsvård för museerna.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i denna del ser positivt på att Riksantikvarieämbetets roll inom vård och

konservering tydliggörs. Andra remissinstanser menar att det finns begränsad erfarenhet av att arbeta med föremålssamlingar inom myndigheten.

Prop. 2009/10:3

Skälen för regeringens bedömning

Kulturarvsinstitutionernas samlingar är ovärderliga och skapar förståelse för och perspektiv på historien och nutiden. Under många år har behovet av ökade resurser för vård och konservering förts fram av företrädare inom kulturarvssektorn. Det gäller inte minst resurser till det förebyggande arbetet med vård och bevarande av samlingarna. I detta ingår förbättring av förvaringsförhållanden, klimatkontroll, städrutiner, brandskydd och skadedjurskontroll. Av stor vikt är även riktlinjer för in- och utlån av föremål, rådgivning, kunskapsspridning samt kompetens- och metodutveckling när det gäller vård och konservering. Till detta kommer att det alltid finns ett behov av aktiv konservering hos kulturarvsinstitutionerna. Den arkeologiska verksamheten, både den som bedrivs av offentliga kulturarvsinstitutioner och av privata aktörer, förutsätter att arkeologisk konserveringskompetens finns att tillgå.

Inom ramen för sysselsättningsprojektet Access, som administreras av Statens kulturråd, har arbetet med att bevara, vårda och tillgängliggöra samlingar, föremål och arkivalier inom hela kulturområdet stärkts. Under Accessprojektets period 2006–2009 har totalt 643 miljoner kronor särskilt avsatts för detta ändamål. Vidare har regeringens satsning Fria museer gett museerna förutsättningar att prioritera vård av samlingarna i de fall behoven är stora.

En nationell samordnare av vård- och konserveringsfrågor inom kulturarvssektorn

För att skapa bättre förutsättningar för ett framtida bevarande av kulturhistoriskt material finns det, som bl.a. Museikoordinatören har lyft fram, behov av ökad samordning när det gäller vård och konservering. Det handlar om att bygga upp, dokumentera och sprida erfarenheter och kunskaper samt att vara en drivande kraft för att bygga nätverk och att verka för att behov av metod- och kompetensutveckling inom området tillgodoses. Som Göteborgs kommun framhåller i sitt remissyttrande kan en samordning leda till en ökad helhetssyn på kulturarvet genom ett närmande mellan den yttre kulturmiljön och museiverksamheten.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har tidigare främst arbetat med förebyggande och aktiv konservering av arkeologiska fynd, kyrkliga kulturminnen samt sten- och muralmåleri. Som en följd av omlokaliseringen till Gotland har RAÄ ändrat inriktning på denna verksamhet. Numera arbetar RAÄ i första hand med metodutveckling och tillämpad forskning samt med förvaltningstekniska frågor. Detta innebär att RAÄ har goda förutsättningar att hitta en ny roll inom området.

Regeringen avser därför att ge RAÄ i uppdrag att som nationell samordnare arbeta strategiskt med frågor om konservering och vård av byggnader, föremål och annat kulturhistoriskt material. Uppdraget ska genomföras i samråd med Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna, som är en viktig

resurs i arbetet med vård av kulturarvet. Viktiga samverkansparter i övrigt är bl.a. Riksarkivet, de centrala och regionala museerna, Svenska kyrkan, hembygdsrörelsen samt universitet och högskolor. Inom ramen för uppdraget bör särskilt lyftas fram kunskapsuppbyggnad och metodutveckling, liksom att sprida kunskap och erfarenhet till berörda aktörer. I budgetpropositionen för 2010 föreslås att RAÄ tillförs 2 miljoner kronor för att skapa förutsättningar för att genomföra uppdraget.

För att ytterligare tydliggöra RAÄ:s roll när det gäller vård- och bevarandefrågor avser regeringen vidare att föra över huvudmannaskapet för Svensk museitjänst från Riksarkivet till RAÄ (se avsnitt 10.8.1).

10.8.1 Svensk museitjänst

Regeringens bedömning: Huvudmannaskapet för Svensk museitjänst förs över från Riksarkivet till Riksantikvarieämbetet.

I budgetpropositionen för 2010 föreslår regeringen att 2,5 miljoner kronor överförs från Riksarkivets förvaltningsanslag till Riksantikvarieämbetets förvaltningsanslag.

Kulturutredningens och Museikoordinatorns förslag: Den organisatoriska placeringen av verksamheten vid Svensk museitjänst bör övervägas av den organisationskommitté som Kulturutredningen föreslår ska tillsättas.

Remissinstanserna: Det är få remissinstanser som kommenterar förslaget. *Riksarkivet* tillstyrker att en utredning tillsätts som tittar på verksamhetens framtida organisatoriska placering.

Skälen för regeringens bedömning: Svensk museitjänst, som är en enhet inom Riksarkivet, tillhandahåller förvaringstjänster och förebyggande föremålsvård inom museiområdet samt även registrering, foto, packning och transport. Verksamheten är avgiftsfinansierad och bedrivs som en fristående verksamhetsgren inom Riksarkivet.

Många av de statliga museerna har delar av sitt föremålsbestånd magasinerat hos Svensk museitjänst. Verksamheten kan betraktas som en form av samordning av förvaring och förebyggande vård av bl.a. museisamlingar. Det är en verksamhet som kan utvecklas för att ytterligare stärka kvaliteten på tjänsterna samt bereda fler intressenter plats.

För att samla kompetens samt förstärka och effektivisera den framtida nationella samordningen av vård-, konserverings- och magasinsfrågor bör Svensk museitjänst föras över från Riksarkivet till Riksantikvarieämbetet fr.o.m. den 1 januari 2010. I budgetpropositionen för 2010 föreslås att 2,5 miljoner kronor överförs från Riksarkivets förvaltningsanslag till Riksantikvarieämbetets förvaltningsanslag. Det framtida målet är att verksamheten inom Svensk museitjänst ska bedrivas med full kostnads- täckning.

Regeringen avser att uppdra dels åt Riksantikvarieämbetet att inordna verksamheten vid Svensk museitjänst i myndigheten, dels åt Riksarkivet att förbereda en överflyttning av verksamheten vid Svensk museitjänst till Riksantikvarieämbetet.

Regeringens bedömning: Forum för levande historia ges i uppdrag att utreda hur romernas kultur och språk kan få en institutionell hemvist. Uppdraget bör genomföras i samråd med bl.a. Länsstyrelsen i Stockholms län, Statens kulturråd, Statens museer för världskultur, Stiftelsen Nordiska museet och den romska minoritetens organisationer.

Kulturutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som kommenterar frågan, bl.a. *Forum för levande historia*, *Statens museer för världskultur*, *Diskrimineringsombudsmannen* och *Delegationen för romska frågor*, stöder utredningens förslag. *Statens kulturråd* välkomnar en utökad satsning på att stärka institutioner inom den romska gruppen och på sikt bygga upp en institutionell hemvist för den romska kulturen.

Skälen för regeringens bedömning: Genom Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har Sverige tillerkänt fem nationella minoriteter och fem minoritetsspråk särskilda rättigheter. De fem nationella minoriteterna är Sverigefinnar, judar, tornedalingar, romer och samer. Minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. I språklagen (2009:600) som trädde i kraft den 1 juli 2009 förtydligas myndigheternas ansvar för att skydda och främja minoritetsspråkens ställning ytterligare. Enligt lagen ska alla som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket.

Det finns en rad kulturinstitutioner som på olika sätt arbetar med de nationella minoriteternas kultur och kulturarv. Bland annat har Statens kulturråd i uppdrag att stödja och främja minoriteternas språk och kultur och även Institutet för språk och folkminnen arbetar med att stödja minoritetsspråken. För den samiska kulturen ansvarar främst Sametinget. Det finns också flera kulturinstitutioner för de nationella minoriteterna, såsom Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Sami Teahter, Judiska biblioteket, Judiska museet, Uusi Teatteri (Nya Finska Teatern), Sverige-finländarnas arkiv samt de romska kulturcentren i Stockholm och Malmö.

Romerna är en grupp som genom historien ofta har upplevt social exkludering, fattigdom och diskriminering och som fortfarande gör det i dag. Regeringen delar Kulturutredningens uppfattning att romernas kultur och kulturarv bör få en starkare institutionell bas än i dag. Forum för levande historia, som arbetar aktivt med frågor som rör den romska minoriteten och dess villkor, bör därför ges i uppdrag att föreslå hur detta kan åstadkommas. Uppdraget ska genomföras i samråd med bl.a. Statens kulturråd, Statens museer för världskultur, Stiftelsen Nordiska museet och den romska minoritetens organisationer. En utgångspunkt i arbetet bör vara de initiativ som finns i dag.

Delegationen för romska frågor ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2009. Länsstyrelsen i Stockholms län ska under en övergångsperiod fortsätta delegationens utåtriktade metodarbete och

lämna stöd till kommunalt arbete för att förbättra romernas situation (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). Uppdraget bör därför genomföras i samråd även med Länsstyrelsen i Stockholms län. Prop. 2009/10:3

11 Konsekvensanalys

11.1 Konsekvenser för staten och kommunsektorn

De förändringar som föreslås i avsnitt 6.1 innebär bl.a. att den regionala nivån på sikt får ett tydligare ansvar för stora delar av den offentligt stödda kulturverksamheten i respektive län och kommun. Samtidigt innebär modellen en ökad flexibilitet i medelsanvändningen, vilket skapar utrymme för samordningsvinster och effektiviseringar. Regeringen avser att tillsätta en särskild utredare som får i uppdrag att närmare utreda hur modellen bör genomföras. Utgångspunkten i det fortsatta arbetet är att de föreslagna förändringarna ska vara kostnadsneutrala för stat, kommuner och landsting.

Genom att det statliga ansvaret för överblick och samverkan inom biblioteksväsendet tydliggörs, i enlighet med bedömningen i avsnitt 6.5, ska möjligheten till samordning och utveckling av den biblioteksverksamhet som har kommunalt huvudmannaskap underlättas. Detta bedöms även ha positiva ekonomiska konsekvenser för kommunsektorn.

Den avveckling av det statliga stödet till Stiftelsen Svenska rikskonserter som föreslås i avsnitt 7.4 bedöms få budgetkonsekvenser först under 2011. Regeringen avser att uppdra åt en särskild utredare att bl.a. bedöma frågor om bemanning och personalmässiga konsekvenser i samband med att Statens musiksamlingar ges ett utvidgat uppdrag inom musikområdet.

Utbyggnaden av Skapande skola till att även omfatta årskurserna 4–6, som beskrivs i avsnitt 8.1, stöder de kommunala skolorna och friskolorna i arbetet med att integrera kultur i skolverksamheten.

Regeringen redovisar i avsnitt 10.5 sin bedömning att Riksarkivet och landsarkiven ombildas till en sammanhållen myndighet genom att de sju landsarkiven avvecklas och deras verksamhet inordnas i Riksarkivet. En samlad myndighet bör ge goda förutsättningar för effektivisering och ökad samordning av verksamheten. Vid inordnandet av landsarkivens verksamhet i Riksarkivet ska 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd beaktas. De ytterligare kostnader som ombildningen kan medföra beaktas inom ramen för myndighetens anslag.

I avsnitt 10.8.1 redovisar regeringen sin bedömning att föra över huvudmannaskapet för Svensk museitjänst från Riksarkivet till Riksantikvarieämbetet. Överföringen ska ske med beaktande av 6 b § lagen om anställningsskydd.

Regeringen lämnar i 2010 års budgetproposition (prop. 2009/10:1, utg.omr. 17) förslag på förstärkningar och omfördelningar inom den statliga kulturbudgeten. Dessa förstärkningar och omfördelningar är i allt väsentligt kopplade till förslagen och bedömningarna i denna propo-

11.2 Konsekvenser för företag

Ett syfte med de förändringar som regeringen bedömer bör göras i stöden till utgivning av litteratur och tidskrifter (avsnitt 7.3) samt musikproduktion (avsnitt 7.4.1) är att göra stöden enklare och mer anpassade till rådande förhållanden på marknaden för litteratur respektive musik. Förändringarna bör därför underlätta för företag som verkar inom dessa branscher och som har en typ av utgivning som kan komma ifråga för kulturstöd. De insatser för kulturella näringar som aviseras i avsnitt 8.3 bedöms också medföra förbättringar för näringslivets utveckling inom denna sektor.

11.3 Konsekvenser för genomförandet av jämställdhetspolitiken och av integrationspolitiken

Regeringens mål för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv. Regeringens mål för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Ett av kulturpolitikens syften är att uppnå likvärdigt deltagande och representation i kulturlivet. Detta är en långsiktig ambition som bl.a. lyfts fram i förslaget till nya nationella kulturpolitiska mål i avsnitt 5.

11.4 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning är att förslagen inte har några effekter på brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Förslagen bedöms inte heller ha någon påverkan på miljön.

Kultur är de mönster som vi människor skapar för vår samvaro. Det finns yttringar av vår kultur som är särskilt betydelsefulla för hur de mönstren utvecklas. Kulturpolitiken handlar om dessa. Konst och andra kulturyttringar liksom kulturarvet behöver ges en starkare ställning och dess betydelse bekräftas.

I samband med att det på 1970-talet för första gången presenterades en samlad kulturpolitik var debatten kring kulturens och konstens värde och roll också stark. Sedan dess har vårt samhälle och världen i övrigt genomgått stora förändringar. Vi har trätt in i tjänstesamhället med dess överväldigande informationsflöden. Den digitala och tekniska utvecklingen har ökat och ändrat förutsättningarna för tillgängligheten till olika konst- och kulturyttringar. Globaliseringen och människors förflyttning över gränserna bidrar till ökad mångfald, kompetens och gränsöverskridande kommunikation. Civilsamhällets betydelse ökar.

Vi anser att kulturpolitiken behöver förändras och förnyas för att bättre svara mot förutsättningarna i dagens samhälle. Vi vill ha en kulturpolitik som uppfattas brett och blir relevant för var och en. Den ska spegla den mångfald av kulturyttringar som följer med den nya tiden. Frågor om kultur ska vara förankrade i människors vardag. Vi har strävat efter att lägga fram förslag som syftar till att stärka kulturpolitikens demokratiska perspektiv.

Kulturpolitiken behöver öppnas för nya generationer och deras synsätt. Den ska bidra till ett samhälle med många och öppna offentliga arenor, dit alla ska ha tillträde. Vi vill skapa förutsättningar för att konst och andra kulturyttringar utvecklas, blir angelägna för människor och gör tillvaron rikare. Konstens frihet ska värnas.

Politiska prioriteringar och beslut ska kunna få genomslag. Vi vill också se minskad politisk detaljstyrning. Kulturpolitiken ska stödjas av en ändamålsenlig organisation och uppbyggnad av det kulturpolitiska området.

Genom att kulturpolitiken får en sådan inriktning – bred, förankrad i vardagen och relevant för samtiden – menar vi att kulturskapare ges de bästa villkoren, att kulturarvet värnas och att visionen om allas rätt till kultur kan förverkligas.

Betänkandets disposition

Vårt betänkande presenteras i tre volymer. Del 1 har vi kallat Grundanalys. Del 2 har fått namnet Förnyelseprogram. Del 3 har vi kallat Kulturpolitikens arkitektur.

Den första delen av betänkandet innehåller, förutom en inledning i *kapitel 1*, den analys av kulturpolitiken och de villkor under vilka den bedrivs i dag. Analysen utgör underlaget för våra förslag till förändringar.

Vi beskriver i *kapitel 2* samhällsförändringarna under de senaste decennierna och de kulturella förändringar som de har fört med sig. I centrum för beskrivningen står begrepp som tjänste- och informations-samhälle, de digitala teknologiska genombrotten och dess kulturella påverkan, globaliseringen och den mångfald som allt mer präglar samhällena. Vi tar också upp de nya mönster i människors värderingar som är en del av de förändrade samhällsformer som växer fram. Den fråga som vi försöker besvara gäller om kulturpolitiken svarar mot samtidens krav och behov eller om den har sin utformning bestämd av förhållanden som gällt tidigare.

I *kapitel 3–5* beskriver och analyserar vi framväxten av dagens kulturpolitik ställt i relation till samhällsförändringarna. I *kapitel 3* relaterar vi kulturpolitiken och dess innehåll till framväxten av de idéer och de sätt att se på kulturfrågor som etablerades med industrialiseringen i Sverige.

I *kapitel 4* analyserar vi 1974 års kulturpolitik. Viktigast av de vägval som då gjordes var att kulturpolitiken successivt fick en, jämfört med tidigare, ökad specialisering mot konstarnas villkor och institutionell kulturverksamhet. Politiken kom på så sätt att orienteras bort från frågor om vars och ens kulturella behov och önskemål. Kulturpolitiken fick också en organisation som styrde i den riktningen.

I *kapitel 5* diskuterar vi utvecklingen efter 1974 med särskild tonvikt på den kulturpolitiska översyn som gjordes vid mitten av 1990-talet.

Sammanfattningsvis menar vi att den statliga kulturpolitiken mött krav på omställning och förnyelse genom att den i första hand försökt inkorporera samtidens förändringar i det etablerade sättet att driva politik och dess organisering, men i mindre grad genom att ändra politiken i något fundamentalt hänseende.

Våra utredningsförslag är uttryck för en annan hållning. Vi vill slå vakt om kulturpolitikens kontinuitet och det som hittills uppnåtts. Vi menar samtidigt att kulturpolitiken behöver förnyas för att bättre svara mot ett samtid som präglas av mångfald, globalisering, teknisk utveckling och en ökad betydelse för den civila sektorn i politiken.

Den diskuterande analysen följer vi i *kapitel 6* upp med ett antal fördjupade redovisningar av hur kulturpolitiken de facto fungerat.

Avsnitt 6.1 är en analys av kulturbudgetens utvecklingen sedan 1970-talet, där vi visar på vilka politiska omprioriteringar som har skett sedan dess. I *avsnitt 6.2* går vi igenom hur kulturfrågor behandlas i kommuner och landsting. Den analysen bildar grund för våra förslag om ett förnyat samspel mellan staten och den regionala nivån. *Avsnitt 6.3* är en genomgång av olika undersökningar av s.k. kulturvanor. Vad säger dessa undersökningar och i vilken utsträckning kan politiken luta sig mot dem?

Vi bedömer att kulturfrågor blir allt mer väsentliga som en följd av den utveckling som nu sker. Kulturpolitiken behöver kunna svara mot de behov som den utvecklingen föder.

Den andra volymen av betänkandet inleds med *kapitel 7* med vårt program för förnyelse. Programmet utgår från de slutsatser som den grundläggande analysen lett oss fram till.

Den kulturpolitiska huvuduppgiften är nu, som vi ser det, att öppna politiken för den omvandling som pågår i samhället. Intresset för både kulturella yttringar och även för kulturpolitik tolkar vi som att det finns en stark efterfrågan från det omgivande samhället på en kulturpolitik som det kan samspara bättre med.

Vi anser att kulturpolitiken, jämsides med dess centrala inriktning på professionella kulturskapare och den verksamhet som bedrivs av kulturinstitutionerna, på ett tydligare sätt behöver lyfta fram frågan om vars och ens kulturella behov. Vi menar att kulturpolitik ska ha medborgarnas perspektiv överst på agendan.

Vårt förnyelseprogram omfattar tio punkter.

1. Nya mål för kulturpolitiken.
2. En annan roll för staten.
3. Ett breddat politikområde.
4. Fokus på de offentliga arenorna.
5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning.
6. Kulturpolitik som aspektpolitik.
7. Portföljmodell för samspel mellan stat, kommuner och landsting.
8. Ny strategi för stöd till kulturskapande.
9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik.
10. Ny syn på institutionerna.

I det följande relaterar vi våra förslag till förnyelseprogrammet.

1. Nya mål för kulturpolitiken

Som *den första punkten* föreslår vi nya kulturpolitiska mål. Förslaget och dess motiveringar utvecklas i *kapitel 8*. Vårt förslag lyder:

Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling genom att främja öppna gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en. Den ska möjliggöra kommunikation mellan olika individer och grupper, skapa förutsättningar för kulturupplevelser och bildning samt verka för att alla ges möjlighet att fritt utveckla sina skapande förmågor.

- att främja mångfald, kulturell pluralism och internationellt samspel,
- att stödja konstnärligt skapande och ge plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum,
- att kulturarvet bevaras, brukas och tolkas,
- att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling,
- att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas.

Målen bör vara vägledande för offentlig kulturpolitik även utanför det statliga området.

Med förslaget till nya mål för kulturpolitiken vill vi markera både sambanden med den politik som förts under senare decennier, men också behovet av förändring. Kulturpolitiken behöver, enligt vår uppfattning, omorienteras i flera grundläggande hänseenden. Det motsvaras av de övriga punkterna i vårt förnyelseprogram.

2. En annan roll för staten

Kulturpolitiken bör även framgent vara en nationell politik, dvs. syfta till att länka samman i första hand de offentliga kulturinsatserna, men också det som skapas i. Den *andra punkten* i vårt förnyelseprogram handlar därför om statens roll i denna politik.

1974 års kulturpolitik utgick från att staten var den dominerande politiska nivån där det nationella perspektivet uppfattades som oomtvistat överordnat. Att staten satte den kulturpolitiska agendan uppfattades som självklart, liksom att kommuner och landsting skulle följa den. Med övergången till en ny tid fungerar inte det givna rollspelet längre.

EU representerar en ny nivå som – även om EU:s kompetens formellt inte täcker kulturområdet – har stor betydelse. En ökad tonvikt i samhället på lokala och regionala identiteter har också vuxit fram. Dessa faktorer för med sig att kulturfrågor får nya betydelser för kommunernas och landstingens politik.

Det skede då man slentrianmässigt satte likhetstecken mellan ”samhället” och den offentliga sektorn har också passerat. En nationell kulturpolitik behöver därför bygga på medverkan från ett stort antal intressenter där den offentliga sektorns aktörer visserligen är särskilt betydelsefulla, men långt ifrån kan agera ensamma.

Staten är fortfarande den enskilt viktigaste parten för att skapa och få uppslutning kring en nationell kulturpolitik, men den roll som staten nu behöver ta för att utveckla politiken bör förändras. Statens roll vara tydlig, strategisk, drivande och samordnande med andra aktörer.

Syftet med den nya rollen bör i första hand vara att stimulera samhället i dess helhet att ta ansvar för kulturens gemenskaper, kommunikation och

skapande förmågor. Samspelet mellan statens egna insatser och den offentliga sektorns i övrigt är särskilt betydelsefulla.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 1

Förslaget om statens förändrade roll i kulturpolitiken följer vi upp i de olika tillämpningar av förnyelseprogrammet, särskilt i fråga om samspelet med civilsamhälle och folkbildning (kapitel 9), det kulturpolitiska samspelet med andra samhällsområden (kapitel 10), samverkan med kommuner och landsting (kapitel 12) och om strategin för statens kulturpolitiska stöd (kapitel 13).

3. Ett breddat politikområde

Vår tredje punkt är en följd av slutsatsen att kulturpolitiken kommit att få ett ansvarsområde som avgränsats främst mot kulturpolitikens kärna i form av institutionsväsendet och det professionella kulturskapandets villkor. För att öka medborgarnas engagemang i kulturfrågorna och ge kulturpolitiken mer av en helhetssyn rekommenderar vi att regeringen på sikt prövar möjligheten att integrera kulturpolitiken i ett bredare politiskt sammanhang.

Eftersom det är en fråga som inte kan göras enbart utifrån det kulturpolitiska perspektivet tar vi dock inte ställning till vilka alternativ som kan var mest attraktiva och möjliga.

4. Fokus på de offentliga arenorna

Frågan om samhällsdebatt, diskussion om demokrati och spridningen av nya kulturella föreställningar hör till kulturpolitikens kärna. Vi har t.ex. pekat på hur radio- och TV-monopolen tidigare fungerade som ett sätt att skapa en massmediesituation som alla medborgare nära relaterade till.

Utvecklingen av nätet av regionala kulturinstitutioner var ett uttryck för ambitionen i 1974 års kulturpolitik att säkra ett likvärdigt institutionellt kulturutbud för hela landet. Politiken för massmedierna och institutionerna var olika sorters uttryck för en i grunden likartad politisk idé.

När vi placerar demokratin och de samhälleliga gemenskaperna i kulturpolitikens centrum så innebär det att vi ser värdet av ambitionen att på detta sätt skapa arenor för det offentliga samtalet i vid mening. Ett mångkulturellt, differentierat och pluralistiskt samhälle behöver dock förhålla sig till uppgiften på ett nytt sätt och med en ny strategi. Den *fyjärde punkten* i vårt program handlar om detta.

Kulturpolitikens utmaningar handlar i hög grad om att värna mångfald i ett brett uppfattat kulturliv och att medverka till kreativa arenor för interkulturell kommunikation. De offentliga arenorna bör präglas av jämställdhet och av respekt för olikheter mellan människor och grupper. Arenorna är och ska vara av skiftande art, allt ifrån massmedierna och Internet till rent fysiska mötesplatser, institutioner likaväl som smalare fora. Samlingslokalerna har särskild betydelse.

Så gott som alla kulturpolitiska initiativ knyter an till någon form av kommunikation. I grund och botten har de allra flesta kulturpolitiska insatser en arenaaspekt, dvs. de bör ses som ett inslag för en samlad poli-

5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning

Vi anser att kulturpolitiken bör vara och fungera som en viktig kontaktyta mellan å ena sida staten och den offentliga sektorn i övrigt samt å den andra civilsamhället. Den *femte punkten* i vårt program avser kulturpolitikens samspel med verksamheter i det civila samhället. Detta är temat för *kapitel 9*.

Folkbildningen har av hävd utgjort den viktigaste länken i kulturpolitikens samband med det civila samhället. Mycket pekar mot att den moderna folkbildningen utvecklas i en riktning som svarar väl mot våra rekommendationer när det gäller kulturpolitiken. Kulturaktiviteterna växer och dominerar numera i bildningsförbundens cirkelverksamheter och – naturligtvis – i kulturprogrammen.

I den politiska styrningen förordar vi att kulturpolitiken och folkbildningen får en närmare knytning till varandra. Administrativa och organisatoriska lösningar som gör att frågor om kultur, folkbildning, livslångt lärande och utbildning kan ses i ett samlat perspektiv bör sökas.

I det närmaste perspektivet är det angeläget att finna former för ett bra samspel mellan de kulturpolitiska insatserna och folkbildningen och kulturorienterade insatser inom den civila sektorn i övrigt.

För att öka samverkan mellan statliga myndigheter och institutioner och den civila sektorn föreslår vi därför att regeringen tar initiativ till en dialog mellan staten och det civila samhällets organisationer på kulturområdet samt Sveriges kommuner och landsting. Dialogen bör inkludera bl.a. amatör- och arrangörsorganisationer, organisationer bildade på etnisk grund, kulturinriktade ungdomsorganisationer, lokalhållande organisationer, studieförbund, hembygd rörelsen, folkrörelsearkiv och de nationella minoriteternas organisationer.

6. Kulturpolitik som aspektpolitik

I våra utredningsdirektiv har frågan om kulturpolitikens samspel med andra samhällsområden en framskjuten plats.

I vår *sjätte punkt* förordar vi därför att samspelet mellan de verksamheter som kulturpolitiken ansvarar för och verksamheter inom andra samhällsområden görs till en kulturpolitisk huvudstrategi. Utgångspunkten bör här vara frågan om hur de perspektiv, kreativa förmågor, kunskaper och insikter som kulturområdets myndigheter, institutioner och aktörer i övrigt besitter i högre grad kan bidra till samhällsutvecklingen.

En utveckling i denna riktning har redan startat, men den kan behöva skyndas på och accentueras. En omställning förutsätter emellertid att kulturpolitiken både uppfattas och organiseras på ett delvis nytt sätt. Vi återkommer till detta i följande punkter.

I enlighet med våra direktiv förordar vi att samspelet mellan kulturpolitiken och utbildningsväsendet, näringslivet, regionala tillväxtfrågor, hälsofrågor och miljöfrågor prioriteras i det nya arbetssättet.

Integrationspolitiken får här en särställning. Den syftar till att skapa lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Detta mål för integrationspolitiken överensstämmer väl med de mål som vi föreslår för kulturpolitiken. Kulturpolitiken bör bidra till social inkludering där mångfald av olika art uppfattas som tillgångar för samhället.

Dessa frågor tar vi upp återkommande i betänkandet. I vissa fall kan särskilda insatser med inriktning på specifika grupper vara viktiga, t.ex. av rättviseskäl eller för att stärka dessa gruppers position i kulturlivet och i samhället i övrigt. Det kan också vara nödvändigt att särskilt utvärdera kulturpolitikens arbete med specifika grupper.

De förslag som vi presenterar kring kulturpolitikens samspel med de samhällsområden som vi särskilt behandlar i betänkandet bygger på att kulturpolitiken förfogar över en modern och väl fungerande organisation med myndigheter som kan genomföra politiken. Därför är förslagen nära knutna till de förslag om en kulturpolitisk förvaltningsreform som vi presenterar under punkt 9 i förnyelseprogrammet.

Vi gör sammanfattningsvis följande bedömningar om kulturpolitikens samspel med de aktuella samhällsområdena. Förslagen och övervägandena utvecklas i *kapitel 10*.

Skolan

Skolan har ett ansvar för att barn och unga får tillfälle till eget skapande, möjlighet till bildning samt tillgång till sitt eget och andras kulturarv. Detta ansvar bör även fortsatt uttryckas i läroplanerna. Estetisk verksamhet bör även framöver vara ett obligatoriskt inslag i grundskolan. En mer samordnad bibliotekspolitik kan bidra till att förbättra skolbibliotekens förutsättningar.

Vi föreslår att lärarutbildningen utformas så att den ger goda förutsättningar för konstens och kulturens integration i skolans undervisning. Goda möjligheter bör finnas för både lärare och verksamma på kulturområdet att vidareutbilda sig på relevanta områden.

Vi föreslår vidare att Statens kulturråd ges en ny roll med inriktning på övergripande och samordnande uppgifter inom kulturpolitiken. Kulturrådet bör ges ansvar för att utvärdera kulturområdets institutioners och myndigheters arbete med kultur i skolan, och för att skapa samspel i kulturmyndigheternas arbete med att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel.

Högre utbildning, forskning och eftergymnasial utbildning för kulturområdet

Samverkan mellan kulturområdet och de utbildningar som är särskilt viktiga för området bör förstärkas. Samma sak gäller för kulturområdet och den forskning som inriktar sig på området.

Arbetet med att införa större arbetsmarknadsrelevanta inslag som ekonomisk, entreprenöriell och pedagogisk kunskap samt praktik, i dessa utbildningar bör fortsätta såväl på högskolenivå som på eftergymnasial nivå.

Förutsättningarna för detta arbete kan stärkas genom att myndigheterna på kulturområdet utökar sitt arbete med att kartlägga kulturområdets arbetsmarknad och möjligheter till företagande.

Ytterligare forskning kring kulturområdet är av stor betydelse för dettas utveckling. Forskning och utveckling är inte minst viktigt som underlag för framtida utvärderingar och översyner på kulturområdet.

Kulturföretagande och entreprenörskap

Vi betonar att frågor om kulturföretagande och entreprenörskap är en viktig angelägenhet för såväl kulturpolitiken som för näringslivspolitik, arbetsmarknadspolitik, regional tillväxtpolitik och utbildningspolitik.

Vi föreslår att

- De myndigheter som vi anser ska ansvara för föreslagna sfärer bör tillsammans med de nya myndigheterna Tillväxtverket och Myndigheten för Tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser få i uppdrag att stärka och fördjupa sitt samarbete i frågor som rör kulturföretagande och entreprenörskap samt kreativa och kulturella näringar. Ett nationellt program för kreativa och kulturella näringar bör prioriteras inom ramen för detta samarbete. Det är viktigt att regionala och lokala erfarenheter tillvaratas i detta arbete.

Övriga förslag gäller

- utveckling av statistik om kulturföretagande,
- ökad kompetens om kulturföretagande hos näringsfrämjande myndigheter och andra organ,
- bättre samspel mellan konstnärs- och hantverksutbildningarna och arbetsmarknaden.

Regional tillväxt

Frågor om kultur har, utöver sitt egenvärde, även betydelse för andra politikområden, bl.a. för regional tillväxt. Konstnärligt skapande och kulturarv är resurser för socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar regional tillväxt och har en utvecklingsbar potential.

Vi föreslår att

- De myndigheter som vi anser ska ha ansvaret för föreslagna sfärer bör få i uppdrag att förstärka sin nationella och internationella överblick på området kultur och regional tillväxt inom sina respektive ansvarsområden. Detta kan ske genom statistik, kunskapsuppbyggnad, uppföljning och utvärdering, forskning, metodutveckling, internationell orientering samt tvärsektoriellt samarbete med andra aktörer på internationell, nationell och regional nivå.

Övriga förslag gäller

- uppdrag till näringslivsfrämjande myndigheter att utveckla statistik, stödja regionala initiativ och kompetensuppbyggnad,

- översyn av kulturområdets bidragsförordningar för att förenkla tillämpningen och samordningen med strukturfondsmedlen.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 1

Kultur och hälsa

Samverkan mellan kulturpolitik och folkhälsopolitik är angeläget. På regional nivå är stöd- och mäklarfunktioner av stor betydelse. Frågor kring skatteincitament för kultur som friskvårdsinsats samt forskning om sambandet mellan kultur och hälsa är relevanta områden för framtida satsningar.

Vi föreslår att

- Kulturrådet, i dess nya roll, bör göras ansvarigt för att utvärdera kulturinstitutionernas och kulturmyndigheternas arbete med hälsofrågor.
- En myndighet bör ges ett särskilt ansvar för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel på området kultur och hälsa till relevanta aktörer. Detta ansvar bör ges till den myndighet som föreslås för konstfrågor.

Kultur och miljö

Samverkan mellan kulturpolitik och miljöpolitik bör ökas. Kulturella perspektiv, kunskaper och uttryckssätt är användbara i arbetet för en hållbar samhällsutveckling.

Vi föreslår att

- Den föreslagna myndigheten med ansvar för samtid, historia och livsmiljö bör ges ett särskilt ansvar för att sammanställa och förmedla kulturområdets insatser på miljöområdet till relevanta aktörer. Myndigheten bör även ges i uppdrag att inom kulturområdet tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel. Vidare bör myndigheten i samverkan med övriga berörda förvaltningsmyndigheter ha i uppdrag att föreslå regeringen strategier i anslutning till regeringens miljö- och miljömålsarbete.
- Myndigheterna med ansvar för arkiv och bibliotek bör ges i uppdrag att tydliggöra den viktiga roll som arkiv och bibliotek har som offentliga samlingspunkter för samhällsinformation.

7. Portföljmodell för samverkan mellan stat, landsting och kommuner

Den statliga kulturpolitiken ska vara nationell. Det betyder i vår tid att det statliga insatserna ska tänkas fram i ett sammanhang där politiken inriktas på att stimulera de andra demokratiska nivåerna, kommunerna och landstingen – eller regionerna – men också Europeiska unionen, till

kulturpolitiska insatser och ansvarstaganden. Strategin från 1974 då staten via specialdestinerade bidrag till enskilda institutioner eller verksamheter i övrigt styrde främst landstingens kulturpolitiska handlande bör överges. Nya modeller behöver utvecklas.

Också statens kulturpolitiska samspel med kommunerna behöver förnyas. Det följer redan av att kommunerna inom den offentliga sektorn har huvudansvaret för flera av de kulturpolitiska breddinsatserna som vi nu även vill ge högre prioritet också i statens politik – exempelvis kulturskola, folkbibliotek, tillämpningen av plan- och bygglagen och tillhandahållandet av lokaler för kulturell verksamhet. Kommunernas ansvar för skolan bör också nämnas i sammanhanget.

Formen för det nya samspelet mellan staten, landstingen och regionerna har vi kallat ”portföljmodellen”. Det är vår *sjunde punkt* i förnyelseprogrammet som vi utvecklar i *kapitel 12*.

Modellen bygger på att staten lämnar ett samlat bidrag till den regionala nivån som stöd för deras kulturinsatser. Detaljföreskrifter om bidragets användning ska inte längre finnas. De ersätts i stället av en förhandlingsordning med utgångspunkt i de nationella målen för kulturpolitiken och övergripande kriterier i en av regeringen beslutad förordning. Överenskommelser träffas och den närmare fördelningen sker på den regionala nivån.

Modellen bygger på ett samlat statligt agerande i förhållande till den regionala nivån och förutsätter därför en statlig myndighetsreform inom kulturområdet. Den förutsätter också utbyggda löpande kontakter mellan de politiska nivåerna och en ökad utvärdering och uppföljning av de politiska insatserna.

Vissa statliga medel som i dag fördelas av bl.a. Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslås omfattas av modellen. Vissa andra statliga medel föreslås bli associerade till dessa.

8. Ny strategi för stöd till kulturskapande

Det *åttonde* av våra huvudförslag gäller de stöd som fortsatt bör fördelas på central nivå. Förslaget avser en omorientering från dagens inriktning på selektiva och specialinriktade kulturstöd till mer generellt utformade stöd.

Det handlar t.ex. om branschstöden och stöden och ersättningarna till enskilda konstnärer. Vi tror att dessa stöd på ett verkningsfullt sätt kan samspara med andra stödformer inom den föreslagna förvaltningsmyndigheten för konstarterna. Förslaget innebär ökad uppmärksamhet på konstnärfrågorna och en ökad kulturpolitisk tyngd bakom krav på högre ersättningsnivåer för konstnärligt arbete. Dessa frågor behandlar vi i *kapitel 13*.

Vi föreslår att

- De kulturpolitiska stöd som går till centrumbildningarna samt till allianserna på scenkonstområdet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarterna.

- Teater-, Dans- och Musikallianserna bör slå samman till en gemensam scenkonstallians. De särskiljande dragen i verksamheten kan behållas samtidigt som samverkansvinster och större kulturpolitisk tyngd, enligt vår uppfattning, kan uppnås. Stödet till Kultur i arbetslivet omvandlas till ett bidrag som möjliggör genomförande samt utvärdering av projekt med syfte att vidga arbetsmarknaden för konstnärer. Stödet bör fördelas central av den föreslagna myndigheten för konstarterna.
- Det statliga litteraturstödet, liksom stödet till kulturtidskrifter, bör ingå som en del i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela litteratur- och biblioteksområdet. Kriterier och riktlinjer för att allmänt stöd inom litteratur- och biblioteksområdet bör formuleras i en ny förordning. Stödet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarterna.
- Det statliga fonogramstödet bör ingå i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela musikområdet. Kriterier och riktlinjer för stödet regleras i en ny förordning. En analys av hur, och i så fall i vilka former, statliga insatser kan ge mest effekt specifikt på fonogramområdet bör göras. En sådan bör ta hänsyn dels till den tekniska utvecklingen och debatten kring upphovsrätten, dels till de övriga behov som finns inom branschen. Stödet bör fördelas centralt av myndigheten för konstarterna.
- Stödet till de fria grupperna inom scenkonstområdet kvarstår för central fördelning och bör fördelas av myndigheten för konstarterna. Inom ramen för fördelning av stödet bör prioriteras att höja bidragsnivån till de grupper som får stöd.
- Stödet till arrangörer inom teater, dans och musik föreslås i tillämpliga delar ingå i portföljmodellen.
- Tillgången till orkestermusik över landet bör jämnas ut. Detta bör åstadkommas genom omprioriteringar av de statliga insatserna inom ramen för den portföljmodell som vi föreslår. Större resurser bör avsättas för turnéer med svenska och utländska orkestrar i Sverige och särskilda satsningar bör göras i de delar av landet som inte har egna orkesterinstitutioner eller där en utveckling på området får anses kulturpolitiskt motiverad. Även frågan om nya uppdrag för orkestrar respektive länsmusik bör lösas inom ramen för portföljmodellen.
- När den nuvarande Stiftelsen framtidens kultur upphör finns det behov av en annan bidragsgivare som på motsvarande sätt kan utgöra ett alternativ till de etablerade bidragsgivande instanserna på kulturområdet.

Utöver de nämnda förslagen räknar vi med att våra förslag bör ge positiva effekter för konstnärernas villkor också genom förslaget en ny modell för fördelning av statliga medel till den regionala nivån (portföljmodellen), genom insatser för att utveckla frågor om entreprenörskap för konstnärer, genom inriktningen av kulturpolitik som en s.k. aspektpolitik och genom en ny förvaltningsorganisation som kan agera mer kraftfullt inom konstnärspolitiken.

De statliga medel som frigörs genom omorganisationen av Rikskonserterns verksamhet och som inte i övrigt in-tecknas bör ingå i de medel som fördelas av myndigheten för konstarterna.

Vissa skattefrågor

Vi har bedömt att det – för att åstadkomma en reell ökning av enskild finansiering som komplement till den offentliga finansieringen av kulturverksamheter – finns starka skäl som talar för att en förändring av befintliga regler i inkomstskattelagen bör göras.

Vi anser också att ytterligare förbättrade möjligheter för kulturverksamheter att få rådgivning och information från Skatteverket i skattefrågor bör eftersträvas.

Del 3 – Kulturpolitikens arkitektur

De överväganden som gäller kulturpolitikens struktur och organisation av myndigheter och institutioner, motsvarande förnyelseprogrammets nionde och tionde punkter har vi samlat i betänkandets tredje volym.

9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik

Med hänvisning till våra slutsatser i grundanalysen anser vi att de generella politiska perspektiven och de samlade kulturpolitiska linjerna behöver stärkas. Vi förordar därför som *punkt nio* ett generellt politiskt perspektivskifte, en ny arkitektur för kulturpolitiken. I stället för dagens finfördelade uppdelning i genrer och ändamål föreslår vi att ändamålen grupperas och organiseras i tre huvudsfärer. Indelningen grundar vi på vår bedömning av hur kulturpolitikens huvudfrågor kommit att tona fram under det senaste decenniet.

Genom att gruppera kulturpolitikens uppgifter i ett begränsat antal sfärer som var och en kan täcka en större del av det politiska perspektivet vill vi motverka en allt för hög detaljeringsgrad med därpå följande byråkratisering. Vår avsikt är att samla ändamålen, men också skapa ökade förutsättningar för samverkan mellan sfärerna.

Vi föreslår en förhållandevis omfattande kulturpolitisk förvaltningsreform, avsedd att genomföras i olika steg. Avsikten är att färre, men mer kraftfulla myndigheter bättre ska kunna samverka såväl inbördes som med företrädare för andra intressen i samhället och utveckla rikare nät-

En sfär för frågor om arkiv, bibliotek och språk

Som den första sfären urskiljer vi arkiv- och biblioteksväsendena samt frågor om språk. Denna sfär behandlar i *kapitel 15*.

Grundläggande för att se dessa frågor i ett sammanhang är utvecklingen inom den digitala tekniken. I centrum finns behovet av ökad tillgång till och bättre spridning av arkivens och bibliotekens information. Arkiven och biblioteken kan utveckla nya tjänster. Frågor om arkiv och bibliotek bör få en större tyngd och uppmärksamhet inom kulturpolitiken.

Vi föreslår att

- Riksarkivet och landsarkiven bildar en ny myndighet – Arkivverket – som får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över arkivområdet.
- Kungl. biblioteket får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över biblioteksområdet.
- Talboks- och punktskriftsbiblioteket får ett utvidgat ansvar för att följa och stödja de statliga myndigheternas insatser för anpassad information.
- Senast 2014 bör en samlad myndighet för arkiv och bibliotek inrättas. De övriga föreslagna organisationsförändringarna bör kunna genomföras snabbare.

En sfär för frågor om samtid, historia och livsmiljö

Till den andra sfären vill vi samla det kulturpolitiska avsnitt som gäller samtid, historia och frågor om livsmiljö i vid mening. Vi behandlar våra överväganden närmare i *kapitel 16*.

För kulturarvsfrågornas del har vi i grundanalysen velat visa hur dessa successivt under de senare decennierna blivit en plattform för den kulturella reflexionen om hur dagens kultur ska byggas och utvecklas. Det vill vi försöka ta till vara för en förnyelse av kulturpolitiken genom att plädera för en ny syn på relationen mellan de tre företeelserna, samtid, historia och livsmiljö i vid mening.

Till grund för våra överväganden i organisationsfrågorna ligger bedömningen att såväl konsten som frågor om kulturarvet bör få mer synliga platser i samhällsutvecklingen. Vi vill bredda de kulturmiljövårdande perspektiven som kulturpolitiken i dag framgångsrikt hävdar i samhällsprocesserna. Vi vill också ge de konstnärliga yttringarna en starkare ställning i dessa processer.

Vi föreslår att

- Riksantikvarieämbetet, Riksställningar, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens konstråd och Arkitekturmuseet läggs samman till en

myndighet. I myndigheten infogas också den museikoordinatorsfunktion som närmare utvecklas i förslag av utredningen Museikordinatören.

- En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

En sfär för frågor om konstarna

I en tredje sfär vill vi samla frågor om konstarna – scenkonst och musik, film, litteratur samt bild och form. Detta område behandlar vi i *kapitel 17*.

Vi rekommenderar ett mer sammanhållet politiskt perspektiv på konstarna, där de gemensamma villkoren och frågorna lyfts fram. Här samlas också frågor som rör konstnärernas villkor, vilket borde betyda att dessa frågor får en annan tyngd än i dag, då ansvaret är splittrat på flera aktörer.

Vår bedömning såvitt gäller organisationsfrågor för sfären är att en gemensam myndighet för bidragsgivning och ersättningar till konstnärer och upphovsmän bör skapas. En sådan bör kunna ge konsten en starkare ställning och bidra till att konsten och konstnärerna i än högre grad kan delta i samhällsliga utvecklingsfrågor.

Vi föreslår att

- En ny myndighet för konstarna skapas genom att viss verksamhet inom Statens kulturråd, hela Konstnärsnämnden med Bildkonstnärsfonden samt Sveriges Författarfond och viss verksamhet inom Rikskonserter samlas inom en och samma organisation.
- En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

Det bör sammanfattningsvis betonas att syftet med att urskilja sfärerna och de korresponderande organisationsförslagen inte är att vare sig hitta eller konstruera några nya skarpa gränser inom den redan ganska smala kulturpolitiken. Tvärt om. Varje sfär i vårt förslag innehåller något av eller överlappar i någon mån de andra och meningen är att de tillsammans ska kunna konstitueras en fungerande kulturpolitik efter de riktlinjer vi försöker skissa.

Den reform vi förespråkar innebär att kulturpolitiken får den exekutiva organisation som behövs för omställningen enligt punkterna i vårt förnyelseprogram. Den förändrade förvaltningsstrukturen syftar till ett stärkt medborgarperspektiv och till ökad tillgänglighet till kulturella uttryck för var och en.

De förvaltningsmyndigheter som vi föreslår i kapitlen 15–17 ska var och en för sig ha ansvar för nationell överblick avseende sin sfär och ett samlat ansvar för genomslaget för kulturpolitiska prioriteringar, t.ex. insatser för barn och unga, jämställdhets- och mångfaldsfrågor. Det gäller bl.a.

- internationell orientering (kapitel 11),
- utbildning, forskning och utveckling (kapitel 14),
- statistikförsörjning, uppföljning och utvärdering (kapitel 14).

Statens kulturråd med ett nytt uppdrag

Tyngdpunkten i vårt förslag till en förvaltningsreform ligger på förslagen om organiseringen av förvaltningsmyndigheter med ansvar för de kulturpolitiska sfärerna. Tillsammans med förslaget om portföljmodellen ger detta nya förutsättningar för kulturpolitiken.

I *kapitel 18* konstaterar vi att Statens kulturråd bör ges ett nytt uppdrag inom det kulturpolitiska området. Uppdraget bör omfatta att

- leda och samordna statens överläggningar med landstingen och kommunerna inom ramen för portföljmodellen,
- göra samlade bedömningar, uppföljningar och utvärderingar av kulturpolitiken till underlag för regeringen,
- samordna och svara för vissa övriga kulturpolitiskt strategiska uppgifter.

Dessa uppgifter svarar i delar mot de uppgifter som Statens kulturråd i dag har. Den del av rådet som i dag har ett övergripande ansvar inom kulturpolitiken bör därför ges ett nytt uppdrag i enlighet med vårt förslag. Myndigheten bör få en förstärkt kompetens för de nya uppgifterna. Namnet Statens kulturråd bör följa denna myndighet.

Den del av dagens Kulturråd som ansvarar för den centrala bidragsgivningen till konstnärssamfundet bör tillsammans med Konstnärsnämnden bilda kärna i den nya myndigheten för konstnärerna.

Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

10. En ny syn på institutionerna

Den *tionde, och sista, punkten* i vårt förnyelseprogram handlar om kulturinstitutionerna. Den behandlas i kapitel 19. I grundanalysen har vi velat visa på den särskilda roll som institutionerna har för kulturpolitikens förnyelse likaväl som för att vidmakthålla dess kontinuitet.

Samhället utvecklas snabbt och kulturinstitutionerna är av grundläggande betydelse för att markera betydelsen av olika kulturfrågor. Därför är det angeläget att också institutionerna utvecklas och förnyas och på så sätt behåller sin relevans i samhället. Kulturpolitiken ska stödja institutionerna i dessa hänseenden. Frågor om ledarskap och rekryte-

ringar som speglar mångfalden i samhället hör till det som behöver uppmärksammas.

Institutionernas speciella uppdrag i kulturpolitiken behöver utvecklas. De bör ha en större självständighet i relation till den politiska styrningen än t.ex. förvaltningsmyndigheterna. De bör ges långsiktigt formulerade uppdrag.

Vi föreslår att

- Möjligheten att styra institutionerna genom en form av verksamhetskontrakt med flerårig giltighetstid bör prövas.
- De föreslagna förvaltningsmyndigheterna för sfärerna bör ges i uppdrag att driva och samordna utvecklingsfrågor som är väsentliga för institutionerna.
- En särskild utredning bör göras av dels institutionernas grunduppdrag, dels av organisationen av fristående institutioner och institutionskoncerner.
- En översyn bör initieras för att i samråd med den romska minoritetens organisationer förbereda uppbyggnaden av en institutionell hemvist för den romska kulturen.

Genomförande och konsekvensanalys

Det sista kapitlet, *kapitel 20*, behandlar de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för att våra förslag ska kunna genomföras. Här konstaterar vi att de omställningskostnader som föreslagna förändringar av myndighetsstrukturen medför bör rymmas inom befintliga ekonomiska ramar.

Administrativa och andra samordningsvinster kan förutses när det gäller sammanslagna myndigheter. Förändringar av uppdraget för Rikskonserter bedöms kunna frigöra statliga medel. De medel som på detta sätt frigörs bör användas för att finansiera ett utökat uppdrag för Kungl. biblioteket. De medel som därutöver blir tillgängliga och som i övrigt inte in-tecknas bör användas inom Kulturdepartementets ram för att förstärka det stöd som fördelas av den föreslagna myndigheten för konst-arterna.

Våra möjligheter att fullt ut beräkna kostnaderna för omställningen har varit begränsade. Därför föreslår vi att Statskontoret ges ett uppdrag att göra en närmare genomgång av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen till förändringar i myndighetsstrukturen parallellt med remissbehandling av detta betänkande.

Bilaga 2 Förteckning över remissinstanser till Kulturutredningens betänkande Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur (SOU 2009:16)

Prop. 2009/10:3
Bilaga 2

*Följande instanser har beretts tillfälle att yttra sig över
Kulturutredningens förslag*

Riksrevisionen, Svenska institutet, Myndigheten för utländska investeringar i Sverige, Sveriges exportråd, Försvarsmakten, Socialstyrelsen, Myndigheten för handikappolitisk samordning – Handisam, Statens folkhälsoinstitut, Barnombudsmannen, Statens fastighetsverk, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Kammarkollegiet, Statskontoret, Boverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Statens skolinspektion, Sameskolstyrelsen, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Kungl. biblioteket, Vetenskapsrådet, Svenska Unescorådet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Kungl. tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Växjö universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Danshögskolan, Dramatiska institutet, Högskolan i Borås, Högskolan på Gotland, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Operahögskolan i Stockholm, Södertörns högskola, Teaterhögskolan i Stockholm, Handelshögskolan i Stockholm, Naturvårdsverket, Konkursverket, Verket för innovationssystem (VINNOVA), Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Regelrådet, Glesbygdsverket, ALMI Företagspartner AB, VisitSweden AB, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Konsumentverket, Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Styrelsen för Sveriges författarfond, Riksteatern, Stiftelsen Svenska rikskonserter, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksarkivet, Landsarkivet i Uppsala, Landsarkivet i Vadstena, Landsarkivet i Visby, Landsarkivet i Lund, Landsarkivet i Göteborg, Landsarkivet i Härnösand, Landsarkivet i Östersund, Institutet för språk och folkminnen, Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Moderna museet, Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet, Naturhistoriska riksmuseet, Statens maritima museer, Statens försvarshistoriska museer, Statens museer för världskultur, Arkitekturmuseet, Statens musiksamlingar, Stiftelsen Arbetets museum, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Skansen, Riksutställningar, Strindbergsmuseet, Stiftelsen Åtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Stiftelsen Dansens Hus, Stiftelsen framtidens kultur, RiksSkådebanan, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Taltidningsnämnden, Talboks- och punktskrifts-

biblioteket, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, Forum
 för levande historia, Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern
 AB, Arbetsförmedlingen, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets
 Akademien, Kungl. akademien för de fria konsterna, Kungl. Musikaliska
 akademien, Länsmusiken i Stockholm, Folkoperan AB, Stockholms
 Stadsteater AB, Cirkus Cirkör, AB Uppsala stadsteater, Sörmlands
 Musik och Teater, Östgöta-teatern, Norrköpings symfoniorkester,
 Smålands Musik och Teater, Regionteatern Blekinge-Kronoberg,
 Byteatern – Kalmar läns teater, Länsteatern på Gotland, Gotlands-
 musiken, Musik i Blekinge, AB Helsingborgs stadsteater, Malmö Opera
 och Musikteater AB, Malmö Symfoniorkester AB, Skånes Dansteater
 AB, Malmö Dramatiska Teater AB, Teater Halland, Musik i Halland,
 Folkteatern i Göteborg, Göteborgs konsert AB, GöteborgsOperan AB,
 Musik i Väst, Regionteater Väst AB, Värmlandsoperan, Länsteatern i
 Örebro /Örebro Teater, Musik för Örebro län, Västmanlandsmusiken,
 Dalateatern, Musik i Dalarna, Folkteatern i Gävleborg, Gävle symfoni-
 orkester, Estrad Norr, Norrlandsoperan, Västerbottensteatern AB,
 Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans, Norrbottensteatern,
 Norrbottensmusiken, Länsmusikens samarbetsråd, Länsteatrarna i
 Sverige, Länsbibliotek Uppsala, Länsbibliotek Sörmland, Länsbibliotek
 Jönköping, Länsbibliotek Sydost, Gotlands läns bibliotek, Region-
 bibliotek Skåne, Regionbibliotek Halland, Regionbibliotek Västra
 Götaland, Länsbibliotek Västmanland, Länsbibliotek Dalarna, Bibliotek
 Gävleborg, Jämtlands läns bibliotek, Länsbibliotek Västerbotten,
 Norrbottens länsbibliotek, Bohusläns föreningsarkiv, Folkrorelsearkivet
 Västernorrland, Folkrorelsernas arkiv för Värmland, Arkiv Gävleborg,
 Föreningsarkivet i Jämtlands län, Arkivcentrum Örebro län, Hallands
 arkivförbund, Jönköpings läns folkrörelsearkiv, Skaraborgs läns folk-
 rörelsearkiv, Skånes arkivförbund, Östergötlands arkivförbund, ÖLFA,
 Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Centrum för näringslivshistoria,
 Folkrorelsernas arkivförbund, Sverigefinlänarnas arkiv, Romskt kultur-
 centrum, Sveriges släktforskarförbund, Stockholms läns museum, Öster-
 götlands länsmuseum, Jönköpings läns museum, Kalmar konstmuseum –
 konstmuseum för Kalmar län, Läns museet Gotlands fornsal, Region-
 museet Kristianstad, Kulturen i Lund, Malmö museer, Göteborgs
 konstmuseum, Göteborgs stadsmuseum, Röhsska museet, Värmlands
 museum, Örebro läns museum, Dalarnas museum, Läns museet Väster-
 norrland, Västerbottens museum, Riksförbundet Sveriges museer, Läns-
 museernas samarbetsråd, Kommunala museers samarbetsråd, Sveriges
 Kommuner och Landsting, Stockholms kommun, Botkyrka kommun,
 Nynäshamns kommun, Upplands Väsby kommun, Enköpings kommun,
 Uppsala kommun, Eskilstuna kommun, Katrineholms kommun, Norrkö-
 pings kommun, Jönköpings kommun, Älmhults kommun, Mörbylånga
 kommun, Gotlands kommun, Karlskrona kommun, Helsingborgs kom-
 mun, Kristianstads kommun, Malmö kommun, Simrishamns kommun,
 Halmstads kommun, Kungsbacka kommun, Borås kommun, Göteborgs
 kommun, Hjo kommun, Mölndals kommun, Trollhättans kommun, Vara
 kommun, Karlstads kommun, Hällefors kommun, Västerås kommun,
 Borlänge kommun, Gävle kommun, Nordanstigs kommun, Söderhamns
 kommun, Sundsvalls kommun, Åre kommun, Östersunds kommun,
 Umeå kommun, Arvidsjaurs kommun, Kiruna kommun, Piteå kommun,

Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Södermanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Kronobergs läns landsting, Kalmar läns landsting, Blekinge läns landsting, Skåne läns landsting, Hallands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Värmlands läns landsting, Örebro läns landsting, Västmanlands läns landsting, Dalarnas läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Jämtlands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Norrbottens läns landsting, Samverkansorganet i Östergötlands län, Samverkansorganet i Jönköpings län, Samverkansorganet i Kronobergs län, Samverkansorganet i Kalmar län, Samverkansorganet i Blekinge län, Samverkansorganet i Hallands län, Samverkansorganet i Värmlands län, Samverkansorganet i Örebro län, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB, TV-producenterna, Delegationen för romska frågor, Judiska centralrådet, Sameetinget, Same Ätnam, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Tornedalingars Riksförbund, SverigeFinländarnas delegation, Riksförbundet Internationella Förening för Invandrarkvinnor (RIFFI), Afrosvenskarnas Riksförbund, Irakiska Riksförbundet i Sverige, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), DIK-förbundet, Lärarnas riksförbund, Lärarförbundet, Svenskt Näringsliv, Centrum för fotografi, Danscentrum, Filmcentrum, Författarcentrum Riks, Illustratörcentrum, Konsthantverkscentrum, Konstnärscentrum, Musikcentrum, Musikcentrum Väst, Teatercentrum, Översättarcentrum, Dansalliansen, Musikalliansen, Teateralliansen, Arbetarnas bildningsförbund, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, SENSUS, Studieförbundet riksförbundet, Studieförbundet Bilda, Studieförbundet Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Bonus Presskopia, COPYSWEDE, Dataspelsbranschen, Folkbildningsförbundet, Folkhögskolornas riksförbund (RIO), Folkets Hus och Parker, Förbundet rörelsehindrade, Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS), Föreningen Kultur och Näringsliv, Föreningen Svensk form, Föreningen Svenska kompositörer av populärmusik, Föreningen Svenska tecknare, Föreningen Svenska tonsättare, Föreningen Sveriges Filmproducenter, Handikappförbundens samarbetsorgan, IFPI Svenska gruppen, Intercult, KK-stiftelsen, Konstnärernas Riksorganisation, Konstnärsförbundet alliansen (KFA), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Körsam, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU), Magasin 3, Musikarrangörer i samverkan (MAIS), Mångkulturellt centrum, Nätverket för upplevelseindustrin, Skuggutredningen/Orienteatern, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD), Riksförbundet Unga Musikanter, Riksföreningen Våra gårdar, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, Svensk biblioteksförening, Svensk förening för folkhälsoarbete, Svensk Scenkonst, Svensk teaterunion – Svenska ITI, Svenska Amatörkulturakademin, Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska Bokhandlareföreningen, Svenska fotografers förbund, Svenska föreningen Norden, Svenska Förläggareföreningen, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Svenska Konstnärsförbundet, Svenska Kyrkan, Svenska Musikerförbundet, Svenska Musikfestivaler, Svenska

Musikförläggareföreningen, Svenska oberoende musikproducenter, Svenska PEN, Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Sveriges Allmänna Konstförening, Sveriges Arkitekter, Sveriges dramatikerförbund, Sveriges författarförbund, Sveriges hembygdsförbund, Sveriges konstföreningar, Sveriges konsthantverkare och industriformgivare (KIF), Sveriges musik- och kulturskoleråd, Sveriges orkesterförbund, Sveriges pensionärsförbund, Sveriges yrkesmusikerförbund, Synskadades riksförbund, Teaterförbundet, Östersjöns Författar- och Översättarcentrum.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 2

Skrivelser har därutöver kommit in från

Friedner, Carl G, Winqvist, Erik, Ekberg, Anders och Wilson, Remus, Föreningsarkiven i Stockholms län, Smålands museum, Näringslivsarkiv i Norrland, Sveriges universitets- & Högskoleförbund, Mer Jazz i Sverige, Svenska Galleriförbundet, Norrstyrelsen, Grönsöo kulturhistoriska stiftelse, Stiftelsen Jamtli, Dansstationen, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Riksteaterföreningen i Roslagen, Twochange, AB Fasching Musikproduktion, Växjö kommun, Hallands bildningsförbund, Nordiska oberoende förlags förening, ABF Göteborg, Föreningen för genusfrågor i museerna, Nobel, Agnes, Formmuseets vänner, Dansnät Sverige, Stiftelsen Filmform, Moomsteatern, Tidskriften Ord & Bild, Länsmuseet Gävleborg, Johansson, Bengt O.H, Biörnstad, Margareta, Rentzhog, Sten, www.emot.se, Göransson, Ingemar E.L., m.fl., Svensk förening för informationsspecialister, Svalövs kommun, Arkivnämnden för Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad, Rörelsefolk högskolornas Intresseorganisation, RIO, Institutet för kulturpolitiska studier, Internationella Handelshögskolan i Jönköping, Svenska Barnboksakademien, Musik i Syd Skåne-Kronoberg, Hamberg, Sven-Olof, Förnuft & Känsla, Horisont, Kalmar läns museum, Studieförbundet Vuxenskolan, Region västra Götaland, Adler Sandblad, Fia, Arkitekter i Sverige, Sveriges körförbund, Scenkonstbolaget Västernorrland AB, Samverkan i Ödeshög kommun, Centerpartiet, Omkultur, Riksteaterföreningen, Studieförbundet Vuxenskolan, Föreningsarkivet Västernorrland, Föreningen för Sveriges kulturtidskrifter, Kleberg, Carl-Johan och Viirman, Ants, Föreningen Folkkulturcentrum, Helsingborgs Symfoniorkester & Konserthus, Upplandsmuseet, Öresundskommittén, SACO-föreningen vid Statens kulturråd, Sveriges Dövas Ungdomsförbund, Moderaterna i Värmland, Samrådsgruppen för regional ABM-utveckling, Fria Konstnärliga och Hantverksinriktade Skolor, Ugglan i Sverige AB, ABM Resurs Västernorrland, Kyrkomusikernas Riksförbund, Linköpings kommun, Konstnärscentrum mitt, Styrelsen för Amatörteaterns Riksförbund, Föreningen för Barnkulturcentra i Sverige, Föreningsarkivet Sörmland, Samiska teatern, Jernberg, Olle, Arteprenör, Bursie Wahlman, Marianne, Bergvall, Margareta, Lunds kommun, Kultur och Fritid, Sveriges Tivoliägareförening, Diggapony Collaborations, Riksorganisationen Hela Sverige ska leva, Centrum för dramatik, Sveriges Länsbibliotekarier, Skogsmuseet i Lycksele AB, Föreningen för Sveriges tidskriftsverkstäder, Centrum för naturvägledning, Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté, Faschings Vänner, Svenska

föreningen för barn- och ungdomsteater, ASSITEJ, Punktskriftsnämnden, Riksteatern Uppsala län, Riksteatern Värmland, Riksteatern Stockholms län, For Exclusive Artist Representation, Föreningen Bibliotek i Samhället, ABM-centrum, Förbundet Sveriges dövblinda, Sveriges Spelmäns Riksförbund, Örebro stadsbibliotek, Folkrörelsernas Konstfrämjande, Nätverkstan Kultur i Väst, Fackförbundet ST, Bygdsgårdarnas Riksförbund, Friteatergruppen Ungatur, Bruno, Fredrik, Fasching Musikproduktion AB, Skånes Bildningsförbund, Svenska Dirigentföreningen, Amatörkulturens samrådsgrupp, Västarvet, Västra Götalandsregionen, Kalmar läns Musikstiftelse, Nacka kommun, Härnösands folkhögskola, Nätverket Svensk Jazz, Föreningen Sveriges Jazzmusiker, Svenska Jazzriksförbundet, Riksföreningen Konstkultur och Hälsa, Föreningarna Fylkingen, Verksamma vid EMS, VEMS, Sällskapet Elektroakustisk Musik i Sverige, Ideell kulturallians, Sveriges Dövas Riksförbund, Skådebanan i Dalarna, Kammarmusikförbundet, Älvsborgs läns föreningsarkiv, Samarbetsrådet för de regionala danskonsulentverksamheterna, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Umeå teaterförening, Uruppförandeklubben, Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik, Facket för service och kommunikation, SEKO, Kontaktnätet – Riksorganisationen för ideella kulturföreningar, Föreningen Sveriges Länsantikvarier, Region Gävleborg, Föreningen Sveriges Hemslöjdskonsulenter, Lagercrantz, Lotta, Weiss Lindencrona, Hanne, Kävlinge kommun, Svenska Folkdansringen, Folkmusikens Hus i Rättvik, Eric Sahlström Institutet, Sveriges Spelmäns Riksförbund, Riksförbundet för folkmusik och dans, Sveriges Jordägareförbund, Stiftelsen Arkus, Region Dalarna, Biblioteket i Folkhögskola & Folkbildning, Swahn, Göran, Piratpartiet.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 2

Bilaga 3 Sammanfattning av Museikoordinatorns betänkande Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15)

Prop. 2009/10:3
Bilaga 3

Bakgrund, problembeskrivning och intryck från det genomförda utredningsarbetet

Utredningen har som uppdrag haft att se över vissa frågor inom museiområdet (se direktiv i bilaga 1). Breda samråd ingick i uppdraget liksom dialog med berörda parter (se kontaktlista i bilaga 20). Olika former för ökad samverkan ska prövas i syfte att frigöra resurser för museernas kärnverksamhet samt bidra till ytterligare högkvalitativ verksamhet. I uppdraget ingår också att föreslå hur ökad samverkan och eventuella stödfunktioner inom museiområdet lämpligast kan åstadkommas och organiseras efter det att koordinatören avslutat sitt uppdrag. I direktiven efterfrågas konkret projektarbete och framtagande av underlag för långsiktigt verkande åtgärder.

Uppdraget omfattar främst det statliga och statsunderstödda museiväsendet inom Kulturdepartementets ansvarsområde samt övriga statligt finansierade museer och museiväsendet i dess helhet om synergieffekter kan uppnås för hela sektorn. Inriktningen mot frågor, som kan ha synergieffekter för sektorn som helhet, förstärktes i det rundabordsamtal med representanter för hela museisektorn som Kulturdepartementet arrangerade den 23 februari 2007 (bilaga 3). Detta breda angreppssätt i arbetet har varit vägledande i valet av arbetsområden där åtgärder och processer som gynnar sektorn som helhet särskilt uppmärksammas.

Jag redovisade i en lägesrapport (bilaga 4) i oktober 2007 hur jag uppfattat uppdraget och avsåg att fullgöra det. Jag presenterade där också den bild av dagens museisverige som utgör bakgrunden för vårt arbete.

Utredningsarbetets huvudmoment som kortfattat sammanfattas nedan ligger till grund för betänkandets disposition.

Tilläggsdirektiv 2008:10

Utredningen har också i enlighet med tilläggsdirektiv (bilaga 2) gjort en översyn av Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna. Regeringen tog i budgetpropositionen för 2009 upp frågan och beslöt att inte genomföra utredningens förslag.

Arbetets inriktning och betänkandets disposition

Samverkan för kraftfull museiutveckling har jag uppfattat som det främsta syftet med uppdraget och jag har med den ambitionen arbetat på att:

- i praktisk verksamhet åstadkomma samverkan inom museernas kärnområden (kapitel 2)
- studera förutsättningarna för ökad samverkan inom det administrativa området för centralmuseikretsen (kapitel 3)

- genom studiebesök i åtta länder inhämta internationella perspektiv på den svenska situationen för museerna (kapitel 4)
- med ledning av de erfarenheter som inhämtats lägga fram förslag till sådana stödfunktioner och former för ökad samverkan inom museiområdet som bedöms behövliga efter det att uppdraget avslutats (kapitel 5 och 6)
- i nära samarbete med Kulturutredningen (dir. 2007:99) visa hur dessa funktioner kan infogas i den förvaltningsstruktur de föreslår (kapitel 5 och 6)

Prop. 2009/10:3
Bilaga 3

Ett introducerande kapitel (kapitel 1) där våra direktiv, bakgrund och problembeskrivning presenteras ger också en bild av de erfarenheter utredningens arbetssätt och kontakter givit, eftersom jag ser detta som nycklar både till de konkreta resultat som uppnåtts i utredningsarbetets samordningsprojekt och till de slutsatser jag drar för framtiden.

Till betänkandet är fogat en bilagedel med fylligare bakgrundsteckningar, projektredovisningar, resultat från arbetsgrupperna i form av policies, riktlinjer m.m. samt den till engelska översatta internationella rapporten.

Arbetets genomförande

I de projekt som i utredningsarbetet drivits inom museernas kärnområden har representanter från museer från central, regional och kommunal nivå varit engagerade.

I frågan om möjliga effektivitetsvinster för de statliga museerna har utredningsarbetet genomförts med stöd av Ekonomistyrningsverket (ESV) (bilaga 12).

Studieresor till åtta utvalda länder har givit perspektiv på situationen i Sverige. Förutom våra nordiska grannländer har besök gjorts i England, Nederländerna, Tyskland (Berlin), USA (Washington) och Kanada. Den rapport utredningen ställt samman och översatt till engelska (bilaga 13) har mötts med intresse av de institutioner som besöktes och som nu anser att den kan komma till användning också för diskussioner i det egna landet.

Förslagen till stödfunktioner för ökad samverkan efter det att utredningsuppdraget avslutats baseras på ett brett kontaktarbete med museer och relevanta myndigheter och organisationer i hela landet (bilaga 20) samt på de internationella erfarenheter studieresorna har gett (bilaga 13).

Under arbetets gång har utredningen haft ett nära samarbete med Kulturutredningen kring de förslag som läggs fram. Utredningarna har i regelbundna samråd hållit varandra informerade i aktuella frågeställningar.

Museisverige i dag

Den bild av det svenska museilandskapet, (typer av museer, nätverk, förväntningar, aktuella frågor, m.m.) som presenterades i Lägesrapporten har förstärkts. Museer på alla nivåer arbetar professionellt och verksamheten får bedömas ligga väl framme vid en internationell jämförelse.

Många exempel finns på nyskapande och intressant verksamhet. Det finns också professionella nätverk såväl inom specifika ämnesområden som i för vissa uppgifter avgränsade frågor. Det saknas dock centrala stödfunktioner med befogenheter att ta initiativ i utvecklingsfrågor, vedertagna policies och vägledningar samt en given instans att vända sig till i museifrågor generellt. Museiinstitutioner har därför ofta tvingats lösa egentligen gemensamma frågor på egen hand.

Det saknas också centralt utpekat ansvar för strategiska analyser och övergripande beslutsunderlag för sektorn som helhet likaväl som för de statliga och statsunderstödda museerna.

Signifikanta erfarenheter av utredningsarbetet

Rollen som Museikoordinator har under utredningstiden för mig tydliggjort vad ett givet samordningsmandat kan innebära och vilka resultat som kan uppnås.

Utredningens utpekade samordningsroll har möjliggjort möten och initiativ som kunnat leda vidare till fördjupade samverkansinitiativ. Man kan tala om en ”trollspöeffekt”.

Museikoordinatorsuppdraget har svarat mot behovet av en instans som har som uppgift att långsiktigt svara för samordning av det samlade museiväsendet i landet; en instans som med regeringens mandat och museernas acceptans kan fungera som brevlåda, uppgiftslämnare, kopplingsstation och samverkanspart. Detta gäller t.ex. sektorsövergripande nationella insatser. Jag har uppfattat att en sådan känd och bemannad ”brevlåda” har förutsättningar att intensifiera samverkan inte minst i den mångfald situationer som kontinuerligt uppstår där det krävs nationell överblick, beredskap och befogenhet att agera.

Den samlade överblick över hela museifältet som jag fått i och med uppdraget har hittills saknats i den statliga myndighetsstrukturen. Lokala lösningar har ofta präglat utvecklingen inom t.ex. digitalisering, registrering, samlings- och föremålsvård. Enskilda museer har ofta själva fått bära den dubbla bördan av dyra lärpengar och sämre funktionalitet. Rollen som museikoordinator har kunnat fungera som en plattform för samtal både nationellt och internationellt.

Samordningsprojekt inriktade mot museernas kärnverksamhet

Inom ett antal av museernas kärnområden har utredningen tillsammans med museernas egna experter tagit fram konkreta direkt tillämpbara resultat som webb-plattform för gemensam datafångst, riktlinjer, policies, handledningar, formulär, kunskapssammanställningar m.m.

I flertalet arbetsgrupper har deltagarna kunnat konstatera ett behov av ytterligare fördjupning och kompletteringar och utredningen ser en risk i det vakuum som uppstår när den samlande instansen inte längre finns på plats.

En redovisning av mina överväganden samt de resultat utredningen i sina arbetsgrupper tagit fram följer nedan.

Utredningen har inom projektet tagit fram:

- en fungerande samsökningsväxel, beta-version i drift från februari 2009
- en policy för webbpublicering av i synnerhet fotografiskt material (bilaga 5)

Utredningen har kunnat konstatera stora brister vad gäller bl. a. standardutveckling och interoperabilitet för de databassystem som används i museisektorn. Tillsammans med bl.a. Västarvet/Västra Götalandsregionen, Statens historiska museer och Riksantikvarieämbetet har projektet K-samsök formerats, med uppgift att bygga en samsökningsmodell, som ska möjliggöra för alla att samlat kunna ta del av informationen i deltagande museers föremålsdatabaser genom webben.

Representanter för ett tjugotal museer på alla nivåer har deltagit i arbetsgrupper knutna till projektet. Vid utredningstidens slut är samsökningsplattformen driftsatt i en första fas.

Att Riksantikvarieämbetet har tagit på sig en nyckelroll i projektet som långsiktig förvaltare av K-samsök har varit en avgörande faktor för funktionens stabilitet. Till denna stabilitet bidrar också den med Kungl. biblioteket och Riksarkivet gemensamma planeringen för att på sikt åstadkomma samsökningskapacitet inom hela ABM-området (Arkiv, Bibliotek, Museer).

För att garantera en fortsatt positiv utveckling bedömer jag att Riksantikvarieämbetet, som redan har en nyckelroll i projektet, av regeringen bör ges i uppgift att fortsatt förvalta hela K-samsök inklusive policies, arbetsgrupper, tekniska system, löpande uppgradering och utvecklingsprocess. Förslag med den innebörden läggs fram i avsnitt 5.4.1

Arbetet i projektet har också tydliggjort behovet av samverkan inom digitaliseringsområdet mellan arkiv, bibliotek och museer (ABM). (Se vidare i avsnitt 5.2.2)

Samlings- och föremålsvård

Utredningen har genom projektet tagit fram underlag som behandlar:

- riktlinjer för beräkning av nyckeltal för både kort- och långsiktiga kostnader för magasinsförvaltning (bilaga 6)
- klimatisering, förtätning och tillgänglighet i magasin
- museernas säkerhetsarbete
- översiktlig internationell jämförelse av hur bevarandefrågor hanteras

Situationen för museernas samlingar förefaller ha förbättrats det senaste decenniet, i synnerhet beträffande samlings- och föremålsvård. Spridningen av kunskaper och nya forskningsresultat vad gäller föremålsvård sker dock inte på ett systematiskt sätt.

En arbetsgrupp med samlingsansvariga museitjänstemän har tagit fram underlag inom ett antal områden som bedömts som särskilt viktiga vad gäller förebyggande föremålsvård. I arbetet har gruppen också haft stöd av Riksarkivets avdelning Svensk Museitjänst (SMT) samt av Riksantikvarieämbetets förvaltningsavdelning.

Det är min bedömning att projektet tagit fram användbara hjälpverktyg men att denna typ av frågor kräver kontinuerlig uppdatering och expertis. Jag har funnit att Riksantikvarieämbetet, genom verksamhet som bedrivs vid dess förvaltningsavdelning bör ha ett tydligare formulerat uppdrag att vara expertmyndighet i dessa frågor än vad som är fallet i dag. Dess uppgift bör vara att på samma sätt som projektarbetet bedrivits, lösa sin uppgift i samverkan med museisektorn i syfte att fånga upp och sprida de erfarenheter vad gäller samlings- och föremålsvård som finns där. Förslag med den innebörden läggs fram i avsnitt 5.4.1

Jag har också noterat den roll som Svensk Museitjänst (SMT) tillsammans med de museer som är deras hyresgäster spelar i utvecklingen av god magasinstandard och konstaterar att dess kvalitativa tjänster inom området föremålsvård utgör en resurs för såväl statliga som andra museer.

Lån och depositioner

Utredningen har med stöd av arbetsgruppen tagit fram:

- en kartläggning av de centrala museernas lån och depositioner (bilaga 8)
- en policy med rekommendationer för museers hantering av lån och depositioner (bilaga 9)
- en översättning av en internationellt utarbetad blankett (från ett EU-projekt till stöd för samlingarnas rörlighet) som därmed kan användas som standardformulär av svenska museer (bilaga 10)

Föremålslån mellan museer i samband med utställningar är ett väsentligt sätt att främja medborgarnas tillgång till samlingarna. Lån för forskningsändamål är också betydelsefulla för samlingarnas legitimitet. Hanteringen av lån mellan museer är dock en tids- och resurskrävande process där framför allt de centrala museernas tjänster är frekvent efterfrågade.

En arbetsgrupp med låneansvariga på centrala, regionala och kommunala museer har sökt lösningar för att förenkla och underlätta hanteringen av lån i museisektorn. Det är min uppfattning att de verktyg arbetsgruppen tagit fram samt den genomlysning av problematiken man har gjort kommer att kunna vara till gott stöd för många museer i landet.

Jag ser ett generellt behov av lokalt formulerade och offentliggjorda museipolicies för bl.a. lån. Sådana skulle skapa förutsättningar för samsyn och samverkan kring dessa frågor både för de direkt berörda museerna och för museisektorn i stort.

Det finns också behov av ett uppdrag till de centrala museerna om en översyn av det material i deras förvaltning som har oklara ägarförhållanden. Syftet är att förena det formella ägarskapet med förvaltningsansvaret. En uppordning i detta hänseende skulle dels förenkla lånehanteringen dels förtydliga vem som bär det långsiktiga förvaltningsansvaret.

Jag har också noterat arbetsgruppens uppfattning att den tungroddhet som hanteringen av äldre depositioner (ingångna före 1984) utgör aktivt bör kunna mötas genom avslutning alternativt omvandling till tidsbegränsade lån allteftersom ärenden aktualiseras.

I utredningens arbetsgrupp för lån har även frågan om gallring av museiföremål diskuterats. Detta är en central fråga i museernas kärnuppdrag och den kräver längre och mer fördjupat arbete än vad som varit möjligt under utredningstiden. Arbetsgruppen har identifierat ett antal frågor som bedöms angelägna för att stimulera museernas arbete med att förädla sina samlingar.

Det handlar om att museernas arbete med gallringsfrågor skulle underlättas om samtliga museer med statligt verksamhetsstöd formulerade och offentliggjorde en tydlig policy för gallring.

Därutöver upplevs ett hinder för en aktiv förvaltning och förädling av dessa samlingar vara osäkerhet om tolkningen av de villkor som enligt lag om statsbudgeten (1996:1059) gäller för statlig egendom. Förtydliganden i dessa delar skulle kunna tjäna som stöd för ett mer aktivt förhållningssätt hos museerna.

Därutöver behövs även förtydliganden om villkoren i Kapitalförsörjningsförordningen (1996:1188) med speciellt fokus på disposition av eventuella intäkter vid försäljning satt i relation till de internationella museietiska regler International Council of Museums (ICOM) ställt upp när det gäller försäljning av gallrade museiföremål.

Forskningsfrågor

Utredningen har inom projektet tillsammans med Kulturutredningen tagit fram en PM, *Forskning för kulturområdets behov*, överlämnad till regeringen av Museikoordinatoren och Kulturutredningen gemensamt i februari 2008 (bilaga 11).

Utredningen konstaterar att museisektorn, i likhet med hela kulturområdet, behöver mer forskning. Det forskas för lite på samlingarna men också på museernas praktik.

Representanter för samtliga centrala museer har inför regeringens forskningsproposition *Ett lyft för forskning och innovation* (prop. 2008/09:50) deltagit i framtagandet av den ovan angivna PM. Under utredningstiden har museernas forskningsbehov belysts i ett antal seminarier. Centralmuseerna ser fördelar i att fortsätta det påbörjade samarbetet inför planerade gemensamma forskningsstrategier. Jag delar denna uppfattning.

Kompetensförsörjning, fortbildning och internationellt utbyte

Kompetensförsörjningen är en viktig framtidsfråga för sektorn. Utredningen har fört löpande samtal med Riksförbundet Sveriges museer (RSM) i syfte att följa upp och vidareutveckla den kartläggning av kompetensutvecklingsbehoven i sektorn som RSM genomförde under 2007. Samtal har också förts kring RSM:s internationella arbete där en förstudie genomförts men medel saknats för att gå vidare i utvecklingsarbetet.

Utredningen delar med RSM uppfattningen att det är en för museiutvecklingen viktig samverkansfråga att former för statliga uppdrag till

Publik och pedagogik

Utredningen har under utredningstiden vinnlagt sig om att säkra de publika perspektiven i sina olika projekt och arbetsgrupper och ser det också som fortsatt angeläget att tillgänglighet och pedagogiska infallsvinklar prioriteras i allt museiarbete. Jag lyfter i avsnitt 5.4.2 fram den viktiga resurs som Riksutställningar här bör utgöra.

Fotografi

Utredningen har samlat experter från fältet till två möten för att diskutera de specifika problem som finns kring området fotografi. Våra möten har lett till en strukturering av problemområdet som kan utgöra grund för fortsatta initiativ.

Erfarenheter i de specifikt mot centralmuseerna inriktade projekten

Gemensam administration och samordnande stödfunktioner

Utredningen har med stöd av Ekonomistyrningsverket (ESV) kartlagt administrationen och övriga stödfunktioner vid centralmuseerna och ytterligare några statliga kulturinstitutioner. Syftet har varit att undersöka i vilken mån det finns besparingar att göra genom effektiviseringar och samverkan i vad gäller administration och verksamhetsstöd.

ESV och utredningen anser att det åtminstone i ett längre perspektiv är möjligt att spara cirka tio procent av kostnaderna för administrativa tjänster genom att lägga samman och dela på resurser vilket motsvarar en besparing på mellan 18 och 28 miljoner kronor per år. Detta trots att flera museer bedöms ha kommit långt med effektiviseringsarbetet internt.

Möjligheter till effektiviseringar genom inriktning på gemensamma lösningar finns i första hand inom s.k. volymtjänster som löne- och fakturahantering samt grundläggande IT-stöd. Sammanläggning av resurser skulle även leda till minskad sårbarhet inom de aktuella områdena. Kvaliteten i arbetet skulle kunna höjas, i första hand vad gäller kvalitativa stödfunktioner som t.ex. framtagandet av IT-strategier, system för e-upphandling och personalstrategiskt stöd.

Frågan är dock inte oproblematisk. Det är därför min uppfattning att den kräver beredning tillsammans med centralmuseerna samt att den samordningsfunktion jag föreslår i kapitel 5 på regeringens uppdrag kan fungera som sammanhållande för det fortsatta arbetet. Det bör också understrykas att en samordning av detta slag i ett inledningsskede kräver ett tillskott av resurser.

Utredningen har gått igenom situationen rörande museernas hyror i syfte att möta den diskussion som i hög grad präglade det offentliga samtalet om museernas villkor (se även bilaga 19).

Utredningen kan konstatera att i jämförelse med andra myndigheter går en hög andel av centralmuseernas anslag till hyreskostnader samt att detta till stor del beror på att museerna arbetar med att visa och vårda sina samlingar, något som kräver stora lokalytor. Till detta kommer att många centralmuseer, i synnerhet vad gäller museernas huvudbyggnader, endast i begränsad omfattning kan minska sitt lokalutrymme och i stora delar inte råder över val av lokaler.

Detta utgör enligt utredningens bedömning i sig inget problem så länge budgetramarna för museerna anpassas därefter. Svårigheter uppstår först när balansen förändras mellan museets utgifter för hyran å ena sidan och för personal och övrig verksamhet å den andra genom höjda hyreskostnader och/eller eventuella generellt utlagda besparingskrav inom statlig förvaltning.

Sådana förändringar riskerar att snabbt försämra förutsättningarna att bedriva verksamhet med bibehållen kvalitet eftersom den andel av resurserna som går till personal och övrig verksamhet är förhållandevis liten och marginalerna knappa.

Min bedömning är att regeringen aktivt bör följa utvecklingen av museernas hyror eftersom museernas begränsade rådighet över valet av lokaler liksom de konsekvenser som höjda hyror kan få för verksamheten ställer särskilda krav på åtgärder.

Problemen rör dels den s.k. pris- och löneomräkningsmodellen (PLO) som i olyckliga fall kan ytterligare öka ett museums svårigheter, dels ansvarsfördelningen mellan hyresvärden, Statens fastighetsverk, och museerna i egenskap av hyresgäster, där det är viktigt att parterna får reella förutsättningar att leva upp till sina åtaganden i de hyresmodeller som tillämpas för centralmuseerna, marknadshyra och kostnadshyra.

Internationella erfarenheter

Utredningen har besökt åtta länder i syfte att undersöka hur arbetet med att utveckla och samordna museisektorn fungerar (se vidare i bilaga 13). Flertalet länder har en permanent statlig museikoordinatorsfunktion med befogenhet att för statens räkning arbeta aktivt med museifrågorna. Även om sättet att organisera funktionen varierar spelar den en avgörande roll i respektive land för att driva frågor som uppfattas som väsentliga för såväl museisektorn i stort som för regeringens förverkligande av sin museipolitik.

I samtliga besökta länder finns museiföreningar som inom en rad områden arbetar med att utveckla förutsättningarna för verksamheten vid museerna, i synnerhet med avseende på museiprofessionella frågor som exempelvis fortbildning. Föreningarna har ofta en hög anslutningsgrad bland museerna och åtnjuter därigenom hög legitimitet.

Museiföreningarna utgör en stark samarbetspart för museikoordinatorsfunktionen. I flertalet länder utgår via museikoordinatören såväl statligt verksamhetsstöd som medel till utvecklingsprojekt till föreningen.

Jag har uppfattat att detta samspel av statligt ansvar och branschansvar betyder mycket för museernas utveckling.

I några länder finns ytterligare incitament utöver de ekonomiska för att gynna initiativ utanför kretsen av statliga och statsunderstödda museer. Exempel på detta är det s.k. *Designated Collections Program* i England där samlingar av särskilt nationellt värde uppmärksammas genom att de ges formell status som *Designated Collection*. Utnämningen av en samling innebär i sig inte ekonomiskt bidrag från staten, utan är ett sätt att markera samlingens kvalitet och nationella värde. Jag finner de engelska erfarenheterna så intressanta att jag i avsnitt 5.9 förslår att systemet provas också i Sverige.

Kraftsamling – vägen framåt

De signifikanta erfarenheter som utredningens arbetssätt och mandat har givit liksom effektiviteten i projektarbetena har tillsammans med de internationella jämförelserna övertygat mig om den avgörande betydelse en central samordningsfunktion kan ha.

Jag ser i det perspektivet intressanta utvecklingsmöjligheter för en framtidsinriktad museiutveckling i den myndighet för samtid, historia och livsmiljö som Kulturutredningen föreslagit.

Jag konstaterar att det stöd till samverkan som ansvarsmuseifunktionen syftat till inte svarat mot sektorns behov och föreslår att funktionen avskaffas.

Mina samtal med Riksförbundet Sveriges museer (RSM) har liksom de jämförelser jag kunnat göra med situationen för branschföreningar i andra länder lett fram till övertygelsen att en satsning på statligt verksamhetsbidrag och stöd till utvecklingsprojekt i RSM:s regi är det andra benet en konsistent och framåtsyftande museipolitik bör stå på.

Jag lyfter fram betydelsen av ett samlat ansvarstagande för statliga museisamlingar oavsett vilket departement de sorterar under liksom behovet av att för Åttio, Svenskt fjäll- och samemuseum skapa en starkare koppling till Kulturdepartementet samt markera dess nationella status som museum för samiska frågor.

Jag tar fasta på att det ansvarstagande för nationellt viktiga åtaganden som museer utanför centralmuseikretsen står för behöver få en tydlig markering och för fram förslag om ett ickefinansierat främjandeinstrument "Nationellt åtagande".

Jag belyser kraften i ekonomiska incitament samt lägger fram förslag till utvecklingsfinansiering genom omfördelning av befintliga resurser.

Inrätta en Samordningsfunktion för museerna

Jag föreslår en permanent samordningsfunktion vars uppdrag rör samverkans- och stödfunktioner inom museernas kärnområden samt centrala expertmyndighetsuppgifter av relevans för sektorn som helhet.

Jag uppfattar därvid att den förvaltningsstruktur Kulturutredningen föreslår ger möjligheter till synergieffekter som bör kunna leda till god funktionsduglighet i hanteringen av museifrågor.

Mina förslag baseras på en tydlig ansvarsfördelning mellan Samordningsfunktionen och de centrala museimyndigheterna. Jag ser Samordningsfunktionens roll som samordnande, drivande och stödjande.

Jag noterar att flertalet av de stödfunktioner jag anser vitala för museerna i dag ryms inom de befintliga myndigheterna Riksantikvarieämbetet, Statens kulturråd och Riksutställningar. Jag föreslår att dessa funktioner organisatoriskt förs samman på lämpligt sätt för att samlat utgöra basresurser i samspel med den kompletterande Samordningsfunktionen. Jag ser inte de samlade stöd- och samordningsfunktioner som så skapas som en ny egen myndighet utan utgår från att de inlemmas i den befintliga myndighetsstrukturen.

Även om jag förordar den av Kulturutredningen föreslagna myndighetsstrukturen utgår jag i min genomförandebeskrivning för tydlighets skull från dagens myndighetsstruktur och förlägger då Samordningsfunktionen till Riksantikvarieämbetet.

Jag noterar att man i Regeringskansliet har operativa uppgifter som bör kunna hanteras på myndighetsnivå. Jag föreslår därför att operativa uppgifter inom museiområdet i den grad som är lämpligt överförs till den föreslagna Samordningsfunktionen och pekar bl.a. på uppgifter knutna till anslaget 8:4, vissa museer. Jag föreslår att Samordningsfunktionen finansieras genom överföring av de medel som i dag går till ansvarsmuseiuppdraget samt överföring av tjänster från Kulturrådet och Kulturdepartementet. Se vidare min analys av förslagets konsekvenser i kapitel 6.

Stärk Riksförbundet Sveriges museer

Riksförbundet Sveriges museer (RSM) har ambitionen att ta ett utökat ansvar för utvecklingen inom den svenska museisektorn. RSM, vars medlemmar utgörs av museer oavsett huvudmannaskap, arbetar redan i dag för att utveckla stödet till museerna. I nuläget saknar RSM dock resurser att driva arbetet på ett systematiskt och långsiktigt sätt.

Jag ser positivt på RSM:s möjligheter att fungera i denna roll och stöder mig därvid både på dess egen tydliga ambition och på erfarenheterna från motsvarande föreningar i andra länder. Jag föreslår mot denna bakgrund att regeringen anslår 1,5 miljoner kronor i ett basverksamhetsbidrag till föreningen. Stödet bör fördelas genom Samordningsfunktionen för museer.

Jag föreslår vidare att den av mig föreslagna Samordningsfunktionen av regeringen ges befogenhet att inom lämpliga områden, som har tydlig koppling till professionsrelaterade frågor som t.ex. fortbildning, också lägga utvecklingsuppdrag på Riksförbundet Sveriges museer.

Utredningen har konstaterat att stimulansmedel ofta utgör ett viktigt incitament till utveckling. Jag ser därför behov av att befintliga utvecklingsmedel sammanförs i en pott och utnyttjas strategiskt för nationellt prioriterade utvecklingsprojekt.

Jag ser också RSM:s roll i detta hänseende så väsentlig att statligt stöd till förbundet är att betrakta som utvecklingsstöd för sektorn generellt.

Jag föreslår att befintliga utvecklingsmedel inom museiområdet läggs samman, dels från anslaget 8:3 dels från anslaget 1:5 anslagspost 13. Jag föreslår också att den föreslagna Samordningsfunktionen av regeringen ges i uppdrag att med dessa medel aktivt främja och stödja nationellt angelägna forsknings- och utvecklingsinsatser som gagnar museiarbetet i hela sektorn.

Stärkt ansvar för statliga museisamlingar under andra departement än Kulturdepartementet

Jag föreslår att statens långsiktiga ansvar för samlingar som tillskapats med statliga medel tydliggörs även för de samlingar som förvaltas av museer som sorterar under andra departement än Kulturdepartementet. Detta uppdrag bör uttryckas i instruktioner, regleringsbrev och styrdokument till de myndigheter och statliga bolag som är dessa museers huvudmän.

Jag föreslår i anslutning till detta att den föreslagna Samordningsfunktionen ges i särskilt uppdrag att samlat ta fram underlag och koordinera museifrågor oavsett dessas departementstillhörighet.

En ny stimulansform – Nationella åtaganden

För att främja ansvarsspridning över landet föreslår jag att en ny form av nationellt åtagande prövas där vissa icke statliga museers roll och ansvar kan stadfästas genom specifika åtaganden. Idén är hämtad från Storbritannien där den har haft god effekt på utvecklingen inom museiområdet.

Jag föreslår därför att den föreslagna Samordningsfunktionen ges i uppdrag att tillsammans med representanter från museisektorn utreda förutsättningar och former för ett sådant nytt främjandeinstrument. Uppdraget bör gälla långsiktigt ansvarstagande för samlingar och institutioner som är särskilt angelägna ur ett nationellt perspektiv.

Jag föreslår därutöver att Åtte, Svenskt fjäll- och samemuseum med sitt uppdrag inom det samiska kulturarvet blir det första exemplet på sådant nationellt åtagande för ett specifikt samlingsområde.

Långsiktigt omhändertagande av de statliga museisamlingarna

Jag fäster också regeringens uppmärksamhet på de stora insatsbehov som föreligger för den långsiktiga förvaltningen av de statliga museisamling-

arna och den samlande och stödjande roll en museikoordinatorsfunktion där kan spela.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 3

Jag framhåller i det sammanhanget den platsspecifika kunskap som finns upparbetad hos personal som i dag inom Access-projektet är anställd på arbetsmarknadsmedel och den risk som den nära förestående generationsväxlingen inom museiområdet kan komma att innebära i förlorad erfarenhet och kunskap om samlingarna.

Genomförande- och konsekvensanalys

Min bedömning är att den föreslagna Samordningsfunktionen kommer att leda till höjd kvalitet och bättre resursutnyttjande vid museerna och att den därigenom kommer att komma medborgarna till godo.

Jag har beräknat att kostnaden för den föreslagna Samordningsfunktionen uppgår till knappt 8,8 miljoner kronor. Finansieringen föreslås ske genom omföring av medel som i dag går till följande ändamål:

3,5 miljoner kronor från ansvarsmuseerna, 3,8 miljoner kronor från Statens kulturråd och 1,5 miljoner kronor från Kulturdepartementet.

Jag konstaterar samtidigt att personella resurser för de kompletterande stödbehoven inom museernas kärnområden finns att tillgå inom Riksutställningar och Riksantikvarieämbetet.

De drygt 13,5 miljoner kronor i utvecklingsmedel för sektorns behov som jag föreslår att Samordningsfunktionen ska hantera överförs från följande anslaget: 3,5 miljoner kronor från anslag 1:5 avtalsrapport 13. Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet och 10 miljoner kronor från anslag 8:3 Bidrag till regionala museer. Därutöver räknar jag med att eventuella årliga överskott från den statliga utställningsgarantin också kan utnyttjas för utvecklingsinsatser.

Bilaga 4 Förteckning över remissinstanser till Museikoordinatorns betänkande Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (SOU 2009:15)

Prop. 2009/10:3
Bilaga 4

*Följande instanser har beretts tillfälle att yttra sig över
Museikoordinatorns förslag*

Kungl. Hovstaterna, Kungliga Husgerådskammaren, Riksrevisionen, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Svenska institutet, Försvarmakten, Myndigheten för handikappolitisk samordning – Handisam, Barnombudsmannen, Statens fastighetsverk, Ekonomistyrningsverket, Fortifikationsverket, Arbetsgivarverket, Kammarkollegiet, Statskontoret, Banverket, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Kungl. biblioteket, Vetenskapsrådet, Svenska Unescorådet, Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Högskolan på Gotland, Luleå tekniska universitet, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Statens konstråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksarkivet, Institutet för språk och folkminnen, Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Moderna museet, Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet, Naturhistoriska riksmuseet, Statens maritima museer, Statens försvarshistoriska museer, Statens museer för världskultur, Arkitekturmuseet, Statens musiksamlingar, Stiftelsen Arbetets museum, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Skansen, Riksutställningar, Stiftelsen Dansmuseifonden, Stiftelsen Drottningholms teatermuseum, Carl och Olga Milles Lidingöhem (Millesgården), Stiftelsen Thielska galleriet, Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna, Nobelmuseet, Röhsska museet, Strindbergsmuseet, Bildmuseet i Umeå, Judiska museet, Zornsamlingarna, Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Stiftelsen framtidens kultur, Forum för levande historia, Arbetsförmedlingen, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholms läns museum, Upplandsmuseet, Sörmlands museum, Östergötlands länsmuseum, Jönköpings läns museum, Smålands museum, Kalmar läns museum, Kalmar konstmuseum – konstmuseum för Kalmar län, Länsmuseum Gotlands fornsal, Blekinge museum, Regionmuseum Kristianstad, Kulturen i Lund, Malmö museer, Stiftelsen Hallands läns-museer, Halmstad och Varberg, Västarvet, Nordiska akvarellmuseum, Göteborgs konstmuseum, Göteborgs stadsmuseum, Sjöfartsmuseet Göteborg, Värmlands museum, Örebro läns museum, Dalarnas museum, Länsmuseum Gävleborg, Murberget – Länsmuseum Västernorrland, Jämtlands läns museum, Västerbottens museum, Norrbottens museum, Karlsborgs fästningsmuseum, Polismuseet, Postmuseum, Riksidrottsmuseum, Sveriges järnvägmuseum, Riksförbundet Sveriges museer, Svenska ICOM, Centralmuseernas samarbetsråd, Länsmuseumernas sam-

arbetsråd, Kommunala museers samarbetsråd, Arbetsam – Arbetslivsmuseernas samarbetsråd, Sveriges Kommuner och Landsting, Stockholms kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Linköpings kommun, Kalmar kommun, Gotlands kommun, Karlskrona kommun, Malmö kommun, Helsingborgs kommun, Göteborgs kommun, Skövde kommun, Arvika kommun, Örebro kommun, Ludvika kommun, Hudiksvalls kommun, Sundsvalls kommun, Östersunds kommun, Umeå kommun, Arvidsjaurs kommun, Kiruna kommun, Jönköpings läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Dalarnas läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Västerbottens läns landsting, Samverkansorganet i Östergötlands län, Samverkansorganet i Värmlands län, Delegationen för romska frågor, Judiska centralrådet, Sametinget, Svenska Tornedalingars Riksförbund, Sverigefinländarnas delegation, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), DIK-förbundet, Svenskt Näringsliv, Bygdegårdarnas riksförbund, Föreningen Kultur och Näringsliv, Föreningen Svensk form, Handikappförbundens samarbetsorgan, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Riksorganisationen Hela Sverige ska leva, Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, Svensk biblioteksförening, Sveriges hembygdsförbund, Sveriges Riksidrottsförbund.

Skrivelser har därutöver kommit in från

Göte Långberg och Göran Adenskog, Swedish Lapland Tourism, Stiftelsen Jamtli, Jämtlands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Föreningen Flygmuseum i Sverige, Samdok, poolen för samiskt liv, Samdok, poolen för samhälle och politik, Arlanda Flygmuseums Vänner, Kulturmötesgruppen inom Samdok, Hjorth, Jan, Knowledge Management in Museums, Svensk Flyghistorisk Förening, Samdok, poolen för tillverkning och tjänster, Svenska Fotografers Förbund, Kellgren, Ola m.fl., Vägverket, Centrum för Naturvägledning, Föreningen för Sveriges Landsantikvarier, Skogsmuseet, Föreningen för genusfrågor i museerna, Fackförbundet ST, Samdok, Poolen för lokala och regionala rum, Rikspolisstyrelsen, ABM-centrum, Bergvall, Margareta, Naturhistoriska Museers Samarbetsorganisation, Norrköpings kommun, Samdok, poolen för Hemliv och Fritid.

Särskilda uppdrag till centrala myndigheter och förstärkta resurser för internationell och interkulturell verksamhet

Internationellt och interkulturellt samarbete betonas i förordningar och regleringsbrev

Myndigheternas huvudsakliga och långsiktiga uppgifter anges i av regeringen beslutad förordning med instruktion. I det årliga regleringsbrevet anges bl.a. mål och återrapporteringskrav. Från och med 2008 gäller i förordning med instruktion för respektive Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet att nämnda myndigheter ska verka för att internationella och interkulturella perspektiv beaktas och utvecklas inom myndighetens verksamhetsområde. Därmed har, för nämnda stabsmyndigheter, ett långsiktigt ansvar för de internationella och interkulturella frågorna etablerats inom det kulturpolitiska området.

Det internationella och interkulturella ansvaret har också betonats i regeringens årliga regleringsbrev till myndigheterna inom det kulturpolitiska området. Under 2007 och 2008 fanns i regleringsbreven infört ett övergripande verksamhetsmål som anger att internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete ska öka och integreras i respektive myndighets verksamhet. Härav framgår att internationaliseringen ska vara ett naturligt inslag i all verksamhet och att någon skarp gräns mellan internationell och nationell kulturverksamhet inte kan dras. Bestämmelser med denna innebörd har genom regeringsbeslut i juni 2009 överförts från regleringsbrev till myndigheternas instruktioner.

Internationellt uppdrag samt förstärkta resurser till Statens kulturråd

Statens kulturråd presenterade i mars 2007 på regeringens uppdrag en plan för internationell verksamhet för perioden 2007-2010. Planen fokuserar på förbättrad omvärldsbevakning, utökat samarbete och samordning mellan relevanta internationella aktörer inom olika politikområden, tydligare kriterier för bidragsgivning samt utveckling av ett internationellt perspektiv i rådets hela bidragsgivning.

I budgetpropositionen för 2008 framhåller regeringen att planen utgör en god grund för fortsatta insatser på myndighetsnivå när det gäller samordning, bidragsgivning m.m. Regeringen framhåller vidare att Statens kulturråd har uppdraget att arbeta för en fortsatt internationalisering inom hela sitt verksamhetsområde.

Från och med den 12 juni 2008 har det stöd som Statens kulturråd fördelar till internationell och interkulturell verksamhet reglerats i särskild förordning (SFS 2008:556). Enligt förordningen ska ändamålet med statsbidraget vara att främja internationella kulturutbyten samt etnisk och kulturell mångfald.

Samtidigt har stödet till internationellt och interkulturellt kulturutbyte förstärkts med 3 miljoner kronor från 2008 och stödet till interkulturell

Nya insatser för interkulturell verksamhet

I slutbetänkandet "Mångfald är framtiden" (SOU 2007:50) föreslogs ett antal åtgärder som bl.a. betonade vikten av att öka internationella kulturella utbyten och kontaktnät. Remissbehandlingen av betänkandet bekräftade dessa synpunkter. I juni 2008 gav regeringen därför sex uppdrag som syftar till att sprida erfarenheter och kompetens över landet. Totalt delar de sex uppdragstagarna på 4 miljoner kronor mellan 2008 och 2010. Uppdragen har gått till:

- Konstnärsnämnden för att ytterligare förstärka de enskilda konstnärernas internationella kontakter genom att samla och sprida information och kunskaper från olika delar av världen inom relevanta konstområden,
- Riksteatern för att utveckla en modell för att främja konstnärlig utveckling och mångfald. Modellen ska utveckla utnyttjandet av existerande resurser, särskilt i förhållande till det fria kulturlivet.
- Riksutställningar för att öka kunskapen om utställningssektorn internationellt sett och därigenom förbättra förutsättningarna för utställningsmediet i Sverige,
- Föreningen Intercult för att driva ett europeiskt resurscentrum för interkulturell dialog. Detta centrum ska förmedla europeiska erfarenheter och kontakter till svenska aktörer över hela landet samt fungera som rådgivare,
- Mångkulturellt centrum för att genom beprövade metoder samordna utbildningsinsatser kring kulturell mångfald, med särskild inriktning mot offentligt finansierad kulturverksamhet,
- Föreningen Sprong för att utveckla nätverk inom mångfaldsområdet. Nätverket ska koppla samman utövare, administratörer, näringslivsrepresentanter och kulturorganisationer.

Statens kulturråd ska svara för att samordna och sprida erfarenheter och kompetenser som samlas in genom de sex uppdragen så att de kommer hela landet till godo. Statens kulturråds ansvar för ökat interkulturellt samarbete har därmed förstärkts och förtydligats.

Utöver medlen till de ovan nämnda uppdragen fördelar Statens kulturråd ytterligare 6 miljoner kronor till interkulturell verksamhet under 2008-2010.

Under 2008 genomförde EU året för interkulturell dialog. Sverige bidrog med ett nationellt projekt (Home not Home), ett samarbete mellan Riksteatern, Riksutställningar och Re:Orient.

Utvidgat litteraturuppdrag till Statens kulturråd

Från och med 2008 har Statens kulturråds litteraturpolitiska uppdrag utvidgats och gäller nu även stöd till översättning av svensk litteratur och utveckling av det internationella litteratursamarbetet. Översättningsstödet har utvidgats till att omfatta även facklitteratur och i ökad utsträckning

barn- och ungdomslitteratur. Dessutom har stödet till internationell utbytesverksamhet för författare och översättare förstärkts. Sammantaget har det statliga stödet till litteraturområdet förstärkts med 7 miljoner kronor.

I och med denna utvidgning av Statens kulturråds uppdrag har statens litteraturpolitiska satsningar – såväl de nationella som de internationella – samlats i samma myndighet. Detta möjliggör en bättre integrerad litteratursatsning, effektivare verksamhet och ökad tydlighet gentemot omvärlden.

Konstnärsnämnden får nya uppgifter och förstärkta resurser

Avdelningen Iaspis har sedan flera år arbetat med att utveckla internationella konstakter inom bildkonstområdet. Med Iaspis som förebild har Konstnärsnämndens uppdrag utvidgats till att gälla även internationellt utbyte inom danskonst och andra konstområden. Under 2008 satsade regeringen ytterligare 4 miljoner kronor på det internationella konstnärsutbytet.

Kulturens betydelse för arbetet inom internationella politikområden stärks

Internationella samarbeten på kulturområdet stärker de långsiktiga och ömsesidiga banden mellan Sverige och andra länder, inte minst utvecklingsländer. Genom kultursamarbete och kulturutbyte kan långsiktiga relationer etableras. Detta slags samarbeten har stor betydelse för kulturlivets internationalisering i sig. Samtidigt kan de bidra till att uppfylla utrikes- och utvecklingspolitikens mål avseende mänskliga rättigheter, demokrati och fattigdomsbekämpning. De kan även tillgodose handelspolitikens mål samt de integrationspolitiska målen om ökad mångfald och interkulturell dialog.

I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1) och regeringens skrivelse om Sveriges demokratibistånd Frihet från förtryck (Skr. 2008/09:11) har regeringen framhållit att stor vikt bör läggas vid fördjupad samverkan mellan aktörer inom kultur- respektive utrikespolitiska områden, framförallt utvecklingspolitik men även handelspolitik och Sverigefrämjande. I länder där utvecklingssamarbete sker bör olika vägar att effektivisera och kvalitetssäkra insatserna inom kulturbiståndet prövas, främst inom ramen för regeringens arbete med samarbetsstrategi.

Politiken för global utveckling (PGU) och dess övergripande mål, att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, innefattar två perspektiv: rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv. Möjlighet för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor handlar också om att ha tillgång till makt över sitt eget sätt att uttrycka sig, valfrihet och säkerhet. Kultur och medier spelar en viktig roll i utvecklingen av ett demokratiskt samhällsstyre, främjandet av en demokratisk kultur och stärkandet av det civila samhället. I skrivelsen Sveriges politik för global utveckling (Skr.2007/08:89) redovisar regeringen uppnådda resultat samt aviserar en nystart för politiken för global utveckling. I skrivelsen understryks sambandet mellan yttrandefrihet och

kampen mot fattigdom och för ökad respekt för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Inom regeringskansliet pågår ett beredningsarbete för att ytterligare utveckla PGU och nästa resultatredovisning beräknas ske år 2010.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 5

Frågeställningar och strukturer i internationella fora och Sveriges agerande

Den internationella utvecklingen inom olika politikområden påverkar kulturlivet i såväl Sverige som andra länder. Allt flera frågor är av intresse att behandla i internationella sammanhang, därför att de påverkande faktorerna och frågeställningarna ofta är likartade eller jämförbara. De internationella organisationer som påverkar kulturlivet blir därför av allt större betydelse. I det följande beskrivs några av dessa organisationer där kulturrelaterade frågor ofta finns på dagordningen och där det är viktigt att Sverige aktivt påverkar utvecklingen. Det kan handla om gemensamma normer (t ex konventioner) eller regelverk, gemensamma stödssystem eller informationsutbyte och nätverksbygge

Europeiska unionen

EU:s arbete med kulturfrågor 2007-2010

Kulturarbetet inom EU grundar sig på artikel 151 om kulturverksamhet.

Beslut enligt denna artikel kräver enhällighet. Enligt Lissabonfördraget föreslås att kvalificerad majoritet ska gälla även för denna artikel.

Mot bakgrund av de tydliga begränsningar som anges för överstatlighet på kulturområdet i EU-fördraget är de insatser som beslutas huvudsakligen stödjande och kompletterande till den nationella politiken. Mot denna bakgrund påbörjades under 2008 ett samarbete inom ramen för den så kallade öppna samordningsmetoden, vilket innebär att medlemsstaterna tillsammans sätter upp gemensamma mål, kvantitativa och kvalitativa indikatorer och riktmärken samt beslutar om regelbunden rapportering och fastställer bästa metoder.

Under 2007 och 2008 har kulturområdet ägnats särskilt intresse inom EU och EU har höjt sina ambitioner inom detta område som annars i huvudsak präglas av nationella beslut och mellanstatligt samarbete. Som ett tecken på kulturens ökade betydelse, antog EU:s kulturministrar vid rådsmötet den 16 november 2007 slutsatser om En europeisk dagordning för kultur. Tre områden fastslogs som prioriterade för det fortsatta arbetet:

1. Främjande av kulturell mångfald och interkulturell dialog
2. Främjande av kultur som förutsättning för kreativitet
3. Kultur som fundamental beståndsdel i de internationella relationerna.

I en bilaga till rådsslutsatserna den 16 november fastslås fem områden som arbetet inom den öppna samordningsmetoden ska fokusera på, nämligen:

Prop. 2009/10:3
Bilaga 5

- förbättring av rörligheten över gränserna för kulturskapare,
- främjande av tillgången till kultur,
- främjande av kulturstatistik,
- främjande av potentialen hos de kulturella och kreativa näringarna, inte minst för små och medelstora företag och
- främjande och implementering av Unesco-konventionen för kulturell mångfald.

Den 21 maj 2008 antog kulturministrarna en arbetsplan gällande 2008-2010 med konkreta åtgärder som planeras inom nämnda fem områden.

Sveriges ordförandeskap i EU 1 juli – 31 december 2009

De frågor som ingår i kulturministrarnas ovan nämnda arbetsplan är samtliga av intresse för Sveriges kulturpolitik. Sverige kan sannolikt bidra med erfarenheter i den europeiska diskussionen samtidigt som ett europaperspektiv i dessa frågor kan ge Sverige en god bakgrund för den nationella politiken.

I det övergripande programmet för triosamarbetet mellan Frankrike, Tjeckien och Sverige som gäller den 1 juli 2008 – den 31 december 2009 betonas arbetet med ungas tillgång till kultur, digitalisering och skydd av kulturarvet, kulturella näringar och konstnärernas villkor.

Sveriges övergripande ordförandeskapsmotto på kultur och medieområdet är ”Den kreativa generationen”. Fokus är barn och ungas tillgång till kultur och deras möjligheter till kreativitet. Målet är att belysa olika sätt att främja en kreativ generation – nationellt och på EU-nivå – och därigenom bidra till ett demokratiskt, öppet och ekonomiskt framgångsrikt Europa. Sverige ska göra detta genom att presentera ett förslag till slutsatser med ambitionen att dessa antas i rådet den 26-27 november 2009.

Arbetet understöddes genom en kultur- och mediekonferens med titeln För en kreativ generation – barn och unga i det nya kultur- och medielandskapet som genomfördes den 29-30 juli 2009 i Göteborg.

Sverige kommer även att hantera EU-kommissionens rekommendation om mediekompetens som väntas till hösten.

Under det svenska ordförandeskapet ordnar även myndigheter konferenser på olika teman. Genom uppdrag till Arkitekturmuseet kommer Sverige att uppmärksamma på arkitekturens roll för en hållbar utveckling och stadsplanering. Detta kommer att ske genom en konferens på detta tema som anordnas den 2-4 december 2009.

Inom ramen för det svenska ordförandeskapet kommer digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvet att diskuteras genom att Riksarkivet i samarbete med Kungl. biblioteket anordnar en konferens den 15-16 oktober 2009. Slutsatserna från konferensen kommer att vara ett bidrag till det fortsatta arbetet inom EU med digitalisering och det digitala biblioteket Europeana.

Strukturfonderna

Den största delen av det internationella ekonomiska stödet till svenskt kulturliv kommer från EU:s strukturfonder. Nu gällande strukturfondsprogram omfattar perioden 2007-2013. Statens kulturråd följer utvecklingen och redovisar årligen stödets omfattning.

Under februari – december 2008 var stödet till projekt med kulturanknytning 225 miljoner kronor. Strukturfonderna har haft stor betydelse för finansieringen av kulturen i de berörda länderna och områdena.

Kulturrampprogrammet

Det löpande EU-arbetet på kulturområdet domineras av rampprogrammet för kultur (Kultur 2007-2013). Det omfattar alla konst- och kulturområden. Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet är så kallade Contact points för programmet, vilket innebär att de ska ge stöd och service till det svenska kulturlivet i fråga om ansökningar. Under 2008 har svenska organisationer fått ta del av totalt 7,6 miljoner euro i stöd. Den svenska delaktigheten i EU:s kulturprogram är begränsad men stabil sett till ett antal år tillbaka.

Mediaprogrammet

EU:s stödprogram MEDIA 2007 ger stöd till den europeiska audiovisuella industrin. Fokus för MEDIA 2007 är att stärka Europas kulturella mångfald och bevara dess filmarv, att öka spridningen av europeisk film, tv och interaktiva medier innanför och utanför EU samt att stärka konkurrenskraften hos den europeiska audiovisuella industrin. Programmet löper åren 2007-2013. Svenska Filminstitutet är svenskt kontaktorgan. Under 2008 utbetalades sammanlagt drygt 4 miljoner euro till svenska projekt.

Kulturen i EU:s externa relationer

Inom EU har det skett en generell ambitionshöjning när det gäller kulturens roll i de externa relationerna. Det finns som prioritering i rådsresolutionen om en europeisk agenda för kultur från år 2007 (se ovan) och uppföljningen av resolutionen i rådets handlingsplan från 2008. Kommissionen har konstaterat att kulturfrågor nu är en substantiell och strategisk del av gemenskapspolitiken och att även andra generaldirektorat uppmärksammar företeelsen.

EU:s generaldirektorat för de externa relationerna har exempelvis föreslagit att de möten som hålls om kultur, inom ramen för utrikesministerierna kan innehålla mer strategiska diskussioner med de ministerier som är ansvariga för kulturfrågor. Detta för att närmare knyta an till den poli-

tiska agendan i rådet inom i huvudsak tre huvudlinjer; utveckla ”soft power diplomacy”, integrera kultur i biståndspolitikerna samt rollen för lokala och regionala myndigheter i EU:s kulturella relationer.

Kulturens betydelse för biståndssamarbetet var tema för ett så kallat kollokvium som berörda generaldirektorat inom Europeiska kommissionen ordnade den 2-3 april 2009 i Bryssel. Deltagare var konstnärer, kulturentreprenörer och politiker. Kollokviet blev en bred manifestation för kulturens grundläggande roll i arbetet med bistandsfrågor med utvecklingsländerna och en deklaration om kultursamarbetet antogs med syfte att lyfta kultursektorns roll för utvecklingen och att ge konkreta förslag inför kommande strategiarbete.

Övriga internationella samarbetsorgan

Unesco

Som ett av de 30 första länderna har Sverige ratificerat Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar. Sammantaget har 98 (juni 2009) länder nu ratificerat. Konventionen har redan kommit att bli en central plattform för internationellt agerande och förhållningssätt avseende kulturell mångfald. Vissa delar av konventionen gränsar mot andra områden, bl.a. den internationella handeln, något som gjort den extra intressant för aktörer utanför det traditionella kulturområdet.

Syftet med konventionen är att tydliggöra hur det internationella samfundet globalt bör skydda och främja den kulturella mångfalden. Konventionen befäster rätten att föra en nationell kulturpolitik till stöd för en kulturell mångfald. Den erkänner kulturella varor och tjänsters speciella natur med både ett kulturellt och ekonomiskt värde. Den syftar vidare till att öka den interkulturella dialogen och det internationella kulturutbytet.

I och med att Europeiska gemenskapen också är part till konventionen (utöver alla enskilda medlemsstater i EU) kan EU som enhet lättare driva sitt engagemang.

Utvecklingsländerna ges ett särskild fokus bl.a. genom en särskild fond för arbete i konventionens anda och stöd till utveckling av nationella kulturpolicies. Konventionen får således också en solidaritetsaspekt, vilket ligger helt inom ramarna för den svenska politiken för utveckling (PGU).

Unescos konvention om skydd för världens natur och kulturarv har i nuläget ratificerats av 186 medlemsstater, vilket gör den till ett av de mest världsomfattande legala instrumenten. Sverige har förstärkt sina insatser för konventionen och är invald i Unescos världsarvskommitté under åren 2008-2011. Vid Unescos världsarvsmöte 2009 valdes Sverige, tillsammans med Australien och Egypten, till vice ordförande vid nästa världsarvsmöte i Brasilien 2010.

Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet har fått stor betydelse för länder där det immateriella kulturarvet är hotat och har också, sedan tillkomsten, bidragit till en breddning av kulturarvsbegreppet så att det kan förstås i ett vidare perspektiv. Sverige bereder en kommande ratificering av konventionen. En svensk ratificering kan ses

dels som en solidarisk handling mot länder vars immateriella kulturarv är hotat, dels som ett led i en vidgad helhetssyn på kulturarvet med dess materiella och immateriella världen. Prop. 2009/10:3
Bilaga 5

Europarådet

I CDPATEP, Styrkommittén för kulturarv och landskapsfrågor, sker ett tvärsektoriellt arbete mot bakgrund av den nya ramkonventionen för kulturarvet, The Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. Bland andra insatser för kulturarvet kan nämnas RAA:s medverkan i projekten European Heritage Days och HEREIN, som syftar till att öka och underlätta kontakterna mellan kulturarvsinstitutioner i Europa.

I CDCULT, Styrkommittén för kulturfrågor, är arbetet främst inriktat på utvecklingen av kulturpolicies och det fortsatta arbetet mot bakgrund av den framtagna vitboken om interkulturell dialog.

Nordiska ministerrådet

Det nordiska regeringssamarbetet på kultur- och medieområdet omfattar (2009) drygt 230 miljoner kronor. Av detta bidrar Sverige med drygt 30 procent. Under de senaste åren har det nordiska kultursamarbetet gått igenom en stor strukturförändring i syfte att skapa mer flexibilitet och öppenhet för nya arbetsformer, samt att bättre kunna svara mot de behov som kulturlivet i Norden har, både nationellt och internationellt. Från den 1 januari 2007 har den tidigare sektoriella inriktningen med många institutioner övergått till tematiska satsningar med tre tidsbegränsade program: mobilitets- och residensprogrammet, konst- och kulturprogrammet samt datorspelsprogrammet. De två första programmen pågår till och med 2011 medan datorspelsprogrammet löper fram till och med 2012 varefter branschen övertar ansvaret för programmet. För att öka dialogen med aktörerna anordnar ministerrådet löpande Nordiska kulturforum med olika tema.

Under 2008 var Sverige ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. De viktigaste frågorna på kulturområdet var att främja barns och ungas kreativitet samt att utarbeta en strategi för globaliseringsarbetet. Strategin "Det kreativa Norden – svar på globaliseringens utmaningar" är en vidareutveckling av statsministrarnas globaliseringssatsning och syftar till att göra nordisk konst och kultur mer synlig på den globala scenen. En annan prioriterad fråga var att öppna Nordiska ministerrådets mobilitets- och residensprogram för de baltiska länderna. Det gemensamma nordisk-baltiska programmet startade i januari 2009. Med stöd av Nordiska ministerrådet och i samarbete med myndigheter och organisationer genomförde Kulturdepartementet fyra konferenser inom ramen för det svenska ordförandeskapet: "Nordiska vägar mot en skapande skola" (med Statens kulturråd), "Digital turist för en dag- om barns och ungas mediekonsumtion och medievanor" (med Medierådet och Nordicom), "Hur snart är nu? Interkultur och politik" (med bl.a. Nordiskt forum för interkultur, Intercult och Riksteatern) samt "Ny energi i gamla landskap" (med Riksantikvarieämbetet).

Vidare har de nordiska statsministrarna inom ramen för initiativet Möjligheternas Norden – svar på globaliseringens utmaningar skapat en tvärsektoriell samlingspunkt för erfarenheter, kunskaper och utvecklingsvisioner som täcker både närings- och kultursektorn. Arbetsgruppen KreaNord har mandat att fram till 2010 utarbeta policy rekommendationer samt initiera samnordiska utvecklings- och profileringsaktiviteter i linje med projektplanen Utveckling och profilering av Norden som center för kreativa industrier.

Kulturråden

Kulturdepartementet tog 2003 över uppdraget som huvudman för kulturråden från Utrikesdepartementet (UD). Syftet med överflyttningen var att stärka det kulturpolitiska perspektivet i kulturrådens arbete. Kulturdepartementets utsända attachéer finns i dag vid ambassaderna i Belgrad, Berlin, Moskva, London, Tokyo och Washington. Utöver dessa tjänster är ett kulturråd med särskilda uppgifter inom EU-samarbetet permanent stationerat vid den svenska representationen i Bryssel. Chefen för Svenska institutet i Paris är samtidigt kulturråd vid ambassaden men tillhör organisatoriskt UD/Svenska institutet. Ett kulturråd i Peking beräknas tillträda i början av 2010.

Kulturrådens övergripande uppgift är att föra fram kulturens roll i kontakterna med andra länder och stimulera och utveckla den kulturella dialogen. Det svenska kultur- och samhällslivets intressen främjas såväl genom ömsesidigt utbyte som genom att svensk kultur presenteras utomlands. Sedan december 2005 finns en utgivning av ett nyhetsbrev från kulturråden. Målgrupperna är flera – aktörer i Sverige som institutioner och kulturutövare, media, kulturintresserad allmänhet samt kulturansvariga på andra svenska ambassader i världen. Den övergripande ambitionen med Kulturdepartementets arbete med kulturråden är att de ska få en närmare koppling till institutioner och verksamheter inom kultursektorn och därigenom utgöra en integrerad resurs för sektorns internationalisering. Denna ambition har också präglat arbetet med att rekrytera nya kulturråd.

Som utgångspunkt för Kulturdepartementets arbete med placering av kulturråd finns en intern översyn av kulturrådens geografiska placering där även UD:s olika enheter har konsulterats. Slutsatserna är att nya placeringar och etableringar av kulturrådstjänster ska utgå från kulturpolitiska bedömningar som också faller inom ramen för långsiktiga utrikespolitiska prioriteringar. Den av UD, efter murens fall, påbörjade satsningen med kulturråd i Baltikum har följts upp och ett kulturråd i Vilnius utsågs 2005. Dessförinnan hade ett kulturråd verkat i Tallinn och därefter i Riga. När kulturrådet i Warszawa avslutade sitt förordnande under Kulturdepartementets huvudmannaskap beslutades det om att förflytta denna tjänst till annan ort. Kulturrådet i Vilnius avslutade sitt förordnande 2008 och liksom för Warszawa bedömdes tjänsten bli föremål för förflyttning. Den interna översynen gav för handen vissa geografiska områden eller länder som mer intressanta än andra, men i särskild ordning bereddes beslutet om placering av ett kulturråd i Belgrad som tillträtt under 2009.

De uppdrag som regeringen givit till myndigheter inom kulturområdet har resulterat i konkreta insatser för kulturlivets internationalisering och viktiga initiativ har även tagits av myndigheterna själva inom såväl de kultur- som utrikespolitiska områdena. I det följande redovisas hur olika berörda myndigheter drivit arbetet för ökat internationellt kultursamarbete.

Först redovisas myndigheter som ligger under Kulturdepartementets ansvarsområde, därefter myndigheter utanför Kulturdepartementets ansvarsområde.

Statens kulturråd

I enlighet med sitt internationella uppdrag arbetar Statens kulturråd för att stärka, utveckla och integrera internationella och interkulturella verksamheter. Det internationella och interkulturella perspektivet integreras numera inom hela Kulturrådets ansvarsområde med huvudvikt på bidragsgivning, samverkan och information.

Under 2009 arbetar Kulturrådet dessutom särskilt med en strategi för att stärka det interkulturella perspektivet.

Kulturrådet har vidare gjort en översyn över de särskilda internationella och interkulturella bidragen vilken resulterat i en tydligare struktur för fördelningen av dessa. En avsevärd ökning av det totala ansökta beloppet för internationell och interkulturell kulturverksamhet har skett sedan 2007. Under 2008 har Kulturrådet bl.a. utökat verksamhetsbidragen till fria dans-, teater- och musikgrupper och utställare för att stärka deras internationella och interkulturella verksamhet. Dessutom har bidraget till ett antal arrangörer vars verksamhet kan anses främja etnisk och kulturell mångfald och/eller kulturlivets internationalisering, stärkts.

Under 2008 fick Statens kulturråd som tidigare nämnts, ett utökat ansvar för internationellt utbyte och samarbete inom litteraturområdet. Verksamheten omfattar bl.a. översättningsstöd, stöd till festivalarrangörer, introduktion av författarskap samt fortbildning av utländska översättare. Statens kulturråd stöder även nätverk av fristäder för hotade eller fängslade författare.

För att främja den fortsatta internationaliseringen ser Statens kulturråd behov av att vidareutveckla strategier för samtliga konstområden med det internationella litteratursamarbetet som modell. Vidare avser Kulturrådet att samråda med regioner och kommuner om gemensamma internationella och interkulturella prioriteringar för de kommande åren samt utvärdera effekten av förstärkta bidrag till internationell och interkulturell kulturverksamhet.

Statens kulturråd har utvecklat en bred samverkan med olika aktörer för att främja det internationella kulturutbytet. Bland dessa kan nämnas Sida, Svenska institutet, Konstnärsnämnden, Riksantikvarieämbetet och Svenska Filminstitutet samt de utsända kulturråden. Tillsammans med Riksantikvarieämbetet svarar Statens kulturråd för Kulturkontakt Sverige

som är informationskontor för EU:s kulturfrågor och informerar om och medverkar till genomförandet av EU:s kulturprogram.

Presentation av svensk kultur är ett viktigt led i arbetet för att öka det internationella och interkulturella utbytet och samarbetet. Kulturrådet har lämnat stöd till svenskt deltagande i internationella mässor och branschmöten inom scenkonst.

För svensk musik planeras framtida strategier för samverkan och samordning av internationell information.

Statens kulturråd har i juni 2009 initierat en utredning av hur staten på bästa sätt kan stödja information om och exponering av svensk musik internationellt. Utredningens övergripande syfte är att ge Statens kulturråd ett kvalificerat underlag för värdering och fortsatt utveckling av statens roll i denna fråga. Utredningen ska vara klar i november månad 2009.

Inom litteraturområdet har som tidigare nämnts olika informationsinsatser gjorts, bl.a. genom deltagande i internationella bokmässor

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämnden driver ett omfattande arbete med internationellt utbyte inom alla myndighetens konstområden. Med bildkonstsatsningen Iaspis som förebild utvecklar Konstnärsnämnden internationaliseringen även inom dans och form.

På dansområdet sker detta genom flera satsningar på residens och vistelsestipendier samt projekt som stimulerar internationellt samarbete och kunskapsutbyte mellan dansare, koreografer och andra utövare på området.

På formområdet har Konstnärsnämnden inom ramen för Iaspis gjort olika insatser för att främja internationaliseringen. Som exempel kan nämnas ett ökat internationellt ateljésamarbete, samtalsserie och uppbyggnad av nätverk mellan svenska och internationella utövare.

Konstnärsnämnden redovisar en påtaglig ökning av internationell verksamhet inom alla konstområden och särskilt stor har denna ökning varit inom dansen. Från 2006 till 2008 har antalet beslutade bidrag till internationellt kulturutbyte inom musik-, teater, dans- och filmområdet ökat från 195 till 240 samtidigt som den genomsnittliga bidragsnivån höjts från 8 800 till 12 300 kronor. För samma period har antalet resebidrag ökat från 52 till 148.

Det internationella kulturutbytet får allt större betydelse för svenska konstnärer, inte minst därför att det vidgar arbetsmarknaden/marknaden men än mer för att den utvecklar konsten.

Konstnärsnämnden bedömer att internationaliseringen av svenskt kulturliv fortsatt bör prioriteras och att de enskilda konstnärernas egna kontakter, nätverk och utbyten ska stödjas.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) är sedan länge en aktiv internationell aktör och under senare år har myndighetens internationella engagemang ökat ytterligare. Inom ramen för Unescos världsarvskonvention har RAÄ

arbetat fram svenska världsarv och bidragit med expertis i andra länders nomineringar. Som tidigare nämnts är Sverige sedan 2007 invalt i Unescos Världsarvskommitté och representeras av riksantikvarien. Viktiga frågor som Sverige kommer att driva under sin tid i kommittén är att stödja den globala strategin för ett balanserat och representativt världsarv, vilket innebär en jämnare geografisk spridning av världsarven och en bättre balans mellan antalet naturarv och kulturarv. Sverige ska också verka för en integrerad natur- och kultursyn och en hållbar utveckling, stödja insatser för att avvärja hot mot världsarv i fara samt verka för att fler barn och ungdomar ska bli medvetna om natur- och kulturarvet.

I Europarådsarbetet har RAÄ en representant i styrkommittén för kulturarv och landskapsfrågor, CDPATEP som bl.a. hanterar frågor om den Europeiska Landskapskonventionen. Vidare deltar RAÄ som tidigare nämnts i Europarådets projekt European Heritage Days och databasen HEREIN samt i arbetet med att stödja Kosovo med att ta fram en kulturarvslagstiftning.

I Östersjösamarbetet deltar RAÄ i olika arbetsgrupper och projekt inom kulturmiljöområdet. Samverkan sker med flera östersjöländer men också med länder utanför EU som Vitryssland och Ukraina. Inom ramen för kulturministrarnas östersjösamarbete, BSS, ingår RAÄ i The Monitoring Group med insatser för bevarande av Östersjöns kulturarv.

Tillsammans med Statens kulturråd svarar RAÄ för information i Sverige om EU:s kulturprogram. I arbetet med EU:s strukturfondsprogram har RAÄ lyft fram kulturarvet som en hållbar resurs för utveckling och tillväxt.

Det internationella arbetet har integrerats i RAÄ:s arbete inom området kulturarv och regional utveckling och tillväxt. Genom Riksantikvarieämbetets samarbete med Sida har viktiga insatser gjorts för att bevara och tillvarata utvecklingsländernas kulturarv, bl.a. genom utbildningsprogrammet Africa 2009, kulturarvssamarbete med Tanzania och Vietnam samt insatser för hållbar statsutveckling genom medverkan i UN-HABITAT och World Urban Forum.

Riksarkivet

Det internationella samarbetet på arkivområdet är omfattande. Inom EU är Riksarkivet en aktiv part och medverkar i flera projekt. Tyngdpunkten har legat på IT-området och Riksarkivet har drivit ett omfattande internationellt samarbete för samordning av standarder och system samt metoder för långsiktigt bevarande av digital information. Riksarkivet deltar i medlemsstaternas expertgrupp för digitalisering och digitalt bevarande.

På uppdrag av Sida genomför Riksarkivet sedan 2003 årligen ett utbildningsprogram för tredje världen och ett flertal länder i Afrika och Asien har berörts av detta program.

Centralmuseer

De flesta centralmuseer och även många övriga museer deltar i olika internationella seminarier, symposier och konferenser. Dessutom ingår

flera av dem i olika samarbetsprojekt och i olika nätverk inom museernas respektive sakområde. Generellt har museerna ett brett samarbete med museer världen över i olika frågor om utlån av föremål, vandringsutställningar samt forsknings- och utvecklingsfrågor. Flera av dessa nätverk har skapats inom ICOM (International Council of Museums). För att svara upp mot samhällsutvecklingen intensifierar museerna kontinuerligt sin internationella verksamhet.

Regeringen finner det angeläget att institutionerna utnyttjar möjligheterna till samverkan i ett internationellt samarbete. Därför föreslår regeringen i avsnitt 10.6 att Riksförbundet Sveriges museer får i uppdrag att bl.a. samla och utveckla museernas arbete inom det internationella området.

Riksutställningar

Som nämnts ovan gavs Riksutställningar i juni 2008 medel för att förstärka och utvidga det internationella och interkulturella arbetet. Därmed har myndigheten bl.a. kunnat genomföra en målgruppsanalys riktad mot utställande institutioner om vilka kunskapsbehov dessa har. Det framkom att sektorn hade behov av en ökad omvärldsbevakning samt fortbildning och erfarenhetsutbyte kring utställningsmediet. Riksutställningars webb-baserade tidning Spana fick mer resurser och har nu ett nätverk av korrespondenter på samtliga kontinenter. Tidningen har i dag 1 800 prenumeranter. Riksutställningar bedriver även fortbildning inom utställningsmediet.

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Kulturverksamhet har under många år använts i det svenska utvecklingssamarbetet och styrs där av det övergripande målet – att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Utgångspunkten för Sidas arbete med kultur styrs därmed inte i första hand av prioriteringarna för det svenska kulturlivets internationalisering och ökat interkulturellt samarbete, även om detta kan bli en sekundär effekt av Sidas kulturstöd.

Sida ser kulturens roll i samhället utifrån kulturella rättigheter, rätt till deltagande, yttrandefrihet och rätt till information, med betoning på de två senare. Yttrandefrihet handlar både om friheten att hysa åsikter, ta emot och sprida information och idéer oavsett uttrycksmedel. Kulturella uttryck har stor betydelse för åsiktsbildning och offentlig debatt, särskilt i auktoritära stater.

Sidas kulturbistånd styrs i nuläget av ”Policy för Kultur och medier i svenskt utvecklingssamarbete”. I regeringens kommande policy för demokratiutveckling och mänskliga rättigheter kommer kultur att ingå. Kulturbiståndet kan även styras genom regeringens samarbetsstrategier.

Sidas kulturbistånd har sedan 2006 uppgått till mellan 150 och 170 miljoner kronor per år och främst innefattat stöd till kulturfonder, kulturarv, litteratur, musik, barnteater, film samt nätverk för teaterverksamhet, museer, och bibliotek. Detta bistånd har i stor utsträckning lämnats i samarbete med svenska myndigheter och organisationer inom kulturom-

rådet. Insatserna har utvärderats utifrån det övergripande målet för utvecklingssamarbete och har uppvisat resultat inom områden såsom stärkande av tolerans, identitet, inlärningsförmåga, traumabearbetning och informationsinhämtning.

Unescokonventionen om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar, som trädde i kraft 2007, betonar behovet av att införliva kultur som ett strategiskt område i nationell och internationell utvecklingspolitik. Europeiska gemenskapen, som också är part till konventionen, understryker i rådsslutsatser också kulturens bidrag till hållbar utveckling. Som tidigare nämnts uppmärksammades kulturens betydelse för biståndssamarbete vid ett möte ("kollokvium") i Bryssel, april 2009. Kollokviet blev en bred manifestation för kulturens roll i EU:s externa relationer inklusive utvecklingssamarbetet.

Sidas inriktning leder till att kulturbistånd som stärker yttrandefrihet och rätt till information står i centrum. Sida överväger att prioritera stöd till kulturfonder, filmfonder, läsfrämjande och samarbete runt utveckling av kulturpolitik. Genom regeringens nyligen beslutade demokratiseringsges också särskilt stöd till förändringsaktörer inom kulturområdet.

Statens kulturråd och Sida undertecknade i april 2009 en ramöverenskommelse, som reglerar samarbetet mellan myndigheterna.

Statens kulturråd och Sida har till exempel sedan flera år drivit ett gemensamt kultursamarbete mellan Sverige och Sydafrika.

I avtalet, som gäller fram till 2012, betonas kulturens roll i bistånds- och utvecklingssamarbetet. Samarbetsavtalet kan betyda att Kulturrådet engageras i flera internationella utvecklingsprojekt.

Inom kulturområdet har Sida också avtal med bl.a. Svenska institutet, Göteborg International Film Festival Fund, Svensk Teaterunion, Statens museer för världskultur och Dramatiska institutet.

Svenska institutet

Svenska institutets (SI) utrikespolitiska profil och uppdrag har under senare år tydliggjorts och institutet har varit präglad av ett intensivt utvecklingsarbete. Målet har varit att SI i högre grad ska vara analys- och strategistyrkt och tydligare prioritera och samverka för att möta den nya tidens utmaningar och möjligheter. Samordningen mellan kommunikation, evenemang, studie- och mediebesök, programverksamhet, kulturutbyte, stipendier och svenskundervisning är tydligare än tidigare. SI har en utarbetad strategi med tydliga ämnesprioriteringar, målgrupper och länder där behovet och genomslaget bedöms som störst. Detta har också lett till att arbetet i dag bedrivs mer fokuserat än någonsin tidigare – allt för att SI på bästa sätt kunna bidra till att Sverige kan nå sina utrikespolitiska målsättningar och möta globaliseringens möjligheter och utmaningar.

Inom det kulturpolitiska området sker löpande kontakter och samarbeten med institutioner, myndigheter och aktörer. SI har anordnat särskilda möten med företrädare för svenskt kulturliv och samlat in förslag till hur svensk kultur kan profileras utomlands. SI:s samverkan med Statens kulturråd har utvecklats vad beträffar kulturlivets internationalisering och den ömsesidiga arbetsfördelningen. En löpande avstämning

sker löpande och tydligheten kring vad som är SI:s uppdrag framgår bättre än tidigare. Samarbetet med de utsända svenska kulturråden är starkt. Majoriteten av dessa är stationerade på SI:s prioriterade utlandsmyndigheter.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 5

Sammanfattning

Genom ett flertal olika insatser har regeringen sedan 2006 stimulerat ett ökat internationellt och interkulturellt samarbete. Myndigheter har utvecklat sina strategier och fördjupat sina kontakter samtidigt som det internationella kulturutbytet har ökat. Sverige har visat ett aktivt engagemang i olika organisationer såsom EU och Unesco.

Statens kulturråd presenterade i mars 2007 på regeringens uppdrag en plan för internationell verksamhet för perioden 2007–2010. Huvuddragen ligger på förbättrad omvärldsbevakning, utökat samarbete och samordning mellan relevanta internationella aktörer inom olika politikområden, tydligare kriterier för bidragsgivning samt utveckling av ett internationellt perspektiv i rådets hela bidragsgivning.

Från och med den 12 juni 2008 har det stöd som Statens kulturråd fördelar till internationell och interkulturell verksamhet reglerats i särskild förordning (SFS 2008:556). Samtidigt har stödet till internationellt och interkulturellt kulturutbyte förstärkts med 3 miljoner kronor från 2008 och stödet till interkulturell verksamhet med 10 miljoner för åren 2008–2010. Fr.o.m. 2008 har även Statens kulturråds litteraturpolitiska uppdrag utvidgats och förstärkt med totalt 7 miljoner kronor.

Konstnärsnämndens uppdrag inom ramen för Iaspis-samarbetet har utvidgats till att gälla även internationellt utbyte inom dans och andra konstområden. Under 2008 satsade regeringen ytterligare 4 miljoner kronor på det internationella konstnärsutbytet.

Sveriges övergripande motto för EU-ordförandeskapet på kultur- och medieområdet hösten 2009 är ”Den kreativa generationen”. Barns och ungas tillgång till kultur och deras möjligheter till kreativitet framhålls särskilt. Målet är att belysa olika sätt att främja en kreativ generation – nationellt och på EU-nivå – och därigenom bidra till ett demokratiskt, öppet och ekonomiskt framgångsrikt Europa.

Inom EU har det skett en generell ambitionshöjning när det gäller kulturens roll i EU:s externa relationer. Det handlar om att närmare knyta an till den politiska agendan i rådet inom i huvudsak tre huvudlinjer: utveckla ”soft power diplomacy”, integrera kultur i biståndspolitiken samt utveckla rollen för lokala och regionala myndigheter i EU:s kulturella relationer.

Flera av myndigheterna inom kulturområdet har samarbetsavtal med Sida. Genom Riksantikvarieämbetet har viktiga insatser gjorts för att bevara och tillvarata utvecklingsländernas kulturarv, bl.a. genom utbildningsprogrammet Africa 2009 och kulturarvssamarbete med Tanzania och Vietnam. Vidare genomför Riksarkivet på uppdrag av Sida sedan 2003 årligen ett utbildningsprogram för tredje världen. Ett flertal länder i Afrika och Asien har berörts av detta program. Statens kulturråd och Sida undertecknade i april 2009 en ramöverenskommelse som reglerar samarbetet mellan myndigheterna.

Som ett av de 30 första länderna har Sverige ratificerat Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar. Sammantaget har 98 (juni 2009) länder nu ratificerat. Syftet med konventionen är att tydliggöra hur det internationella samfundet globalt bör skydda och främja den kulturella mångfalden.

Prop. 2009/10:3
Bilaga 5

Sverige har förstärkt sina insatser för Unescos konvention om skydd för världens natur- och kulturarv och är invalt i Unescos Världsarvskommitté under mandatperioden 2008–2011. Sverige förbereder en ratificering av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet.

Under 2008 var Sverige ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. De viktigaste frågorna på kulturområdet var att främja barns och ungas kreativitet samt att utarbeta en strategi för globaliseringsarbetet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 september 2009

Närvarande: Statsrådet Olofsson, ordförande, och statsråden Odell, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Littorin, Borg, Malmström, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors, Krantz

Föredragande: statsrådet Adelsohn Liljeroth

Regeringen beslutar proposition 2009/10:3 Tid för kultur